

Täysistunto

Tiistai 3.12.2024 klo 14.03—23.57

Täysistunto alkoi klo 14.03. Täysistunto päättyi klo 23.57.

Puhetta johtivat puhemies Jussi Halla-aho (14.03—16.00, 18.00—20.00 ja 22.00—23.57) ja ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko (16.00—18.00 ja 20.00—22.00).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

2. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Puolustusvoimien osallistumisesta Naton rauhan ajan yhteisen puolustuksen tehtäviin vuonna 2025

Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2024 vp

Valiokunnan mietintö UaVM 13/2024 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 2. asia. Nyt päätetään ulkoasiainvaliokunnan mietinnön UaVM 13/2024 vp pohjalta kannanotosta selonteon johdosta.

Ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtaja Sofia Vikmanin esittelypuheenvuoron jälkeen keskustelu käydään etukäteen pyydettyjen puheenvuorojen osalta nopeatahtisena. Puolustusministeri Antti Häkkäselle varataan mahdollisuus käyttää viiden minuutin puheenvuoro. Etukäteen varattujen puheenvuorojen pituus on enintään viisi minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittaa, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään viisi minuuttia. Lisäksi voin myöntää harkitsemassani järjestyksessä vastauspuheenvuoroja. — Ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtaja, edustaja Vikman.

Keskustelu

14.08 **Sofia Vikman kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta on hyväksynyt yksimielisen mietinnön koskien Puolustusvoimien osallistumista Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin vuonna 2025. Naton rauhanajan tehtävien merkitys on kasvanut Venäjän hyökkäyssodan ja Euroopan turvallisuustilanteen heikentymisen myötä. On tärkeää, että Nato osoittaa näillä tehtävillä valmiuttaan ja puolustuskykyään. Tämä arvio oli valiokunnan yhteinen.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Arvoisa puhemies! Valiokunta korostaa mietinnössään, että Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin osallistuminen kuuluu normaaliin liittolaisten toimintaan ja on tärkeä osa Suomen toimintaprofiilia Naton jäsenmaana. On tärkeää, että Suomi on Nato-jäsenyyden alusta saakka kantanut oman vastuunsa näistä tehtävistä. Lähes kaikki Naton jäsenmaat osallistuvat rauhan ajan puolustuksen tehtävien hoitoon. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi osoittaa näihin tehtäviin osallistumalla konkreettisesti sitoutumista ja vastuunkantoa liittokunnan pelotteesta ja puolustuksesta 360 asteen ajattelutavan mukaisesti koko liittokunnan alueella. Tehtäviin osallistuminen on myös osa liittokunnan taakanjakoa. Liittolaisten aktiivinen osallistuminen Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin viestii yhtenäisyydestä ja vahvistaa pelotetta.

Arvoisa puhemies! Puolustusvoimat osallistuu vuonna 2025 Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin Ilma- ja Merivoimien joukoilla. Merivoimien tehtävien keskeinen toiminta-alue on Itämerellä, Pohjanmerellä ja Pohjois-Atlantilla. Ilmavoimien osallistuminen toteutetaan osallistumalla Naton ilmavalvonnan päivystystoimintaan Islannissa, Koillis-Atlantilla ja Pohjoisella jäämerellä. Kuten valiokunta mietintöön kirjasi, Suomen osallistuminen air policing -toimintaan Islannissa on myös pohjoismaisen yhteistyön vahvistamisen näkökulmasta arvokasta. Valiokunta kiinnitti asiaa käsitellessään huomiota siihen, että vaikka ennakkoon niistä tehtävistä, joihin Puolustusvoimat osallistuvat, tehty uhka-arvio on matala, voi tilanne muuttua nykyisessä turvallisuusympäristössä nopeasti. Kokonaan riskittömiä tehtäviä ei ole. Valiokunta edellyttääkin, että valtioneuvosto informoi eduskuntaa, mikäli uhka-arvio tehtävien suorittamisen suhteen tai suunnitelmat joukkojen käytöstä turvallisuustilanteen muutoksen myötä merkittävästi muuttuvat. Valiokunta pitää tärkeänä myös sitä valtioneuvoston selontekoon kirjattua periaatetta, että suomalaiset joukot voitaisiin vetää pois tehtävistä, mikäli kansallinen puolustus sitä edellyttäisi.

Arvoisa puhemies! Puolustusvoimat osallistuu Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin nyt toista kertaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että näiden tehtävien päättyessä arvioidaan niistä saatuja kokemuksia, ennen kuin päätökset seuraavista osallistumisista tehdään. — Kiitos, puhemies.

Puhemies Jussi Halla-aho: Ministeri Häkkänen, olkaa hyvä, viisi minuuttia.

14.12 Puolustusministeri Antti Häkkänen: Arvoisa puhemies! Turvallisuustilanne Euroopassa on tällä hetkellä varsin kireä, ja näköpiirissä lähivuodet näyttävät siltä, että Euroopan puolustusta pitää vahvistaa yhä enemmän jäsenmaiden omilla toimilla ja Naton ja EU:n omilla toimenpiteillä.

Naton rauhanajan tehtävät ovat Suomen liittyttyä Natoon jatkossa normaalia puolustuspolitiikkaa ja yhteisen puolustuskyvyn näyttämistä. Suomen osallistuminen rauhanajan tehtäviin on siten tärkeä osa yhteisen eurooppalaisen puolustuksen läsnäolon näyttämistä. Ensi vuonna osallistutaan Merivoimilla ja Ilmavoimilla toimintoihin hyvin laaja-alaisesti ja osoitetaan sitä kautta läsnäoloa erityisesti Itämerellä ja Pohjan ilmatilassa. Näillä molemmilla tekijöillä on myös viestiarvo mahdollisille vastustajille siitä, että alueitamme puolustetaan ja valvotaan täysimääräisesti.

Haluan lyhyesti osoittaa kiitokseni valiokunnille ja eduskunnalle siitä yhtenäisestä ja yksituumaisesta linjasta ja tuesta, jota puolustuspolitiikka nauttii tässä talossa. Sillä, että puolustuksen perusrakenteet ja Nato-politiikka ovat näin laajan yksituumaisuuden

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

kohteina, on tärkeä viestiarvo myös Suomesta ulospäin joka suuntaan. Suomen kaikki puolueet ovat sitoutuneet puolustuspoliittikan peruslinjauksiin ja Nato-toimintoihin, ja rauhanajan tehtävät ovat siitä nyt hyvä esimerkki, joten osoitan kiitokseni valiokunnille ja myös kaikille salissa läsnä oleville tästä yhtenäisyyden osoituksesta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Ja nyt edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

14.14 Juha Hänninen kok: Arvoisa herra puhemies! Suomen puolustusvoimat ovat maamme vapauden ja turvallisuuden kulmakivi. Puolustusvoimat eivät ole pelkästään meidän suojamme vaan myös olennainen osa kansainvälistä turvallisuusyhteisöä. Naton jäsenenä roolimme on selkeä: puolustamme omaa maatamme ja kannamme vastuuta liittokunnan yhteisestä turvallisuudesta.

Vuonna 2025 Puolustusvoimat osallistuvat merkittäviin Naton rauhanajan tehtäviin. Merivoimat osallistuvat miinantorjuntaan ja strategisesti tärkeiden merireittien valvontaan Itämerellä ja Pohjois-Atlantilla. Ilmavoimat turvaavat Islannin ilmatilaa hävittäjäosastolla. Nämä toimet osoittavat Suomen sitoutumista ja vastuunkantoa liittokunnan turvallisuudesta. Kyse ei ole vain sanoista vaan teoista, jotka viestivät valmiudesta ja pelotteesta.

Osallistumisemme tuo hyötyä Suomelle. Pohjoisen alueemme strateginen merkitys kasvaa jatkuvasti, ja läsnäolomme Naton tehtävissä vahvistaa asemaamme arktisella ja Itämeren alueella. Liittouman toimintaan osallistuminen antaa meille mahdollisuuden kehittää omaa osaamistamme ja vahvistaa puolustuskyykyämme.

Samalla on selvää, että kansallinen puolustuksemme on aina etusijalla. On tärkeää nyt ja tulevaisuudessa, että ymmärrämme, että suomalaiset sotilaat puolustavat Suomea, mikä edellyttää, että kenttäarmeijan reservi harjoittelee ahkerasti nykyaikaisella kalustolla. Tähän on varattava riittävät resurssit. Isänmaan puolustamista ei voi kokonaan ulkoistaa. Varmistamme, että Suomen turvallisuus on aina ensisijainen. Yhteistoiminnan harjoittelu Nato-joukkojen kanssa on nyt erityisen tärkeää.

Arvoisa herra puhemies! Puolustusvoimien työ on lupaus siitä, että Suomi puolustaa itseään ja osallistuu rauhan ja vakauden turvaamiseen maailmassa. Näillä toimilla osoitamme, että Suomi on vahva, vastuullinen ja solidaarinen liittolainen. Kiitän kaikkia, jotka palvelevat Suomea, isänmaata, näissä tärkeissä tehtävissä. Teidän ammattitaitonne ja rohkeutenne ovat perusta, jolle turvallisuutemme rakentuu. Toivotan jo tässä vaiheessa kaikille erinomaista itsenäisyyspäivää. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Riipi, olkaa hyvä.

14.18 Mika Riipi kesk: Arvoisa puhemies! Puolustusliiton yhteinen rauhanajan harjoittelu on sen toiminnan kulmakiviä, ja on tärkeää, että Suomi on aktiivisesti mukana harjoitustoiminnassa ja sen suunnittelussa niin maalla, merellä kuin ilmassa. Nyt käsittelyssä oleva selonteko osoittaa tämän vahvan tahtotilan, ja siinä sisällä olevia toimia ja periaatteita on helppo tukea.

Yhteiseen puolustukseen liittyvän harjoitustoiminnan aktiivisuus ja kasvu näkyy etenkin meillä Lapissa. Vaikka harjoitustoiminta erityisesti suurten harjoitusten aikaan väistämättä aiheuttaa satunnaisia häiriöitä erityisesti liikenteeseen, ovat kokemukset

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

harjoituksista ja erityisesti liittolaistemme näkyvästä, konkreettisesta läsnäolosta meillä pohjoisessa myönteisiä.

Yksi Naton keskeisistä rauhanajan yhteisen puolustuksen toiminnoista on eteentyönnetty maavoimajoukko eli Forward Land Forces, FLF. Kuten tiedämme, Suomi on tässäkin osoittanut aktiivisuutta ja Suomeen on perusteilla FLF-joukkorakenne. Rakenteen valmistelu on vielä kesken, mutta julkisuudessa esitettyjen tietojen pohjalta Lappi ja siellä mahdollisesti joko Sodankylä tai Rovaniemi tulisivat olemaan mahdollisia esikuntapaikkakuntia. Lapissa onkin aktiivisesti käynnistetty eri toimijoiden välinen yhteistyö niin sanotun kaksoiskehittämisen hengessä. Pohjoisessa on vahvaa tahtotilaa selvittää paitsi liikenteen kehittämisestä myös muun muassa yritysten ja tutkimus- ja kehitystoiminnasta saatavat yhteiset hyödyt.

Arvoisa puhemies! Samalla kun kiitän kattavaa harjoitustoiminnasta annettua selontekoa, haluan myös käyttää tämän tilaisuuden kysyäkseni ministeri Häkkäselältä: miten ja millä aikataululla eteentyönnettyjen maavoimajoukkojen valmistelu etenee ja minkälaisilla ajatuksilla haluaisitte evästä meitä pohjoisen toimijoita kaksoiskehittämisen osalta?

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Aalto-Setälä, olkaa hyvä.

14.20 Pauli Aalto-Setälä kok: Arvoisa puhemies ja ministeri! Tämä selonteko käsittelee siis Puolustusvoimien osallistumista Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin, ja selonteko on jälleen osoitus yhtenäisyydestämme. Yhteisharjoitukset ovat normaalia varautumista ja yhteisen puolustuksemme vahvistamista.

Miksi sitten harjoittelemme? 2022, kolme vuotta sitten, Naton Madridin huippukokouksessa Venäjä määriteltiin ensimmäistä kertaa Nato-liittolaisten suoraksi uhaksi. Rauhanturvaamisesta siirryttiin pelotteen ja puolustuksen vahvistamiseen. Washingtonissa tänä vuonna otettiin käyttöön puolustus suunnitelmat ja harjoitustoimintaa lisättiin merkittävästi. Suomen iso linja on pohjoisatlanttisuus: olemme etulinjamaa ja vastaamme suurelta osin itse puolustuksestamme, mutta tarvittaessa saamme apua Atlantin yli, ja sitä on syytä harjoitella liittolaisten kanssa.

En voi olla lisäämättä: Meidän rauhanajan harjoittelumme ei ole rauhanaikaa Ukrainassa. Naton ja suomalaistenkin kannalta tärkeintä on jatkaa tukeamme Ukrainalle. Ukrainassa on kuollut tai haavoittunut jo yli miljoona ihmistä. Ukrainaa Venäjä moukaroii ohjuksin, länttä info- ja hybridi vaikuttamisen keinoin, kyberiskuilla ja valhein. Venäjä tekee kiihtyvään tahtiin hybridi-iskuja paitsi Suomea myös muita länsimaita vastaan. Natossa puhutaankin jo kampanjasta länttä vastaan.

Muistuttaisin, että myös hybridi- ja infopuolustusta tulisi harjoitella paitsi liittolaistemme kanssa myös täällä Suomessa laajoilla siviiliviranomaisharjoituksilla — tilannehan on jo päällä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindberg, olkaa hyvä.

14.22 Jarmo Lindberg kok: Arvoisa puhemies! Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtävät konkretisoivat jo rauhan aikana sen, että kaikki liittolaiset valmistautuvat tukemaan kriisin aikana toisiaan pelotteen ja puolustuksen toteutuksessa koko liittokunnan alueella. Venäjän hyökkäyssota ja sen johdosta Euroopan turvallisuustilanteessa

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

tapahtunut muutos ovat kasvattaneet Naton yhteisen puolustuksen tehtävien merkitystä. Osallistuminen Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin kuuluu liittolaisten toimintaan ja on tärkeä osa Suomen toimintaprofiilia Naton jäsenmaana. Suomelle on tärkeää osoittaa konkreettisesti sitoutumista ja vastuunkantoa liittokunnan pelotteesta ja puolustuksesta 360 asteen ajattelutavan mukaisesti koko liittokunnan alueella. Tehtäviin osallistuminen on osa liittokunnan taakanjakoa. Liittolaisten aktiivinen osallistuminen Naton tehtäviin viestii yhtenäisyydestä ja vahvistaa pelotetta. Tehtäviin osallistuminen tulee nähdä myös meillä Suomessa osana liittolaismaan normaalia toimintaa, jossa sotilaallisia voimavaroja asetetaan liittokunnan pelotteen ja puolustuksen käyttöön.

Kuluvana vuonna Puolustusvoimat osallistui pysyvän miinantorjuntaosaston tehtäviin Itämerellä, Pohjanmerellä ja Norjanmerellä sekä air shielding -tehtäviin Romaniassa, Bulgariassa ja Mustallamerellä. Sotilaalliselta kantilta katsottuna rauhanajan tehtävät tarjoavat yhtäältä Puolustusvoimille erinomaisen mahdollisuuden edelleen syventää Nato-integraatiota ja yhteistoimintakykyä sekä toisaalta paikan osoittaa muille liittolaisille ja kolmansille osapuolille suorituskykymme uskottavuutta tuoreena Naton jäsenenä.

Suomen osallistuminen Naton rauhanajan tehtäviin tulee aina harkita tarkoin ja kansallinen etu huomioiden. Nyt esitetty osallistuminen laivasto-osaston ja miinantorjuntaosaston tehtäviin Itämerellä, Pohjanmerellä ja Pohjois-Atlantilla on osoitus vastuunkannosta etenkin lähialueemme turvallisuudesta. Suomi on johdonmukaisesti korostanut Nato-jäsenyytemme lisäävän Itämeren alueen vakautta. Osallistuminen vuonna 2025 jatkaa vuoden 2024 osallistumista Naton pysyvän merivoimaosaston toimintaan ja osoittaa näin pitkäjänteisen tuen liittokunnan yhteisille toimille lähialueen turvallisuusympäristön vahvistamiseksi. Osallistuminen air policing -tehtäviin Islannissa, Koillis-Atlantilla ja Pohjoisella jäämerellä on konkreettinen osoitus pohjoismaisesta yhteistyöstä, laajentaa Suomen toimintaprofiilia sekä vahvistaa Naton toimintakykyä pohjoisessa, High North -alueella. Pohjoisen alueen strategisen merkityksen huomiointi liittokunnassa on Suomen tavoitteiden mukaista.

Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta tukee yksimielisesti Puolustusvoimien osallistumista Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin vuonna 2025 valtioneuvoston esityksen mukaisesti. Ulkoasiainvaliokunta pitää puolustusvaliokunnan tavoin pohjoismaisen yhteistyön vahvistamisen näkökulmasta arvokkaana, että Suomi osallistuu air policing -toimintaan nimenomaan Islannissa.

Arvoisa puhemies! Suomi on aktiivinen Naton jäsenmaa, mikä näin osoitetaan myös konkreettisin toimin tulevissa operaatioissa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Immonen, olkaa hyvä.

14.26 Tomi Immonen ps: Arvoisa herra puhemies! Käsitlemme tänään Puolustusvoimien osallistumista Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin vuonna 2025. Naton keskeisiä rauhanajan yhteisen puolustuksen toimintoja ovat eteentyönnetty maavoimajoukko, pysyvät merivoimaosastot sekä ilmapuolustus. Puolustusvoimat on kuluvana vuonna osallistunut miinantorjuntaosaston tehtäviin Itämerellä, Pohjanmerellä ja Norjanmerellä sekä air shielding -tehtäviin Romaniassa, Bulgariassa ja Mustallamerellä. Tulevana vuonna Puolustusvoimien on tarkoitus osallistua muun muassa Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen laivasto-osaston tehtäviin Itämerellä, Pohjanmerellä ja Pohjois-Atlantilla sekä edelleenkin air policing -tehtäviin Islannissa, Koillis-Atlantilla ja

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Pohjoisella Jäämerellä. Naton maavoimajoukkoihin ei ole tarkoitus tässä vaiheessa osallistua.

Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtävät ovat oleellinen osa yleisen valmiuden sekä pelotteen ylläpitoa. Toiminnallaan Suomi osoittaa konkreettisesti sitoutumisensa osana puolustusliittoa omatessaan suuren osan Naton itäisestä rajasta sekä Itämeren merialueista. Merivalvonnan lisäksi Suomi osallistuu air policing -ilmavalvontatehtäviin Islannissa ja Pohjoisella Jäämerellä, ja tämä on erittäin hyvä konkreettinen osoitus myöskin siitä pohjoismaisesta yhteistyöstä, joka vahvistaa Naton kykyä puolustusliiton pohjoisvyöhykkeellä. Vaikka Naton sisällä ei olekaan erillisiä pohjoismaisia blokkeja, on kuitenkin jo logistisestikin käytännöllistä, että Suomi on mukana juuri Pohjolan ilmavalvonnassa ja jatkaa myös muilla tavoin jo kymmenien vuosien ajan jatkunutta puolustusyhteistyötä Pohjoismaiden kanssa.

Arvoisa herra puhemies! Haluan kuitenkin tähän loppuun muistuttaa, että yhteinen puolustus, pelotteet ja kaikki yhteistyö tarvitsevat yhden yhteisen tekijän, jota ilman mikään edellä mainittu tavoite, velvoite ei toteudu. Se on motivoitunut ja tehtäviin sitoutunut henkilöstö. Toivon, että nämä edellä kuullut tavoitteet ja muut velvoitteet huomioidaan silloin, kun aletaan keskustelemaan myös siitä, millaisia palvelussuhteen ehtoja, vakuutusturvaa ja muita konkreettisia asioita aletaan neuvottelemaan työnantajan kanssa. Muutoin nämä meidän juhlapuheemme jäävät juhlapuheiksi, jos siitä henkilöstöstä ei pidetä huolta ja sen motivaatiota turvata.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen, olkaa hyvä.

14.28 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tämä selonteko Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin osallistumisesta on tärkeä selonteko, minkä valtioneuvosto on tänne antanut. Myöskin omalta puoleltani kiitän valiokuntaa siitä, että me saimme tämän hienolla tavalla yksimielisesti maaliin — se kertoo siitä tavasta, millä ulkoasiainvaliokunta työskentelee. Kiitän myöskin ministeriä siitä, että te kiititte juuri tästä, että näissä isoissa asioissa me puhumme samaa kieltä.

Tässä on kysymys siitä, että tämä on normaalia Naton toimintaa, ja kun on kysymys normaalista toiminnasta liittokunnan jäsenenä, me annamme siihen parhaan mahdollisen panoksemme.

Tässä on hyvin merkittävää huomioida se, että tämä harjoittelutoiminta kaikkienensa tapahtuu tällä Naton pohjoisen ulottuvuuden alueella, missä huolehditaan tästä yhteisestä turvallisuudesta. Laivastoyksiköt toimivat Itämerellä, Pohjanmerellä ja myöskin Pohjois-Atlantilla, ja sitten tämä air policing -toiminta, johon me osallistumme Ilmavoimilla, tapahtuu Islannissa. Tältä osin tämä Islannissa osallistuminen ei ole ensi kerta. Myöskin rauhankumppanuuden aikana Suomi osallistui kertaalleen tähän vastaavaan toimintaan jo lähes kymmenen vuotta sitten.

Eli tässä suhteessa tässä on nimenomaan kysymys keskeisesti siitä, että Suomen Puolustusvoimat tässä Natonkin kokonaisuudessa toimittaessa painottaa näitä lähialueita ja pohjoista ulottuvuutta. Kuten valiokunta omassa mietinnössään totesi, tämä on myöskin osa sitä pohjoismaista yhteistyötä, mitä Naton puitteissa tehdään. Itse haluaisin korostaakin sitä, kuten täällä puheenvuoroissa todettiin, että me emme mitään blokkeja rakenna Naton sisälle. Se on yhteinen liittouma, mutta luonnollisesti Pohjoismailla on

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

keskeistä yhteisyyttä Nordefcon kautta jo alun pitäen ollut, ja me tunnistamme sen, että Suomen Nato-profiilissa on hyvin keskeistä tämä pohjoismainen yhteistyö.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kopra, olkaa hyvä.

14.31 Jukka Kopra kok: Arvoisa herra puhemies! Suomi on liittynyt Natoon tasavertaisena liittolaisena, ja rauhanajan tehtäviin osallistuminen osoittaa meidän sitoutumistamme Naton toimintaan käytännön toimin. Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin osallistuminen on keskeinen osa liittokunnan yhteistä pelotetta ja puolustusta. Tällä tavoin Suomi vahvistaa omaa ja koko liittokunnan turvallisuutta. Osallistuminen näihin tehtäviin viestii yhtenäisyydestämme sekä vastuunkannostamme. Nato on kollektiivisen turvallisuuden liitto, jossa kaikkien jäsenmaiden panosta tarvitaan. Suomi ei ole asettanut Nato-jäsenyydelleen ennakkorajoitteita, ja nyt meillä on mahdollisuus näyttää, että olemme valmiita kantamaan kortemme kekoon. Sotilaallisen toimintakyvyn osoittaminen vahvistaa yhteistä pelotetta, mikä on tarpeen nykyisessä turvallisuusympäristössä.

Rauhanajan toimintoihin osallistuminen on myös linjassa Suomen strategisten tavoitteiden kanssa. Suomi on aina korostanut Nato-jäsenyyden lisäävän Itämeren alueen vakautta. Osallistuminen Naton merivoimaosastojen ilmapuolustuksen tehtäviin erityisesti lähialueillamme on konkreettinen osoitus siitä, että Suomi on turvallisuuden tuottaja Itämerellä ja pohjoisella alueella. Näillä alueilla Venäjän toimet ovat herättäneet perusteltua huolta, ja Naton läsnäolo on selkeä viesti yhtenäisyydestä ja halusta säilyttää vakaus.

Suomen osallistuminen tukee myös pohjoismaista yhteistyötä ja vahvistaa liittokunnan toimintakykyä pohjoisessa. Pohjoisen alueen strategisen merkityksen korostuminen liittokunnan toiminnassa on Suomen etujen mukaista. Esimerkiksi air policing -tehtävät Islannissa ja Merivoimien toiminta Itämerellä eivät ole vain Naton velvoitteiden täyttämistä, vaan myös Suomen geopoliittisen aseman vahvistamista. Osallistumiseen liittyy luonnollisesti kustannuksia ja riskejäkin, mutta ne ovat hallittavissa. Puolustusvoimilla on aina mahdollisuus vetäytyä tehtävistä, mikäli kansallinen puolustus sitä edellyttää. Lisäksi suora sotilaallinen uhka Itämerellä ja Pohjanmerellä arvioidaan tällä hetkellä matalaksi. Toiminta kuitenkin vahvistaa tilannekuvaa ja parantaa valmiuksiamme tulevaisuutta ajatellen.

Arvoisa puhemies! Suomen osallistuminen Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin on järkevä ja vastuullinen ratkaisu. Se todella osoittaa sitoutumistamme liittokunnan periaatteisiin ja vahvistaa turvallisuutta niin Suomessa kuin koko liittokunnan alueella. Kannatan tämän linjan jatkamista ja toivon, että eduskunta tukee mietinnön johtopäätöksiä yksimielisesti.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Pauli Kiuru, olkaa hyvä.

14.33 Pauli Kiuru kok: Arvoisa puhemies! Pitää olla vahva, jotta välttäisimme sodan, ei siksi, että tavoitteena olisi sota. Miksi olemme mukana tässä toiminnassa, Natossa rauhanajan tehtävissä? Siksi, että haluamme puolustaa demokratiaa, turvallisuutta, ihmisoikeuksia ja länsimaisia arvoja, niitä asioita, jotka ovat ihmisyyden ja arvomaailmamme keskiössä. Naton jäsenenä meidän pitää ajatella niin, että rauhanajan

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

tehtävien hoito on normaalia toimintaa Naton jäsenenä ja se kuuluu meille nyt ja tulevaisuudessa.

Ulkoasiainvaliokunnan mietinnöstä ja puolustusvaliokunnan lausunnosta voi lukea — jos ei muuta, niin ainakin rivien välistä — että Natossa ja Suomessa puolustamme jokaista Nato-maan neliömetriä. Tämä on luettavissa papereista.

Sitten näistä taloudellisista asioista — hieman otan tässä vapauksia: Jokaisen Nato-maan on osallistuttava taloudellisesti puolustukseen ja turvallisuuteen sovitulla tavalla, sillä tavalla, miten on yhdessä sovittu. Tällä hetkellä taso on kaksi prosenttia bruttokansantuotteesta, mutta jatkossa tarpeen mukaan yhdessä sopien se voi olla jotain muutakin. Tärkeintä on, että sopimuksista pidetään kiinni, ja Suomella on pitkät perinteet, että sitoudumme sopimuksiin, olemme luotettava yhteistyökumppani ja hoidamme oman tonttimme. Presidentti Trumpin viime vaalikaudella keskustelussa pitämä asia Euroopan ja muiden Nato-maiden vastuusta oli sinänsä aivan paikallaan olevaa paineen asettamista ja kritiikkiä. Ei voi olla niin, että toiset hoitavat vastuunsa ja toiset yrittävät luistella mukana ikään kuin turvallisuutta ulosmitaten yhden prosentin bruttokansantuotepanoksella. Olen kohtuullisen varma, että alkavalla vaalikaudellaan Trump pitää tätä painetta entisestään yllä, ja se on mielestäni aivan oikein. Euroopan pitää ottaa suurempi vastuu omasta turvallisuudestaan, ja vähin nimittäjä siinä on, että pidetään sopimuksista kiinni.

Selontekomenettely tässä asiassa on oikein paikallaan: eduskunta saa tarvitsemansa tiedot, ja eduskunnalla on mahdollisuus käydä keskustelua. Ja kuten täällä useampikin edustaja on tuonut esiin, ulkoasiainvaliokunnan mietintö oli yksimielinen, samoin puolustusvaliokunnan lausunto oli yksimielinen. Tämä yksimielisyys on todella tärkeää pienelle kansakunnalle — yhtenäisenä olemme vahvoja. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kari, olkaa hyvä.

14.37 Mika Kari sd: Arvoisa herra puhemies! Yhdyn tässä kollegoiden näkemykseen siitä, että tämä Naton rauhanajan tehtäviin osallistuminen on selontekomuodossa hyvin koottu ja puolustusvaliokunnan lausunto ja ulkoasiainvaliokunnan mietintö asiasta ovat hyvässä tasapainossa ja kuvaavat hyvin näitä Suomen avaintavoitteita. On tärkeää — ja voisin sanoa jopa, että välttämätöntä — uudelle Nato-jäsenyydellemme ja maakuvallemme myös Natossa, että Suomi on aktiivinen toimija puolustuspoliitikassa, ei pelkästään bruttokansantuoteosuuksia korostamalla vaan myös näyttämällä eri tavoin esimerkkejä siitä, millä tavalla kansalliseen puolustukseen satsaaminen, kansallisen maanpuolustustahdon ylläpitäminen ja poliittinen keskustelu maanpuolustusasioista parlamentissa hoidetaan järkevällä ja lisäarvoa tuottavalla tavalla. Ja tällä tietenkin lunastamme myös liittolaistemme luottamusta siitä, että myös rauhan aikana olemme aktiivinen kumppani ja kannamme huolta yhteisestä puolustuksesta koko liittokunnan alueella.

Olen saanut toimia parlamentissa nyt 14:nä vuonna puolustusvaliokunnassa ja useammassa erilaisessa seurantaryhmässä puolustus- ja ulkopoliittikkaan liittyen, ja haluan kuitenkin nostaa yhden rakenteellisen asian esiin tässä omassa puheenvuorossani, ja se on se, että mielestäni tämä selonteko olisi kuulunut puolustusvaliokunnan mietinnön piiriin. Nato-poliittikka on puolustuspoliittikkaa. Minusta se, että ulkoasiainvaliokunta on tämän mietinnön tehnyt, kuvaa osaltaan sitä, että elämme vielä Nato-suhteessa vanhaa aikaa. Ja kun kyse on rauhanajan tehtävien järjestämisestä liittokunnan sisällä, minusta on hieman eriskummallista se, että silti edelleenkin näiden asioiden valmistelu — vaikkakin

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

puolustusasioissa se toimii puolustushallinnon kautta, mitä kuvaa myös se, että ministeri on hienosti täällä paikalla tässä keskustelussa — ja käytännössä mietinnön vetovastuu ovat ulkoasiainvaliokunnalla. Minusta tämä kuvaa hyvin sitä, että elämme vielä vanhaa aikaa, ja minusta tässä on korjaamisen paikka tulevina vuosina. Haluan tämän liittää valtiopäivätyöhöni tämän puheenvuoroni yhteyteen.

Ja samassa yhteydessä vielä lopuksi pienempimittakaavainen asia. Yhteistyötä rauhanaikana Nato-maiden osalta on myös tilanteisiin hyppääminen, niin kuin nyt viime kesänä ilmaoperaatio Mustallamerellä ja laivasto-osaston lähettäminen. Vaikka nyt tulevina viikkoina vasta eduskunnan talousarviota käsittelemmekin, niin jo nyt on nähtävissä, että on myös riski sille, että näitä tehtäviä tulee ehkä enemmän kuin suunnittelemme. Kysyisin vielä ministeriltä toiseen asiaan näkemystä eli tähän: millä tavalla puolustushallinto on varautunut lisätalousarvioihin ensi vuoden osalta, mikäli tulee ennakoimattomia rauhanajan tehtäviä vielä suunniteltujen lisäksi? — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Karin puheenvuoroon liittyen myönnän minuutin mittaisen vastauspuheenvuoron puolustusvaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Kopralle. — Olkaa hyvä.

14.40 Jukka Kopra kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos tästä, ja totean, että yhden edustaja Karin näkemykseen siitä, että tätä mietintövaliokunta-asiaa ja tapaa, jolla Nato-asioita eduskunnassa käsitellään, olisi ehkä syytä tarkastella uudestaan. Nato on arkipäivää. Ennen Natoon liittymistä Natoon liittyvät asiat olivat selkeästi ulkopoliittikkaa. Nyt ne ovat osa meidän puolustuksen järjestämistä ja osa kokonaisturvallisuutta. Jos verrataan tilannetta silloin, kun liitettiin Euroopan unioniin, niin ennen Euroopan unionin jäsenyyttä EU-maiden asiat olivat ulkopoliittikkaa, unionin jäsenyyden jälkeen ne ovat normaalia politiikkaa. EU-asioita käsitellään kaikissa eri valiokunnissa. Jos me haluamme tämän Nato-jäsenyyden ottaa kokonaisvaltaisesti haltuun, niin pitäisikö harkita, että samantyyppinen levittäytyminen tapahtuu myös Natoon liittyvien asioiden suhteen eduskunnassa, että otetaan puolustuspoliittiset asiat puolustusvaliokunnassa mutta sotilaallinen liikkuvuus, jolla on yhtymäkohtia Natoon, ja niin edelleen ovat liikennevaliokunnan asioita ja näin — tavallaan vähän laajempaa tarkastelua? En esitä tässä nyt lopullista valmista ratkaisua, mutta tämä edustaja Karin ajatus [Puhemies koputtaa] tästä tarkastelusta on erittäin tervetullut.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Ja vielä samaan aiheeseen liittyen vastauspuheenvuoro, edustaja Pauli Kiuru, olkaa hyvä.

14.41 Pauli Kiuru kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos puheenvuorosta ja kiitos edustaja Karille hyvästä huomiosta. Samaan asiaan kiinnitin itse huomiota puolustusvaliokunnassa, kun olimme lausuntovaliokunnassa. Muistan viime vaalikaudelta, kun olin Ilkka Kanervan jälkeen ulkoasiainvaliokunnan työssä mukana, tosin varajäsenenä mutta kuitenkin, ja pidin erittäin suurena kunniana ja historiallisena hetkenä olla käsittelemässä Nato-asioita ja Natoon liittymistä. Silloinhan se oli aivan paikallaan todellakin, että ulkoasiainvaliokunta käsittelee Nato-asiaa ja suhdettamme Naton jäsenyyteen, mutta nyt, kun puhumme rauhanajan tehtävistä, kun olemme jo Naton jäsen, itsekin olisin valmis arvioimaan avoimesti sitä mahdollisuutta, että tämä olisi enemmän

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

puolustusvaliokunnan asia. Yhtenäisyyttä ja linjaa se tuskin mitenkään ratkaisevasti muuttaisi tai tuskin ollenkaan, mutta ehkä tällainen menettelytapa-asiaharkinta voisi olla paikallaan.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Sitten palaamme puhujalistalle. — Edustaja Kilpi, olkaa hyvä.

14.43 Marko Kilpi kok: Arvoisa puhemies! Tuntemattoman sotilaan julkaisemisesta tulee tänä päivänä 70 vuotta, ja järjestämme tuolla eduskunnan auditoriossa huomenna Arkadia-seuran ja kirjan kustantaneen kustantamon, WSOY:n, kanssa tilaisuuden. Tätä tilaisuutta varten olen vähän verestellyt muistiani tuon teoksen osalta, ja se on ollut erittäin hämmäntävä lukukokemus. Vaikka teos on hyvin tuttu kannesta toiseen, siitä huolimatta se tuntuu nyt yhtäkkiä tuoreelta ja äärimmäisen ajankohtaiselta. Ja tuntuu jotenkin siltä, että se kirja ei kerro siitä, mitä Suomelle on tapahtunut, vaan se kertoo siitä, mitä Suomelle voisi tapahtua.

Tällä hetkellä televisiossa pyörii Konflikti-tv-sarja, joka kertoo siitä, mitä Suomelle voisi tapahtua, ja se on myös varsin pysäyttävää katsottavaa. Nämä ovat fiktiivisiä tarinoita. Tuntematon sotilas pohjautuu todellisuuteen, mutta sekin on fiktiota — mutta ne voisivat aivan hyvin olla totta.

Todellisuudessahan Suomi on tämän vallitsevan turvallisuuspoliittisen kehityksen myötä siirtynyt kaukaa sieltä maailman laidalta suoraan maailmanpoliittiseen ytimeen, eturintamaan, koko läntisen maailman turvapuskuriksi. Tämän asemansa takia Suomi ei voi olla ketjun heikoin lenkki, vaan sen on oltava selkeästi vahvin lenkki.

Koko tämä eduskunnan yhteistuumallisuus näissä asioissa on äärimmäisen hieno asia, josta me kaikki voimme olla tyytyväisiä ja ylpeitä, ja tästä kiitos kuuluu meille kaikille. Mutta toivoisin samalla samanlaista yhteistuumallisuutta ja asian ymmärrystä myöskin jalkaväkimiinoihin liittyen. Siinä kohtaa olisi myös hyvä ymmärtää, että tuosta Ottawan sopimuksesta irtaantumisen pitäisi tapahtua mahdollisimman pian, sillä tuo 1 300 kilometriä yhteistä rajaa on varsin haastava turvata ilman jalkaväkimiinoja, varsinkin kun vaikuttaa siltä, että korvaavia järjestelmiä ei ole.

Arvoisa puhemies! On pidettävä erityistä huolta siitä, etteivät fiktiiviset ja proosalliset tarinat tule yhtään sen todellisemmiksi kuin mitä ne ovat ja ettei puolustusvoimien osallistuminen rauhanajan tehtäviin muutu sodanajan tehtäviksi. Minäkin toivotan jo tässä vaiheessa kaikille hyvää itsenäisyyspäivää. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hanna Räsänen, olkaa hyvä.

14.46 Hanna Räsänen kesk: Arvoisa puhemies! Aivan ensimmäiseksi nostan esille saman asian kuin edustaja Kari, minkä olin ajatellut nostaa tässä esille. Eliikkä nyt kun lähdetään keskustelemaan Natosta ja valiokunnista, kannatan lämpimästi sitä esitystä, että harkittaisiin uudestaan näissä Nato-asioissa, että olisiko puolustusvaliokunta se mietintöpaikka.

Oikeastaan käytän oman puheenvuoroni siihen, että nostan muutaman asian esille. Käytän tilaisuutta siksi, että ministeri istuu täällä paikalla ja minusta on aivan oivallinen hetki silloin vielä muutamia asioita nostaa.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Ensimmäisenä nostan tämän kahden prosentin bruttokansantuotteen osuuden. On varsin todennäköistä, että Euroopan puolustuksellinen tilanne on muuttunut pysyvästi tämän Venäjän hyökkäyssodan tiimoilta. Me puhumme nyt siitä kahden prosentin bruttokansantuotteesta, että se olisi vähimmäismäärä, mutta nyt kun katsomme sinne tulevaisuuteen, näyttää varsinkin Yhdysvaltain presidentinvaalien jälkeen siltä, että Eurooppa joutuu kantamaan yhä suurempaa vastuuta tulevaisuudessa. Varmaan ensisijainen tavoite on se, että kaikki maat kantavat edes sen kahden prosentin tason, mutta olisin kysynyt vielä ministeriltäkin: onko keskustelussa ollut nyt kahden prosentin tason nostamista? Miten näette meidän kansallisessa keskustelussa, että missä vaiheessa tulisi ottaa esille selkeästi joku uudempi prosenttitaso ja mikä sen mahdollisesti tulisi olla?

Myös ehkä tästä haluaisin kysyä tarkemmin, että kun ensi vuonna presidentti Trump astuu valtaan Yhdysvalloissa, niin onko puolustushallinnossa käyty keskustelua siitä, mitä tämä tulee ehkä aiheuttamaan sitten täällä Suomessa ja Euroopassa?

Oikeastaan kolmantena asiana vielä nostan esille sen, että kun lähes kaikki jäsenmaat osallistuvat näihin Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin, Suomikin osallistuu nyt toista kertaa, ja Suomi on painottanut perinteisesti Ilma- ja Merivoimien osastojen käyttöä, niin onko tämän suhteen nytten ajatuksia puolustushallinnossa? Mennäänkö samalla linjalla, ja onko tarkoitus tulevina vuosina osallistua nykyisellä konseptilla, vai onko siihen ehkä tulossa muutoksia?

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Holopainen, olkaa hyvä.

14.49 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Kiitos myös kollegoille tästä yksituumaisuudesta tämän asian käsittelyssä. — Liittolaisten aktiivinen osallistuminen Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin viestii yhtenäisyydestä ja vahvistaa pelotetta. On ehdottomasti Suomen etu, että liittokunta on vahva ja yhtenäinen ja se puolustaa jäsenmaidensa yhteisiä arvoja mahdollisimman uskottavasti. On tärkeää, että Suomi profiloituu niin, että Suomi on aktiivinen myös näissä Naton rauhanajan yhteisissä tehtävissä, ja haluaisin korostaa sitä, että pidän erittäin hyvänä, niin kuin täällä esimerkiksi puolustusvaliokunnan lausunnossakin todetaan, että tämä asia käsitellään tällaisen selonteon kautta, jotta koko eduskunta parlamentaarisesti pystyy tästä asiasta keskustelemaan. Erityisen tärkeää se on siksi, että tehtäviin lähetetyt suomalaiset joukot voivat tilanteen kiristyessä joutua voimankäyttötilanteisiin, ja selonteossa todetaan, että suomalaisjoukot ovat Naton johdossa ja tarvittaessa käytettävissä kaikkiin tehtäviin. Haluan korostaa, että puolustusvaliokunta painottaa, että tämä on syytä tiedostaa ja käydä asiasta keskustelua koko eduskunnan toimesta, muulloinkin kuin nyt tällä kertaa, silloin kun suomalaisia lähetetään operaatioalueille. Toivoisin, että tästä pidetään jatkossakin kiinni.

Valiokunta myös käytti aika paljon aikaa siihen, että pohdittiin sitä uutta tilannetta, että nyt muiden kansainvälisten tehtävien ohella tulevat lisäksi nämä Naton yhteiset tehtävät, ja valiokunta piti tärkeänä, että huolehditaan siitä, että palvelussuhteiden ehdot ja työaikalainsäädäntö myöskin huomioivat tämän muuttuneen tilanteen, jotta voidaan varmistaa se, että jatkossakin on hyvin saatavilla henkilöitä näihin tehtäviin.

Näissä tänään päätettävissä operaatioissa lähes kokonaan on kysymys kantahenkilökunnasta ja muista Puolustusvoimien ammattilaisista, ja muutamat palvelukseen kutsuttavat reserviläiset otetaan Puolustusvoimien palvelukseen sopimussotilaina, mutta

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

jatkossa mahdollisesti on myöskin pohdinnassa reserviläisten käyttö ja ne ehdot, kuinka se toteutetaan. Haluaisin korostaa sitä, että osana reserviläisten joustavampaa ja laajempaa hyödyntämistä, joka on varmasti tarkoituksenmukaista niin kansallisen puolustuksen että sitten näissä liittokunnan tehtävissä, on tärkeää huolehtia siitä, että taloudelliset korvaukset ovat asianmukaiset, millä varmistetaan sitä, että näitä reserviläisiä löytyy ja myöskin tämän järjestelmän hyväksyttävyyss säilyy korkealla tasolla. Tämä evästyksenä jatkovalmisteluihin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Seppänen, olkaa hyvä.

14.51 Sara Seppänen ps: Arvoisa herra puhemies! Terveisiä maanpuolustuskurssilta numero 250.

Ei koskaan enää yksin. Vahva pelote, varautuminen ja harjoittelu ovat tärkeitä elementtejä yhteisen puolustuksen rakentamisessa. Myös rauhanaika on oikea aika liittokunnan jäsenenä osallistua liittokunnan yhteisen puolustuksen tehtäviin.

Suomi on arvokas ja hyvä kumppani Naton näkökulmasta. Meillä on erityistä osaamista arktisista olosuhteista, näistä kylmistä olosuhteista, ja täten meillä on myös oma osaamisemme annettavana yhteiseen puolustukseen. Suomen olisikin tartuttava yhä tarmokkaammin arktisen alueen strategiseen yhteistyöhön. Kanada on asettanut arktisen alueen turvallisuuspolitiikkansa keskiöön. USA on päivittänyt arktisen strategiansa, ja samoin tekee Venäjä. Meidän oma arktinen strategiamme on vuodelta 21 ennen Venäjän julmaa hyökkäyssotaa Ukraina. EU ei myöskään ole osoittanut erityistä kiinnostusta arktista politiikkaa kohtaan. Meidän tulisi päivittää strategia pikimmiten.

Turvallisuuspolitiikkaa arktisella alueella tulee tehdä alueella asuvien ihmisten elinolosuhteet huomioon ottaen, sillä tämä arktinen on muutakin kuin turvallisuuspolitiikkaa. No, minä tulen tuolta Lapista, arktisesta maakunnasta, jossa nämä Naton harjoitukset näkyvät säännöllisesti, ja haluaisin kysyä, arvoisa puolustusministeri Häkkinen: miten Puolustusvoimien esittämät tarpeet Lapin infran kehittämisen osalta etenevät yhteistyössä Ruotsin ja Norjan kanssa?

Edustaja Kilpi nosti täällä hyvin esille tämän tärkeän asian, eli jalkaväkimiinat, ja kysyn vielä puolustusministeriltä: missä aikataulussa tulemme käsittelemään aihetta? Toivon, että tämänkin aiheen osalta tästä salista löytyy yhteinen näkemys Suomen turvaamiseksi.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kumpula-Natri, olkaa hyvä.

14.54 Miapetra Kumpula-Natri sd: Arvoisa puhemies! Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen tehtäviin ja harjoituksiin osallistuminen on luonnollinen ja tärkeä osa Suomen toimintaprofiilissa Naton uutena jäsenmaana. Ja kuten todettu aikaisemmin monessa puheenvuorossa, yksimielinen sekä puolustusvaliokunnan lausunto että ulkoasiainvaliokunnan mietintö sekä ihan jokainen täällä pidetty puheenvuoro ovat osoitus siitä, että Suomi on yhtenäisenä toiminnassa suhteessa Naton asemointiin siellä sisällä ja siinä, kun Nato toimeenpääsee uutta aluepuolustusstrategiaa ja liittokunnan sotilaallista pelotetta.

Kansalaiset seuraavat erityisen tarkasti vilkasta Itämerta. Nato lisää oman sisämereksi muuttuneen Itämeren alueen vakautta, ja Suomi pitää oikein esillä sekä omassa että Naton toiminnassa turvallisuuden tuottamista Itämerellä ja pohjoisilla alueilla. Meriharjoittelu ja

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

yhteistoiminta kuuluvat Itämerelle ja Pohjanmerelle ja Pohjois-Atlantille. Naton pysyviä merivoimaosastoja voidaan käyttää nopeasti eri kriisitilanteissa ja luonnollisesti myös harjoittelutoimintaan. Suomen toiminta on tärkeää erityisesti täällä pohjoisen ja omien alueiden ja lähialueiden kehittämisessä, ja täysimääräinen osallistuminen on myös ensi vuonna luonnollinen osa tätä integroitumistyötä mutta myös pelotteen vahvistamista.

Selonteossa arvioidaan, että suora sotilaallinen uhka Itämerellä, Pohjanmerellä ja Pohjois-Atlantilla on tällä hetkellä matala, mutta tunnistetaan se, että myös muutokset Itämeren turvallisuustilanteessa ovat mahdollisia. Suorituskyky syntyy ja paranee harjoittelusta ja yhteisestä toiminnasta ja on merkittävä osa pelotetta. Yhteisen toiminnan tuoma läsnäolo ylipäätänsä on hyvä asia Itämerellä, jossa, kuten todettu, ei ole suoraa sotilaallista uhkaa mutta huolta on esimerkiksi öljyvahingoista ja perässä laahaavista ankkureista aivan rauhanajankin liikennöinnin aikana sekä liikennöinnissä olevista pakotteita kiertävistä öljynkuljetusaluksista — valitettavasti edelleen ajankohtaista.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Bergbom, olkaa hyvä.

14.56 Miko Bergbom ps: Arvoisa herra puhemies! Hyvä ministeri! Tässä on käyty varsin laadukasta keskustelua enkä lähde kaikkia toistamaan, mutta pyrin nostamaan semmoisia muutamia kysymyksiä, mitä ehkä tuolla suomalaisten tasolla tästä asiasta ajatellaan. Ja kun toisaalta toisinaan liikkuu vähän myös tietoa, joka ei pidä täysin paikkaansa, niin pyrin hahmottamaan tämän Naton rauhanajan yhteisen puolustuksen ajatusta ja konseptia yksinkertaistettuna.

Eli ensimmäinen kysymys, mikä monelta toisinaan tulee, on tietysti, että mikä tämän homman tarkoitus on ja miksi tämmöisessä ollaan mukana. No, kun Suomi liittyi Natoon, niin Natohan rakentuu yhteisen pelotteen ja puolustuksen varaan, jossa jokainen jäsenvaltio lähtökohtaisesti tuottaa tiettyjä suorituskykyjä sinne, ja nyt Suomi on mukana antamassa oman panoksensa sinne, ensi vuonna Merivoimien ja Ilmavoimien osalta. Perusajatushan siinä tietenkin on se, että jos me joskus itse sitä apua tarvitaan, niin sitä sitten myöskin saadaan, eli ollaan toisin sanoen turvallisuuden tuottaja.

No sitten iso kysymys on se, että miksei pidetä vain näitä Suomen suorituskykyjä, Puolustusvoimien osaamista täällä Suomen maaperällä, että miksi niitä täytyy lähettää jonnekin muualle. No vähän sama, mihin viittasin äsken, eli edelleen jos Suomi antaa panoksensa esimerkiksi siihen, että Itämeri pysyy vakaana ja turvallisena koko liittokunnalle, niin se on myös koko Suomen etu. Ja toisaalta, kun Suomi osoittaa, että meiltä löytyy näitä kykyjä ja me ollaan niitä valmiita antamaan Naton yhteisiin tehtäviin, niin se toisaalta myös on viesti siitä, että me odotetaan, että myös Suomi saa niitä kykyjä muilta jäsenmailta käyttöön tarpeen niin vaatiessa.

No sitten yksi kysymys, mikä nousee tietysti esiin, on se, että, no mitäs jos esimerkiksi nämä meidän Hornetit tai Merivoimien alukset ovat jossain muualla ja Suomessa syttyy tilanne päälle, että tarvittaisiinkin täällä näitä — niin ei huolta, tämäkin on otettu huomioon tässä konseptissa. Elikkä Suomella on oikeus ottaa nämä niin Merivoimien kuin Ilmavoimien osastot tarvittaessa takaisin meidän oman maamme puolustamiseen, eli siltäkään osin ei tarvitse olla huolissaan, vaan turvallisuus Suomessa säilyy sellaisenaan.

Vielä viimeisenä nostona tässä tulikin jonkun verran esiin kommentteja ja hyviä huomioita henkilöstöstä, niin otan sen huomioon ja pyydän puolustusministeriä kiinnittämään huomiota ja viemään sitä viestiä myös Puolustusvoimiin eteenpäin, että

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

henkilöstön jaksamisesta huolehditaan, koska se on aika kriittistä, että jos meillä henkilöstö väsyä rauhan aikana, niin mitäs sitten tehdään, kun on tilanne päällä — niin pidetään huolta siitä henkilöstöstä ja huomioidaan se tarpeen mukaan.

Ja mitä paremmin voidaan hyödyntää meidän reserviläisiämme ja heidän osaamistaan, niin sitä suosittelen edelleen kehittämään, joskin heitä on jo näissä Nato-tehtävissä hyödynnetty tämän sopimussotilasjärjestelmän kautta, mutta mikäli sitä on mahdollista vielä laajentaa, niin kaikki tuki sille. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen, olkaa hyvä.

14.59 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kun Suomi on nyt vajaa kaksi vuotta ollut Naton täysjäsenenä, on aivan selvä asia, että täytämme Naton ehdot täydellisesti sen mukaan, mitä olemme sopineet ja eduskunnassa yhteisesti lähes yksimielisesti päättäneet. Tässä ei liene minkään näköistä epäselvää. Tilannehan on Euroopassa, kuten tiedämme, hyvin levoton, ja emme tiedä, mitä vaikka tammikuussa tapahtuu ja mitä sen jälkeen tapahtuu, niin kaikissa olosuhteissa Suomen pitää täyttää ne ehdot, mistä olemme sopineet lähes yksimielisesti.

Mutta se, mitä on Natossa ja myös tässä eduskunnan suuressa salissa korostettu, on se, että meidän pitää pitää huoli omasta puolustuksesta. Todellakin tuo itäinen Suomi on jäänyt... Lapissahan on jatkuvasti tapahtumia. Olen iloinen, että se pohjoinen Suomi menestyy ja siellä on hyvää kasvua, mutta tuo itäisen Suomen ja kotimaakuntani Pohjois-Karjalan tilanne on kyllä todella huono. Naton kenraali kiinnitti huomiota siihen, että jos halutaan pitää tämä itärajan valvonta hyvänä ja puolustusvalmius hyvänä, niin se edellyttää toimivaa infraa. Siellä pitää olla elämää, tiet kunnossa ja niin edelleen.

Kotimaakuntani osalta ja koko itärajan osalta, sillä alueella, tilanne on todella huono — aivan todella huono. Olen omalta osaltani tuonut sitä viestiä tänne eduskuntaan parhaani mukaan, ja ikävä kyllä vielä ei ole juurikaan mitään tapahtunut. Toivoisin, että puolustusministeri, jota korkeasti arvostan, veisi tätä viestiä valtioneuvostoon, että tähän asiaan pitää puuttua nyt. Meille on kyllä luvattu yhdeksän hyvää ja kymmenen kaunista, niin kuin sanonta kuuluu, mutta kumpakaan ei ole vielä tullut, ei todellakaan. Alkaa... Ei tässä usko kyllä minulta horju, mutta olen sitä mieltä, että itäinen Suomi...

Aikanaan 39 talvisota alkoi ja se sota jatkui Ilomantsin alueelle, koko alueelle, koko Pohjois-Karjalaan hyökättiin, ja rajan tultua nykyiselle paikalleen olemme edelleen siinä Venäjälle päin katsottuna ikään kuin itään päin työnnetty etuvartioasema. Ja sen takia meidän pitää saada Itä-Suomeen nyt taloustoimintaa lisää ja ennen kaikkea sitä valtion vahvaa kättä sen avuksi, että Pohjois-Karjalan maakunta ja siitä etelään olevat alueet menestyvät hyvin. Koska jos tätä menestystä ei tule, niin se tarkoittaa sitä, että paikkakunnat autioituvat ja sen jälkeen se johtaa siihen, että tuollainen alue, joka autioituu ja jossa ei ole elämää, on kovin helppo kohde sitä aluetta havittelevalle, maahan tunkeutuvalle joukolle, jos semmoinen sattuisi olemaan.

Toivon, arvoisa puolustusministeri, että viette tätä viestiä eteenpäin. Kuten sanoin, me pohjoiskarjalalaiset ihmiset olemme odottaneet koko ajan ihan sydän syrjällänsä sitä, milloin alkaisi meidän alueella tapahtua positiivisia asioita. Emme ole ruikuttaneet koskaan. Olemme selvinneet vaikeissa olosuhteissa aina, selvittäneet sodat ja vaikeat ajat, rakentaneet kodit ja rakentaneet pellot sinne ja tehneet monta monta hyvää asiaa. Toivomme, että valtiovalta nyt ottaa tämän viestin vakavasti, koska jos sille alueelle ei

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

kohta rupea tulemaan hyviä asioita, niin olemme semmoisissa vaikeuksissa, joita en uskalla lähteä näin kauniina joulukuun päivänä edes kuvailemaan.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Pauli Kiuru, olkaa hyvä.

15.02 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Ministeri Häkkäselle ajatuksia ja hieman kysymyksiä. Turvallisuuksilanne Euroopassa on mikä on. Ukrainassa on sodittu pitkälle yli 1 000 päivää. Suomi on luvannut tuen jatkuvan, mutta näin ei valitettavasti tunnu aivan yhtä kirkkaana tämä ajatus kaikissa Euroopan maissa eikä kaikissa Nato-maissakaan olevan. Miten arvioitte tällaista kansalaisten ja eri valtioiden, voisiko sanoa, resilienssiä tai jopa sotaväsymystä, onko meillä ylipäättään oikeutta puhua sotaväsymyksestä, kun Ukrainassa taistellaan maan itsenäisyydestä? Ihmiset vaarantavat henkensä, kuolevat, haavoittuvat, ja me istumme täällä ilmastoiduissa huoneissa ja puhumme jopa sotaväsymyksestä.

Sitten tästä bruttokansantuoteosuudesta, niin jos haluatte ja pystytte sitä tarkentamaan, millä aikataululla Nato sitä asiaa pohtii? — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kopra, olkaa hyvä.

15.03 Jukka Kopra kok: Arvoisa herra puhemies! Nyt kun ministeri Häkkinen on täällä ansiokkaasti paikalla, niin kysyisin vielä ihan täsmennyksenä: miten tämä meidän lainsäädännöllinen pohja ja regulaatio suhtautuu nyt näissä rauhanajan tehtävissä mahdollisesti eteen tuleviin, kiristyviin tilanteisiin, ja, lainausmerkeissä, jos joudutaan osallisiksi niin sanotusti tositapahtumiin, niin onhan meillä lainsäädännöllinen pohja kunnossa, vai vaatiiko se vielä korjaamista? Ja erityisesti, kun peilataan tätä suhteessa Naton enhanced vigilance activity -konseptiin, jossa sitten tavallaan luodaan sitä pelotetta tarvittaessa eri tilanteisiin liittyen, niin onko tältä osin lainsäädäntö kunnossa? Ja jos ei ole, niin oletan, että varmaan sitä sitten valmistellaan. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

15.04 Aki Lindén sd: Arvoisa herra puhemies! Täällä kollegat ovat käyttäneet hyviä puheenvuoroja, ja yhdyn niihin. Itselläni ei ollut puheenvuoron tarvetta ennen kuin tässä tuli aika monessa puheenvuorossa esille tämä bruttokansantuoteosuus. Olen itse sitä mieltä, että meidän puolustusvoimiemme tulee olla tehokkaat, ja tehokkuus tarkoittaa sitä, että käytettävissä olevalla rahalla pitää saada aina mahdollisimman paljon aikaiseksi. Tämä bkt-osuushan lasketaan siitä, kuinka paljon käytämme puolustukseen rahaa suhteessa bruttokansantuotteeseen. Nyt käytämme kuusi ja puoli miljardia tässä ensi vuoden valtion budjetissa, ja bkt:mme on noin 280 miljardia, jolloin se on vähän yli sen kaksi prosenttia. Itse en mielelläni kävisi keskustelua siitä, että pitää olla joku tietty prosenttiosuus, vaan pitää keskustella siitä, mitä saamme rahalla aikaiseksi.

Siinä varsinaisessa leipälajissani, terveydenhuollossa, tämä keskustelu on ollut hyvin usein läsnä, on puhuttu terveysmenojen bkt-osuudesta. Silloinhan kun Suomen talous kasvoi 17 vuotta peräkkäin erittäin vilkkaasti sieltä 90-luvun puolivälistä eteenpäin, meidän bkt-osuus terveysmenoissa aleni, mutta se johtui siitä, että terveysmenot kasvoivat mutta kansantalous kasvoi vielä nopeammin. Kun tulimme finanssikriisiin ja bkt romahti

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

yhdeksällä prosentilla, tapahtui prosenttiyksikön hyppäys terveysmenoissa, koska ne olivat ennallaan mutta bkt putosi.

En halua tässä siis teoretisoida, vaan olen ihan vakavissani, että pitää puhua enemmän siitä, mitä saamme aikaiseksi käytetyllä rahalla, ja totta kai silloin kun teemme lisäpanostuksia, niilläkin pitää saada vielä enemmän puolustuskykyä aikaiseksi. Parasta on tietysti aina olla tehokas, eli halpa ja tehokas on parempi kuin kallis ja tehoton.

Halusin vain tuoda tämän aspektin, koska tuntuu kovin yksipuoliselta, että tavoittelemme vain jotain bkt-osuutta. Huomasin eräissä laskelmissa, että se saadaan korkeammaksi, kun sinne lasketaan eläkemenoja ja muita mukaan. Eihän niillä yhtään lisätä meidän puolustuskykyä. Puolustuskykyä lisätään joukoilla, aseilla, teknologialla ja osaamisella. Tähän jos ministerillä olisi jotain kommentoitavaa. [Puhemies koputtaa] Selvyyn vuoksi sanon, että kannatan tarvittaessa bkt-osuuden kasvattamista, mutta halusin korostaa sitä, että tärkeintä on, miten raha käytetään, eikä se, että käytetään mahdollisimman paljon.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen, olkaa hyvä.

15.06 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Otan rohkeasti vielä, edustaja Lindénin aivan erinomaisen hyvään puheenvuoroon lisäisin vielä sen, että tärkeintä Suomen puolustamiselle ja yhteiselle jäsenyydellemme, kun olemme Nato-jäseniä ja yhteisessä liittokunnassa, on säilyttää maanpuolustustahto tässä maassa sillä tasolla, millä se on. Suomen historia osoittaa, että tämä kansakunta pystyy vaikeina aikoina tekemään hommia yhdessä ja puolustamaan tätä maata tarvittaessa täydellä teholla. Se, mikä on hintalappu, tavallaan on toki tärkeä asia, mutta se on aivan hieno järjestelmä, tämä suomalainen yleinen asevelvollisuus ja siihen liittyvät kaikki toiminnot, mitä olemme tähän maahan vuosikymmeniä rakentaneet sodan jälkeen.

Mutta yksi asia, arvoisa puhemies, lopuksi vielä, se, mihin meidän pitää liittokunnan jäsenenä kiinnittää huomiota: Meillähan on tietenkin liittokuntaan päin velvoitteita, kun sopimus on tehty, sinne seuraa aina velvoitteita, ja jotta nämä velvoitteet voimme täyttää, niin meidän pitää ruveta tässä maassa kansantaloutta hoitamaan paljon, paljon paremmin. Nykyinen tilanne perustuu velanotolle, ja monta, monta asiaa on tehty minun mielestäni hyvin paljon väärin, ja niistä olen puhunut tässä salissa kymmeniä kertoja. En palaa niihin, mutta totean vain, että tämän kansantalouden kuntoon laittaminen on sellainen, että jos me emme sitä laita kuntoon, niin meillä kohtapuolin ollaan kyselemässä sitä, pystymmekö tätä maata enää puolustamaan. Tämän takia toivon, että tähän asiaan suhtaudutaan vakavasti ja kansantaloutta ruvetaan kunnostamaan niin, että olemme mahdollisimman riippumattomia siitä, mitä ulkomailla tapahtuu.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Koska ministeri Häkkänen joutuu pian poistumaan, annan hänelle nyt mahdollisuuden vastata keskustelussa heränneisiin kysymyksiin. — Ministeri Häkkänen, olkaa hyvä.

15.08 Puolustusministeri Antti Häkkänen: Arvoisa puhemies! Kiitos yksituumaisesta keskustelusta edelleen.

Ensinnäkin on ihan selvää, että nyt on alkanut uusi turvallisuuspolitiikan aikakausi, jossa nähdään alati syvenevä Kiinan ja Venäjän yhteistyö, samoin Iranin ja Pohjois-Korean

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

ja myös tiettyjen globaalien etelän maiden yhteistyö, joka on ainakin nyt meidän puolustushallinnon arvion mukaan tullut jäädäkseen. Eli nämä aiemmat, voisiko ehkä sanoa juhlapuheet, demokraattisten maiden ja autoritääristen maiden välisestä vastakkainasettelusta ovat viime kuukausina menneet hyvin voimakkaasti konkreetian tasolle. Tämä johtaa siihen, että myös esimerkiksi USA — todennäköisesti riippumatta siitä, miten vaalit edes menivät — siirtää painopistettään Euroopan tietyistä toiminnoista jossain määrin. Tämä korostaa Euroopan maiden omaa puolustuskykyä yhä merkittävämmiin Naton sisäisessä suunnittelussa, ja se näkyy koko ajan kaikessa toiminnassa. Euroopan maiden siis pitää panostaa muuttuneesta turvallisuustilanteesta johtuen ja muuttuneesta globaalista turvallisuustilanteesta johtuen.

Eli näiden kahden, lähialueen ja globaalien, turvallisuustilanteen johdosta kaksi prosenttia ei tule riittämään. Tästä prosenttiosuudesta emme käy prosenttiosuuskeskustelua, vaan nimenomaan se perustuu Naton sisällä tehtävään salaiseen puolustus suunnitteluun ja suorituskykyvaatimukseen ja sisältöihin. Ja niin kuin kaikissa kansainvälisissä järjestöissä, jos asetetaan joku yleinen mittari suhteessa kansantuotteeseen, niin ne ovat tällaisia karkeitä nyrkkisääntöjä. Ei ole muuta keinoa. Mutta sen sisällä on esimerkiksi Suomelle ja muille Nato-maille suorituskykyvaatimukset, eli sitä mitataan tarkkaan eikä se ole vain niin kuin ylätasen keskustelua.

Naton läsnäolokokonaisuus Suomen osalta erityisesti — kun tämä hallitus aloitti, meillä ei ollut Naton läsnäolotavoitteita ollenkaan. Ryhdyimme puolustushallinnossa pohtimaan, miten vahvistamme maksimaalisesti Suomen turvallisuutta. Päätimme, että pyrimme tavoittelemaan maanpuolustuksen johtoporrasta, Naton maavoimajoukkojen eteentyönnettyä osiota ja merkittävää Nato-joukkojen liikkumiseen, siirtelyyn ja tukeen liittyvää kokonaisuutta, samoin Norfolkin alle siirtymistä. Ja kaikki etenee nyt hyvällä polulla. En ota kantaa meidän FLF-rakenteiden sijaintiin. Tästä on neuvottelut kesken, samoin näiden osallistujamaiden osalta.

Kiinnitän huomiota, että Naton läsnäolon kokonaisuuteen liittyy myös historiallisen suuret harjoitukset, muun muassa toissa viikolla Euroopan suurin tykistöharjoitus pohjoisessa meidän organisoimana, Suomen historian suurin meripuolustusharjoitus Itämerellä toissa viikolla, samoin USA:n kanssa USA:n strategisten pommikoneiden kanssa toistuva harjoittelu viimeisen puolen vuoden sisään Suomen ilmatilassa yhdessä Ruotsin hävittäjien kanssa. Nämä ovat erittäin merkittäviä uusia puolustusta vahvistavia toimenpiteitä.

Rauhanajan tehtävien roolitus on vahvistaa ennakkopidäkettä ja läsnäoloa. Eli näillä siis muodostetaan sellaista ennakkopidäkettä mahdollisille vastustajille, että ne tietävät, että eivät kykene yhtäkkiä tekemään jotain. Ja tämä on ihan tietoista siis maanpuolustuksen, meri- ja ilmapuolustuksen ja myös valvontakykyjen ja tiedustelukykyjen osalta, että näitä kaikkia vahvistetaan, ja myös Suomen roolitus on näissä erityisen tärkeää.

Pohjoismainen yhteistyö on lähtenyt viime keväänä puolustusministerien allekirjoittamalla pohjoismaisen puolustuksen visiolla aivan uudelle syvyydelle huoltovarmuuden, logistiikan, liikenteen osalta. Noin viikko sitten allekirjoitimme sotilaallisen liikkuvuuden käytävien uuden sopimuksen, joka antaa Pohjoismaiden liikenneministeriöille vielä toimeksiannon suunnitella tiettyjen liikennekäytävien vahvistamista. Pohjoisen osalta ne ovat merkittävillä hintalapuilla varustettuja, joten tästä on todennäköisesti aika pitkä neuvottelu tulossa, mutta kaksikäyttöisyys on lähtökohta, eli se, että sen pitää hyödyttää myös meidän kansantalouksia samassa yhteydessä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Jalkaväkimiinojen osalta olen viime kesänä käynnistänyt arvioinnin, Ukrainan sodan opit ja jalkaväkimiinojen tarve Suomen puolustukselle. Komentaja avasi keskustelua tuossa viikko pari sitten vähän julkisuudessa ja nyt on tarkoitus, että talven aikana valmistuu selvitys Suomen puolustuksen lähtökohdista, ja ulkoasiainhallinto tekee sitten ulkopolitiikan lähtökohdista tämän arvion. Sen jälkeen puolustuselonteosta erillinen parlamentaarinen keskustelu käydään täällä talossa sitten kevään aikana, jotta puolustuselonteko ei viivästy.

Sotaväsymystä Ukrainan osalta en tunnista, mutta tilannearvion pitää olla kirkas. Ukraina tarvitsee juuri tässä hetkessä lisää eurooppalaisia panostuksia, jotta he eivät joudu sellaisiin rauhanneuvotteluihin, joihin he eivät halua. Eli se tuen määrä ratkaisee, minkälaisiksi rauhan ehdot muodostuvat. Tämä on myös Suomelle tärkeää sen takia, kun muistetaan, mitä Putin julkilausutusti tavoitteli joulukuussa 21.

Lopuksi korostan vielä sitä, että — puolustuksen osalta Nato—USA-yhteistyö, kansallisen puolustuksen vahvistaminen — olen erittäin tyytyväinen tästä yksimielisyydestä ja vahvasta tuesta valitulle puolustuspolitiikan linjalle, jota koko eduskunta tukee. Tämä lähettää vahvan viestin myös Suomesta ulospäin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Pauli Kiuru.

15.14 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Lindén otti esiin tämän bruttokansantuoteosuuden ja sen, miten siihen pitäisi suhtautua, ja olen sen ajatuksen kanssa varmaan kanssanne samaa mieltä — varmaan itse asiassa kaikkien kanssa täällä salissa, uskoisin niin. Bkt-osuus on keino, ei tavoite itsessään. Se on keino saada riittävät taloudelliset resurssit siihen, että pystymme ylläpitämään sellaista puolustusta, jota tilanne vaatii. Yleinen asevelvollisuus on erittäin kustannustehokas tapa järjestää tämä asia, jos verrataan sitä palkka-armeijatapaan hoitaa näitä asioita. Hyvä puoli yleisessä asevelvollisuudessa on myös se, että se sitoo palveluksessa olevat henkilöt, nuoret miehet ja naiset, yhteen. Se on tärkeää yhtenäisyyden kannalta. Hallitusohjelmassa on muuten kirjaus, että kutsunnat laajennetaan koskemaan koko ikäluokkaa, ja minusta se on oikein hyvä tavoite. Sitä kautta saadaan tietoa laajemmin myös naisille, jotka voivat olla sitten kiinnostuneita astumaan palvelukseen. [Aki Lindén: Samaa mieltä!]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kari, olkaa hyvä.

15.16 Mika Kari sd: Arvoisa herra puhemies! Ministeri ehti jo lähteä tästä salista, mutta hän oli onneksi paikalla silloin, kun tämän oman ehdotuksen selonteon käsittelyjärjestyksen tulevaisuudesta tein. Toivottavasti viesti menee sitä kautta eteenpäin, koska meidän pitää kääntää lehti menneistä tähän päivään myös Nato-politiikan ja puolustuspolitiikan perusrakenteiden osalta.

Halusin tähän edustaja Lindénin hyvään puheenvuoroon käyttää puheenvuoron, koska juuri niin, puolustusbudjeteilla, bkt-osuuksilla haetaan nimenomaan puolustukselle suorituskykyä, ei jotain tiettyä lukua. Nato-tasolla se tarkoittaa sitä, että Naton kahden prosentin tavoite on lattiataso Nato-maille ja valtaosa Nato-maista sen on jo toteuttanut ja noin yhdeksän Nato-maata vielä tämän tavoitteen osalta on alle yhdessä sovitun tason. Ja on tärkeää muistaa se, niin kuin ministeri tuossa esiin toi, että ne tulevat paineet bkt-

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

mittarillakin ovat huomattavasti korkeammalla kuin tällä hetkellä. Yhden prosentin korotus puolustusbudjetissa tarkoittaa jo useita miljardeja euroja.

Mutta Suomen osalta me ollaan kuitenkin kohtuullisen hyvässä tilanteessa varsinkin suhteessa muihin eurooppalaisiin Nato-maihin, ainakin valtaosaan. Meille ei ole syntynyt sellaista puolustuksen korjausvelkaa, kuten monissa muissa maissa on, pitkälti sen takia, että olemme pitäneet fokuksen koko ajan tässä maanpuolustuksen perusasioiden toteuttamisessa, yleisessä asevelvollisuudessa, koulutetussa ja osaavassa reservissä ja ennen kaikkea tässä vahvassa maanpuolustustahdossa, joka näkyy niin, että joka eduskunta eri hallituksien toimesta pitää hyvää huolta Suomen maanpuolustuksen resursseista ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen resursseista. Sen takia näitäkin asioita on hyvä käsitellä aika ajoin selontekomenettelyllä, joka alleviivaa vielä Suomen yhteistä kantaa riippumatta hallitus—oppositio-rajoista.

Toivon, että tähän selontekotyöhön sisältyy myös ajatus — niin Naton rauhanajan tehtäviin kuin tulevaan puolustusselontekoon — että meidän ei tarvitsisi käydä vaalien alla huutokauppaa, ei sen enempää prosenteista kuin jalkaväkimiinoista, vaan nämä asiat pystytään hyvän selvittelytyön ja selvitystyön kautta valmistelemaan ja hakemaan parlamentin ehdoton enemmistö meille tärkeiden puolustuksen, voiko sanoa, vakuutusten osalta, että voimme olla varmoja siitä, että suomalaiset eivät pelkästään halua puolustaa maata vaan myös siihen kykenevät. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Joona Räsänen, olkaa hyvä.

15.19 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tämän aihealueen osalta on aina hieno nähdä, että meillä vallitsee tässä salissa vahva yksituumaisuus. Sehän näkyy tässä valiokunnan mietinnössä liittyen nyt sitten näihin rauhanajan tehtäviin ja niihin liittyviin kysymyksiin mutta sitten myös näihin asioihin, jotka täällä ovat nousseet useimmissa puheenvuoroissa esille, mitä tulee sitten esimerkiksi tulevaan suorituskykyyn, sen rahoittamiseen, siihen tarpeeseen, että Suomessa jatkossakin on panostettava puolustukseen, tai esimerkiksi niihin puheenvuoroihin, jotka liittyivät sitten itse asiassa näiden asioiden käsittelemiseen tulevaisuudessa myös täällä eduskunnan päässä.

Ajattelin omassa puheenvuorossani vielä muutamia asioita tässä kommentoida.

Ensimmäinen liittyi itse asiassa edustaja Karin jo keskustelun alussa esille nostamaan ideaan, että nyt kun me kuitenkin olemme Natossa, Nato on osa meidän puolustuspolitiikkaa, niin olisi varmaan syytä, että jatkossa tämä näkyisi sitten näiden asioiden käsittelyssä myös täällä eduskunnassa. Siltä osin on helppo päätyä samaan johtopäätökseen, että jatkossa näiden asioiden osalta vastuullisena valiokuntana tässä talossa myös olisi puolustusvaliokunta. Ja kun tuossa kuuntelin muidenkin tästä aiheesta käytettyjä puheenvuoroja, niin tämä esitys aika lailla sai kyllä tässä keskustelussa tukea, ja tätä on varmasti hyvä eteenpäin viedä.

No, toinen asiakokonaisuus, josta varmasti kaikki olemme samaa mieltä, liittyi sitten näihin prosenttiosuustavoitteisiin, siihen, että keskeistä tietenkin on se suorituskyky, jota me tarvitsemme, ei niinkään se, mikä sen osuus sitten bruttokansantuotteesta kulloinkin on. Niin kuin edustaja Lindén hyvin täällä viittasi, jos me laskisimme nyt jonkun teoreettisen hinnan vaikkapa meidän yleiselle asepalvelukselle, kuinka paljon se tietyllä tapaa kustantaisi suhteessa bkt:hen, tai me laskisimme esimerkiksi sotilashenkilöstön eläkkeet eri tavalla, mukaan meidän puolustusbudjettiin, niin sehän ei vielä meidän

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

suorituskykyämme nykytasosta muuta mihinkään. Sen takia on tärkeää todella keskustella enemmänkin siitä, mitkä ovat ne kyvykkyydet, joita me tarvitsemme, ja kyetä hoitamaan sitten kansantaloutta siten, että meillä on mahdollisuus sitten nämä kyvykkyydet myös hankkia. Ja se kyllä ainakin itseäni ilahdutti, kun äsken kuuntelin ministeriä, että ministerikin oli aika lailla tällä linjalla.

Senpä takia päädyn siihen samaan johtopäätökseen, minkä edustaja Kari tuossa vielä nosti esille, että meidän on varmaan täällä turha alkaa mitään huutokauppaa käymään siitä, moniako prosentteja tai minkälaista suorituskykyä lyödään tiskiinkin, vaan yhteisenä tavoitteena pitää olla se, että Suomella on käytettävissä kaikki ne kyvykkyydet ja tarvittavat resurssit, joilla me turvaamme myös Suomen puolustuksen ja turvallisuuden myös tulevaisuudessa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Vähämäki, olkaa hyvä.

15.22 Ville Vähämäki ps: Kunnioitettu puhemies! Niin, tässä selonteossa todetaan, että Ilmavoimien osalta osallistutaan ilmavalvonnan päivystystoimintaan Islannissa ensi keväänä, maaliskuussa 25, ja kesto on kolme viikkoa. Täällä tehdään siis alueellista ilmakuvan valvontaa ja sitten valvontalentoja ja mahdollisesti tunnistuslentoja — mitä nyt sattuu tälle ajanjaksolle tapahtumaan tehtäviä. Suomi osallistuu kahdella F-18-koneella, ja koko osaston henkilöstön koko on 50 henkeä. Tämä kustannus on aika matala, kaikkienensa kustannukset ovat noin yksi miljoonaa. Ja tässä mietinnössä edelleen todetaan, että uhkataso on tavanomainen eli suht matala — en ihan täsmälleen muista, millä sanamuodoilla tätä uhkatasoa tässä kuvattiin, mutta matala se on.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi valtioneuvoston selonteon VNS 6/2024 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.

3. Kai Mykkäsen vapautuspyyntö edustajantoimesta

Vapautuspyyntö VAP 66/2024 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Kai Mykkänen on eduskunnalle osoittamassaan 27.11.2024 päivätyssä kirjeessä pyytänyt vapautusta edustajantoimesta tullessaan valituksi Espoon kaupunginjohtajan virkaan. Edustaja on pyytänyt, että vapautus edustajantoimesta tulee voimaan 24.1.2025.

Puhemiesneuvosto puoltaa pyyntöä ja esittää, että vapautus edustajantoimesta myönnetään 24.1.2025 lukien.

Keskustelua ei syntynyt.

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Edustaja Kai Mykkäselä myönnetään vapautus edustajantoimesta 24.1.2025 lukien.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 70/2024 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 23/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 23/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Hallintovaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Peltokangas, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.24 Mauri Peltokangas ps (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehdotetulla lailla muutetaan hyvinvointialueiden rahoituksesta annettua lakia. Ehdotetut muutokset liittyvät rahoituksen jälkikäteistarkistukseen sekä asiakasmaksuihin. Voimassa olevan rahoituslain mukaan hyvinvointialueille myönnetty laskennallinen rahoitus tarkistetaan jälkikäteen vuosittain vastaamaan valtakunnallisesti toteutuneita kustannuksia.

Hallitusohjelmassa linjatulla tavalla rahoituksen jälkikäteistarkistukseen ehdotetaan säädettäväksi hyvinvointialueille niin sanottu omavastuuosuus. Muutoksen tarkoituksena on lisätä rahoitusmallin kannustavuutta. Ehdotuksen mukaan vuonna 2026 vuoden 2024 laskennallisten kustannusten ja tilinpäätöstietoihin perustuvien toteutuneiden kustannusten erotuksen perusteella tehtävässä jälkikäteistarkistuksessa omavastuu on viisi prosenttia. Vuonna 2027 tehtävässä tarkistuksessa omavastuu on kymmenen prosenttia, vuonna 2028 tehtävässä tarkistuksessa 20 prosenttia ja vuodesta 2029 alkaen tehtävissä tarkistuksissa 30 prosenttia.

Omavastuuosuuden vaikutus rahoitukseen riippuu kullekin vuodelle tehtävän jälkikäteistarkistuksen määrästä, ja omavastuu voi siten käytännössä tarkoittaa joko rahoituksen vähenemistä tai lisääntymistä. Jälkikäteistarkistuksen omavastuun kannustavuus perustuu siihen, että omavastuu lisää rahoitusta verrattuna voimassa olevan lain mukaiseen täysimääräiseen tarkistukseen sitä enemmän, mitä enemmän hyvinvointialueet pystyvät omilla toimillaan hillitsemään kustannuskehitystä. Valiokunta on käsitellyt mietinnössään omavastuuosuuden mekanismeja tarkemmin. Omavastuu vaikuttaa vain jälkikäteistarkistuksen vuosittaiseen muutokseen eikä siten aiheuttaisi suurta ennakoinnattomuutta rahoituksen uraan.

Arvoisa puhemies! Rahoituslakia ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että yksittäisen hyvinvointialueen saamaa lisärahoitusta ei enää oteta huomioon jälkikäteistarkistuksessa koko maan rahoituksen tasoa korottavana eränä. Tämän tarkoituksena on osaltaan hillitä valtion hyvinvointialueiden rahoitukseen tarvittavan rahoituksen määrää. Lisärahoituksen tarve voi johtua useista syistä. Hallintovaliokunta katsoo, että valtioneuvoston tulee seurata lisärahoitustarpeeseen liittyviä syitä ja ottaa ne muiden seikkojen ohella huomioon rahoitusmallia jatkokehittäessä. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi siitä, milloin asiakasmaksuihin säädettävät muutokset otetaan etukäteen huomioon valtionrahoituksessa sitä korottaen tai vähentäen. Ehdotuksen mukaan valtionrahoitusta korotetaan tai alennetaan hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvasta tehtävästä perittävän

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

asiaksmaksun tasoon, perusteisiin tai alaan säädetyn muutoksen perusteella, jos muutoksen vaikutus rahoitukseen voidaan etukäteen arvioida ja ottaa huomioon hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla. Asiaksmaksuja koskevan ehdotuksen tarkoituksena on varmistaa, että myös tehtävämuutoksista erillään toteutetut asiakasmaksusääntelyn muutokset otetaan vaikutuksiltaan erilaisissa tilanteissa huomioon hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla. Sääntelyllä pyritään tukemaan hallitusohjelman mukaisten asiaksmaksuja koskevien julkisen talouden sopeuttamistoimenpiteiden toteuttamista hyvinvointialueilla.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi teknisluonteista korjausta pelastustoimen riskikertoimen laskennassa käytettäviä tietoja koskevaan sääntelyyn. Muutos koskee sitä, minkä vuoden tietoja laskennassa käytetään. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta pitää antamassaan lausunnossa esityksen tavoitteita perusteltuina. Valiokunta myös pitää hallituksen julkisten menojen sopeuttamistavoitteen näkökulmasta lähtökohtaisesti perusteltuna, että valtionrahoitusta koskevien toimenpiteiden ohella käytettävissä ovat myös hyvinvointialueiden kokonaisrahoitukseen vaikuttavia asiaksmaksuja koskevat toimenpiteet.

Myös perustuslakivaliokunta on antanut asiassa lausunnon. Lausunnon mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyksityksessä.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Ehdotetuilla toimilla kannustetaan hyvinvointialueita vastuulliseen taloudenpitoon ja tuottavuuden kehittämiseen. Valiokunta puoltaa myös asiaksmaksuja koskevia ehdotuksia. Myös pelastustoimen rahoituksen sääntelyn tekninen korjaus on aiheellinen. Hallintovaliokunta ehdottaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttumattomana mietinnöstä ilmenevin huomioin. Valiokunta pitää sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan ja perustuslakivaliokunnan tavoin tärkeänä, että ehdotettujen muutosten vaikutuksia seurataan. Hallintovaliokunta katsoo, että jälkikätestarkistuksen omavastuuosuuden ja ehdotetun porrastuksen vaikutuksia hyvinvointialueiden rahoitukseen sekä rahoituksen riittävyyteen myös aluetasolla tulee jatkossa arvioida toteumatietojen perusteella ja tarvittaessa muuttaa omavastuuosuuden suuruutta.

Mietintöön sisältyy kaksi vastalauseita. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Edustaja Lindén, olkaa hyvä, yksi minuutti.

15.30 Aki Lindén sd (vastauspuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa puhemies! Koska yhdessä minuutissa en pysty käymään läpi tätä verraten monimutkaista laskentakaavaa, mihin tämä jälkikätestarkastus perustuu, keskityn siihen hyvinvointialueiden rahoituksen kokonaistilanteeseen tällä hetkellä. Vilkaisin tänään Pohjois-Savon, en siis oman Varsinais-Suomen alueen vaan Pohjois-Savon, hyvinvointialueen hallituksen eilen pitämän kokouksen esityslistaa. Siellä oli arvioitu, että tämän vuoden alijäämä tulee olemaan 95 miljoonaa euroa. Eli meillä on nyt se ongelma hyvinvointialueilla, että nämä kaksi ensimmäistä vuotta, 23 ja 24, tuottavat suuren alijäämän. Nyt se jälkikätestarkastus jossain määrin helpottaa vuosia 25 ja 26, ja silloin me tulemme pääsemään käytännössä tasapainoon, jotkut alueet ovat ennustaneet pientä ylijäämääkin. Mutta se ei tule olemaan kuitenkaan se tilanne, että neljässä vuodessa, vuodesta 23 vuoteen 26, tämä koko jakso tasapainottuisi, vaan vielä vuonna 26 siellä on kumulatiivista alijäämää, ja tämä on se haaste, jonka edessä alueet nyt taistelevat.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Debatoitihaluiset edustajat voivat pyytää vastauspuheenvuoroa painamalla V-painiketta ja nousemalla seisomaan. — Edustaja Lohi, olkaa hyvä.

15.31 Markus Lohi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveyspalveluthan koostuvat kolmesta kokonaisuudesta: on tämä hallinto ja organisaatio eli tämä rakenne, sitten on itse palvelutuotanto ja sitten on rahoitus. Nyt jos ajatellaan, niin meillä on ollut ongelmia näiden palveluiden tuottamisessa, mutta moni asia menee nyt tällä hetkellä paremmin kuin itse asiassa ennen tätä sosiaali- ja terveysuudistusta. Se, mikä on ongelmissa, on tämä rahoitus, ja nyt hallitus tuo lainsäädännön, jossa leikataan jälkikäteistarkistusta, jonka tarkoitus olisi ollut turvata se, että todelliset kustannukset ja rahoitus eivät erkaannu toisistaan. Nyt kun tämä leikkaus tehdään, tulevaisuudessa tulee tällainen niin sanottu omavastuu, niin kyllä tämä voi pahimmassa tapauksessa johtaa siihen, että koskaan hyvinvointialueiden yhteenlaskettu rahoitus ja kustannukset eivät tule kohtaamaan toisiaan. Itse näen, että tämä on kyllä vakava virhe, että lähdetään tämäntyyppistä lainsäädäntöä säätämään. Nyt pitäisi kaikki energia kohdistaa siihen, miten me uudistamme palvelut, ja katsoa, mitä tehdään ja miten tehdään. [Puhemies koputtaa] Vaikuttavia palveluita uudistamaan, ei niin, että kriisiä syvennetään.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

15.32 Lauri Lyly sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on se ongelma, että hyvinvointialueilla on jo monta taloudellista ohjauskeinoa. Ja siellä on tämä alijäämän kattamisvelvoite tosi nopeasti, ja sitten tämä tarveperusteinen rahoitus vuodesta 25 eteenpäin on 80 prosenttia, sen kasvusta korvataan, 20 prosenttia pitää kehittää. Sitten täällä on indeksi, joka on alimittainen, ja sitten tehtävien muutokset imuroidaan nopeasti pois, ja nyt tämän alijäämän kattamisesta imuroidaan 5—30 prosenttia omavastuun nojalla. Täällä tulee monia taloudellisia ohjauskeinoja, joita hyvinvointialueitten pitäisi yrittää noudattaa. Ja koko ajan viedään taloudellisista ohjauskeinoista, eli VM ohjaa palvelukoneistoa tässä yhteydessä ja sisältökehittämistä ei päästä tekemään.

Sinänsä tämä tulee olemaan niin raju, kun katsotaan näitten lähivuosien näkymään, tämä on liian tiukkaa talousohjausta, ja sitten liian kovasti painetaan päälle. [Puhemies koputtaa] Pitäisi saada aikaa tehdä näitä sopeutuksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Holopainen, olkaa hyvä.

15.34 Hanna Holopainen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on hyvin kuvattu esimerkiksi edustaja Lindénin puheenvuorossa tätä ongelmaa, jota tämä rahoitusjärjestelmä aiheuttaa, ja nyt hallituksen muutokset vielä pahentavat tätä haastetta. Hyvinvointialueilla sinänsä on mahdollisuus — kun nämä palvelujärjestelmän integraatio ja hoitopolkujen sujuvoittaminen tuovat mahdollisuuksia — siihen, että tuottavuus paranee ja hoidon toteutuminen paranee, mutta jos sille ei anneta tarpeeksi aikaa ja tämä rahoitusjärjestelmä on tällä tavalla ennakoinaton, niin se asettaa kyllä tällä hetkellä hyvinvointialueet aivan mahdollottoman haasteen eteen. Niin kuin edustaja Lindén täällä kuvasi, niin pelkkä talouden tasapainottaminen vuoteen 26 mennessä ei riitä, vaan vaatimuksena olisi myös pyrkiä kattamaan nämä alijäämät.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Ja meillä on nyt esimerkiksi Etelä-Karjalan hyvinvointialueella tehty selvitys, että se tarkoittaisi sellaisia leikkaustoimia palveluihin, että se käytännössä vaarantaisi ihmisten perusoikeuksien toteuttamisen. Ja kun meillä on selkeätä näyttöä tällaiselta alueelta, josta siis on hyvin paljon dataa olemassa, enemmän kuin muualla, koska siellä tämä integraatio on ollut käynnissä jo aikaisemmin [Puhemies koputtaa] ja on sillä tavalla mahdollisuuksia tätä dataa kerryttää, niin hallituksen pitäisi kuulla tätä viestiä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Koskela, Minja, olkaa hyvä

15.35 Minja Koskela vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin itse kiinnittää huomiota nimenomaan tähän, että hallitus on tekemässä muutoksia siihen, milloin nämä asiakasmaksujen muutokset otetaan rahoituksessa huomioon. Tässä on tarkoitus varmistaa, että hyvinvointialueet tekevät hallitusohjelman mukaiset asiakasmaksujen korotukset, ja nämä korotukset ovat merkittäviä: ne ovat jopa 22,5—45-prosenttisia. Tässä on olemassa ihan aito riski siihen, että näin suuret korotukset muodostuvat esteeksi joillekin ihmisille päästä palveluiden ja hoidon piiriin. Jopa useissa hallintovaliokunnan saamista lausunnoissa on huomioitu, että asiakasmaksukorotusten maksutuottoja nostava vaikutus on erittäin epävarma. Silti, siitä huolimatta, hallitus on nyt nostamassa näitä asiakasmaksuja ihmisten hyvinvoinnin kustannuksella.

Arvoisa puhemies! Itse ajattelen, että kokonaisuudessaan tämä hallituksen sote-politiikka on ajamassa päin seinää, koska näitä säästöjä tehdään hyvin lyhytnäköisesti, nämä ovat näennäisiä säästöjä ja nämä ajavat ihmisiä ahdinkoon ja hyvinvointialueita todella vaikeaan tilanteeseen. Jään itse odottamaan edes yhtä esitystä, [Puhemies koputtaa] joka parantaisi jollain tavalla hyvinvointialueiden tai ihmisten tilannetta sote-palveluiden osalta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Piritta Rantanen, olkaa hyvä.

15.36 Piritta Rantanen sd (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä on kyllä jotenkin ymmärrettävä se, että me ollaan tehty ihan valtavan suuri uudistus, ja on aivan kohtuutonta vaatia, että työntekijät ja johtoporras pystyisivät näin nopealla aikataululla hyvinvointialueilla tekemään sellaisia muutoksia, jotka ovat tarpeen. Me olemme lukeneet lehdistä useista — taitaa olla jo kaikilla hyvinvointialueilla tehty — muutosneuvotteluista, joista on johtunut sitten irtisanomisia ja lomautuksia, ja tutkimustiedonkin valossa meillä on tieto siitä, että yrityksellä, jossa on lomautuksia tai irtisanomisia, menee kaksi vuotta ennen kuin se pystyy kehittämään taas omaa toimintaansa ja katsomaan tulevaisuudessa eteenpäin. Nyt me olemme tehneet sen kokoluokan uudistuksen, että on aivan kohtuutonta ajatella, että tässä aikataulussa alueet olisivat, nimenomaan niin kuin tässä edustaja Holopainenkin kertoi, edes saaneet talouden tasapainoon ja vielä pystyneet kattamaan tämän alijäämävelvoitteen, joten kyllä tässä nyt alueet tarvitsisivat aikaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Peltokangas, olkaa hyvä.

15.38 Mauri Peltokangas ps (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Tässä on ollut hyviä puheenvuoroja, ja huoli on varmasti kaikilla yhteinen siellä alueilla. Hallinto-organisaatio, palvelurakenne ja rahoitus — aivan niin. Mitäs tehdään ja miten tehdään?

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Hyvä kysymys. Tässä kuitenkin nähdäkseni kaikki oppositiosta pidetyt puheenvuorot tulevat sieltä suunnalta, mutta te teitte tämän himmelin, ja me nyt tietenkin joudumme katsomaan, miten se toteutetaan. Taisin tuossa mainita esittelytekstissäni, että hallintovaliokunta katsoo, että jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuuden ja ehdotetun porrastuksen vaikutuksia hyvinvointialueiden rahoitukseen sekä rahoituksen riittävyyteen myös aluetasolla tulee jatkossa arvioida toteumatietojen perusteella ja tarvittaessa muuttaa omavastuuosuuden suuruutta.

Ymmärrän kyllä sen huolen sieltä puolelta ihan täysin. Itsekin olen siellä aluevaltuutettuna, ja ei se siellä Keski-Pohjanmaallakaan mitään herkkua ole, pienellä alueella, mutta kyllä siellä koetetaan tehdä parhaamme, ja niin myös tässä. Kun keskeneräisestä torsosta rakennetaan kokonaisuus, se vaatii kovia toimenpiteitä, ja nyt niitä tehdään.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Suhonen, olkaa hyvä.

15.39 Timo Suhonen sd (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa herra puhemies! Tässä tietysti kun puhutaan hyvinvointialueitten rahoituksesta ja siihen liittyvistä haasteista, mitkä vain lisääntyvät nytten tässä näitten päätöksien myötä, on pakko todeta se, mihinkä arvostamani edustaja Lindén hyvin viittasi: Elikkä kun Pohjois-Savon hyvinvointialueella, missä itse siis asun myös, ovat yt-neuvottelut päättyneet ja siellä alijäämästä johtuen 190 sosiaali- ja terveysalan ammattilaista saa lopputilin tai työt päättyvät, niin onhan tämä kestänytöntä. Samassa tilanteessa yksityisille lääkärijäteille annetaan satoja miljoonia rahoitusta ja yksityiset terveysjätit antavat positiivisia tulosvaroituksia — tässä tilanteessa, jossa meillä hoitojonot kasvavat ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia saa lopputilin pahimmillaan — niin että onhan tämä tilanne ihan käsittämätön suorastaan.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lohikoski, olkaa hyvä.

15.40 Pia Lohikoski vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän hallituksen esityksen tarkoitus on kuitenkin toteuttaa hallituksen linjaamat 150 miljoonan euron säästöt. Ei tämä ole mitään edellisen hallituksen mallin korjaamista, vaan tämä on sen romuttamista, joka saavutetaan asiakasmaksuja korottamalla ja leikkaamalla tämä vastaava summa hyvinvointialueilta, jotka ovat kertoneet olevansa pulassa.

Hallitus puhuu täällä kannustavuuden lisäämisestä, mutta todellisuudessa kannustaa hyvinvointialueita tarjoamalla niille pelkästään keppiä. Monet hyvinvointialueiden talouden haasteista johtuvat asioista, joita ei ole voitu ennakoida viime kaudella tätä alkuperäistä hyvinvointialueiden rahoituslakia säädettäessä, kuten sote-alan palkkaratkaisu, korkea inflaatio ja pula henkilöstöstä. Nämä kaikki ovat vaikuttaneet hyvinvointialueiden kustannusten kasvuun.

Kyllä se iso haaste on juuri tämä alijäämien kattamisaika. Onhan se hyvä viisastella, että tähän sen sääditte. Kyllä, mutta olosuhteet olivat toisenlaiset, ja me olemme myös esittäneet jo ennen viime eduskuntavaaleja, että on tarpeen tehdä korjaussarja — huom. ei romutussarja, vaan korjaussarja.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hamari, olkaa hyvä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

15.41 **Lotta Hamari sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan myös muistuttaa, että tätä sote-uudistusta kyllä on sorvattu jo toistakymmentä vuotta, ja se oli tarpeellinen. Kaikki varmasti tämän jaamme. — Tämä esitys hyvinvointialueiden rahoituksen muutoksista tuo ja on tuonut jo suuria haasteita ja epärealistisia aikarajoja alueiden talouden tasapainottamiselle. Hyvinvointialueet ovat vielä tämän välttämättömän uudistuksen alkuvaiheessa, ja monet niiden kohtaamista talouden ongelmista, kuten palkkaratkaisut, inflaatio ja ostopalveluiden hinta, ovat olleet osin vaikeasti ennakoitavissa, ja niistä myös tämä kustannusten nousu johtuu.

Hallituksen esityksellä, joka edellyttää alijäämien kattamista entistä nopeammin, on riski, että alueet joutuvat tekemään näitä hyvin lyhytnäköisiä leikkauksia sen sijaan, että pystyisivät pitkällä aikavälillä saamaan taloutensa vakaalle pohjalle.

Olen erityisen huolissani myös näistä professiojohtajiin kohdistuvista yt-neuvotteluista. Meidän täytyy johtaa osaamista alueilla. Puhuimme äsken tuossa puolustuksesta, ja jopa Puolustusvoimissa ymmärretään tämä osaamisen johtaminen, ja siten me tarvitsemme hoitotyön ja sosiaalialan johtajat myös sinne strategiselle tasolle lääketieteen johtajien rinnalle.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nieminen, olkaa hyvä.

15.42 **Mira Nieminen ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä tosiaan jotenkin tuntuu, että kokonaiskuva on kadonnut tästä, minkä takia nyt joudumme tekemään näitä erilaisia toimenpiteitä myös hyvinvointialueille. Se, että me tarjotaan ihmisille yhdenvertaiset ja laadukkaat palvelut, on ehkä se keskiö siinä, mihin näillä tähdätään.

Siellä on monia muitakin mahdollisuuksia hyvinvointialueitten ohjaukseen. Täältä tuli tämä VM:n ohjaus, mutta kyllähän siellä pystytään käymään erilaisia neuvotteluita. Meillä on lisärahoitus- ja arviointimenettelymalleja, kaikkea, mitä voidaan tosiaan siihen käyttää ennalta ennen kuin mennään näihin alijäämien kattamiskeskusteluihin.

Päijät-Hämeessä asiat on hoidettu hyvin. Siellä on aloitettu valmistautuminen hyvinvointialueisiin jo aikanaan ja tehty toimenpiteitä, ja tällä hetkelläkin siellä rahoitus näyttää nyt vihdoin viimein positiiviselta — pikkasen. Haasteita riittää, mutta töitä tehdään. Toivoisinkin, että [Puhemies koputtaa] lähettäisiin ennemmin strategisesti katsomaan järkevästi tulevaisuutta rakenteiden kautta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Pekonen, olkaa hyvä.

15.44 **Aino-Kaisa Pekonen vas** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa herra puhemies! Kyllä minäkin nyt tässä peräänkuulutan työrauhaa sinne hyvinvointialueille, ja olisin toivonut, että hallitus olisi myöntänyt hyvinvointialueille alijäämän kattamisvelvoitteelle lisääaikaa.

Mehän ollaan semmoisessa tilanteessa, että tälläkin hetkellä varmaan suurin osa meistä hyvinvointialueilla on tekemässä näitä ensi vuoden talousarvioita ja budjetteja, joissa ollaan heikentämässä ihmisten palveluja, keskittämässä palveluja, nostamassa asiakasmaksuja ja irtisanomassa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökuntaa. Ja silti näyttää siltä, että mikään ei riitä — koko ajan vaaditaan enemmän ja enemmän.

Minä kysyn teiltä, arvoisat hallituspuolueen kansanedustajat, miten te selitätte suomalaisille ihmisille, että heidän palvelunsa sosiaali- ja terveyshuollossa romuttuvat

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

täysin. Te vetoatte vain siihen, että taloutta pitää tasapainottaa. Minä haluan muistuttaa, että kyllä meillä on vaihtoehtoja. Älkää tehkö tätä suomalaisille.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lohi, olkaa hyvä.

15.45 Markus Lohi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä rahoituskriisihän johtuu pitkälti siitä, että nämä sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannukset nousivat aivan yllättäen 11,3 prosenttia vuonna 23. Siis keskeiset tekijät, jotka vaikuttivat siihen, olivat valtiovarainvaliokunnan selvityksen perusteella yleinen kustannustason nousu, reilu kuusi prosenttia, sitten aivan poikkeuksellinen palkkaratkaisu, sekin yli kuusi prosenttia, ja sitten palvelutarpeen kasvusta johtuva vuokrahenkilökunnan käyttö. Nämä olivat ne kolme keskeistä syytä, jotka selvisivät, ja näihin ei sinänsä vaikuttanut tämä hyvinvointialueuudistus, sote-uudistus.

Se, mikä tähän uudistukseen jäi kyllä valuvikana, oli se, että tämä jälkikätestarkistus ei jää sinne pohjiin, vaan nyt kun kaksi vuotta tehdään isoa alijäämää ulkoisista tekijöistä johtuen, saadaan kaksi vuotta aika iso jälkikätestarkistus, mutta sen jälkeen tuleekin sitten pää vetävän käteen. Vuonna 27, kun on tehty vuosina 25 ja 26 aika hyvät tilinpäätökset, tuleekin aivan pieni jälkikätestarkistus. Tästä tulee todella hankala tilanne. [Puhemies koputtaa] Tämä pitäisi korjata, ei hajottaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Päivi, olkaa hyvä.

15.46 Päivi Räsänen kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Edustaja Lohi ensimmäisessä puheenvuorossaan totesi, että nyt kaikki panokset tulisi laittaa siihen, miten palveluita uudistetaan. Tästä olen kyllä samaa mieltä, ja sitä alueilla itse asiassa tehdään. Ymmärrän hyvin tämän tuskan, jota täällä on yhteisesti jaettu myös opposition puheenvuoroissa. Meistä moni on aluevaltuutettu ja tietää nämä vaikeudet. Mutta kiinnitän huomiota siihen, että tämänkin esityksen tavoitteena on kuitenkin kannustaa hyvinvointialueita vastuulliseen taloudenpitoon ja tuottavuuden kehittämiseen. Ja kyllä, tällä tavoitellaan julkisen talouden sopeuttamista kohti tasapainoa, se on ihan totta.

Tällä jälkikätestarkistuksen niin sanotulla omavastuulla tavoitellaan hyvinvointialueiden rahoitusmallin kannustavuuden lisäämistä ja lisärahoituksen huomioimatta jättämisellä pyritään hillitsemään valtion menojen kasvua. Nämä ovat ne ihan rehellisesti sanotut tavoitteet. [Markus Lohi pyytää vastauspuheenvuoroa] Toki tässä tarkoituksena ja tavoitteena on se, että hyvinvointipalvelut voitaisiin myös tuleville sukupolville taata. [Aino-Kaisa Pekonen: Ai, kun ne ajetaan alas nyt? — Mauri Peltokangas: Mitään ei ajeta alas! Huomennakin pääsee terveyskeskukseen!]

Puhemies Jussi Halla-aho: Edustaja Lohi.

15.48 Markus Lohi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin edustaja Räsäselä todeta, että uskotteko te oikeasti, että sillä, että nipistetään jälkikätestarkistusta — siis sitä, jonka tehtävä olisi jälkikäteen kahden vuoden päästä korvata se kustannusten nousu, jota ei ole kyetty ennakoimaan, siis todelliset kustannukset ja laskennalliset kustannukset — että sitä nipistämällä jotenkin saataisiin kannustettua hyvinvointialueita toimimaan. En usko hyvinvointialueen päättäjänä, että näin tulee käymään. Heiltä viedään

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

todelliset mahdollisuudet tasapainottaa taloutta, ja henkisesti se tarkoittaa siis käsien nostamista ylös. Ei edes yritetä parasta, kun ei nähdä enää mitään mahdollisuutta ja valoa tunnelin päässä. Tämmöiseen tilanteeseen ei pitäisi lainsäätäjän asettaa ketään hyvinvointialueen päättäjää, että he joutuvat näin epätoivoiseen tilanteeseen, [Aino-Kaisa Pekonen: Juuri näin!] että ei edes näy mahdollisuutta, että saataisiin tämä talous tasapainoon, kun jos pientäkin valoa on tunnelin päässä, niin täältä eduskunnan päästä sanotaan, että me viemme teiltä ja leikkaamme lisää, niin ettepä saa tasapainoon taloutta. [Mira Nieminen: Miten ne toisilla paikoilla onnistuu?]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

15.49 Lauri Lyly sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Lohi hyvin kuvasi tuossa syitä, mitkä vaikuttavat tähän kustannustasoon, eli siellä on palvelutarpeen kasvu, siellä oli hintojen nousu ja siellä ovat korkeat palkkaratkaisut. Nämä ovat kaikki keskeisiä, eivätkä ole millään tavalla riippuvaisia tästä järjestämistavasta.

Ehkä se lähtötilanne, kun puhutaan, että ensi vuonna on 1,4 miljardia jälkikäteistarkastusta vuodelle 23, kuvaa sitä lähtötason mataluutta, eli se on alimitoitettu ja se heijastuu nyt sitten tästä 23:sta eteenpäin. Nyt tänäkin vuonna jälkikäteistarkastelun taso on 1,4 miljardia. Jos näistä luvuista ruvetaan sanomaan, että 5—30 prosenttia otetaan pois, niin puhutaan todella isoista summista rahaa, mitä sinne hyvinvointialueille jätetään jälkikäteistarkasteluun tuomatta, ja ne ovat toteutuneita kuluja.

Tässä mielessä nyt ollaan viemässä, nitistämässä tätä kehittämistyötä todella kovalla kädellä. Ennen kaikkea ne ihmiset tarvitsevat niitä palveluja, ja nyt me ollaan niiden kynnystä tässä kasvattamassa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lehtinen, olkaa hyvä.

15.50 Rami Lehtinen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On myönnettävä, että kokonaisuutena tämä meidän rahoitusjärjestelmä hyvinvointialueilla on kyllä varsin sekava, enkä tiedä, onko tämäkään esitys sitä merkittävästi selventämässä tai parantamassa. Mutta se on selvä, että muutoksia siellä tarvitsee tehdä.

Mutta mitä tulee siihen, että näillä muutoksilla tai sillä, että hyvinvointialueiden talous olisi tasapainossa, ikään kuin romutettaisiin kaikki palvelut, niin siitä en ole kyllä samaa mieltä. Ne romuttuvat siinä kohtaa, kun tämä valtio tekee konkurssin. Hyvinvointialueiden rahoitus on noin kolmannes koko valtion budjetista, ja sinne on pakko saada tasapaino.

On myönnettävä, että niitä merkittäviä menoja on tullut näistä poikkeuksellisista seikoista, joita tässä on, mutta siitä huolimatta osa alueista on pystynyt — ja pystymässä — kattamaan alijäämänsä, osa ei. Pitää pystyä pureutumaan keinoihin ja niihin syihin, miksi osa niistä alueista ei pysty omaa alijäämäänsä kattamaan?

Hyvää on se, että lähes kaikki alueet ovat pääsemässä lähitulevaisuudessa talouden loppuosalta ylijäämäiseen tulokseen. Se on kehitys, joka on kaikkein tärkeintä, ja sitä meidän pitää tukea.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Vielä edustaja Räsänen Joona, ja sen jälkeen palaamme puhujalistalle. Olkaa hyvä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

15.51 **Joona Räsänen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt ihan rehellisesti: käsi ylös, kuka kuvittelee asuvansa sellaisella alueella, joka kykenee nykyisen lainsäädännön velvoitteiden mukaisesti kattamaan kertyneet alijäämät tässä lainsäädännön antamassa aikaraamissa? [Vasemmalta: Ei nouse!] Käsi ylös. Ei yksikään käsi tässä salissa nouse, kun tasan tarkkaan saattaa olla yksi alue, joka tähän kykenee, Helsinki, ja sitten, jos oikein onni potkaisee, niin ehkä me läntisellä Uudellamaalla ja Pirkanmaalla. Tämä on se tosiasia. Kaikki muut tämän salin ulkopuolella ja hallituksen kammareiden ulkopuolella tämän tosiasian tajuavat ja ovat sanoneet sen ääneen, mutta maan hallitus ei kykene tätä myöntämään. Nyt kyllä olisi järkevää tässä suhteessa jo myöntää... Täällä kehuttiin — muistaakseni silloin puhuttiin Päijät-Hämeestä. Päijät-Häme on yksi niistä alueista, jolla tämä alijäämän kattamisvelvollisuus tulee jo tänä vuonna vastaan. Siihen kyllä tuskin pääsette.

Kaikista hassuinta minusta tässä on se, että hallitus itse hakee omille Suomen sopeutuksilleen lisää aikaa Euroopan komissiolta mutta vaatii tiukempaa sopeutusta [Puhemies koputtaa] hyvinvointialueille. Eihän myöskään tässä ole mitään järkeä, ollaan [Puhemies koputtaa] nyt sitten johdonmukaisia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nieminen. — Olemme siis puhujalistalla.

15.53 **Mira Nieminen ps:** Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys koskee hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamista. Esityksessä ehdotetaan muutoksia, jotka vaikuttavat muun muassa asiakasmaksujen tasoon ja rahoituksen jälkikäteistarkastukseen. Tavoitteena on lisätä rahoitusmallin kannustavuutta ja ohjaavuutta sekä varmistaa hyvinvointialueiden rahoituksen kestävyys, ja tämä tehdään ministeriöitten ohjauksessa.

Esityksen mukaan asiakasmaksujen muutokset otettaisiin huomioon rahoituksessa niiden voimaantulovuodesta alkaen. Lisäksi rahoituksen jälkikäteistarkastukseen lisättäisiin omavastuuosuus, joka kasvaisi asteittain vuodesta 2026 alkaen. Vuoden 2024 tilinpäätösennustetietojen mukaan hyvinvointialueiden vuoden 2024 tulos on yhteensä noin 1,42 miljardia euroa alijäämäinen. Omavastuu vaikuttaa vain jälkikäteistarkastuksen vuosittaiseen muutokseen ja on siitä viisi prosenttia vuonna 2026.

Hallintovaliokunnalle esitetyn selvityksen mukaan omavastuuosuudella on suhteellisen pieni vaikutus alueiden rahoitukseen vuonna 26, joten se ei merkittävästi vaikuta esimerkiksi alueiden alijäämien kattamiseen, jonka määräaika on vuoden 26 loppuun mennessä. Asteittain nousevan prosenttiosuuden mukaan määräytyvän omavastuun vaikutus ei selvityksen mukaan myöskään pidemmällä aikavälillä kasvaisi euromääräisesti niin suureksi, että omavastuu suhteessa rahoituksen kokonaismäärään koko maan tasolla tai alueittain vaarantaisi hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyttä.

On tärkeää, että erilaisilla toimenpiteillä pyritään nyt turvaamaan mahdollisimman yhdenvertaiset ja laadukkaat palvelut. Ja näiden alijäämien kattamiseen ei ole tulossa lisää aikaa, niin kuin tässä juuri kuultiinkin, vaan alueita pyritään ohjaamaan muilla keinoin, ja näitä on esitelty tuolla valiokunnassa.

Arvoisa puhemies! Asiakasmaksujen enimmäismääriä korotetaan vuoden 25 alusta alkaen. Tämä antaa hyvinvointialueille mahdollisuuden periä enemmän asiakasmaksuja, mutta alueet voivat myös päättää periä pienempiä maksuja tai tarjota palveluja maksutta.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Hyvinvointialueen päättäjät voivat itse päättää näistä erilaisista toimenpiteistä. Muutokset asiakasmaksuihin ja rahoituksen jälkikäteistarkastukseen lisäävät rahoitusmallin kannustavuutta ja ohjaavuutta. Tämä tarkoittaa, että hyvinvointialueet saavat enemmän kannustimia tehokkaaseen toimintaan ja palveluiden tuottamiseen. Hyvinvointialueiden omavastuuosuuden asteittain kasvu kannustaa alueita tarkastelemaan toimintaansa kriittisesti ja etsimään keinoja parantaa palvelujen laatua kustannustehokkaasti.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta piti sosiaali- ja terveystieteiden ja perustustieteiden valiokunnan tavoin tärkeänä, että ehdotettujen muutosten vaikutuksia seurataan. Hallintovaliokunta katsoo, että jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuuden ja ehdotetun porrastuksen vaikutuksia hyvinvointialueiden rahoitukseen sekä rahoituksen riittävyyteen myös aluetasolla tulee jatkossa arvioida toteumatietojen perusteella ja tarvittaessa muuttaa omavastuuosuuden suuruutta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Ja vielä vastauspuheenvuoro, edustaja Kari, olkaa hyvä.

15.56 Mika Kari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edellisessä keskustelussa tuli esiin Päijät-Hämeen hyvinvointialue hallituspuolueen kansanedustajan toimesta. Haluan hyvinvointialueen valtuuston puheenjohtajan roolissa muistuttaa siitä, että hyvinvointialueemme on laajoissa talousvaikeuksissa, ei tämän mallin takia — päinvastoin malli on auttanut meitä, kun 300 hyvinvointialuetta tai sote-palveluiden järjestäjää muuttui 20:ksi ja Päijät-Häme yhtenä toimijana myös kokosi omaa toimintaansa yhteen jo ennen tätä uudistusta — vaan sen takia, että meillä painaa alijäämän kattamisvelvollisuus. Näiden miljoonien ja miljoonien eurojen alijäämä uhkaa meidän sote-palveluiden järjestämistä 230 000 asukkaan Päijät-Hämeessä.

Minusta on epäilemättä syyttää mallia, koska malli itsessään ei ole kustannuksia aiheuttanut, vaan pitkälti eri syyt, jotka täällä tulivat esiin, vaikkapa vuokratyövoiman käyttö ja niin edelleen. Sen takia on tärkeää pitää myös hallituspuolueiden kansanedustajien toimesta esillä niitä ongelmia, jotka johtavat alueilla [Puhemies koputtaa] palveluiden heikentämiseen, eikä antaa ruusuisempaa kuvaa. — Kiitos. [Vastauspuheenvuoropyyntöjä]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Täällä on selvästi edelleen hiukan debatoitavalua, joten jatkamme debattia. — Edustaja Nieminen, olkaa hyvä.

15.57 Mira Nieminen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Juuri tätä tarkoitin ja edellisessä puheenvuorossa otinkin esille sen, että haasteita riittää jokaisella alueella, mutta tarkoitin omalla maakunnan ja alueen vertailullani sitä, että siellä tehdään asioita. En ole kuullut yhtään, että sieltä tulisi asioista valitusta. Siellä on rakentavasti viety monia, monia uudistuksia eteenpäin yhdessä. Ne ovat olleet kipeitä uudistuksia, ja niitä joudutaan varmasti tekemään jatkossakin, mutta se tyyli ja tapa, millä asioita tehdään, on aivan toinen kuin se, että valitettaisiin ja kerrotaisiin, että kaikki romuttuu. Ei romutu. Meillä pääsevät ihmiset hoitoon, kukaan ei jää hoitamatta.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Suhonen, olkaa hyvä. — Pyysittekö, edustaja Suhonen, vastauspuheenvuoron? [Timo Suhonen: En pyytänyt!] Siinä tapauksessa jatkamme listalla. — Olkaa hyvä, edustaja Suhonen.

15.58 Timo Suhonen sd: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Tämä lakiesitys laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta on suorastaan kestämaton. Tässä tilanteessa, jossa hallitus leikkaa sosiaali- ja terveyspalveluista, pumpataan rahaa yksityisille terveysjäteille. Eli samaan aikaan julkisella sosiaali- ja terveyspalvelupuolella ovat käynnissä yt-neuvottelut sekä hoitoalan ammattilaisten irtisanomisia ja yksityisellä puolella terveysjätit antavat positiivisia tulosvaroituksia. On tämä erikoista politiikkaa.

Ensinnäkin hallintovaliokunnan useissa asiantuntijakuulemisissa on kuultu hyvinvointialueiden viesti alijäämien kattamisaikataulun epärealistisuudesta. Hallitus on nyt käsittelyssä olevalla esityksellä vaikeuttamassa hyvinvointialueiden tilannetta entisestään tilanteessa, jossa hyvinvointialueiden toiminta on yhä alkuvaiheessa ja toiminnan vakiintumisen jälkeinen peruskustannustaso ei ole vielä täysin selvillä. Hyvinvointialueille kohdistuvan rahoituksen suuren vajeen takia alueilla on ollut yt-neuvotteluja ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia on joutunut irtisanotuiksi. Esimerkiksi Pohjois-Savon hyvinvointialueella ovat työt loppumassa kaikkiaan noin 190:llä alan ammattilaisella. Tämä on järkyttävää tilanteessa, jossa hoidon saannin osalta on laajasti ongelmia.

Toisekseen hallituksen esityksessä myös säädettäisiin siitä, milloin asiakasmaksujen muutokset otettaisiin rahoituksessa etukäteen huomioon. Suurimmassa osassa hallintovaliokunnan saamista asiantuntijalausunnoista esitettyyn muutokseen asiakasmaksujen vaikutuksista hyvinvointialueiden rahoitukseen suhtaudutaan hyvin kielteisesti. Asiakasmaksujen huomattava korottaminen voi aiheuttaa myös sen, että hoitoon hakeutuminen heikkenee, ja hoidon saamisen viivästyksistä tulee viime kädessä lisäkustannuksia hyvinvointialueille. Tältäkin osin hallituksen esitys alueiden asiakasmaksujen pakkokorotuksista on huonosti harkittu.

Arvoisa herra puhemies! Edellä kuultujen perustelujen vuoksi hallintovaliokunnassa on tähän esitykseen tehty sosiaalidemokraattien ja vasemmiston edustajien toimesta vastalause tämän lakiesityksen hylkäämisestä, ja se tulee esityksenä sitten toisessa käsittelyssä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi, edustaja Lohikoski.

16.01 Pia Lohikoski vas: Arvoisa puhemies! Tämän esityksen tarkoitus on toteuttaa hallituksen linjaamat 150 miljoonan euron säästöt, jotka aiotaan saavuttaa asiakasmaksuja korottamalla ja leikkaamalla vastaava summa hyvinvointialueilta. Hallitus on puhunut kannustavuuden lisäämisestä mutta todellisuudessa kannustaa hyvinvointialueita tarjoamalla niille keppiä. Monet hyvinvointialueiden talouden haasteista johtuvat asioista, joita ne eivät ole voineet ennakoida, emmekä mekään ole voineet niitä ennakoida viime kaudella tätä alkuperäistä hyvinvointialueiden rahoituslakia säätäessämme. Sote-alan palkkaratkaisu, Venäjän hyökkäyssodasta seurannut korkea inflaatio, pula henkilöstöstä — nämä kaikki ovat vaikuttaneet hyvinvointialueiden sote-kustannusten suureen kasvuun.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Ison haasteen hyvinvointialueille tuo nyt nykyisen lain edellytys alijäämien kattamisesta, ja toivottavasti tämä jossain vaiheessa saataisiin hyvinvointialueiden toivomalle tasolle. Toivomus on ollut pidentämisestä, niin että taseeseen kertynyt alijäämä voitaisiin kattaa pidemmällä aikavälillä. Nyt tämä aikaväli on kaksi vuotta tilinpäätöksen vahvistamisesta seuraavan vuoden alusta lukien, ja tämä tarkoittaa sitä, että alueiden kertynyt alijäämä pitää nykyisen lainsäädännön olosuhteissa kattaa vuoteen 2026 mennessä.

Hallintovaliokunnan mietinnöstä kävi ilmi, että myöskin useissa asiantuntijakuulemisissa oli kuultu hyvinvointialueiden hätäviesti alijäämien kattamisaikataulun epärealistisuudesta. Tähän hallitus ei valitettavasti reagoinut. Sen sijaan hallitus on nyt käsittelyssä olevalla esityksellä vaikeuttamassa hyvinvointialueiden tilannetta entisestään. Hyvinvointialueiden rahoitus tulisi ensin saada vakaalle ja riittävälle pohjalle ja niille tulisi antaa riittävästi aikaa toimintansa järjestämiseksi siten, että voitaisiin välttyä lyhytnäköisiltä leikkauksilta. Hallitus esittää, että siirtymävaiheen jälkeen rahoituksen jälkikäteiskorjaus tehtäisiin vain 70-prosenttisesti, jolloin 30 prosenttia jäisi hyvinvointialueiden itsensä katettavaksi alijäämätilanteessa. Tämä 30 prosenttia on kyllä mahdolloman suuri katettavaksi tässä aikataulussa, ja se voi pahimmillaan uhata perustuslain mukaisten riittävien palveluiden turvaamista.

Hallitus on myös tekemässä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin merkittävät 22,5 — jopa 45 prosentin korotukset. Suomessahan maksetaan jo tällä hetkellä kansainvälisesti arvioituna korkeita asiakasmaksuja, eivätkä ne saisi muodostua esteeksi ihmisten tarvitsemaan hoitoon ja palveluihin pääsulle, mutta näin valitettavasti on jo nyt, ja huonompaa pääsyä on luvassa pienituloisimmille. Perintään siirtyvien maksujen ja asiakasmaksusaatavien poistojen määrät ovat jo tällä hetkellä olleet hyvinvointialueilla merkittävässä kasvussa. Mitä seuraa nyt näiden maksujen korotuksesta? Tuskin ainakaan vähenee tämä ongelma. Asiakasmaksujen huomattava korottaminen voi aiheuttaa myös sen, että hoitoon hakeutuminen ajoissa heikkenee ja hoidon saamisen viivästyksistä tulee viime kädessä sitten niitä kalliimpia lisäkustannuksia hyvinvointialueille.

Asiantuntijakuulemisissa oli noussut esiin myös huoli siitä, että tämä esitys heikentää hyvinvointialueiden itsehallintoa. Nyt kun tätä rahoitusta vähennetään korotusten arvioidulla määrällä, niin ei hyvinvointialueilla ole tosiasiaassa mitään muuta mahdollisuutta kuin nostaa asiakasmaksut ylärajoihin, vaikka alueilla muutoin voisi olla ihan perusteltua olla niitä nostamatta asiakaspohjan tuntien.

Tämä esitys on siis selkeästi säästölaki, joka ei kannusta hyvinvointialueita vastuulliseen taloudenpitoon, kuten hallitus väittää, vaan hallitsemattomaan leikkauskierteeseen, joka vaarantaa kansalaisten oikeuden hoitoon ja palveluihin ja myöskin romuttaa tämän itsehallinnon.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Päivi.

16.06 Päivi Räsänen kd: Arvoisa rouva puhemies! Edelliseen puheenvuoroon haluan kuitenkin todeta, että kyllä tämän esityksen perimmäinen tavoite on se, että meillä tulevaisuudessakin olisi mahdollisuus ihan valtiontaloudenkin puitteissa ja julkisen talouden puitteissa turvata hyvinvointipalvelut kaikille kansalaisille.

Tähän esitykseen sisältyy asiakasmaksumuutosten huomioon ottaminen rahoituslaissa, ja tähän liittyen sosiaali- ja terveysvaliokunta sai käsittelyssä olevan hallituksen esityksen

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriöltä selvityksen jo tehdyn asiakasmaksuasetuksen muutoksen vaikutuksista. Selvityksen mukaan tutkimus osoittaa, että on se vaara, että asiakasmaksut vaikuttavat palvelujen käyttöön, eli on arvioitu, että riski kasvaisi siihen, että asiakkaat yksittäistapauksissa kokisivat palvelujen siirtyvän ulottumattomiin, ja toki tämä viesti on otettava vakavasti ja sitä on huolellisesti seurattava.

Tuossa selvityksessä kuitenkin kuvataan myös niitä suojakeinoja, joilla pyritään varmistamaan, etteivät maksut saadusta hoidosta muodostuisi kenellekään kohtuuttomiksi. Näitä suojakeinoja ovat maksukatto, erilaiset maksujärjestelyt, maksujen huojentaminen ja viime kädessä toimeentulotuki. Onkin tärkeää, että alueilla tiedotetaan näistä suojakeinoista riittävästi, esimerkiksi mahdollisuudesta maksujen huojentamiseen, ja toki myös ohjataan sitten toimeentulotukeen tarvittaessa, jotta voidaan madaltaa kynnystä palveluihin hakeutumiseen ja jotta ihmiset eivät maksujen vuoksi jättäisi hakeutumatta palveluihin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen poissa, edustaja Kosonen poissa. — Edustaja Kallio, olkaa hyvä.

16.08 Vesa Kallio kesk: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on puhuttu kannustimista. Jokainen voi ehkä googlettaa tai muuten palauttaa mieliin, mitä ne kannustimet alun perin ovat olleet ja miten niitä on käytetty ehkä hyvinkin radikaalilla tavalla.

Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva laki on hallituksen valitseman ison linjan mukainen säästölaki. Hallituksen linja vaikeuttaa hyvinvointialueiden kykyä selviytyä tehtävistään. Tässä välineenä hallituksella on rahoituksen alimitoittaminen sekä pakottava lainsäädäntö. Nyt tässä hallituksen esityksessä toteutuvat molemmat. Lainsäädännöllä pakotetaan korottamaan asiakasmaksuja, jotka hallitus käyttää omiin tarpeisiinsa. Tämän lisäksi hallitus leikkaa hyvinvointialueiden jälkikäiteisrahoitusta vuodesta 2026 eteenpäin. On kuin hallitus olisi asentanut hyvinvointialueisiin kestokatetrin, jolla se tyhjentää niiden kyvyn selviytyä tehtävistään. Kaikki tämä tapahtuu ilman puudutusta, eivätkä potilaan tilaa seuraa hoitoalan ammattilaiset vaan valtiovarainministeriön laskukoneet.

Arvoisa puhemies! Keskusta ei hyväksy jälkikäiteisrahoituksen leikkaamista. Hallituksen esittämät laskennalliset, tehtävänkevennyksistä mahdollisesti syntyvät säästöt keskusta ohjaisi hyvinvointialueille, samoin kuin asiakasmaksujen korotuksista tulevat tulot. Hallitus perustelee esitystään kustannusten kasvun hillinnällä, rahoituksen kannustavuudella sekä ohjaavuuden hallitulla parantamisella. Ikävä kyllä hallittavuus ja ennakoitavuus ovat vaikeasti löydettävissä tästä esityksestä, ja kuten noista kannustimista äsken totesin, niin niistäkin voidaan olla montaa mieltä. Välillä on sellainen olo, että mikäli hallituksen esityksiin sote-palveluihin liittyen lisättäisiin vaikutusarvioiden lisäksi niin sanottu CERAD-testi, niin tulokset olisivat mitä suurimmalla todennäköisyydellä enemmän kuin hälyttäviä.

Arvoisa puhemies! Tällä lyhyellä eduskuntakaudellani minulla on ollut mahdollisuus osallistua kolmen eri valiokunnan toimintaan. Näiden valiokuntien käsittelemien hallituksen esitysten kautta on käynyt hyvin ilmi, miten hajanaista hallituksen lainsäädäntötyö on. Toki ei ole kokemusta aiemmilta kausilta, mutta tällä kokemuksella se näyttää tällä hetkellä siltä. Olipa kyse sitten minkä ministerin vastuulla tahansa olevan ministeriön alaisesta valmistelutyöstä, asioita tuodaan usein osissa, niin pienempinä kuin vähän suurempina palasina, ja on hyvin vaikea seurata ja hahmottaa asiakokonaisuuksia.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Nyt käsitellyssä oleva lakiesitys on yksi esimerkki tästä palapelipolitiikasta. Tämä politiikka vaikeuttaa erityisesti kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien toteutumisen tarkastelua, tarkastelua, jossa tässä tapauksessa arvioidaan, millä tavoin hallitus turvaa jokaiselle Suomen kansalaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja miten se kokonaisvaltaisesti edistää väestön terveyttä. Tämä palapelipolitiikka aiheuttaa huolta ja ärtymystä erityisesti itäisessä Suomessa ja ylipäättään harvaan asutuissa maakunnissa.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen mukaan jälkikäteistarkastus toteutuu myöhässä. Se ei myöskään jakaudu siinä suhteessa, miten alijäämiä on syntynyt eri hyvinvointialueilla. Hallitus rankaisee tällä erityisesti ja erityisen tarkasti niitä hyvinvointialueita, jotka kärsivät muuttotappiosta. Tämän seurauksena kompensatio jää vajaaksi. Hallituksen olisi ollut hyvä panostaa esityksessään tämän tilanteen korjaamiseen eikä ainakaan pahentaa sitä. Toivottavasti tässä seurannassa, mistä tässä on puhuttu, siihen puututaan sitten.

Hieman on semmoinen olo, että keskittämistä ja kasvukeskuksia suosivassa politiikassa rahaa ohjataan tällä mallilla enemmän niille alueille, joille sitä tulee muutenkin jo enemmän, ja siellä, missä on parempiosaisia, heidän oloaan parannetaan ja huonompiosiaisten oloa huononnetaan. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kaunistola.

16.12 Mari Kaunistola kok: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Muutokset hyvinvointialueiden rahoitusmalliin ovat tarkoituksenmukaisia ja tarpeellisia. Kyse on siis siitä, että säätämällä hyvinvointialueille rahoituksen jälkikäteistarkastukseen niin sanottu omavastuu lisätään rahoitusmallin kannustavuutta. Samoin muuttamalla rahoitusmallia hillitään alueiden rahoituksen kustannuksia ja vähennetään niitä rahoituksen epätarkoituksenmukaisia kohdentumisia. Tämänkaltaiset muutokset vievät rahoitusta järkevämpään ja tarkoituksenmukaisempaan suuntaan. Hallitus haluaakin, että hyvinvointialueet onnistuvat tehtävässään. Nyt tehtävillä muutoksilla kannustetaan ennen kaikkea alueita uudistumaan, huolehtimaan taloudestaan vastuullisesti ja kehittämään toimintaansa. Toiminnallinen uudistaminen on mahdollisuus tehdä asioita uudella tavalla kustannustehokkaasti. Sen lisäksi, että hyvinvointialueiden rahoitus kasvaa vuosittain, on alueilta voitava edellyttää myös uudistustyötä ja vastuuta itsestään ja omasta taloudestaan. Vain toimintatapoja uudistamalla voimme turvata sote-palvelut jatkossakin.

Arvoisa puhemies! Onkin tärkeää, että myös rahoitusmalli tukee osaltaan tätä uudistamista ja kannustavuutta. Tämän hallituksen ratkaisujen keskiössä ovatkin riittävän rahoituksen turvaamisen ohella alueista itsestään lähtevä kehitystyö sekä vastuullinen taloudenpito. Ja tietysti haluaisimme kuulla oppositiolta niitä vaihtoehtoja, miten tätä asiaa heidän näkökulmastaan voisi uudistaa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Hanna.

16.14 Hanna Räsänen kesk: Arvoisa puhemies! Keskustan valiokuntaryhmän mielestä puheena oleva esitys on pelkkä valtiontalouden säästölaki, jolla ei ole mitään tekemistä esityksessä tavoitteeksi luvattujen kustannusten kasvun hillinnän eikä rahoituksen kannattavuuden ja ohjattavuuden hallitun parantamisen kanssa, puhumattakaan siitä, että esitetyt muutokset oltaisiin toteuttamassa hallitusti ja ennakoivasti perustuslain mukaiset

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

palvelut turvaten. Esitys on myös esimerkki kokoomuksen ja perussuomalaisten johtaman hallituksen omaksumasta huonosta lainsäädäntökulttuurista tuoda samaa asiakokonaisuutta tarkoittavia lakimuutosesityksiä sirpalemaisesti eduskunnan käsittelyyn. Silloin eduskunnan on mahdotonta muodostaa kokonaiskuva hyvinvointialueiden rahoituksen kiristämisen vaikutuksista perustuslain pykälien näkökulmasta, jossa julkisen vallan eli kulloisenkin hallituksen on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä tätä kautta väestön terveyttä.

Tässä esityksessä on käytetty kyseenalaista luovuutta ratkaisemalla perustuslaillinen haaste väitteellä, että hyvinvointialueilla on mahdollisuus saada tarvitsemaansa lisärahoitusta. Tästä on kuitenkin aivan erilaisia esimerkkejä täällä eduskunnassa. Hallintovaliokunnan parhaillaan käsittelyssä olevassa toisessa lakiesityksessä elikkä hallituksen esityksessä 78 tämä lisärahoituspyyntö johtaisi arviointimenettelyn käynnistämiseen, joka voisi johtaa koko hyvinvointialueen lakkauttamiseen. Huomioimme myös, että hallitus on tällä vaalikaudella evännyt kaikki hyvinvointialueiden rahoituspyynnöt, joten pyydetyn lisärahoituksen saaminen ei ole lähimainkaan automaatio.

Toinen vakava ongelma on, että tämäkin esitys on omiaan viemään hyvinvointialueiden sekä niiden vastuulla olevien sosiaali- ja terveydenhuollon lähipalveluista sekä pelastustoimen rahoista käytävää keskustelua entistä enemmän harhapoluille. Se osoittaa myös surullisella tavalla, että hallitusta joko ei kiinnosta tai sitten sieltä puuttuu osaaminen arvioida tilannetta tosiasioiden pohjalta sekä toimeenpanna sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksia hyvinvointialueiden tukena.

Arvoisa puhemies! Keskustan valiokuntaryhmä avasi omassa vastalauseessaan laajemmin hyvinvointialueiden vaikean rahoitustilanteen juurisyitä, sitä, kuinka hallitus on niihin vastannut, sekä sitä, mikä on keskustan perusteltu vaihtoehto vallitsevassa tilanteessa. Edustaja äsken peräsi niitä vaihtoehtoja, ja niitä siellä meidän vastalauseessamme ja meidän omissa vaihtoehtoisissamme löytyy. Tähdennämme, että lyhytaikaisella säästövimmallalla hallitus tulee aiheuttaneeksi pitkäaikaista vakavaa vahinkoa palveluja tarvitseville ihmisille ja julkiselle taloudelle sekä myös mahdollistaa oikeudellisia ongelmia, joiden selvittely oikeudenkäynteineen tulisi kestämään todella kauan.

Hyvinvointialueiden rahoitusongelmien ratkaisemiseksi hallitus ei ole esittänyt mitään muuta kuin rahoitusleikkauksia, valtiovarainministeriön ohjausvallan kiristämistä ja hyvinvointialueiden itsehallinnon kaventamista. Tämäkään esitys ei tee siihen poikkeusta. Nyt esitetyt muutokset eli hyvinvointialueiden jälkikäteisrahoituksen leikkaukset ja asiakasmaksujen pakkokorotuksen imurointi takaisin valtion kassaan eivät todellakaan tuo helpotusta hyvinvointialueille, vaan entisestään pahentavat vaikeaa tilannetta alueilla. Asiakasmaksujen pakkokorotukset eivät helpota hyvinvointialueiden rahoitushaasteita tai luo niille minkäänlaisia toiminnallisia kannusteita. Päinvastoin, asiakasmaksujen raju korotus tulee näkymään palveluja tarvitsevien ihmisten maksuvaikeuksina sekä hyvinvointialueille koituvina luottotappioina. Parhaimmassakin tapauksessa korotus näkyisi asiakasmaksutuloissa viiveellä, mutta hallitus haluaa imuroida nämäkin korotukset itselleen valtion kassaan.

Arvoisa puhemies! Olemme kirjoittaneet varsin perusteellisen vastalauseen, ja meillä keskustassa esitämme pykälämuutoksia 9 §:ään ja 10 §:ään, ja toivomme, että pohjana käytettäisiin tätä keskustan pohjaesitystä. Lisäksi tulemme

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

esittämään vastalauseen lausumaehdotuksia sitten toisessa käsittelyssä, mutta en malta olla niitä lukematta jo nyt. Luen nämä lausumaehdotukset:

”1. Eduskunta edellyttää, että hallitus pidentää hyvinvointialueiden alijäämien kattamisaikaa määräaikaaisella kahden vuoden pidennyksellä.”

”2. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii konkreettisen toimenpideohjelman aikatauluineen hyvinvointialueiden rahoituksen vakauttamiseksi ja palvelujen turvaamiseksi.”

”3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ei enää leikkaa hyvinvointialueiden rahoitusta.”

”4. Eduskunta edellyttää, että hallitus tekee viipymättä selvityksen hyvinvointialueiden luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden oikeudellisesta vastuusta tilanteessa, missä hyvinvointialueet eivät saa taloudellisia alijäämiään katetuksi lakiin kirjatussa määräajassa ja täytettyä samanaikaisesti perustuslaissa säädettyä vaatimusta riittävästä sosiaali- ja terveyspalveluista.” — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen, poissa. [Petri Honkonen: Arvoisa rouva puhemies!] — Ai siellä on. Ei näkynyt, olen pahoillani. Sieltä hän tuli. — Olkaa hyvä.

16.19 Petri Honkonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Anteeksi, kun olin tuolla piilossa. Tässä edustaja Räsänen käytti edellä niin hyvän puheenvuoron, että tästä on mainio jatkaa. Todellakin, niin kuin hän totesi, tässä on kyseessä puhdas valtiontalouden säästölaki, joka kertoo sitä karua kieltä siitä, kuinka Orpon ja Purran hallituksen sosiaali- ja terveyspolitiikkaa johdetaan valtiovarainministeriöstä budjettiperustein — ei suomalaisten palveluntarve edellä, niin kuin kuuluisi olla. Meille keskustalaisille tällainen politiikka ja toimintatapa ei käy.

Itse olen päättäjänä tuolla Keski-Suomen hyvinvointialueella, ja täytyy sanoa, että siellä on kyllä ihan aito hätä. Tänä aikana, kun hyvinvointialue on aloittanut, on kieltämättä saatu monta hyvää asiaa aikaiseksi. Esimerkiksi hoitajapula on jo helpottunut monilla hyvinvointialueilla. Tämä on tämän uudistuksen ansiota, kun esimerkiksi vierekkäisten kuntien välinen palkkakilpailu on saatu kuriin ja muutenkin tätä työnantajapolitiikkaa on saatu parannettua. Valitettavasti kylläkään uutisten perusteella täällä kokoomuksen johtamalla HUS-alueella ei työnantajapolitiikka kovin hyviä arvosanoja saa, huonojakin esimerkkejä löytyy, mutta päätökset tehdään siellä hyvinvointialueilla.

Mutta tähän hallituksen esitykseen, joka meillä tässä nyt on käsillä: Tässähän leikataan, tehdään leikkuri tähän hyvinvointialueiden jälkikäteistarkastukseen, ja sitten tuodaan nämä asiakasmaksujen korotukset, jotka sitten imuroidaan valtion muihin tarpeisiin sieltä hyvinvointialueilta. Keskustassa emme haluaisi tätä tehdä, vaan näissä asiakasmaksujen korotuksissa — sikäli kuin niitä nyt on pakko tehdä — päätösvallan tulisi olla siellä hyvinvointialueella, ja ne siitä tulevat lisätulot pitäisi kyllä jättää hyvinvointialueen käyttöön oman harkinnan mukaan näiden palvelujen kehittämiseen ja parantamiseen.

Tässä edellisellä vaalikaudella varsinkin perussuomalaiset käyttivät täällä sellaista termiä kuin Kela-money. Sillä viitattiin ilmeisesti johonkin maahanmuuttajien väitetyksi käyttämään termiin. Mutta kyllä nyt tämän asiakasmaksukorotuksen mukana tätä Kela-moneya joutuvat käyttämään ihan suomalaiset, pienituloiset ihmiset terveyskeskuskäyntimaksujen, asiakasmaksujen, kattamiseen, kun he joutuvat näitä palveluita käyttämään, kun ei ole varaa näitä Kelan korvaamia yksityisiä palveluita käyttää. Sitten

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

nousevat asiakasmaksut kyllä varmasti kiertävät valtion kassan kautta monille, monille ihmisille.

Tässä hallituksen esityksessä ja myöskin hallintovaliokunnan mietinnössä viitataan tähän hyvinvointialueen lisärahoituspyyntöön, jonka hyvinvointialue voi valtiolle tehdä silloin, kun lakisääteisten palvelujen järjestämiseen ei rahoitus riitä. Tähän myös perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota. Yhtään tällaista lisärahoituspyyntöä — niitä muistaakseni yksi tai kaksi on tähän mennessä tullut — ei ole vielä hyväksytty.

On perustuslainakin näkökulmasta, perustuslain suojaamien sosiaali- ja terveyspalvelujen näkökulmasta, hyvin kyseenalaista se, että nämä ihmisten peruspalvelut ovat kulloisenkin hallituksen hyväntahtoisuuden varassa. Ja nyt, kun tämä leikkuri tänne tulee, ne ovat vielä enemmän sen hyväntahtoisuuden varassa. Tässä on erittäin ongelmallista myöskin se, että näitä hyvinvointialueen rahoitukseen ja valtionohjaukseen liittyviä lakiehdotuksia on nyt tuotu tässä sirpaleittain useita tämänkin syksyn aikana, ja niiden kokonaisarvio kyllä kieltämättä väkisinkin tällaisella säätämistavalla jää vajaaksi. Se ei ole riittävän kattavaa. Tällainen lainsäädäntötapa ei kyllä ole ollenkaan hyvä, koska kokonaisuus hämärtyy, hyvinvointialueiden itsehallinto heikkenee, demokratia heikkenee ja sitten se kokonaiskuva siitä, miten siellä hyvinvointialueilla oikeasti pystytään ne kansalaisten peruspalvelut turvaamaan, kyllä jää kyseenalaiseksi.

Eniten kannan huolta vanhustenhoivasta. Kun suuret ikäluokat tulevat nyt kovaa vauhtia siihen ikään, että ne tarvitsevat enemmän hoivaa, niin kuinka me pystymme nämä hoitamaan? Kuinka me pystymme turvaamaan sen, että kukaan ei jää heitteille omassa kodissaan vanhuuden tullen, ja kuinka me pystymme turvaamaan sen, että kaikki saavat sitä apua ja tukea? Näillä hallituksen resepteillä ei kyllä tätä hoivalupausta pystytä kattamaan. Sitä ei pystytä takaamaan, ja tämä esitys entisestään tulee viemään pohjaa meidän vanhustenhoivalta ja siltä, että jokainen sitten, kun ei enää itse kotona pärjää, voisi päästä hoivakotiin. Tästä kannan suurinta huolta, ja tämä hyvinvointialueiden vaikean rahoitustilanteen kurjistaminen entisestään tällä hallituksen esityksellä tulee kyllä tätäkin tilannetta huonontamaan.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Viitala. [Hanna Räsänen: Kannatus! — Petri Honkonen: Ai niin, minä unohdin kannatuksen! No, otan uuden puheenvuoron!] — Edustaja Viitala.

16.25 Juha Viitala sd: Arvoisa rouva puhemies! Vajaan kahden vuoden ikäiset hyvinvointialueet ovat olleet historiallisen ison liikkeen luovutuksen jälkeen suuren muutoksen edessä. Hallinnollisen uudistuksen jälkeen sote-palveluiden kehittäminen on tietenkin välttämätöntä. Kuitenkin maamme hallituksen kohtuuton leikkauslinja tekee tämän käytännössä mahdottomaksi.

Lyhytnäköiset säästöt eivät takaa kestäväää hyvinvointia. Kehittämisen sijaan alueilla ajaututaan karsimaan ja leikkaamaan palveluista. On selvää, että ison organisatiouudistuksen jälkeen on päällekkäisyyksiä, joita pitää tarkastella ja järkevöittää. Jokaisen osaamisen ja työpanoksen tulee olla oikeassa käytössä oikeaan aikaan.

Palvelujärjestelmä on saatava sujuvaksi ihmisten eli palveluja tarvitsevien näkökulmasta ja turvalliseksi myös työntekijöiden kannalta. Henkilöstön osaaminen ja jaksaminen työssään ovat ilman muuta avainasemassa myös tämän muutoksen hallinnassa.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Hyvinvointialueiden tilanne on ollut ennakoitua vaikeampi. Useat talouden haasteista johtuvat asioista, joita ei ole voitu ennakoida alkuperäistä hyvinvointialueiden rahoituslakia säädettäessä. Esimerkiksi korkea inflaatio ja pula henkilöstöstä ovat vaikuttaneet hyvinvointialueiden kustannusten kasvuun. Olikin ilo kuulla edellisen puhujan puheesta, että tämä olisi joissain alueilla helpottamaan päin.

On hyvä muistaa se asia, että mikäli sote-uudistusta ei olisi tehty, niin samansuuntainen rahoitusvaje olisi nyt kuormittamassa kuntien taloutta. Alijäämän kattamisvelvoitetta tulisikin pidentää. Tämä antaisi alueille lisää aikaa palveluiden kehittämiseen ja kustannussäästöjen tekemiseen kestäväällä tavalla. Nykyisen alijäämävelvoitteen kattamisaika ohjaa pikavoittoihin, joiden lopullinen hinta tulee rasittamaan kustannusrakennetta suurin sekä välillisin vaikutuksin tulevaisuudessa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Siponen.

16.28 Markku Siponen kesk: Kiitoksia, arvoisa rouva puhemies! Aivan ensiksi haluan kannattaa näitä edustaja Räsänen aiemmin täällä tekemiä esityksiä.

Arvoisa rouva puhemies! Tähän varsinaiseen hallituksen esitykseen liittyen täytyy sanoa, ettei oikeastaan yhtään iltaa, että tänne ei hallitus toisi uutta hyvinvointialueisiin liittyvää säästö- tai leikkauslakia, ja tänä iltana jatketaan samalla linjalla tähän liittyen. Tässä esityksessä käytännössä on tarkoitus se, että hallitus on säättänyt näistä asiakasmaksujen korotuksista, asiakasmaksulaista, ja tämän esityksen turvin nämä rahat voidaan sitten hyvinvointialueilta viedä jo etukäteen pois. Ensi vuodelle taisi kyse olla 150 miljoonan euron summasta, joka sitten nostaa perusterveydenhuollon asiakasmaksuja merkittävästi mutta erityisesti erityistason palveluissa, joissa nousu taisi olla jopa lähelle 50 prosentin luokkaa — siis lähelle 50 prosentin luokkaa asiakasmaksujen osalta. Ja kun täällä on tuotu esille sitä, että alueet saavat näistä itse päättää, niin kyllähän tässäkin nyt taas nähdään, että käytännössä sitä alueiden autonomiaa on mahdotonta toteuttaa, kun rahat viedään alueilta jo etukäteen.

Keskustan linja näihin hyvinvointialueiden rahoitusleikkauksiin liittyen on se, että me emme hyväksy näitä rahoituksen leikkauksia, emme myöskään näitten asiakasmaksujen osalta. Pidämme hyvänä sitä linjaa, että tiettyjä mitoituksia, kriteereitä höllennetään, mutta emme hyväksy sitä, että rahat sieltä alueilta viedään pois.

Arvoisa rouva puhemies! Kun täällä erityisesti perussuomalaiset ovat puhuneet aiemmin, että ovat pienituloisten ja pienen ihmisen asialla, niin tässä on jälleen yksi esimerkki siitä, että kun asiakasmaksuihin tehdään roimat korotukset, niin kyllähän se sinne pienituloiseen kuntalaiseen ja kansalaiseen tietysti kaikista koviten iskee.

No, tähän lakiesitykseen liittyy myöskin tämä muutos tähän rahoitustarkistukseen liittyen, mutta siitä jatkossa enemmän. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hamari.

16.30 Lotta Hamari sd: Arvoisa rouva puhemies! Ensinnä on sanottava, että alueilla meidän sote-ammattilaiset tekevät aivan valtavan loistavaa työtä — tosin tosin täytyy todeta tästä hallituksen esityksestä, valitettavasti. Koko tämä hallituksen julkisten palveluiden leikkausbuumi voi johtaa siihen, että perustuslain edellyttämät riittävät

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

palvelut eivät enää ole turvattuja. Hallituksen esitys ei ole vain epärealistinen, se voi myös vaarantaa kansalaisten perusoikeudet.

Toinen merkittävä huolenaihe ovat tietysti asiakasmaksuihin liittyvät muutokset. Hallitus suunnittelee asiakasmaksujen merkittävää korottamista. Meillähän jo nyt Suomessa on kansainvälisesti korkeat asiakasmaksut, ja korotukset voivat olla este hoitoon hakeutumiselle, tai niitä voi päätyä jopa ulosottoon. Tämä voi johtaa hoitojen viivästymiseen ja ongelmien vaikeutumiseen ja sitä kautta myös lisääntyneisiin kustannuksiin. Asiantuntijat ovat tuoneet esiin, että asiakasmaksujen ennakoiva huomioon ottaminen rahoituksessa on ongelmallista. Maksukertymän kasvu ei ole lainkaan taattua, sillä mukana ovat muun muassa luottotappiot ja perintään siirtyvät maksut, jotka ovat alueilla kasvussa.

Hyvinvointialueille tulisi antaa aikaa ja tukea taloutensa järjestämiseen kestävästi sen sijaan, että ne pakotetaan leikkauksiin ja asiakasmaksujen korotuksiin. Kaiken kaikkiaan hallituksen esitys vie hyvinvointialueet kohti lyhytnäköistä säästämisajattelua, joka voi heikentää palveluja ja lisätä alueiden taloudellista epävarmuutta. Tämä lakiehdotus pitäisi hylätä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lyly.

16.32 Lauri Lyly sd: Arvoisa rouva puhemies! Hyvinvointialueita ohjataan nyt todella monella tavalla, ja hallituksen esitys hyvinvointialueiden rahoituksen muuttamisesta tuo lisää ohjausta. Mielestäni tälläkin hetkellä sitä ohjausta on jo riittävästi, esimerkkinä ensimmäiseksi alijäämän nopea kattamisvelvollisuus, toiseksi tarveperustaisesta kasvusta korvataan vain 80 prosenttia vuodesta 2025 lähtien, eli 20 prosenttia pitää siis tehostaa siltäkin osin, kolmanneksi hyvinvointialueindeksi on osoittautunut alimittaiseksi, neljänneksi tehtävien muutokset huomioidaan heti rahoituksessa, viidenneksi jälkikäteisrahoitus ja tarkastelu jaetaan niillä mittareilla, jotka muutenkin rahoituksen osalta ovat olemassa eli jotka suosivat niitä, jotka kehittävät toimintaansa, ja nyt kuudenneksi tässä ollaan lisäämässä jälkikäteistarkastelun omavastuusuutta viidestä prosentista 30 prosenttiin. Eli taloudellisia ohjausmittareita on kyllä monia tässäkin hetkessä.

Sitten jos otetaan huomioon tämä alimitoitettu lähtötaso, niin siitä kertoo hyvin se, että vuoden 2023 jälkikäteisen rahoituksen suuruus on 1,4 miljardia euroa, eli kun sitten ensi vuonna laitetaan 2,2 miljardia rahaa hyvinvointialueille enempi, niin siitä 1,4 miljardia on tätä jälkikäteistarkistusta. Myös tämän vuoden alijäämä näyttää menevän tuohon 1,4 miljardiin euroon.

No, mistä tämä johtuu? Se ei johdu tästä järjestelmästä. Kulut ovat kasvaneet kustannusten kasvun seurauksena — eli inflaatio on ollut suurempi kuin on arvioitu — ostopalveluiden kasvusta, korkeammasta palkkaratkaisusta kuin on arvioitu ja palvelutarpeen kasvusta. Näihin ei tällä järjestämisvastuulla ole juurikaan ollut vaikutusta. Tällä palkka-alueella ehkä ainut asia, missä on joku merkitys järjestäjän muutoksella, on tämä palkkaharmonisointi, jota nyt tehdään hyvinvointialueilla.

No, nyt sitten jos katsotaan näitä asiakasmaksuja tässä omalta osaltaan, niin korotus niihin on 22—45 prosenttia, ja se on käytännössä velvoittava eli käytännössä määrää nostamaan asiakasmaksut tältä osin. Se tulee sieltä, kun tämä 150 miljoonaa euroa imuroidaan valtionosuudesta pois näitten maksujen perusteella. Tämä tavallaan on iso

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

muutos tässä tilanteessa, jossa hyvinvointialueet tarvitsisivat juuri sitä rahaa, jolla toimintoja ja palveluja tehdään. Kannuste oman toiminnan ja palveluprosessien kehittämiseen varmasti tältäkin osin muuttuu, kun kynnystä kasvatetaan asiakasmaksuilla, eli pitää miettiä, mitä ne palvelut ovat ja millä tavalla niitä tehdään kustannustehokkaasti. Asiakkaiden osalta hoitoonpääsy voi vaikeutua siltä osin, että erityisesti pienituloiset joutuvat miettimään, lähtevätkö he palvelujen perään ja hakemaan hoitopalveluja näiltä osin, ja he joutuvat jokaisen euron miettimään tältä osin. Tämä tulee olemaan yksi iso osa. Myöskin kun asiakasmaksut nousevat, asiakaspalvelumaksujen osalta hyvinvointialueitten rahoitus suhteellisesti kasvaa jonkin verran. Niitten merkitys on kuitenkin tässä koko rahoituksessa prosenttiyksiköittäin luokkaa, mutta kuitenkin merkittävä.

Myös alueiden itsenäiseen päätöksentekoon tällä puututaan siltä osin, että he eivät voi enää itse päättää, mihin asiakaspalveluihin he haluaisivat kohdistaa enemmän toimenpiteitä ja mitkä jättää toiseen kohtaan ja toisella tavalla arvotettaviksi. Tämä ehkä tuo siihen kohtaan myös ongelmia — ei pystytäkään tekemään tarkoituksenmukaisia valintoja ja painotuksia. Tämä on erittäin ongelmallinen asia, kun puututaan näinkin yksityiskohtaisesti alueiden toimintaan.

Arvoisa rouva puhemies! Finanssipolitiikka ohjaa nytten vahvasti sosiaalipalvelujen ja terveyspalvelujen kehittämistä, jotka näyttäivät jäävät toissijaisiksi. Hyvinvointialueet ovat todella vaikeiden valintojen ja asioiden ääressä: hoidetaanko ensin ihmiset vai talous? — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lindén.

16.38 **Aki Lindén sd:** Arvoisa rouva puhemies! Mitä kunta tekee siinä tilanteessa, kun kunnan kulut kasvavat 9 prosenttia tai 10 prosenttia, niin kuin tapahtui vuonna 23? Ja vertauksena: mitä hyvinvointialue tekee, kun menot kasvoivat, niin kuin täällä edustaja Lohi sanoi, 11 prosenttia eli jonkun verran enemmän? Se on minusta aika ymmärrettävää, koska hyvinvointialueiden työ suuntautuu kasvavaan vanhusikäluokkaan aika painotetusti verrattuna esimerkiksi kuntiin, joissa kasvatus ja opetus muodostavat tällä hetkellä kolme neljäsosaa käyttötaloudesta, ja siellähän ikäluokat ovat joitakin harvoja kaupunkeja lukuun ottamatta pienenemässä.

No, omassa kotikaupungissani, kun opetuksen ja kasvatuksen menot kasvoivat yhdeksän prosenttia ja ylittivät selvästi talousarvion, valtuuston kokouksessa ei kukaan oikeastaan hätkähtänytkään. Ei tullut ollenkaan sitä samaa kriisikeskustelua, mitä meillä nyt käydään täällä hyvinvointialueiden rahoituksen ympärillä. Todettiin, että sehän hoituu kuntaverolla. No, aivan saman logiikan mukaan nyt, kun olemme siirtäneet rahoitusvastuun tänne valtiolle sosiaali- ja terveydenhuollon asioista, samalla tavalla valtiolla on nyt talousvastuu kuin kunnilla on sitten niistä omista asioistaan. Mutta miten se käytännössä sitten tehdään, tehdäänkö joku kymmenen vuoden sopeutusohjelma tai tehdäänkö jotain muuta? En mene nyt niihin yksityiskohtiin, vaan tämä oli vain tämä periaatteellinen ero tässä.

Nyt kun meillä on melkein kaikilla tuo budjettikirja tuossa pöydillä vielä, niin siellä sivulla Y 93, eli yleisperustelujen sivulla 93, on tämän nyt käsiteltävän asian kannalta kaikkein tärkein taulukko. Siinä ovat hyvinvointialueiden tulot ja menot tilinpäätösmodossa vuodesta 23 vuoteen 28. Siitä voidaan lukea, että kumulatiivinen alijäämä valtion itsensä arvioimana vuonna 26 on 3,6 miljardia euroa. Eli se ei ole sulanut sieltä

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

pois. Jälkikäteistarkistukset tulevat kahtena vuonna eli vuonna 25 ja vuonna 26 koskien vuosia 23 ja 24, mutta ne nostavat rahoituksen kyseisinä vuosina suunnilleen sille tasolle, että tasapaino saavutetaan. Tiedän, että optimistisesti on arvioitu omallakin alueellani muistaakseni 55 miljoonan euron ylijäämä vuodelle 25, mutta eihän se 55 miljoonan ylijäämä riitä kattamaan sitä meillä kertynyttä kumulatiivista 300 miljoonan alijäämää. Tilanne on aika samanlainen useimmilla muilla, ja täällä mainitsin jo eräitä esimerkkejä aikaisemmassa puheenvuorossa, niin että kyllähän tämä tilanne on sillä tavalla vakava.

Ja kun se syy on loppujen lopuksi hyvin yksinkertainen: se on se vuoden 23 tilanne, jolloin ensimmäisen kerran nähtiin ne todelliset kulut. Niitä kuluajureita täällä edustaja Lohi mainitsi, ja meidän käsittelimme tätä muistaakseni tämän vuoden huhtikuussa valtiovarainvaliokunnassa omana asiana, ja meillä oli seitsemän kahdeksan asiantuntijaa, joilla oli perusteellinen arvio siitä, mitkä syyt ovat kasvattaneet näitä kuluja. Ne olivat tällaisia objektiivisia syitä, jotka olisivat toteutuneet, vaikka tämä hallinto olisi ollut kuntien järjestämää. Se yhteinen alijäämä, lähes puolitoista miljardia, on muuten sen suuruinen, että se olisi keskimäärin merkinnyt kunnissa puolentoista veroprosentin nostoa, ja se on keskiarvo. Siellä tietenkin olisi saattanut olla kuntia, joissa se olisi ollut puoli prosenttia, ja joitakin, joissa se olisi ollut kolme prosenttia, riippuen esimerkiksi siitä, miten erikoissairaanhoidon lasku sitten olisi vaikka kohdannut eri kuntia.

Mutta nyt sitten tämä esityshän perustuu hallitusohjelmaan, ja tässä on sellainen ajatus, ihan niin kuin täällä on jo muutamaan kertaan todettu, että sen sijaan, että meillä tulisi aina kahden vuoden kuluttua siitä varsinaisesta toimintavuodesta se jälkikäteistarkistus, joka koko maan tasalla kattaa sen syntyneen alijäämän — huom. ei siis hyvinvointialuekohtaisesti, vaan koko maan tasolla — niin nyt sitä sitten leikataan. Käydäänpä tämmöinen ajatuskuvio läpi, että jos nyt olisi voimassa se 30 prosentin leikkaus ensi vuodelle, niin silloin hyvinvointialueet eivät olisi saamassa sitä 1,4:ää miljardia, mikä siellä valtion budjetissa nyt on ensi vuodelle tästä jälkikäteistarkistuksesta arvioitu, vaan ne olisivat saamassa 500 miljoonaa euroa vähemmän. Sehän olisi tilanne, joka sitten ajaisi vielä syvempään kriisiin nämä hyvinvointialueet siellä.

Sitten tässä on hyvin mielenkiintoista matematiikkaa harrastettu tämän asian tiimoilta. Kun rupesin itse pohtimaan, miten ylipäätään tätä voidaan kutsua omavastuuosuudeksi, niin sehän tulee nyt sellaisella matematiikalla... Sanotaan suoraan, että itsekin tarvitsin tässä asiantuntija-apua, ja kävimme erään asiantuntijan kanssa tätä yhdessä läpi, ja olimme jopa yhteydessä valtiovarainministeriöön siitä, mitenkä se niin kuin oikein menee. Otan tämmöisen esimerkin, että jos me nyt, siis kaikki hyvinvointialueet yhdessä, ensi vuonna saamme sen 1,4 miljardia jälkikäteistarkistusta ja jos nyt tämä vuosi, mitä nyt elämme, hoituisikin alueilla niin hyvin, että sitä jälkikäteistarkistusta tulisi vain yksi miljardi vuonna 26, niin silloinhan se oikeasti lasketaan siellä niin, että kun se jälkikäteistarkistus putoaa siinä noin puoli miljardia ja meillä oli se kymmenen prosentin omavastuuosuus siellä, niin se olisi itse asiassa siitä kymmenen prosenttia. Eli vaikka se jälkikäteistarkistus on periaatteessa siis tulevaa rahaa, mutta kun sitä verrataan edellisen vuoden jälkikäteistarkistukseen, niin sitä ei leikattaisikaan puolen miljardin verran, vaan sitä leikattaisiin puoli miljardia miinus kymmenen prosenttia. Silloin tavallaan alueilla olisi itse suojattuna se kymmenen prosenttia. Tämä on se, miksi tätä kutsutaan omavastuuosuudeksi. Tämä menee periaatteessa hyvin mystiseksi, koska kuitenkin idea on vähentää sitä jälkikäteistarkistusta, mutta siitä on saatu ikään kuin tämmöinen positiivinen ilmaus tällä tavalla.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

No, vielä viimeisen 15 sekunnin aikana täytyy sanoa vähän mukaillen kuulua — oliko se nyt Roomassa — Cato vanhempaa, joka lopetti puheensa aina samalla tavalla: muuten olen sitä mieltä, että asiakasmaksuja ei olisi saanut korottaa näin paljon kuin niitä nyt korotettiin, ja varsinkin kun se imuroidaan vielä sieltä alueilta pois, niin tämä on ihan epäsolidaarista. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lohi.

16.45 Markus Lohi kesk: Arvoisa puhemies! Onko tämä sote-uudistus täysin susi? Jos kysyy täältä salista, niin osa varmasti sanoo, että on, aivan, aivan susi uudistus, [Aki Lindénin välihuuto] mutta he sanovat sen viran puolesta — he sanovat sen viran puolesta. Jos kysytään asiantuntijoilta kauttaaltaan — terveystieteen, terveystaloustieteen professoreilta, THL:n johdolta — mikä on heidän viestinsä, niin he sanovat, että tähän on mainettaan parempi — tämä on mainettaan parempi uudistus.

Entä mitä mieltä on pääministeri Orpo? 22.10., kun oli pääministerin ilmoitus sosiaali- ja terveyspalveluista, hän siinä toisessa puheessaan totesi täällä viereiseltä puhujakorokkeelta, että ”kun tämä nyt on olemassa, lopetetaan sen haukkuminen ja tehdään siitä yhdessä hyvä”. Olipa muuten hyvin sanottu pääministeriltä. Tämähän ei ole Marinin hallituksen sote tai kepu-sote, tämä on kaikkien suomalaisten sosiaali- ja terveyspalvelut. Meidän kaikkien etu on se, että me voisimme toimia politiikassa niin, että suomalaisten luottamus meidän sosiaali- ja terveyspalveluihin voisi palautua.

Miksi sanoin, että palautua? Sen takia, että se on nyt rapautunut, ei tämän uudistuksen johdosta tai tämän aikana, vaan viimeisten 10—15 vuoden aikana. Kun katsotaan, kuinka paljon suomalaiset ovat ottaneet terveyspalveluihin vakuutuksia itselleen tai lapselleen tai työnantaja työntekijälleen, niin 1,3 miljoonaa suomalaista on terveystakuutuksen piirissä. Minkä takia? Sen takia, että he kyllä luottavat siihen, että jos sattuu jotakin vakavaa, kuolemansairaus, tai tarvitaan erikoissairaanhoidtoa, niin kyllä homma hoituu Suomessa, itse asiassa maailman parhaalla tavalla — uskallan näin sanoa. Mutta silloin, jos tarvitaan perustason palveluita, he eivät luota riittävässä määrin siihen, että julkinen palvelu voisi vastata siihen, ja tämä on meidän yhteinen tehtävä. Meidän tehtävä on palauttaa luottamus suomalaisiin perustason terveyspalveluihin.

Mikä meillä on sitten hyvinvointialueiden tilanne? Kuten tuossa debatissa sanoin, se voidaan jakaa kolmeen osaan. Meillä on se lainsäädäntö, joka säätelee sitä hallintoa ja rakennetta, ja se viesti, joka on tullut hyvinvointialueilta, luottamushenkilöiltä ja virkamiehiltä, on yksiselitteinen: se toimii hyvin, ei siellä ole mitään ongelmaa. Jotkut poliitikotkin, apulaispormestari Helsingin kaupungista tämän päivän Helsingin Sanomissa, ottavat esille, että nyt pitäisi alkaa jotain hallintohumppaa käymään, että aletaanpa yhdistelemään näitä alueita ja muuttelevaan vähän hallintoa, niin sillä ne ihmiset saadaan terveemmiksi ja ongelmat ratkottua. Ei näin. Ei tämä hallintohumppa pelasta tätä, vaan nyt pitäisi tosiasiat tunnustaa ja alkaa tekemään niitä uudistuksia.

Mitä ne tosiasiat ovat? Tosiasia on se, että kustannukset hypähtivät yhtenä vuonna, täysin sosiaali- ja terveyslainsäädännöstä tai järjestelmästä riippumattomista syistä, poikkeuksellisen paljon, 11,3 prosenttiyksikköä, ja nämä kustannukset olisivat nousseet siitä riippumatta, olisimmeko tehneet tämän sosiaali- ja terveystuudistuksen vai emme. Tämä lisälasku olisi langennut vain kunnille maksettavaksi, ja mitä kunnat olisivat tehneet? Ne olisivat — niin kuin historiassa perinteisesti ovat tehneet — lähteneet

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

karsimaan perustason palveluista, kun lasku olisi tullut sairaanhoitopiireiltä, ja nostaneet verotusta.

Tämän tosiasian tunnustaminen on se, joka vaatisi nyt sitä, että me yhdessä löisimme meidän porukat yhteen ja alkaisimme parlamentaarisesti miettimään sitä, miten me ratkomme tämän sotien rahoitusongelman, koska palveluita pitäisi lähteä uudistamaan. Hallinto ja rakenne toimivat, mutta rahoitus on kriisissä. Miksi tätä pitäisi, arvoisa puhemies, lähteä ratkomaan parlamentaarisesti? Sen takia, etten missään tapauksessa usko, että tätä ongelmaa saadaan ratkottua tämän vaalikauden aikana, vaikka olisi tahtoa ja halua, vaan tämä seuraa tulevia hallituskausia, ja sen takia olisi fiksua, että alkaisimme katsomaan oikeasti, missä tämän rahoituksen suhteen mennään. Emme siirrä tavallaan vuosi vuodelta ongelmaa ja pahenna sitä tulevaisuuteen. Keskusta on valmis tähän. Me olemme valmiita siihen, että me yhdessä lähdemme ratkomaan tätä rahoitusongelmaa yli vaalikausien. Ja kertoohan sekin jotain, että suhteessa meidän tulotasoon eli bruttokansantuotteeseen Suomi on jäänyt jälkeen muista Pohjoismaista siinä, mitä me käytämme terveyspalveluihin. Nyt tämä hyppäys tapahtui ja me otimme kiinni muita Pohjoismaita, mutta tunnustetaan tosiasia. Niin kuin presidentti Paasikivi aikoinaan totesi, ”tosiasioiden tunnustaminen on kaiken viisauden alku”. Tässäkin se olisi viisauden alku.

Arvoisa puhemies! Jos vielä saan jonkun verran jatkaa, niin haluan sanoa, mitä nyt pitäisi tehdä. Pitäisi lähteä — sen lisäksi, että me laitamme tuon rahoituksen kuntoon parlamentaarisesti — rohkeammin uudistamaan näitä palveluita, kiinnittämään huomiota siihen, mitä tehdään ja miten tehdään. Siellä on paljon semmoista, joka ei ole vaikuttavaa toimintaa. Meillä järjestelmätasolla on päällekkäisyyttä ja semmoista, joka ei ole vaikuttavaa siellä tuotantotasolla, kun palveluita tuotetaan. Vasta oli tuossa ortopedien puolella tutkimus ja selvitys, jossa todettiin kuusi tyypillistä toimenpidettä, joista on Suomessa todettu jo ajat sitten, että niillä ei ole terveyttä lisäävää vaikutusta, ja edelleen niitä tehdään täällä Suomessa. Jo 1700-luvulla oli lääkäri — vai miksihän häntä kutsuttiin siihen aikaan — joka laski ampumahaavoihin tervaa, mutta sitten, kun terva loppui, niin hän huomasi, että potilaat alkavat voimaan paremmin, ja hän lopetti sen tervan laskemisen. Me edelleen lasketaan tervaa täällä Suomessa, ja meidän pitäisi uskaltaa alkaa katsomaan, mikä kuuluu julkisen terveydenhuollon piiriin, onko siellä semmoisia järjestelmiä, joissa me tehdään oikeasti töitä, jotka eivät ihmisten hyvinvointia paranna, ja uskaltaa rohkeustasoa tässä nostaa.

Toinen, mitä pitäisi tehdä: perhelääkärimalli nopeasti Suomeen. Hallitus on sanonut, että otetaan omalääkärimalli. Se on hyvä juttu, mutta buustataan sitä porukalla. Laitetaan ne rahat, jotka on ajateltu sinne Kela-korvauksiin laitettavaksi ylimääräisinä, nyt tähän, että me saataisiin vuoteen 27 mennessä jokaiselle suomalaiselle oma lääkäri. Se olisi semmoinen perhelääkärimalli, joka on... Ja osa niistä voisi toimia ammatinharjoittajina siellä, osa julkisessa virassa. Rakennetaan kannustava malli. Saadaan meidän lääkärit täyspäiväisesti — ja osa palautettua — sinne perusterveydenhuollon pariin. Tämähän ehdottomasti pitäisi tehdä. Kyllä meillä on nyt tiedossa, mitä pitää tehdä, nyt vaan pitää lähteä johtamaan tätä.

Arvoisa puhemies! Yhteisen tavoitteen pitää olla se, että palautetaan luottamus perustason palveluihin ja lopetetaan mummoralli. Mikä se mummorallin lopettaminen on? Se on sitä, että meidän pitää uskaltaa antaa suomalaisille ikäihmisille lupaus, että jos joudut viimeisinä viikkoina tai [Puhemies koputtaa] viimeisinä kuukausina ympärivuorokautisen

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

hoivan piiriin, niin sinua ei lähdetä rallaamaan satojen kilometrien päähän kotoa tai läheisistä. Meidän pitää uskaltaa tällainen inhimillinen lupaus tehdä.

Laitetaan sote kuntoon. Pelastetaan palvelut. [Mauri Peltokangas: Pitkälti asiaa!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Lehtinen.

16.53 Rami Lehtinen ps: Arvoisa rouva puhemies! On kyllä todettava, että edustaja Lohen puheenvuorossa oli kyllä hyviäkin hetkiä, moniakin. [Naurua — Markus Lohen välihuuto — Pia Lohikoski: Kuten mummoralli!] Erityisesti parlamentaariseen valmisteluun ja siihen näkökulmaan liittyen, että tämä ikään kuin tällä kaudella tulisi yhtäkkiä valmiiksi tai kuntoon: ei, ei varmasti tule, ja siitä on helppo olla kyllä samaa mieltä. Mutta toki toivoisin myöskin sitä... Hallituskin pyrkii ennen kaikkea ratkaisemaan sitä ongelmaa, mikä valtiontaloudessa on tällä hetkellä ja mikä vaikutus hyvinvointialueilla on valtiontalouteen, ja korjaamaan sitä epäsuhtaa, että se kustannusten kasvu, joka vuonna 23 nähtiin, ei voi jatkua samanlaisena, koska valtiontalous ei kestä. Siitä tässä pääosin on kyse.

Mutta siitä edustaja Lohen kanssa en ole ihan täysin samaa mieltä, etteikö tällä uudistuksella olisi ollut vaikutusta siihen vuoden 23 merkittävään 11 prosentin nousuun johtuen siitä, että hyvinvointialueet ovat varsin työvoimavaltaisia. Kun siellä tehtiin palkkaharmonisaatio, jossa esimerkiksi johtajien palkat tuplattiin monelta osin, hoitajien palkat määriteltiin monelta osin niin, että sen kanssa, joka kilpailutusten kautta ja keskinäisen kilpailun kautta oli kaikkein korkeimmalle noussut — yksittäinen piikki — muiden palkat nostettiin samalle tasolle. [Markus Lohi pyytää vastauspuheenvuoroa] Tällä oli yksittäinen merkittävä nostava vaikutus kokonaisuutena hyvinvointialueiden rahoitukseen sillä aikavälillä. En sano sitä, etteivätkö hoitajat olisi palkkaansa ansainneet. Johtajista voin olla jossakin määrin eri mieltä siitä, olivatko tehtävät niin paljon hankalampia jatkossa kuin mitä niistä tuli rahaa.

Nyt olisi äärimmäisen tärkeätä, että hyvinvointialueilla ei tehdä paniikkiratkaisuja. [Aino-Kaisa Pekonen: Mutta nyt tehdään!] Siellä ollaan puun ja kuoren välissä. Minä ymmärrän täysin sen, että siellä on substanssilaki, joka velvoittaa järjestämään palvelut tietyllä tasolla ja turvaamaan perusoikeudet, ja vastaavasti siellä on rahoituslaki, joka velvoittaa kattamaan alijäämät jopa kohtuuttomassa ajassa joillakin alueilla. Se on ihan ymmärrettävää. Mutta nyt ei pidä tehdä sellaisia peruuttamattomia paniikkiratkaisuja, jotka johtavat merkittävään kustannusten kasvuun lähivuosien aikana.

Jos on tilanne yksinkertaisesti niin, että kaikki toimet on jo tehty, lisärahoitusta ei ole saatavissa, niin pitää uskaltaa sitten viimeisimpänä vaikka käynnistää arviointimenettely ennen kuin tehdään kestäättömiä ja peruuttamattomia ratkaisuja. Mitä siinä arviointimenettelyssä sitten tapahtuu? Siinä arvioitaisiin se, onko olemassa vielä joitakin keinoja sinne alueelle, joilla se talous saataisiin kuntoon, joita muualla Suomessa on tehty. Jos sellaisia ei ole, niin sitten vaihtoehtona on yksinkertaisesti pidentää sitä aikaa, jolla se alijäämä voidaan kattaa, kunhan se alue on päässyt ylijäämäiseksi. Se on kaikkein tärkeintä valtiontaloudessa, että alueet pääsevät ylijäämäisiksi. Muutoin valtiolla, jos tilanne on se, että se on ylijäämäinen, ei ole mitään erityisen suuria intressejä lähteä tekemään suuria, peruuttamattomia muutoksia, jotka vaikuttavat ihmisten perusoikeuksiin ja peruspalveluiden saamiseen. Mutta pitää etsiä uusia, innovatiivisia ratkaisuja, ja niitä itse

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

asiassa hyvinvointialueilla on jo tehtykin paljon. Siellä on todella paljon löydetty uudistamista ja uusia ratkaisuja. — Ihan nopeasti tulen pönttöön jatkamaan. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Arvoisa rouva puhemies! Siitä, mitä edustaja Lohi sanoi näiden palvelujen priorisoinnista siitä, mitä on järkevää tehdä, mitä ei ole järkevää tehdä, olen kyllä täsmälleen samaa mieltä. Esimerkiksi Suomessa tehdään verrattuna muihin Pohjoismaihin huomattavasti enemmän esimerkiksi leikkauksia, ja on väistämättä pohdittava, ovatko ne kaikki leikkaukset tarpeellisia. [Markus Lohen välihuuto] Sitä uskallusta ei vain ole aikaisemmin ollut pohtia, mitkä ovat semmoisia välttämättömiä hoitokeinoja, mistä saadaan riittävä kustannusvastuu.

Sitten toinen asia, minkä haluan sanoa, on vielä se, että on aivan totta, että asiakasmaksut kasvavat, ja on aivan totta, että ihmisillä on enemmän vastuuta omasta terveydestään ja omasta hyvinvoinnistaan, mutta se on tässä tilanteessa välttämätöntä. Tällä tavalla me ei voida tätä yhteiskuntaa jatkossa viedä eteenpäin. Näin on pakko tehdä, mutta siitä huolimatta Suomessa ei ole niin, enkä usko, että tulee olemaan niin, että ihminen, jolla ei ole rahaa, ei pääsisi hoitoon. Jokainen täällä hoidetaan siitä riippumatta, onko rahaa tai ei. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Vastauspuheenvuoro, edustaja Lohi, ja sitten mennään ihan kyllä eteenpäin.

16.58 Markus Lohi kesk: -Arvoisa puhemies! Kiitos edustaja Lehtiselle asiallisesta puheenvuorosta. Haluan sen verran korjata, että valtiovarainvaliokunta selvitti viime huhtikuussa, kuten täällä edustaja Lindén edellä totesi, mistä johtui tämä näinkin raju 11,3 prosentin kustannusten nousu. Me kuultiin kahdeksaa eri asiantuntijatahoa. Siellä oli mukana myös valtiovarainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö. Hekään eivät virkavastuullaan lähettäneet meille sellaista viestiä, että tämä uudistus olisi aiheuttanut sitä hyppäystä tai olisi ollut mitenkään merkittävänä tekijänä. Päinvastoin he totesivat, että nämä olisivat pääosin toteutuneet ilman uudistusta, koska palkkaharmonisaatio ei käynnistynyt. Siis palkkaharmonisaatio ei käynnistynyt vielä vuonna 23 juurikaan, vaan se tapahtuu tänä vuonna ja ensi vuonna pääosin. Lisäksi useilla alueilla on pystytty johtohenkilöitä muutosneuvottelujen kautta vähentämään, koska kaikista kunnista tuli johtavaa lääkäriä, sosiaalijohtajaa eikä niitä tarvita enää. Ja näin pitää tehdä. Jos joku ei ole tehnyt, kannattaa ehdottomasti tehdä. Kannattaa ehdottomasti tehdä ja keventää.

Eli kyllä ne olivat ne syyt ihan muualla, ja itse asiassa tämä ICT-harmonisaatio oli vielä yksi pienempi tekijä, mutta se olisi toteutunut minkälaisessa sote-mallissa tahansa. Nyt jos aletaan lyömään näitä yhteen, niin siinähan vielä lisääntyvät ne harmonisaatiokustannukset, ja sitä ei ole järkevä tehdä. Nyt pitää kyllä panna fokus palveluiden uudistamiseen porukalla. Minua kyllä harmittaa nyt hyvinvointialueiden päättäjien osalta, että osa siellä on nyt puun ja kuoren välissä niin, että pitää valita, mitä lakia rikot. Semmoiseen tilanteeseen ei kenenkään soisi joutuvan.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten jatketaan puhujalistaa. Edustaja Rantanen, Piritta.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

17.00 Piritta Rantanen sd: Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty niin hyviä puheenvuoroja, että ei oikein tiedä, mihinkä kaikkeen sitä oikein vastaisi.

Mutta aloitetaan ehkä siitä, että kun puhumme hyvinvointialueiden rahoituksesta ja asiakasmaksujen korotuksesta, niin kyllähän me kaikki varmasti jaamme tämän, että kustannusten kasvun hillintä ja hyvinvointialueiden talouden tasapainottaminen on aidosti tärkeä tavoite. Peruspalveluihin panostaminen, ennaltaehkäisy palveluiden oikea-aikaisuus ja aito integraatio sote-palveluissa ja sen mahdollistaminen ovat tietysti niitä asioita, joilla pääsemme myös tähän talouden tasapainottamiseen. Esimerkki tutkimuksista, joista jo debattipuheenvuorossa sain mainita, on nimenomaan se, että yhteisöllä, jossa on irtisanomisia ja lomautuksia, menee jopa kaksi vuotta ennen kuin se kykenee taas kehittämään omaa työnsä ja toimintaansa. Ja näin suuressa uudistuksessa tämä olisi kyllä asia, joka on erityisesti huomiolle pantava.

Käytännössähän tämä esitys tarkoittaa sitä, että hyvinvointialueiden rahoitusta ei jälkikäteistarkastuksen jälkeen tehtäisi enää täysimääräisenä, vaan niin kuin täällä on puhuttu tästä omavastuuosuudesta, niin kyllä se on ihan suora leikkaus siitä hyvinvointialueitten rahoituksen tarpeesta. Suurena vaarana on, että tämä tulee johtamaan lisääntyvässä määrin hätäkoityihin palvelupäätöksiin ja vaikeuttaa entisestään sitä työntekijöitten motivoitumista ja uskoa tulevaan ja siihen toiminnan kehittämiseen aidosti. Ja niin kuin on ollut puhetta täällä jo tänään, taitaa olla niin, että kaikilla hyvinvointialueilla on jo käyty nämä muutosneuvottelut, joiden seurauksena useilla alueilla on päädytty nimenomaan rahoituksen puutteen vuoksi irtisanomisiin ja lomautuksiin.

Ja tietysti kaikkein hullunkurisinta tässä kokonaisuudessa on se, että ei se työ ole vähentynyt. Me teemme leikkauksia, ja me vähennämme sitä rahoitusta, vaikka se työ itsessään ei ole vähentynyt, päinvastoin. Työmäärä on kasvamassa koko ajan. Ja mihin tämä tilanne on konkreettisesti johtanut? Se on johtanut esimerkiksi siihen, että nuorilla, juuri alalle valmistuvilla, joiden varaan me laskemme hyvin paljon sen, että he tulevat omalta osaltaan ratkaisemaan vaikka tätä hoitajapulaa, tilanne onkin nyt se, että jos niihin avoimiin työpaikkoihin on kymmeniä, joissakin tapauksissa jopa satoja, hakijoita, niin se työpaikan saaminen sieltä sote-alalta ei ole enää ollenkaan selvää. Ja kyllä se vaikuttaa siihen, että esimerkiksi nuorten tulevaisuudennäkymä on sumentunut.

Kaikkein tärkeintä tässä on kuitenkin — ja minua jotenkin häiritsee, että tässäkin salissa tänäänkin siitä on liian vähän puhuttu — se, että me emme saa unohtaa sitä, että meidän on tilanteessa missä hyvänsä huolehdittava siitä, että hoito on vastuullista ja että hoitoon pääsee. Ja jotenkin ne sanavalinnat, joita tässä kokonaisuudessa on käytetty... Esimerkiksi tänään oli sitä, että hallitus haluaa ”korostaa vastuullista taloudenpitoa” — kukaan ei puhu siitä, että haluamme korostaa vastuullista hoitoa tai hoitoonpääsyä — tai ensisijaisesti sitä, että ”maan talouden turvaaminen” on kaikkein tärkeintä. Eikö se ole kaikkein tärkeintä, että ihmiset saavat tarvitsemaansa hoitoa, jotta meidän kansantalous kestää myös tulevaisuudessa, jotta ne hoitojonot eivät pahene ja jotta ne ihmisten tilanteet eivät pahene? Näistä asioista emme ole kyllä tässä kokonaisuudessa riittävästi puhuneet.

Äskeisessä puheenvuorossa oli viittaus siihen, että ihmisille täytyy tulla tässä enemmän vastuuta. No, käytännössähän se tarkoittaa sitä, että vastuuta tulee niille ihmisille, jotka eivät ole työterveyshuollon piirissä, jotka ovat sen julkisen terveydenhuollon varassa. Silloinhan se tarkoittaa sitä, että kun siellä työterveyshuollon piirissä ovat yleensä ne, joilla on varaa vaikka käyttää myös niitä yksityisiä palveluita, niin nyt tässä tulee käymään niin, että ne ihmiset, ne ihmisryhmät, joilta on jo leikattu todella paljon monesta muustakin

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

asiasta kuin terveydenhuollosta, tulevat kärsimään tästä kaikkein eniten. Ja he kantavat sitä vastuuta kaikista eniten — myös näistä leikkauksista. Sote-rahoituksen on siis oltava riittävä siihen palvelutarpeeseen nähden.

Ja jotenkin tässä aivan alussa oli tästä, että on tarkoitus ”kannustaa alueita tekemään muutoksia”. No, ”kannustaa” on kyllä sana, jonka itse koen niin, että kannustaminen on kannustamista ja sitten leikkaaminen on leikkaamista ja pakottaminen on pakottamista — ja nythän alueet pakotetaan korottamaan asiakasmaksuja. Aiemmin täällä viitattiin siihen, että kyllä alueet voivat tehdä päätöksen, että eivät peri asiakasmaksuja. No mutta kun se raha ei riitä, niin mikä on se todellinen mahdollisuus alueella tehdä vaikka sellaisia päätöksiä, että asiakasmaksuja ei nosteta? Ja kaikkein hullunkurisinta tässäkin on se, että samalla kun hyvinvointialueet nostavat niitä asiakasmaksuja, niin ne tuloutetaan valtion kassaan, niin kuin täällä monta kertaa käytettiin sanaa ”imuroidaan”.

No, ehkä viimeisenä nostan vain sen, että asiakasmaksujen taso ei kyllä aidosti saa johtaa siihen, että kaikki eivät pääse palveluiden piiriin. Me tarvitsemme keinoja siihen, että asiakasmaksuista voi vapautua maksukyvyttömyyden perusteella. Ja on kertakaikkisen epäoikeutettua se, että kun hyvinvointialueet kamppailevat rahoituksen riittävyyden kanssa, niin kun mikään ei tunnu riittävän, niin sitten nekin vielä sinne valtion kassaan menevät.

Jumpkaa näiden sote-alueitten kanssa tehdään varmasti vielä pitkään, ja toivottavasti me pääsemme tässäkin keskustelussa sille tasolle, että se asiakas on se kaikista tärkein näkökulma. — Sitä odotellessa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Pekonen.

17.06 Aino-Kaisa Pekonen vas: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Tämä esitys on puhdas säästölaki, jolla todella haetaan 150 miljoonan säästöt valtiontalouteen, ja tähän on nyt tänään jo ääneen täällä hallituspuolueen kansanedustajien toimestakin sanottu, ja sen lisäksi täällä on todettu, että tämä on tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen.

Se tekee minut surulliseksi, että ajatellaan, että on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista leikata suomalaisten ihmisten palveluista. Näitä säästöjä siis haetaan asiakasmaksuja korottamalla ja leikkaamalla sitten vastaava summa sieltä hyvinvointialueilta.

Täällä hallitus puhuu erittäin kauniisti kannustavuuden lisäämisestä, mutta todellisuudessa se kannustaa hyvinvointialueita tarjoamalla vain ja ainoastaan keppiä. Minä haluan muistuttaa, että monet näistä hyvinvointialueiden talouden haasteista johtuvat asioista, joita ei ole voitu ennakoida alkuperäistä hyvinvointialueiden rahoituslakia säädettäessä, toisin kuin valiokunnan puheenjohtaja täällä aikaisemmin salissa väitti, ja minun on pakko nyt kysyä, eikö teitä huoleta suomalaisten terveydenhuoltopalveluiden tulevaisuus. Miksi täällä salissa etsitään syyllisiä, kun täällä voitaisiin aivan hyvin tarjota erilaisia ratkaisuja ja parantaa suomalaisten ihmisten palveluja? Mutta esimerkiksi sote-alan palkkaratkaisu, korkea inflaatio ja pula hoitohenkilöstöstä ovat vaikuttaneet hyvinvointialueiden sote-kustannusten kasvuun.

Arvoisa puhemies! Ison haasteensa hyvinvointialueille tuo nykyisen lain edellytys alijäämien kattamisesta. Sen mukaan hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta. Tähän nyt tarkoittaa sitä, että alueiden kertynyt alijäämä pitää nykyisen lainsäädännön olosuhteissa kattaa vuoteen 2026 mennessä. Sosiaali- ja terveysvaliokunnassa useissa asian-

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

tuntijakuulemisissa on kuultu hyvinvointialueiden viesti alijäämien kattamisaikataulun epärealistisuudesta, mutta hallitus ei ole millään tavalla reagoinut tähän.

Mutta sen sijaan hallitus on nyt tällä käsittelyssä olevalla esityksellä vaikeuttamassa hyvinvointialueiden tilannetta entisestään. Hyvinvointialueiden rahoitus tulisi ensin saada vakaalle ja riittävälle pohjalle, ja hyvinvointialueille tulisi antaa riittävästi aikaa toimintansa järjestämiseksi siten, että näiltä lyhytnäköisiltä leikkauksilta voitaisiin välttyä.

Nyt täällä salissa, edustaja Lehtinen, te peräänkuulutatte sitä, että hyvinvointialueilla ei tehtäisi paniikkiratkaisuja. Minä en oikein tiedä, mitä aluevaltuutettujen pitäisi alueilla pohtia näistä hallituspuolueen edustajien viesteistä. [Mauri Peltokangas: Ei ainakaan mennä paniikkiin!] Nimenomaan, siellä alueilla tehdään hiki hatussa aivan kamalia päätöksiä aivan paniikissa. Palveluita karsitaan, palveluita keskitetään, vuode-osastopaikkoja lakkautetaan ja henkilöstöä irtisanotaan. Myös siellä Forssassa, edustaja Lehtinen, teidän kotiseudullanne näin tehdään.

Arvoisa puhemies! Hallitus on tekemässä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin merkittävät korotukset. Suomessa maksetaan jo tällä hetkellä kansainvälisesti arvioituna korkeita asiakasmaksuja. Nämä asiakasmaksut eivät saisi muodostua esteeksi hyvinvointialueilla ihmisten tarvitsemaan hoitoon ja palveluihin pääsyyn. Perintään siirtyvien maksujen ja asiakasmaksusaatavien poistojen määrät ovat hyvinvointialueilla jo tällä hetkellä merkittävässä kasvussa. Minä olen todella huolissani niistä ihmisistä, jotka eivät voi näiden maksujen perusteella hakeutua hoitoon. Ketkä sinne hyvinvointialueiden perusterveydenhuollon palveluihin hakeutuvat? He ovat niitä ihmisiä, jotka eivät ole työterveyshuollon piirissä pääsääntöisesti. Ja heiltä nyt halutaan lisää rahaa, jotta voidaan tasapainottaa valtiontaloutta. Minä todellakin pelkään myös sitä, että kun ihmiset eivät pysty hakeutumaan hoitoon, niin se tulee aiheuttamaan entisestään kustannuksia, kun ihmiset jättävät itsensä hoitamatta ja joutuvat sitten hakeutumaan erikoissairaanhoidon palveluihin.

Näissä asiantuntijakuulemisissa on noussut esiin myöskin huoli esityksen vaikutuksista hyvinvointialueiden itsehallintoon. Kun rahoitusta vähennetään korotusten arvioidulla määrällä, niin hyvinvointialueilla ei ole muuta mahdollisuutta kuin nostaa nämä asiakasmaksut sinne ylärajaan, vaikka siellä alueella saattaisi olla tahtotila ja perustelu olla niitä nostamatta.

Puhemies! Ihan tähän loppuun minä olisin vielä halunnut kysyä hallituspuolueen edustajilta, että nyt kun siellä hyvinvointialueilla tehdään näitä heikennyksiä ihmisten palveluihin, niin kumpaa lakia siellä hyvinvointialueilla on noudatettava: lakia alijäämän kattamisvelvoitteesta, vai perustuslain velvoitetta riittävien palvelujen turvaamisesta jokaiselle asukkaalle? Mielestäni täällä ovat ainakin edustajat Hamari ja Lohi nostaneet tätä kysymystä esiin, mutta vastausta emme ole siihen saaneet. — Kiitos. [Tuomas Kettunen: Se on hyvä kysymys!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Otetaan vastauspuheenvuoro. Edustaja Lehtinen sieltä ja myöskin Peltokangas. Molemmat pyysivät. [Tuomas Kettunen: Toivotaan, että tulee vastaus tähän! — Aino-Kaisa Pekonen: Kyllä, minä odotan sitä!]

17.12 Rami Lehtinen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Hyvä, kun edustaja Pekonen otti esiin tämän Forssan tilanteen ja paniikkiratkaisujen osuuden. Juuri tätä tarkoitan. Siellä käytännössä ollaan sairaalan toiminnot ajamassa alas kahden viikon

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

valmistelulla. Eli ei pidä tehdä paniikkiratkaisua, jos siihen ei ole edellytyksiä, pelkästään sen takia, että talouslaki määrittelee näin — johtuen ihan siitä, että perustuslaki turvaa palvelut. Ja niin kuin professori Tolvanen muistaakseni lehdessäkin pohti asiaa, perustuslain turvaaminen on ensisijaista. Jos miettii yksittäisen valtuutetun vastuuta, niin hän voi joutua vastuuseen siitä, että ottaa sen perustuslain turvaaman palvelun pois, mutta hän ei joudu vastuuseen siitä, että alijäämät jäävät kattamatta. Tästä voi sitten pohtia, kumpi ratkaisu on ensisijainen ja kumpi ei. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Ja vielä edustaja Peltokangas.

17.13 Mauri Peltokangas ps (vastauspuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa puhemies! Mietin tuossa, kun kuuntelin edustaja Pekosen puheenvuoroa, ja äimistyin kyllä siitä, että vasemmiston edustajan epäluottamuslause Suomen alueiden valtuutettuja ja virkamiehiä kohtaan oli kyllä aika räikeä. Itse arvostan kyllä jokaisen alueen valtuutettuja tässä tilanteessa. He tekevät kyllä siellä parhaansa. Tällainen, että väitätte, että he paniikissa siellä huitovat ja hosuvat, ei kyllä mielestäni pidä paikkaansa. [Tuomas Kettusen välihuuto]

Huolestuttaako minua? Kyllä, totta kai jokaista suomalaista huolestuttaa aina. Sen takia tehdään nyt niitä asioita. Se, että meille heitetään keskeneräinen asia ja sanotaan, että korjataan te tuo ja maksakaa te tuo, on ihmeellistä. [Aino-Kaisa Pekonen pyytää vastauspuheenvuoroa] Kyllä minä voin sanoa suoraan — täällä oli ja nyt tuli jälleen keskustan edustaja paikalle — että keskustan mielestä talouden tasapainottaminen on ilmeisesti sitä, että valtio maksaa. Näin se tuli täällä ilmi keskustan ja edustajan omasta suusta.

Mutta pelottelu sillä, että Suomesta lopetetaan terveydenhuoltopalvelut, arvoisa edustaja Pekonen, on kyllä yliammuttua, näin ei tule tapahtumaan. Ja haluaisin, että pidämme huolen siitä, kun ihmiset kuuntelevat näitä keskusteluita, että ei mustamaalattaisi ja heitettäisi tällaisia pelkopommeja sinne vaan pidettäisiin kuitenkin keskustelussa asia sellaisena kuin se on. Kuten täällä edustaja Lehtinen ansiokkaasti pöytästä totesi, niin kyllä Suomessa jokainen hoidetaan, tulevaisuudessakin, oli sitten vasemmisto mitä mieltä tahansa. [Tuomas Kettunen: Kyllä siellä Kaustisellakin kuunnellaan tätä keskustelua!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ja vielä edustaja Pekonen.

17.14 Aino-Kaisa Pekonen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan nyt todeta tässä edustaja Peltokankaalle ja kaikille muillekin kuulijoille, että en halua aliarvioida yhtäkään virkamiestä enkä luottamushenkilöä siellä hyvinvointialueilla, mutta kyllä, edustaja Peltokangas, voin ihan itse todeta omastakin puolestani, että kyllä tässä alkaa välillä vähän hiki ohimoilla virrata, kun siellä aluevaltuustossa näitä päätöksiä katsoo. Virkamiehet toki tekevät esityksiä virkavastuulla, mutta se paine tulee sieltä valtiovarainministeriöstä. [Mauri Peltokankaan välihuuto] Minä peräänkuulutan myöskin sitä ohjausta. Miksi meidän sote-palveluiden ohjaus tulee VM:stä eikä STM:stä, jossa se osaaminen olisi juuri siltä osin, että tämän rahoituksen pitää vastata sitä tarvetta, mikä meidän palveluissa on? Nyt minun huoleni on se, että mennään raha edellä, palveluista karsitaan. Tämän te tullette näkemään, kun palvelut kaikkoon ja niitä keskitetään.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Ihmisten on entistä vaikeampi päästä hoidon piiriin. [Mauri Peltokangas: Siirryttiin jälleen pelottelulinjalle!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten mennään taas puhujalistalle. Edustaja Holopainen poissa. — Edustaja Väyrynen, olkaa hyvä.

17.15 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Tämä ollut tosi mielenkiintoista keskustelua, ja tuossa se, mitä hahmottelin puheenvuoroon, meni useamman kerran uusiksi viimeisen puolen tunnin aikana. Täällä on ollut oikeasti hyviä puheenvuoroja. On harmi, että edustajat Lohi ja Lindén ovat molemmat nytten poissa, koska heillä oli omalla tavallaan hyvät puheenvuorot — itse asiassa edustaja Lohella jopa erinomainen liittyen sote-kokonaisuuteen. Se on sinänsä hieno esimerkki siitä, että oikeastaan nämä kaikki meidän sote-palveluihimme liittyvät lait kääntyvät jossain vaiheessa tietynlaiseksi yleiskeskusteluksi sotesta ja hyvinvointialueista, ja siinä mielessä näin palveluista ja etenkin palveluitten sisällöistä huolta kantavana edustajana olen siitä on kovasti tyytyväinen.

Tähän nyt keskustelussa olevaan esitykseen sen verran, että tässä asiakasmaksujen nostamisessa pitää ilman muuta olla erittäin tarkkana, seurata, mitä se tekee palveluihin hakeutumiselle. Tässä edustaja Päivi Räsänen jokin aika sitten piti hyvän puheenvuoron siitä, että siellä on ne tietyt suojakeinot toki olemassa. Täytyy muistaa, että myös hyvinvointialueilla on velvollisuus seurata sitä maksukykyä ja niitä huojennuksia myöntää, mutta tämä on ilman muuta semmoinen asia, mitä pitää seurata.

Toinen asia tästä jälkikätestarkastuksen omavastuusta: ehkä semmoinen vakiintunut ajatus tässä keskustelussa on, että tämä koskee pelkästään alijäämätilannetta, mutta luonnollisesti se on sitten niissä ylijäämätilanteissakin. Eli siinä mielessä se kannustavuus tulee, joskin ymmärrän, miksi tällä hetkellä keskustellaan pelkästään alijäämistä, koska se tilanne on mikä on.

Mutta sitten yleisesti tähän sote-uudistukseen: Jos me ajatellaan — niin kuin edustaja Pekonenkin kävi äsken tässä puhumassa ja oli huolissaan — säästöjä ja palveluja, niin täytyy muistaa kuitenkin se, että alun perin tätä uudistusta lähdettiin tekemään sillä ajatuksella, että palveluiden sisältöjä muokataan, prosesseja muokataan ja hallitsematonta kulukehitystä taitetaan. Täällä on nytten puolitoista vuotta väännetty siitä, säästetäänkö vai leikataanko vai lisätäänkö rahaa, mutta kun faktisesti kuitenkin kauden aikana hyvinvointialueille on menossa yhteensä se noin neljä miljardia enemmän — tai siis sanotaan näin, että miljardin verran vuodessa enemmän rahoitusta — niin kaikki ymmärtävät sen, että silloin me ollaan käytännössä sen kustannusten taittamisen kanssa tekemisissä aika paljon. Silloin, kun niitä halutaan taittaa, sinne toki tulee sekaan myös puhtaita säästölakeja, sitä ei kukaan pysty kieltämään.

Lähinnä minä sosiaalidemokraateilta ja vasemmistolta kuitenkin kuuluttaisin tässä tilanteessa sitä... Edustaja Lohi sanoi, että tämä uudistus ei ollut susi. Minä olen ihan samaa mieltä, se on erittäin hyvä alku, ja on hyvä, että meillä on alusta olemassa. Mutta kyllä minä toivoisin, että jossain vaiheessa vasemmallakin siirryttäisiin niihin palveluitten sisältöihin. Oikeastaan ainoat asiat, mitä olen kuullut, ovat hoitotakuu ja hoivamitoitus, ja ainakaan minun tulkintani mukaan ne eivät ole millään lailla palveluitten sisältöjä, ne ovat tietynlaisia raameja. Jos muistetaan, niin esimerkiksi edustaja Lohi on pitänyt aivan ansiokkaan puheenvuoron tässä huoneessa realistisesta tilanteesta hoivamitoituksen

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

suhteen, eli meidän täytyy ymmärtää se tilanne, missä me tällä hetkellä ollaan, mitkä meidän resurssimme ovat, ja pyrkiä siihen, että me ohjataan ne resurssit sillä lailla, että ne sisällöt toimivat mahdollisimman hyvin ja vaikuttavasti, ja siihen me pyritään. Koska me palataan tänään hoitotakuuseen varmaan useamman tunnin verran, niin en viitsi mennä siihen tässä vaiheessa, mutta pikkuisen sama logiikka liittyy tähänkin.

Edustaja Lohi edelleen viittasi erittäin hyvin näihin palveluitten sisältöihin, ja tämä on jollakin lailla henkilöitynyt kirurgeihin ja siihen, että meillä tehdään tietyllä tavalla vääriä asioita, mikä on ihan totta. Mutta sen verran koen tiettyä lukkarinrakkautta, että täytyy muistaa kaikki nämä erittäin ansiokkaat tutkimukset, mitä Suomessa on tullut, että meillä on toimenpiteitä liikaa, ne ovat täysin kirurgilähtöisiä, ne ovat lähteneet ammattikunnan sisältä. Tämä on erittäin tärkeä asia meidän muistaa poliitikkoina, mistä minä olen tosi huolissani. Me ei kuunnella ammattilaisia tarpeeksi. Kyllä ne ammattilaiset hyvinvointialueilla osaavat aika hyvin kertoa, mitä meidän pitää tehdä, ja meidän täytyy ruveta kuuntelemaan heitä. Hekin ymmärtävät tämän tilanteen. Siellä tehdään erinomaisia asioita. Edustaja Pekonen, ehkä äsken maalasitte, että siellä tehdään kauheita asioita ja hirveitä päätöksiä, mutta siellä tehdään paljon erittäin hyviä asioita tällä hetkellä ja siellä ymmärretään tilanne.

Alijäämän kattamisen velvoittamisajasta puhutaan paljon, ja sekin on ymmärrettävä keskustelu, ja hyvinvointialueetkin ovat sitä esittäneet. Siitä on käyty tässäkin salissa keskustelua, ja valtiovarainministeri on sanonut — minä puhun nytten vain kuulopuheilla — eli tuli selkeä kanta, että sillä on satojen miljoonien budjettivaikutus. Nytten kun vaihtoehtobudjeteissa puhuttiin velvoitteen pidentämisestä, sille ei ollut yksikään puolue laskenut minkäänköistä vaikutusta, jolloin logiikka voisi olla se, että kun pidennetään se 15 vuoteen, niin se on vielä helpompaa. Eli kyllä siinäkin joku kustannusvaikutus on. Kyllä meidän pitää miettiä sitä, että me pyritään saamaan talous mahdollisimman nopeasti tasapainoon. Se palvelee myös sitä, että me saadaan nämä palveluitten sisällöt tuotettua jatkossakin niukkenevilla resursseilla.

Minä toivoisin, että tämä keskustelu menee vähän yhtä astetta syvemmälle ja oikeasti mietitään, millä tavalla me saadaan tuotettua jatkossakin, 10,15 ja 30 vuoden päästä, palvelut, kun meillä ikärakenne on ihan erilainen. Meille tulee lisää ammatteja ja työnteon muotoja. Todennäköisesti meidän ei ole yhtään helpompaa löytää sote-alalle työntekijöitä. Meillä on kymmenessä vuodessa kolmasosa nykyisistä eläköitymässä. Meidän pitää päästä raameista ja rahoituksesta väittelystä myös siihen, mitä siellä sisällä tehdään. Totta kai meidän pitää rahoituksessa tiettyjä ongelmia ratkaista, kukaan ei sitä kiistä, mutta tällä hetkellä tämä keskustelu junnaa paikoillaan. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Berg.

17.22 **Kim Berg sd:** Arvoisa puhemies! Edustajakollega Väyrynen nosti hyviä asioita esille, ja kyllä minä voin sanoa, että kyllä me sosiaalidemokraateissakin ajatellaan sisältöä. Minä olen käyttänyt sellaista esimerkkiä jo muutaman vuoden ajan, että oli todella tärkeätä, että sote-uudistus saatiin tehtyä, että saatiin se kirjahylly pystyyn, mutta nyt on vielä tärkeämpää, että saadaan ne kirjat sinne hyllyyn ja oikeassa järjestyksessä. Nyt varsinkin alueilla tehdään sitä tärkeätä työtä, että asetellaan niitä kirjoja sinne hyllyyn, ja sitä tehdään ihan varmasti jokaisella hyvinvointialueella. Siinä on kyse just siitä sisältötyöstä, joka on erinomaisen tärkeätä. Siellä pitää juuri kuunnella niitä asiantuntijoita,

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

niin kuin edustaja Väyrynen nosti esille, koska he osaavat ja tietävät parhaiten myös sen substanssin siinä hoitotyössä ja sitä kautta me saadaan ne sisällöt mahdollisimman hyviksi ja tukemaan sitä toimintaa hyvinvointialueilla. Elikkä en minä näe, että meillä on tässä suurta ristiriitaa, mutta edelleenkin olen sitä mieltä, että jos me ei tämän noin 15 vuoden väännön jälkeen oltaisi saatu tätä sote-uudistusta, niin me edelleenkin väännettäisiin rakenteista. Nyt on tosiaan tärkeätä, että mennään eteenpäin ja lähdetään miettimään sitä sisältöä.

Ehkä se asia, missä me ollaan inasen vähän eri mieltä, on se, helpottaako niitten sisältöjen miettimistä hyvinvointialueilla se, jos tällä hetkellä se rahoitus on niin vähäistä, että suurin fokus menee siihen, että mietitään vaan, mistä voidaan säästää ja kuinka voidaan säästää. Sen takia ollaan peräänkuulutettu sitä työrauhaa sinne hyvinvointialueille.

Tämä oli tällainen pieni prologi tuohon edustaja Väyrysen ihan ansiokkaaseen puheenvuoroon.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueiden ensimmäiset toimintavuodet ovat olleet tosiaan odotettua haastavampia, ja monet ongelmat johtuvat tekijöistä, joita ei voitu ennakoida sote-uudistusta suunniteltaessa. Korkea inflaatio, henkilöstöpula ja sote-alan palkkaratkaisut ovat lisänneet kustannuksia merkittävästi. Tämän lisäksi nykyinen alijäämien kattamisvaatimus aiheuttaa alueille kestävämmän taloudellisen paineen. Lainsäädäntö edellyttää, että hyvinvointialueiden alijäämät katetaan kahden vuoden kuluessa, mutta käytännössä tämä aikataulu on mahdoton. Asiantuntijat ovat useissa hallintovaliokunnan kuulemisissa ja sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan kuulemisissa todenneet, että näin tiukka kattamisvaatimus ei ole realistinen, eikä hallitus ole reagoinut tähän viestiin. Sen sijaan nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys lisää hyvinvointialueiden taakkaa entisestään. Tämä heikentää alueiden mahdollisuuksia järjestää riittävät palvelut, mikä uhkaa suoraan perustuslain takaamaa oikeutta sosiaali- ja terveystieteiden palveluihin.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen mukaan hyvinvointialueiden rahoituksen jälkikäteistarkastusta heikennetään siten, että jatkossa vain 70 prosenttia alijäämästä korvattaisiin. Loput eli 30 prosenttia jäisivät alueiden itsensä katettaviksi. Tällainen muutos lisää riskejä, ja pahimmillaan se johtaa palveluiden heikentymiseen. Tämä on vastoin rahoituslain keskeisiä pykälä, jotka edellyttävät rahoituksen riittävyyttä perustuslain mukaisten tehtävien hoitamiseen.

Lisäksi hallitus esittää merkittäviä asiakasmaksukorotuksia, joiden vaikutukset hyvinvointialueiden talouteen ovat epävarmoja. Kansainvälisesti verrattuna asiakasmaksut ovat Suomessa jo korkeita, ja korotukset voivat estää ihmisiä hakeutumasta hoitoon ajoissa. Tämä johtaisi hoidon viivästymiseen ja lopulta suurempiin kustannuksiin hyvinvointialueilla. On täysin kestäväntöntä, että hallitus pakottaa nyt alueet nostamaan asiakasmaksut ylärajoille, vaikka alueilla voisi olla perusteltua pitää ne alhaisempina. Tämä heikentää hyvinvointialueiden itsehallintoa ja alueellista päätöksentekoa.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueiden rahoitus on saatava vakaalle ja riittävälle pohjalle. Alueille on annettava riittävästi aikaa järjestää toimintansa kestävästi ilman lyhytnäköisiä leikkauksia. Nykyinen rahoitusmalli on jo riittävän kannustava tehokkuuteen, eikä lisärajoitteita tarvita.

Lopuksi vetoan vielä hallitukseen: Palvelujen riittävyys ja kansalaisten perusoikeudet on asetettava talouskurin edelle. Rahoitusmuutosten tulee perustua todellisiin tarpeisiin ja vaikutuksiin, ei säästöideologiaan. Vain näin voimme varmistaa, että hyvinvointialueet

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

pystyvät toimimaan niiden alkuperäisen tarkoituksen mukaisesti eli turvaamaan jokaisen suomalaisen tarvitsemat sosiaali-, terveys- ja peruspalvelut.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Merinen.

17.27 Ville Merinen sd: Kiitos, arvoisa puhemies! Jotenkin tuntuu hävyttömältä, että yhtä aikaa nostetaan julkisen puolen asiakasmaksuja ja samalla syötetään terveysjäteille rahaa. [Mauri Peltokangas: Nyt on väsynyttä jo!] — Ei ole väsynyttä. Hei, minä kysyn teiltä, edustaja Peltokangas: Minä ymmärrän, että tämä on kokoomukselle iso juttu, tämä terveysjätien ruokkiminen, mutta ei se varmaan teille ole yhtä lailla iso juttu. Ja se tapahtuu yhtä aikaa, kun alueella nostetaan maksuja, ja siitä on ollut jo hyvin paljon tietoa, että ne eivät millään nosta sitä eivätkä aja sitä asiaa, mikä siinä hallituspuheessa on, että otetaan asiakkaita pois hyvinvointialueilta, vaan esim. hedelmöityshoitolaista oli tällä viikolla iso juttu lehdessä, missä oli, että... [Mauri Peltokangas: Mitäs te teitte edelliskaudella?] — No, voit vastata kohta. — Mutta siitä oli iso juttu, että se ei todellisesti esimerkiksi vähävaraisten ihmisten mahdollisuutta hedelmöityshoitoihin millään tavalla aja. [Mauri Peltokangas: Te poistitte viime kaudella koko avustuksen!] — Me haluttaisiin, että julkisella puolella olisi enemmän palveluita, ei yksityisellä. — Samalla on myös tämä Kela-korvaushomma. Ajokorttitarkastukset viedään yksityiselle puolelle.

Sairaalaverkkolain lakipykälissä on mainittu, että voidaan siirtää palveluita yksityiselle puolelle, ja yhtä aikaa on tämmöisiä lakeja, millä hyvinvointialueiden mahdollisuutta onnistua vaikeutetaan huomattavasti. Minun on jotenkin hyvin vaikea ymmärtää tätä, ja jos voisitte vastata tähän, niin olisi kiva. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Hamari.

17.29 Lotta Hamari sd: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos edustaja Meriselle hyvästä puheenvuorosta. Tässä on kehuttava myös edustaja Lohen aikaisempaa erinomaista puheen osaa tutkimuksesta ja vähähyötyisten hoitojen karsimisesta. Hän puhui myös omalääkärimallista, ja siitä on sanottava... Voi olla saivartelua, miksi sitä kutsutaan, mutta varmaan paremmin kuvaaisi tiimimalli, koska on tärkeää, että asiakasta hoitamassa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista koostuva tiimi ja kulloiseenkin tilanteeseen oikein rakennettu tiimi, ja tiedon myös pitää liikkua.

Kuuntelen parhaillani kirjaa Vilja Eerikasta. Kirjan lopussa tulee ilmi, että tyttöä hoiti monta ammattilaista, mutta tieto ei liikkunut. Tämä oli yksi tekijä tässä järkyttävässä asiassa. Se, miten se liittyy tähän: sote-uudistuksen yksi tavoite oli myös lisätä tätä sote-integraatiota. Olisi kiva tietää, missä tämän kanssa ollaan nyt menossa, koska monestihan meillä täällä korostuu näistä sote-uudistuksen tavoitteista juuri tämä kustannusten kasvujen hillintä, mutta sote-uudistuksella oli muitakin tavoitteita, joista yksi oli tämä ja myös perusterveydenhuollon vahvistaminen. Toki sen taidan tietää, miten sillä asialla menee, kun muun muassa hoitotakuusta nyt tingitään.

Mutta se, miksi tämän puheenvuoron vielä pyysin tähän asiaan, on tämä sisältöjen kehittäminen, mitä edustaja Värynenkin tässä aikaisemmin peräänkuulutti. Toki on ymmärrettävä, että meidän tehtävämme ei ole operatiivinen, meidän tehtävämme on säätää lakeja ja päättää budjetista, mutta joka tapauksessa näiden sisältöjen kehittämiseksi tarvitaan tutkimusta ja tutkimuksen implementointia. Jos hyvinvointialueet pakotetaan

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

jatkuvasti tekemään nopeita säästöpäätöksiä ja leikkauksia ilman riittäviä tutkimustuloksia ja dataa, ei voida taata, että päätökset tukevat alueiden pitkän aikavälin kestävä ja järkevää kehittämistä. On elintärkeää, että hyvinvointialueille tarjotaan riittävästi kannusteita ja resursseja tutkimukselle ja kehitykselle, jotta alueet voivat paremmin arvioida ja ennakoida tulevaisuuden haasteita. Myös hoitosuosituksen ja hyvien käytäntöjen implementointi vaatii osaamista ja panosta. Tutkimus ei siirry käytäntöön itsestään.

Myös klinisten tutkimusten saaminen Suomeen on taloudellisesti järkevää, mutta se vaatii sen, että hyvinvointialueilla on resursseja hoitaa tutkimusta ja tehdä tutkimusta. Jotta panoksia Suomeen tulisi, vaikuttava hoito on myös otettava käyttöön. Soten vaikuttavuuden ja palveluiden sovellettavuuden ja hyväksyttävyyden lisääminen on välttämätöntä.

On siis ensiarvoisen tärkeää, että hyvinvointialueet voivat kehittää toimintaansa näyttöön perustuen. Tämä on yksi niistä tekijöistä, joka voi edesauttaa alueiden talouden vakautta ja varmistaa, että niille myönnetty rahoitus käytetään mahdollisimman tehokkaasti ja kestävästi. Sen sijaan emme tarvitse tällaisia lakiuudistuksia, mitä täällä tänään käsittelemme.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Mikkonen, Anna-Kristiina.

17.32 Anna-Kristiina Mikkonen sd: Arvoisa puhemies! Muistellaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen lähtökohtaa: sehän oli asukkaiden yhdenvertaisten palvelujen saavutettavuus ja saatavuus. Tämä hallitus romuttaa tätä peruseriaa esitys toisensa jälkeen.

Kun mietitään kaikkia Suomen hyvinvointialueita, niin niitä vaivaa krooninen rahapula. Hyvinvointialueiden kustannustaso on alusta asti ollut merkittävästi korkeampi kuin ennakoitua ajateltiin. Tämähän johtuu pääasiassa ennakoinnista muutostalouksista, kuten koronapandemiasta kertyneestä hoitovelasta, Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan käynnistämästä kustannustason noususta, tietojärjestelmien muutostalouksista, palkankorotuksista, vuokratilakustannuksista, ostopalveluiden määrästä ja ylipäättään nousseesta hintatasosta, jonka seurauksena hyvinvointialueiden alijäämät ovat ennakoituja suuremmat.

Hyvinvointialueilla tarvittaisiin työrauhaa ja alijäämien kattamiselle pidemmän aikaa, jotta talouden tasapainottaminen tapahtuisi hallitusti ja alueiden palvelutarpeet huomioiden. Alijäämien kattamiskautta pitäisi määräajaksi pidentää kahdesta vuodesta neljään vuoteen, jotta hyvinvointialueilla olisi edes aito mahdollisuus tasapainottaa taloutensa. Hyvinvointialue voisi näin jaksottaa alijäämän kattamiseksi tarvittavat toimenpiteet pidemmälle ajalle ilman, että se olisi pakotettu karsimaan ja keskittämään vanhus- ja terveyspalveluja, perheiden palveluja ja muita ihmisten lähi- ja peruspalveluja. Näin pystyisimme välttämään edustaja Lohen täällä muun muassa nimeämän potilaiden siirtelyn. Työrauha antaisi aikaa ja mahdollisuutta palvelujen kehittämiselle sekä voisi toimia osaavan henkilökunnan houkuttelijana. Tällä hetkellä monet hyvinvointialueet miettivät, mitä lakia rikotaan: onko tärkeämpää saada talous tasapainoon annetussa ajassa vai ihmisille heidän tarvitsemansa peruspalvelut?

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Kaikkein tärkeintä meille tässä salissa tulisi olla sen, että kaikki suomalaiset saavat asuinpaikastaan riippumatta tarvitsemansa sote-palvelut oikea-aikaisesti. Meidän olisi myös syytä saada oikeudellinen selvitys aluevaltuuston toimivallasta, aluevaltuutettujen vastuusta ja alueisiin liittyvistä esteellisyyksymyksistä viipymättä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Eskelinen.

17.36 Seppo Eskelinen sd: Arvoisa puhemies! Historiallisen suuresta uudistuksesta on kysymys. Tämä tarvitsee aikaa ja työrauhaa, ja sitähan hallitus ei, ikävä kyllä, anna. Minä luulen, että se ensimmäinen liike, että olisi annettu lisää aikaa alijäämän kattamisvelvollisuuteen, olisi mahdollistanut siellä alueella sitten järkeviä ratkaisuja. Nyt siellä joudutaan kovalla kädellä tarttumaan henkilöstöön ja palveluverkkoihin. Sitä aikaa ja sitä työrauhaa olisi todellakin nyt tarvittu, mutta nyt tämä tilanne ei ole oikeastaan kenenkään käsissä, ja kyllä ne paikalliset aluevaltuutetut ovat tällä hetkellä niin vaikeassa tilanteessa virkamieskoneiston kanssa.

No, sitten kun muistellaan tätä rahoituslainsäädäntöä ja jos puhutaan tasa-arvosta ja palveluista, niin luulen, että näitä vielä testataan tällä kaudella perustuslakivaliokunnassa. Eihän voi olla ikuisesti näin, että jotkut hyvinvointialueet jäävät pysyvästi siirtymätasauksen piiriin. Pohjois-Karjala on paras esimerkki siitä. Ennen uudistusta lähdettiin etujoukoissa tätä tekemään. Meillä asukasta kohti pienemmällä rahalla tuotettiin ehkä Suomen parhaat palvelut ja tehokkaasti, mutta meitä rankaistiin siitä. Meitä rankaistiin siitä. Vuoden 23 tarveperusteisen rahoitusmallin laskennan mukaan meille olisi pitänyt tulla 397 euroa per asukas lisää rahaa tarveperusteisesti, 65 miljoonaa euroa, mutta siirtymätasaus söi koko rahan, eli meille jäi käteen miinus 60 miljoonaa euroa.

Pohjois-Karjala menettää yli 374 miljoonaa euroa vuosina 2023—29 laskennallista rahoitusta. Ja vuonna 29, sen siirtymätasauksen, siirtymäajan jälkeenkin, jäädään 34 miljoonaa euroa seuraavaksi pienemmän rahoitusta saavan hyvinvointialueen alle, neljä prosenttia. Ja kysymys on maakunnasta, jossa palveluitten tarve on varmasti yksi suurimpia. Minusta tämä ei vastaa perustuslain henkeä, että meillä on näin suuret alueelliset erot tuottaa palveluita, tarjota niitä perustuslain mukaisia palveluita, tasavertaisia palveluita, ympäri maakuntaa.

Sitten ovat nämä hintojen nostot, jotka ovat tällä hetkellä, kun ihmiset kärsivät ostovoiman puutteesta tietysti aika rajujen leikkausten jälkeen. Tämähän johtaa siihen... Olisi pitänyt se raha jättää sinne alueelle eikä valtiovarainministeriön kouran antaa nyt kahmia sitä rahaa alueilta pois. Sillä olisi edes pikkusen pystytty siihen palvelutarjontaan lisää saamaan ja olisivat jollain tavalla olleet siedettävissä sitten nämä palvelumaksujen korotukset. [Mauri Peltokangas: Ajattele, kun olisitte viime kaudella rahoittaneet sen!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Perholehto.

17.39 Pinja Perholehto sd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys on edelleen yksi tyrmistyttävä esimerkki siitä, kuinka kaukana hallituksen käsitykset ja kansalaisten arki ovat toisistaan. Kuten täällä on tänään todettu, Suomessa on jo nyt kansainvälisesti verrattuna korkeat asiakasmaksut ja silti hallitus haluaa korottaa niitä vieläkin enemmän perusteena muun muassa se, että iäkkäiden, sairaiden, apua tarvitsevien ihmisten lompakolle menemällä varmistetaan yhdenvertaiset palvelut ja parannetaan niiden

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

saavutettavuutta. Kysyn teiltä, että millä ihmeen matematiikalla. Millä ihmeen matematiikalla se perhe, joka on tähänkin mennessä niukin naukin saanut pidettyä päänsä pinnalla, saa riittävämmät ja yhdenvertaisemmat palvelut, jos heillä ei ole jatkossa varaa lääkärikäynteihin edes nykyisenkään vertaa? Tai millä tavalla se hyvinvointialue, joka ei tällä esityksellä saa jatkossa yhtään sen enempää rahaa kuin nytkään, tarjoaa jatkossa riittävämpiä tai parempia palveluita?

Nämä hallituksen perustelut ovat aivan absurdeja. Hallitus ei auta rahoitusvaikeuksissa olevien hyvinvointialueiden tilannetta, se ei anna alueille työrauhaa sote-palveluiden kehittämiseen, eikä se valitettavasti myöskään paranna apua tarvitsevien ihmisten tilannetta. Sen sijaan tähän hallituksen esitykseen sisältyvä asiakasmaksujen korotus kyllä johtaa siihen, että ihmisille vyörytetään sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen rahoituksesta yhä suurempi kustannusosuus, vaikka hyvinvointialueilla ei ole itsepalveluihin käytettävissä jatkossa yhtään enempää rahaa kuin nytkään.

Myös suurimmassa osassa hallintovaliokunnan saamista asiantuntijalausunnoista näihin maksukorotuksiin suhtaudutaan todella kielteisesti ja niitä pidetään myös hyvinvointialueiden talouden näkökulmasta hyvin epävarmana ja huonona ratkaisuna. En siksi parhaallakaan tahdolla voi ymmärtää, miksi ihmeessä hallitus on jälleen kerran valinnut edistää sellaista ratkaisua, joka ei edes asiantuntijoiden mielestä ole järkevä tapa toimia.

Puhemies! Kaikkea jargonia ja tässä HaVin mietinnössäkkin olevaa byrokraattista tekstiä yhtään väheksymättä sanon, että kaikista olennaisinta on silti se, mitä moni tämän talon ulkopuolella aiheesta pohtii, siis se, mitä esimerkiksi juuri asiakasmaksuihin liittyvä keskustelu oikeastaan heidän arkeensa tulee tarkoittamaan. Käytännössähän se tulee tarkoittamaan esimerkiksi sitä, että jokainen ikäihminen tai jokainen yksinhuoltaja, joka on tähän asti maksanut sairaalan poliklinikkakäynnistä 46 euroa, tulee maksamaan siitä jatkossa noin 66 euroa, siis lähemmäs seitsemänkymppiä. Ymmärrän todella hyvin, että jos käyttää yksityistä terveydenhuoltoa tai istuu tässä salissa, tienaa keskivertosuomalaista enemmän, 20 euron korotus todennäköisesti kuulostaa aika pieneltä summalta, mutta aivan varmasti me kaikki täällä tiedämme, että monille ihmisille 20 euroa on huomattavan merkittävä korotus. Kysymys kuuluu, onko se oikeudenmukaista. Onko oikeudenmukaista, että hyvinvointialueet pakotetaan nostamaan asiakasmaksuja tilanteessa, jossa maksut ovat tosiaan jo kansainvälisesti vertaillen korkeita?

Sipilän hallitus, jossa nykyisistä hallituspuolueista osa istui, korotti jo itse asiassa silloin asiakasmaksuja, ja sen johdosta yhä useampi lasku päätyi jo ulosottoon. Ja nyt te esitätte, että näitä maksuja korotetaan sitäkin enemmän. Esimerkiksi THL arvioi, että pelkästään perusterveydenhuollon maksukorotukset ovat omiaan vähentämään terveyskeskuskäyntejä, mikä tunnetusti pahentaa ihmisten haasteita jopa kuudella prosentilla. Eikä tässä arviossa siis huomioida mitään muita hallituksen heikennystoimia, mitään muita leikkauksia, joita te ihmisten toimeentuloon olette tehneet ja tulette jatkossakin tekemään.

Puhemies! Moni suomalainen kysyy aika oikeutetusti, miksi tilanne on tämä. Miten voi olla, että vähävaraiset perheet, opiskelijat, työntekijät, eläkeläiset joutuvat maksamaan entistä enemmän lääkärikäynneistään, kun samaan aikaan yksityinen terveysbisnes kasvattaa voittoja? Miten voi olla, että hallituksella riittää varaa ja halutaan tehdä sellainen valinta, että yksityisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin laitetaan lisää rahaa, mutta siihen kaikista tärkeimpään, ihmisten hyvinvointiin, julkiseen terveydenhuoltoon, sitä samaa rahaa ei olla valmiita laittamaan. Minusta tässä on kyse arvovalinnoista, ja valitettavasti

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

tämä hallintovaliokunnan käsittely, mietintö ja asiantuntijalausunnat osoittavat, että tämän Orpon—Purran hallituksen arvovalinta ei ole tavallisen suomalaisen ihmisen puolella.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Sitten seuraavaksi edustaja Lehtinen.

17.44 Rami Lehtinen ps: Arvoisa rouva puhemies! Ihan alkuun edelliseen puheenvuoroon on todettava se, että niille, jotka palveluja paljon käyttävät jatkossa, varmasti 20 euroa per käynti on kova korotus, en kiistä sitä ollenkaan, mutta vastaavasti kuitenkin siellä paljon palveluita käyttävillä tai paljon lääkkeitä käyttävillä ovat edelleen maksukatot olemassa, mikä tietyllä tapaa turvaa sen palvelun saamisen sitten siinä kohtaa, kun niitä paljon tarvitsee ja ne korotukset eivät enää kohtuuttomasti kasva määräänsä enempää. Se on myöskin hyvä muistaa.

Mutta jos puhutaan sitten myöskin arvovalinnoista, niin kaksi miljardia tänäkin vuonna laitetaan lisää hyvinvointialueille, ja se on merkittävästi, moninkertaisesti suurempi summa kuin mitä yksityisiin terveyspalveluihin laitetaan lisää, niin että sieltä sen arvovalinnan suoraan näkee.

Mutta vastaavasti haluaisin puhua myöskin näistä yksityisistä palveluista. Niitä on totta kai seurattava, ja jos sille sijoitukselle ei saada sitä vastetta, jota sillä tavoitellaan siellä yksityisellä puolella, niin muutoksia on tehtävä. Ja siksi hallitus nyt onkin tekemässä muutoksia muun muassa sen osalta, että pyritään viemään niitä palveluita entistä enemmän sinne suuntaan, missä on suurin vaikuttavuus. Ja niitä ovat nyt nimenomaan ne ikäihmisten kokeilut ja myöskin hedelmöityshoitojen palauttaminen — että nimenomaan ne ihmiset, jotka suuremmin palveluja tarvitsevat julkisella puolella, saisivat niitä yksityisen kautta sitten hoidettua.

Mutta erityisen tärkeitä tässä tilanteessa on kannustaa niitä hyvinvointialueita hakemaan ennakkoluulottomasti sellaisia uusia ratkaisuja, joilla tulevaisuuteen sitten voidaan palvelut turvata. Se ei nähdäkseni ole mikään ratkaisu, että keskitetään samat palvelut tai annetaan samalla tavalla palveluita kuin nykyiselläänkin, mutta vain eri paikassa. Se ei tuo minkäänlaista kustannussäästöä eikä tehokkuutta vaan johtaa täysin toiseen suuntaan.

Ja ymmärrän toki myöskin sen haasteen, mikä on siinä, että virkamiehet joutuvat valmistelevaan lakien pohjalta esitykset. Jos laki on tiukka ja aikataulu on tiukka, niin valtuutetuilla on paljon harkittavaa ja tiukkoja päätöksiä tehtävänä. Siellä vain pitää uskaltaa myöskin käyttää sitä poliittista valtaa, jos toteaa, että jotain päätöstä ei ole järkevää tehdä, ja ottaa siihen lisää aikaa, ennen kaikkea niitten vaikutusarvioiden tekemisiin. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Valtola.

17.47 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Tämäkin lakiesitys eli rahoituslaki palvelee kahta tarkoitusta. Toinen tarkoitus on Suomen valtiontalouden tasapainottaminen. Toivottavasti kaikki tässä salissa jo tietävät, miten hankalassa tilanteessa Suomen valtiontalous on, ja nythän sote-uudistuksen jälkeen valtio on pääasiallinen rahoittaja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille, jolloin tämä koko rahoitusvaje ja nopeasti nousevat kustannukset näkyvät yhdessä lompakossa käytännössä. Tämän vuoksi hallitus joutuu tekemään monenlaisia säästötoimenpiteitä myös sosiaali- ja terveydenhuollon

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

alueella. Tässä säädetään myös jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuudesta, jonka merkitys ainakin sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemisissa osoittautui varsin kohtuulliseksi, koska se tulee voimaan siinä vaiheessa, kun toivottavasti hyvinvointialueiden taloustilanne on jo tasapainottunut, eli tämän merkitys jäänee kohtuupieneksi, mutta sillä koetetaan kuitenkin kannustaa hyvinvointialueita talouden hoidossa.

Sitten en malta olla kommentoimatta edustaja Merisen kommentteja yksityisten terveysjättien rahoituksesta: Yksityiset Kela-korvaukset menevät näille ihmisille, jotka niitä palveluita käyttävät, ja hallitus on päättänyt, että tämän neljän vuoden aikana siihen käytetään 335 miljoonaa euroa rahaa ja niitä kohdennetaan nyt tänne eduskuntaankin tulevilla uusilla malleilla tehokkaammin kuin tähän mennessä. On hyvä ottaa huomioon, että hyvinvointialueiden rahoitus kuitenkin tämän neljän vuoden aikana, kun sitä itse nopeasti laskin, lähestyy noin 110:tä miljardia. Jos näitä nyt vertaa, laittaa satasen nipuissa päällekkäin, niin yksityisen terveydenhuollon asiakkaille rahapino, jolla saadaan vuosittain yli kolme miljoonaa yksityislääkärikäyntiä, on 300 metriä korkea, ja julkiseen terveydenhuoltoon laitettava satasen pino on yli 110 kilometriä korkea. [Mauri Peltokangas: Pikku ero!] — Pikku ero.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Siponen.

17.50 Markku Siponen kesk: Kiitoksia, arvoisa rouva puhemies! Tuossa oli pidempi puheenvuoro suunnitteilla, mutta en nyt malta olla näitä edellisiä puheenvuoroja tässä kommentoimatta. Ensinnäkin tässä kokoomuksen edustaja Valtolaa kyllä oli mielenkiintoista kuunnella, kun hän käytti aikaa vaikka kuinka kauan perustellakseen tätä 335 miljoonan euron satsausta yksityiselle terveyspuolelle yksityisten terveysjättien taskuihin ja sitä, kuinka tätä verrattaisiin julkisen terveydenhuollon panostuksiin. Vaikka tämä ei nyt ole tässä kohtaa pykälässä käsittelyssä, niin kyllä tämä kertoo tästä ajattelutavasta, että 335 miljoonaa kyllä löytyy yksityiselle ja tällä lakiesityksellä, mikä on käsittelyssä, 150 miljoonalla eurolla korotatte julkisen terveydenhuollon asiakasmaksuja, monesti niiltä kaikista pienituloisimmilta. Tästähän tässä on kyse. [Timo Suhonen: Juuri näin!]

Arvoisa rouva puhemies! Sitten tästä edustaja Lehtisen puheenvuorosta oikeastaan haluan esittää Lehtiselle kysymyksen, kun hän tässä toi esille, että siellä alueilla tehdään niitä poliittisia valintoja, kun näitä hallituksen esityksiä viedään käytäntöön. Esitän nyt ihan suoran kysymyksen: Kun 150 miljoonaa nyt asiakasmaksuista viette, niin mistä te, edustaja Lehtinen, 150 miljoonaa otatte tilalle? Nyt jos alueet eivät tee asiakasmaksujen korotuksia, niin mistä alueet ottavat sen 150 miljoonaa tilalle sillä poliittisella valinnalla? — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hopsu.

17.52 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Joitain hajatelmiä meidän sosiaali- ja terveyspalveluiden tilanteesta minulta myös.

Hyvinvointialueet tosiaan kertovat, että aikataulu, jossa nämä alijäämät pitää kattaa vuoteen 26 mennessä, on aivan liian tiukka ja nyt pitää leikata sieltä, mistä pystyy. Ei välttämättä pystytäkään tekemään pitkäjänteisesti, kestävästi kohdentuvia säästöjä vaan

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

sellaisia, jotka nopeasti saadaan aikaan. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että ei-lakisääteiset ennaltaehkäisyyn palvelut ovat niitä, jotka siellä ovat ensimmäisenä menossa. Tämä ei ole ollenkaan kustannustehokasta myöskään pitkäjänteisesti. Ja alueilla todella pätkäillä sitä, kumpaa lainsäädäntöä ensisijaisesti noudatetaan, tätä taloutta säätelevää vai sitten esimerkiksi perustuslakia ja lainsäädäntöä, jossa vaaditaan turvaamaan riittävät terveyspalvelut meidän väestöllemme.

Asiakasmaksujen korotus osuu jälleen enemmän vähävaraisiin ja keskituloisiin kuin varakkaisiin. Olisikin tärkeää, että näiden erilaisten esitysten yhteisvaikutukset olisivat aina selvitettyinä ennen kuin esityksiä tänne tuodaan.

Typerä leikkaus ja vaikea leikkaus on myös sote-järjestöille kohdistuva leikkaus. Sieltä menee myös paljon juuri ennaltaehkäisevää työtä ja juuri sitä, joka kohdentuu sellaisille ryhmille, joita julkinen palvelu ei aina ole tavoittanut.

Suomessa tarvitaan paljon parempia ratkaisuja hoidon jatkuvuuden turvaamiseksi. Tähän nämä omalääkärimallit ja omatiimimallit ovat tervetulleita. Odotan mielenkiinnolla myös ammatinharjoittajamallien kokeilujen tuloksia. Niillä saatettaisiin pystyä purkamaan tätä, voisiko sanoa, meillä jo monopoliksi muodostuneiden muutaman suuren terveysyhtiön tilaa niin, että sinne markkinoille pääsisi useampi. Se olisi meidän kaikkien etu.

Suomen sote-politiikan ongelmana on ollut päätöksenteon hitaus. Useita kausia kesti tämän uudistuksen tekeminen. Linjat ovat olleet poukkoilevia eri hallitusten välillä. Täällä kuulin, että edustaja Lohi ainakin kuulutti tällaista parlamentaarista yhteistyötä. Näen, että se olisi tosi tärkeätä ja merkittävää, ja vihreät ovat siihen kyllä valmiita. Sillä tavalla voitaisiin ehkä tehdä näistä terveydenhuollon sosiaalipalveluiden uudistuksista kestävämpiä ja pitkäjänteisempiä ja siten turvata myös paremmat palvelut suomalaisille.

Todellakin kuulimme myös nämä puheenvuorot, joissa täällä esimerkiksi edustaja Väyrynen kysyi, milloin päästään käsiksi sisältöihin tämän hallintorakenteen sijaan — sitä tarvitsemme. Nämä pitkät uudistukset ovat johtaneet juuri siihen, että sisältokehittäminen on jäänyt jälkeen.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Valtola.

17.55 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Täällä edustaja Siponen vertasi 150:tä miljoonaa, joka nyt tällä lakiesityksellä leikataan hyvinvointialueilta, 335 miljoonaan, jotka hallitus on suunnitellut käytettäväksi Kela-korvauksiin. On hyvä muistaa, että tästä noin 85 miljoonaa käytetään vuosittain, eli vaikka peruisimme kaikki Kela-korvaukseen laitettut lisärahat, ei sillä saataisi tätä 150:tä miljoonaa kasaan. Ja tulee kuitenkin muistaa, että näillä Kela-korvauksilla saadaan yksityislääkärikäyntejä yli 3 miljoonaa. Siellä on monta käyntiä esimerkiksi gynekologille, joita julkisella puolella ei saada toteutettua, ja nyt hallitus suunnittelee tähän korvauksen nostoa.

Toinen asia. On totta, että haluamme ja järjestämme julkisella puolella esimerkiksi hedelmöityshoitoja, mutta näissä on aika tiukat ikärajat ja aika tiukat rajat siihen, montako kertaa julkisella puolella hoidetaan. Ja onko sitten oikein, että ei minkäänlaisia Kela-korvauksia järjestettäisi näille ihmisille, jotka haluaisivat jatkaa hoitoja yksityisellä puolella? [Piritta Rantanen: Nythän se mahdollistetaan vain hyvätuloisille!] — Jos katsomme Kela-korvauksia, mitä tilastoja tältä vuodelta on katsottu, niin siellä on todella

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

paljon pieni- ja keskituloisia, jotka niitä korvauksia käyttävät. Kelan tilastot kannattaa katsoa tarkasti ja purkaa sieltä myös ne tuloviidennekset, joihin se on jaettu.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Siponen.

17.57 Markku Siponen kesk: Kiitoksia, arvoisa rouva puhemies! Tähän edellisen edustajan puheenvuoroon ensin näistä Kela-korvauksista: keskustakin kannattaa niitä rajatusti esimerkiksi näihin naistentauteihin liittyen, niin kuin tuli tässä esille. [Mauri Peltokangas: Poistitte ne viime kaudella!] Mutta tänä vuonna me olemme hyvin nähneet sen, mitä on tapahtunut, kun on kaadettu lisää rahaa Kela-korvausten kautta yksityiselle puolelle. Sehän on mennyt sinne yksityisten terveysfirmojen asiakasmaksujen korotuksiin. [Piritta Rantanen: Kyllä!] Se ei ole tuonut juuri ollenkaan uusia asiakkaita, ei ole uusia sen enempää pieni- kuin keskituloisiakaan. Sinne ei ole uusia palveluiden käyttäjiä juurikaan tullut. Tämä nähdään niistä Kelan tilastoista, ja tällöin nähdään, mihin ne roimasti korotetut panostukset Kela-korvauksiin ovat kaatuneet.

Arvoisa rouva puhemies! Annan tässä vielä muutaman minuutin aikaa, kun kysyn äsken, mistä muualta poliittisella valinnalla voidaan ne 150 miljoonaa asiakasmaksuja ottaa. En ole saanut vielä siihen vastausta, joten annan vielä hetken aikaa tässä puheenvuoron aikana.

Keskusta pitää välttämättömänä julkisen talouden sopeuttamista, mutta keskusta ei kohdistaisi säästöjä sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Tukisimme hyvinvointialueita joustavoittamalla sääntelyä ja mahdollistamalla hyvinvointialueiden paikallisen päätöksenteon ja palveluiden kehittämisen nykyistä joustavammin. Hallituksen kyky tukea hyvinvointialueita onnistumaan lakisääteisten sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisessä huolestuttaa. Noin puolentoista vuoden hallitusvastuun aikana kokoomuksen ja perussuomalaisten johtaman hallituksen tekemät sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevat päätökset ja lakimuutokset ovat olleet pääosin julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden rahoitusleikkauksia ja heikennyksiä sekä julkisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden asiakasmaksujen pakkokorotuksia, joista täällä tänään illalla olemme keskustelemassa.

Arvoisa rouva puhemies! Keskusta on myös erittäin huolissaan hallituksen linjasta ottaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut keskeiseksi säästökohteeksi tilanteessa, missä hyvinvointialueet ovat kamppailleet perustamisesta lähtien etukäteen ennakoimattomien kustannusten nousun kanssa. Jopa noin kolmannes hallituksen hallitusohjelmassa päättämistä menoleikkauksista kohdistuu hyvinvointialueiden rahoitukseen eli ihmisten tarvitsemiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.

Hallitus on myös kiristänyt sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien hyvinvointialueiden taloudellista ohjausta ja siirtää ohjauksen sosiaali- ja terveysministeriöltä valtiovarainministeriölle. Tämä alleviivaa hallituksen tahtoa tehdä sosiaali- ja terveyspalveluista korostetusti rahoituskysymys.

Arvoisa rouva puhemies! Julkisia sote-palveluja tarvitsevia ihmisiä ollaan siis nyt joulun alla rokottamassa ensi vuodelle näillä asiakasmaksujen korotuksilla, [Mauri Peltokankaan välihuuto] joilla haetaan 150 miljoonan euron säästöjä valtiontalouteen. Maksut ovat Suomessa jo nyt korkeita muihin Pohjoismaihin verrattuna. Siitä huolimatta hallitus on päättänyt korottaa poliklinikkakäyntien ja päiväkirurgian asiakasmaksujen enimmäismääriä jopa 45 prosenttia. Myös terveyskeskuslääkärikäyntien, suun tervey-

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

denhuollon, lyhytaikaisen laitoshoidon ja tilapäisen kotisairaanhoidon asiakasmaksujen enimmäismääriin hallitus on tehnyt 22,5 prosentin korotukset.

Arvoisa rouva puhemies! Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on arvioinut, että hallituksen päättämät asiakasmaksujen enimmäismäärien nostot nostavat joka toisen suomalaisen terveydenhuollon maksuja. Korotukset kohdistuvat THL:n mukaan erityisesti pienituloisiin, ikääntyneisiin ja naisiin — siis kohdistuvat erityisesti pienituloisiin, ikääntyneisiin ja naisiin — jotka käyttävät eniten julkisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Tutkimuksessa on arvioitu, että asiakasmaksujen taso voi vaikuttaa palvelujen käyttöön. THL myös toteaa, että tämä voi lykätä erityisesti pienituloisten ihmisten hakeutumista terveysongelmien vuoksi ajoissa hoitoon — siis erityisesti pienituloisten ihmisten hakeutumista terveysongelmien vuoksi ajoissa hoitoon — mikä voi aiheuttaa sairauksien pahenemista ja kokonaiskustannusten nousua.

Arvoisa puhemies! Keskusta pitää tämän vuoksi hallituksen päätöstä nostaa asiakasmaksuja vääränä eikä kannata asiakasmaksujen korotusta. [Mauri Peltokangas: Oletteko te samasta puolueesta kuin edustaja Lohi?]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hopsu, olkaa hyvä.

18.02 **Inka Hopsu vihr:** Arvoisa puhemies! Olisin edustaja Valtolalta halunnut kysyä näistä Kela-korvauksista, joita kovasti puolustitte. Eikö kuitenkin olisi järkevämpää, että Kela-korvausten sijaan hyvinvointialueet voisivat saada tämän lisärahoituksen käyttöönsä, ja kun siellä niitä jonoja on, niin jononpurkuun käyttää sitten yksityiseltä puolelta ostopalvelua tai palveluseteliä ja purkaa jonoa näin? Silloin tämän lisärahoituksen kohdennus päättyisi niille kohderyhmille, niille ihmisille, joilla on kaikista suurin palvelutarve ja kovin kiire päästä palvelun piiriin. Eli silloin siellä nähtäisiin se koko tarvitsijoiden joukko ja ohjattaisiin se rahoitus heille eikä se peruste olisi se, että sen saisivat ne, joilla on varaa sitten Kela-korvauksen avulla itsenäisesti hakeutua hoitoon. [Oskari Valtola pyytää vastauspuheenvuoroa]

On hyvä, että Kela-korvauksia ollaan hallituksessa nyt kuitenkin valmiita kehittämään suuntaan, jossa kohdennus osuisi tämän varallisuuden lisäksi rajatumpaan, palvelua enemmän tarvitsevien joukkoon. Ja viittaa tässä hallituksen esitykseen siitä, että keskityttäisiin yli 65-vuotiaiden palveluihin ja sinne kokeiltaisiin tällaista omalääkärimallia. Ja myös näissä palveluissa, joista tiedetään, että julkisen puolen tarjonta on pientä, kuten gynekologipalveluissa ja hedelmöityshoidoissa, tämä Kela-korvaus voi olla ihan järkevä keino. Mutta kysymys oli: pohditteko hallituksessa sitä, että tämä rahoitus tulisi sinne alueille ja ostopalvelut, palvelusetelit, terveyskeskusten ulkoistukset, tämäntyyppiset ratkaisut, olisivat käytössä?

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Valtolalle esitettiin kysymys. — Vastauspuheenvuoro, yksi minuutti, olkaa hyvä.

18.04 **Oskari Valtola kok** (vastauspuheenvuoro): Kiitoksia! Ja kiitoksia edustaja Hopsulle hyvästä kysymyksestä.

Kyllä mietittiin oikeastaan monia vaihtoehtoja toteuttaa Kela-korvauksia. Ensimmäisen vuoden osalta, eli tälle vuodelle 24, päädyttiin tähän yleiseen korotukseen oikeastaan ajan takia, koska tätä ei keritty valmistella. Ongelmaksi Kela-korvausten rakentamisen

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

hyvinvointialueiden suuntaan tekee se, että hyvinvointialueiden rahoitus on yleiskatteellista. Nyt tosiaan kokeillaan mennä eteenpäin tämän yli 65-vuotiaiden pilotin kautta ja sitten kohdentamalla tarkemmin niitä korvauksia gynekologikäynteihin, fysioterapiaan, suun terveydenhuoltoon ja näihin hedelmöityshoitoihin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Palaamme puhujalistalle. — Edustaja Holopainen, olkaa hyvä.

18.05 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Täällä edelleenkin hämmästyttää se, että hallitus järeäpäisesti kieltäytyy ymmärtämästä tätä hyvinvointialueitten asemaa. Täällä jo pari viikkoa sitten keskustelussa nousi aika monessa puheenvuorossa esiin ihmetys siitä, onko kysymys siitä, että ei ymmärretä, minkälainen tämä kokonaisuus on, vai halutaanko ikään kuin esittää, että ei ymmärretä. Kyllä täällä on nyt niin vahvasti sekä tässä salissa, tässä talossa että tämän talon ulkopuolelta tullut viestiä siitä, että kaikkeinärkevintä olisi nyt antaa hyvinvointialueille aikaa siihen, että saadaan täysimääräinen hyöty siitä, että tätä palvelujärjestelmien integraatiota voidaan hyödyntää — että siihen voidaan ajaa sisään uusia toimintamalleja, jotka sitten voivat parantaa tuottavuutta ja sujuvoittaa näitä hoitopolkuja, jotka sitten tuottavat parempia palveluita asiakkaille mutta myöskin helpottavat julkisen talouden tilannetta. Kaikki tietävät, että nämä sote-menot muodostavat niin ison osan tästä valtion budjetista, ja tiedämme, kuinka suuret kustannusten kasvupaineet siellä on jo pelkästään väestön ikääntymisen vuoksi, puhumattakaan sitten muitten tarpeitten kasvusta, joita nyt on ilmassa.

Ollaan käsittelemässä nyt tässä kohtaa hallituksen esitystä hyvinvointialuerahoituksen muuttamisesta niin, että jälkikätestarkastukseen tehdään leikkauksia ja myöskin asiakasmaksuja korotetaan. Ikään kuin hyvinvointialueitten itsehallinnon yli kävellään tässä, koska määritellään niin, että hyvinvointialueitten asiakasmaksuja korotetaan ja sieltä viedään myös ne rahat pois, joten hyvinvointialueille ei jää oikeastaan mitään vaihtoehtoa sille, että tämä toimenpide pitää toteuttaa.

On todella vaikea ymmärtää, miksi näin tehdään, koska hyvinvointialueet ovat toistuvasti peräänkuuluttaneet sitä, että he tarvitsisivat aikaa valmistella näitä toimenpiteitä, näitä uudistuksia. Moni alue on lähtenyt ihan nollasta liikkeelle. Hallitus on kieltäytynyt antamasta myöskään lisärahaa näitten hyvinvointialueitten osalta, jotka ovat lisärahoitusta pyytäneet perustellusti. On vaikea ymmärtää, miksi tätä tilannetta ollaan väkisin ajamassa siihen, että ikään kuin meillä on riski siihen, että ensinnäkin vaikka siellä yritetään tehdä hyvää työtä, ei pystytä sitä toteuttamaan. Kyllä se vakavasti vaarantaa meidän palvelujärjestelmän. Ehkä joillakin hyvinvointialueilla pystytään leikkauksin tekemään tällaisia pikaratkaisuja, mutta kyllähän se sitten pitkällä tähtäimellä johtaa siihen, että kustannuksia tulee jälkikäteen.

Kaikkeinärkevintä olisi nyt ensisijaisesti pidentää tätä alijäämien maksamisen aikataulua, jotta ei ihan kestäättömään tilanteeseen näitä alueita ajettaisi, mutta toistaiseksi hallituksen korvat ovat hyvin kuuroja tälle viestille, joka täällä on tullut.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Merinen, olkaa hyvä.

18.09 Ville Merinen sd: Kiitoksia, arvoisa puhemies! Edustaja Valtola, äsken kovin kauniisti puhuitte Kela-korvauksista, ja vähän ehkä särähti korvaan oma lempiaiheeni —

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

sori, edustaja Peltokangas. Kyllähän siinä jotain väärin on, että meidän yhteiskunnassa terveysjätit tekevät tällä hetkellä positiivisia tulosvaroituksia — ”meillä menee liian hyvin” — ja samalla alueella sanotaan irti satapäin henkilökuntaa. Siinä tilanteessa te ojennatte valtavia rahasummia näille jäteille, jotka jo valmiiksi tekevät valtavia voittoja, kun me ollaan jo saatu hyvää tutkimustietoa siitä, että ne eivät ole nostaneet kävijämääriä. Ei muuta. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 103/2024 vp

Valiokunnan mietintö YmVM 10/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 10/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Edustaja Krista Mikkonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.10 Krista Mikkonen vihr (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ympäristövaliokunnan puheenjohtajana esittelen tämän mietinnön. Elikkä tässä todellakin hallitus muuttaa jätelakia siten, että kunnan vastuulle kuuluvaa jätehuoltoa rajoitetaan. Kunnan järjestämisvastuulla ei jatkossa ole sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön toimipaikassa eikä vankilassa, Puolustusvoimien majoituskasarmissa, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitosasumisessa syntyvä jäte.

Esityksen tarkoituksena on selkeyttää jätehuollon vastuunjakoa. Valiokunta katsoo, että esitetty muutos mahdollistaa hyvinvointialueille ja sote-alan yrityksille jätehuollon järjestämisen kokonaisuutena. Saatujen lausuntojen perusteella tämä yksinkertaistaa ja tehostaa jätehuoltojärjestelyjä sekä helpottaa raportointia ja seurantaa. Toisaalta esille tuli myös, että pienemmillä paikkakunnilla tai haja-asutusalueilla ei välttämättä ole tarjolla kattavia yksityisiä jätehuoltopalveluja. Tällöin markkinointipuutteen vuoksi kunnan toissijaisen järjestämisvastuun perusteella jätehuolto jatkossakin olisi kunnan hoidettavana.

Kunnan järjestämisvastuuseen on tehty paljon eri suuntaan meneviä muutoksia koko 2000-luvun ajan. Näkemykset vastuunjaon muutosten vaikutuksista ympäristöön ja kiertoasteeseen jakavat mielipiteitä. Valiokunta katsoo, että nyt tehtävien muutosten vaikutukset ympäristöön ja kierrätystavoitteiden saavuttamiseen ovat vähäisiä, sillä sen jätteen osuus, johon muutos kohdistuu, on vain yksi prosentti kaikesta yhdyskuntajätteestä, noin 29 000 tonnia vuodessa.

Valiokunta korostaakin mietinnössään, että toimia kierrätysasteen nostamiseksi tarvitaan, sillä nykytilanteessa Suomi ei ole saavuttamassa EU:n lainsäädäntöön perustuvia kierrätysvaatimuksia. Valiokunta selvensi esityksen siirtymäsäännöstä siten, ettei vastuuseen kunnan ja jätteen haltijan kesken jää epäselvyyttä, jos jätteen haltija irtisanoo sopimuksensa heti, kun laki astuu voimaan ensi vuoden alussa. Esityksellä myös tuodaan

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

lainsäädäntöön säädös akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaisesta EU:n vaatiman asetuksen mukaisesti.

Esitykseen sisältyy yksi vastalause.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Asell, olkaa hyvä.

18.13 Marko Asell sd: Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä on siis Orpon hallituksen esitys jätelain muuttamisesta, jonka tavoitteena on osaltaan valmistella siirtymää myöhemmin annettavaa kiertotalouslakia varten. Esityksessä ehdotetaan, että kuntien vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon asumis- ja palveluyksiköissä syntyvästä yhdyskuntajätteestä rajataan pois. Pidämme hallituksen esitystä ongelmallisena monestakin syystä:

Ensinnäkin esitys on osa hallituskaudella laajemmassa mittakaavassa toteutettavaa jätelain pilkkomista. Tämä hajanaisuus vaikeuttaa lakimuutosten kokonaisvaikutusten arviointeja ja jätehuollon toimijoiden pitkäjänteistä kehittämistä.

Asiantuntijalausunnoissa on painotettu, että kuntien jätehuoltovastuita on viime vuosina muutettu toistuvasti, mikä heikentää kuntakentän mahdollisuuksia tarjota tasalaatuisia ja tehokkaita palveluita kiertotaloustavoitteiden saavuttamiseksi.

Lakimuutoksen seurauksena kuntien vastuu jätehuollosta pienenee ja asukkaiden yhdenvertaisuus vaarantuu. Kunnan jätehuoltopalveluiden piiristä rajattaisiin jatkossa sote-palveluyksiköissä asuvat. Tämä johtaisi siihen, että osa kunnan asukkaista olisi kunnallisen jätehuollon piirissä ja osa markkinaehtoisen jätehuollon piirissä, mikä asettaa kuntalaiset eriarvoiseen asemaan asuinpaikan perusteella.

Hallituksen perustelut esitykselle eivät vakuuta. Lausuntokierroksella monet tahot, erityisesti kuntakentän edustajat, ovat todenneet, ettei nykyisen jätelain soveltamisessa ole ollut tulkintaepäselvyyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon osalta. On epäselvää, mitä ongelmaa lakimuutoksella pyritään ratkaisemaan. Sen sijaan nyt ehdotetut muutokset voivat lisätä tulkintaepäselvyyksiä vastuunjaossa yksityisten ja julkisten toimijoiden välillä.

Arvoisa puhemies! Kunnat ovat hoitaneet asumisen jätehuollon vastuullisesti ja tehokkaasti jo pitkään. Jätehuollon järjestämisen olisi tarkoituksenmukaista säilyä nykyisen laajuisena kunnan vastuulla, jotta asukkaille voidaan tarjota tasavertaiset laadukkaat palvelut.

Esitän, että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena, paitsi 32 §:n 1 ja 2 momentti, 86 §:n 3 momentti sekä siirtymäsäännös poistetaan.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kivelä, olkaa hyvä.

18.16 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä kunnan vastuu asumisen jätteistä rajataan pääosin kotitalouksissa ja vapaa-ajan asumisessa syntyvään jätteeseen. Jatkossa kunnat eivät siis enää vastaisi asumista ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tarjoavien toimipaikkojen sekä laitosasumisen jätehuollosta. Kunnan vastuuta jätehuollosta siis kavennetaan ja jätehuoltoa avataan markkinoille.

Oleellista tässä on asukkaiden näkökulma. Miten esimerkiksi käy jätemaksuille? Jätelaissa on asetettu vaatimukset kunnan jätemaksuille. Sote-kiinteistöissä asuvat ihmiset olisivat siis jatkossa sen soveltamisalan ulkopuolella. Jätelain mukaan jätemaksun on oltava omakustanteinen, palvelutasoa vastaava ja läpinäkyvä eikä sillä saa kerätä kuin

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

kohtuullisen tuoton pääomalle. Se ei myöskään saa asettaa asukkaita tai kunnan eri alueita eriarvoiseen asemaan.

Muutoksen jälkeen sote-kiinteistöjen asukkaiden jätemaksut muuttuvat täysin markkinaehtoisiksi. Sote-kiinteistöissä asuvien jätehuollon maksut eivät jatkossa määräydy läpinäkyvästi, eikä niihin kohdistu myöskään muun muassa tätä vaatimusta vain kohtuullisesta tuotosta. Yksityisillä yrityksillä ei ole, eikä voi olla, myöskään velvoitetta noutaa jätettä kiinteistöltä, jos ja kun se on teknisesti tai taloudellisesti kannattamatonta tai haastavaa. Sen takia onkin kuvaavaa, että jopa hallituksen esityksen materiaalissa tuodaan esille, kuinka kotitalouksille ja kuntalaisille tämä esitys ei tuo hyötyjä. Haittoja sen sijaan tämän esittelymateriaalin mukaan voi olla. Suora lainaus: ”Mahdollisesti nykyistä heikommat erilliskeräyspalvelut sote-toimipaikan asukkaille ja paineita jätemaksun nostolle.” Onko tämä siis kuntalaisten näkökulmasta hyvä uudistus? No ei ole, ja tämä myös todetaan tässä materiaalissa.

Kritiikkiä valiokunnassa nousi myös siitä, että jätehuollon pitkäjänteinen kehittäminen vaarantuu tällaisten yksittäisten, kokonaisuutta pilkkovien esitysten takia. Kunnat tietenkin vastustavat tätä muutosta ja näkevät, että se vaikeuttaa tavoitetta järjestää laadukkaat ja tarkoituksenmukaiset palvelut kokonaisuutena sekä edistää kiertotaloustavoitteita. No, hyödyttääkö tämä sitten pieniä yrityksiä? Kuten tässä vastalauseessa on tuotu esille, pienten yritysten kannalta muutos voi olla jopa negatiivinen, koska todennäköistä on esimerkiksi kuljetusurakoiden siirtyminen pieniltä suuremmille. Valtakunnallisesti toimiville sote-yrityksille voi olla helpointa tilata nämä palvelut yhdeltä valtakunnallisesti toimivalta jätehuoltoyritykseltä.

Vasemmistoliitto ei kannata kuntien jätehuollon järjestämisvastuun rajaamista, ja olemme mukana tässä vastalauseessa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Krista Mikkonen, olkaa hyvä.

18.19 Krista Mikkonen vihr: Kiitos, puhemies! Kun äsken pidin tuon puheenvuoron ympäristövaliokunnan puheenjohtajana, niin nyt käytän tämän puheenvuoron niin kuin omana itsenäni ja kommentoin vähän tätä lakiesitystä.

Olen ollut ennen kansanedustajaksi tuloa töissä jätehuoltoyrityksessä — itse asiassa silloin, kun jätelain suuri uudistus vuonna 2000 astui voimaan — ja oikeastaan siitä lähtien jätelain uudistamisessa on keskitytty vain siihen, kuka saa kuljettaa kenenkin jätteitä. Se on kyllä jotenkin varsin surullista, kun meillä olisi valtavasti töitä siinä, miten me parannetaan kierrätysastetta ja miten me saadaan kiertotalouteen oikeasti vauhtia. Kun alalla kaikki energia ja paukut on laitettu tavallaan keskenään kisaamiseen siitä, minkä verran kunnan vastuulla on jätteitä ja minkä verran sitten jätteenhaltija itse kilpailuttaa, niin me ei olla päästy etenemään tässä tärkeimmässä tavoitteessa, ja senpä takia onkin tilanne tällä hetkellä se, että itse asiassa kierrätysasteessa Suomi on varsin heikko suorittaja EU-tasolla, vaikka meillä on useilla ihmisillä semmoinen mielikuva, että Suomessa kierrätettäisiin erinomaisen hyvin. Todellisuudessa meidän kierrätysasteet ovat kaukana niistä tavoitteista, mihin me ollaan sitouduttu, ja itse asiassa EU:stakin on niistä moneen kertaan meille huomautettu.

Ymmärrän sen huolen, mikä on ollut siinä, että halutaan varmistaa, että jätehuollossa myös pienet yritykset pärjäisivät. Sen takia viime kaudella, kun jätelakiin tehtiin uudistusta, siihen laitettiin aika vaativia velvoitteita sen osalta, että kun kunnat

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

kilpailuttavat jätehuoltoa, se tulee tehdä niin, että myös pienet yritykset pystyvät niissä kilpailuissa pärjäämään, eliikä niiden alueiden pitää olla riittävän pieniä. Toisaalta myös huomioitiin näiden ehtojen osalta, miten haja-asutusalueilla voidaan varmistaa, että todellakaan jätehuolto ei pitkistä jätematkoista ja niin edelleen johtuen sitten tule kohtuuttoman kalliiksi.

No, nyt tällä muutoksellahan hallitus on ikään kuin ymmärtänyt ja haluaa nimenomaan taas parantaa pienten jätehuoltoyritysten asemaa ja kilpailuasemaa, mutta niin kuin edustaja Kivelä tuossa totesi, tässä voi käydä itse asiassa päinvastoin. Ei ole mitenkään kaukaa haettu pelko, että tämmöiset suuret, valtakunnalliset terveysjätit kilpailuttaisivat oman jätehuoltonsa koko Suomen kattavasti, eliikä siellä silloin käytännössä joku iso yritys voittaisi, koska niillä on tarjota palvelua kaikkialla Suomessa. Toisaalta nyt sitten, kun näitä erilaisessa sote-asumisessa syntyviä yksiköitä otetaan pois niistä olemassa olevista kilpailualueista, se vähentää niiden jätemääriä niin, että voi olla, että sitä on kunnan hankalampi kilpailuttaa niin, [Puhemies koputtaa] että saadaan semmoisia fiksua kilpailutusalueita, että pienetkin yritykset pärjäävät. Niin että en näe, että tällä edes päästään siihen, mitä uskon hallituspuolueiden tavoittelevan, eliikä tähän kilpailun edistämiseen.

Puhemies Jussi Halla-aho: Edustaja Mikkonen, kannatittekko edustaja Asellin tekemää esitystä?

Eikös Asell tehnyt ja Kivelä kannattanut? [Mai Kivelä: Sanoin, että me ollaan mukana siinä vastalauseessa, koska oletin, että te sitten sitä kannatatte.] — No niin, voin vielä kannattaa sitä, tehdään näin.

Puhemies Jussi Halla-aho: No, nyt asia tuli viimeistään selväksi. — Edustaja Holopainen, olkaa hyvä.

18.23 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Kyllä minäkin haluan tätä edellä esitettyä asiaa kannattaa.

Tässä on tosiaan kysymys siitä, että meidän pitäisi saada semmoinen selkeä jätehuollon kokonaisuus, jolla pystytään varmistamaan, että kierrätysastetta saadaan kasvatettua, ja nyt — niin kuin täällä hyvin on osa ympäristövaliokunnan jäsenistä jättänyt tähän vastalauseeseen siitä syystä — tämä hallituksen esitys on tämmöinen yksittäinen esitys, joka sitten pirstaloittaa just tätä lainsäädännön kokonaiskuva. Sitä on vaikea hahmottaa tämän perusteella. Täällä vastalauseessa on hyvin kuvattu sitä, että on ollut vaikea hahmottaa, miksi tässä hallituksen esityksessä halutaan rajata kunnan vastuuta jätehuollosta, koska kunnissa ei ole valiokunnassa kuultujen asiantuntijoiden mukaan noussut esiin tämmöisiä tulkintaepäselvyyksiä, joita on tällä hallituksen esityksellä ikään kuin haluttu korjata. Riskinä nimenomaan on sitten näitten selvitysten perusteella, että tämä pikemminkin pahentaa sitten näitä tulkintaepäselvyyksiä ja heikentää tätä kokonaistavoitetta, jonka pitää siis olla, että meillä on toimiva jätehuollon kokonaisuus.

Nostan vielä esiin sen, että tässä on tosiaan semmoinen ominaisuus, että lakimuutoksen seurauksena osa kunnan asukkaista rajattaisiin asuinpaikan perusteella kunnallisen jätehuollon palveluiden ulkopuolelle ja jätehuollon järjestäjä riippuisi siitä asumisen muodosta. Kotitaloudet ovat kunnan julkisen ja jätemaksuilla rahoitetun jätehuollon

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

piirissä, sen sijaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimipaikassa asuvat ovat tämän markkinaehtoisesti järjestetyn jätehuollon piirissä. Tämä aiheuttaisi tilanteen, jossa kunnan asukkaat eivät sitten jatkossa ole samanlaisessa asemassa jätehuollon järjestämisen kannalta, vaan nämä tilanteet ikään kuin eriytyvät toisistaan tämän asumispaikan perusteella, ja kyllä tätä pitää pitää tältä osin ongelmallisena.

Tässä on tosiaan esitetty vastalause ja muutosehdotuksia, ja nämä vaikuttaisivat varsin perustelluilta ja järkeviltä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kivelä, olkaa hyvä.

18.25 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Vielä tosiaan näistä ympäristövaikutuksista ja siitä, miten tämä esitys nytten niihin tavoitteisiin vaikuttaa. Syke on tuonut tässä asiantuntijakuulemisessa esille, että on toki vielä vaikea arvioida, miten tämä vastuun siirtäminen vaikuttaa, onko sillä vaikutusta suoriin tai välillisiin päästöihin, mutta kuitenkin samalla he ovat nostaneet esiin, kuinka voidaan arvioida — suora lainaus — ”että kunnalla olisi jätehuollon kilpailutuksesta vuosikymmenien aikana kertynyttä kokemusta ja se olisi siten resurssitehokkaampaa toteuttaa kunnissa”. Sitten nostetaan myös esille kuljetuksen päästöt ja se, kuinka kilpailutuksessa on mahdollista suosia vähäpäästöisiä kulkuneuvoja, esim. biokaasulla tai sähköllä toimivia jäteautoja, ja tällä olisi tietenkin kuljetusten ilmastopäästöjä vähentävä vaikutus. Esimerkiksi Helsingissä jätehuoltoa hoitava Helsingin seudun ympäristöpalvelut on jo vuosia sitten päättänyt, etteivät jäteautot saa kulkea fossiilisilla polttoaineilla, vaan niissä käytetään sitten vaihtoehtoisia polttoaineita tai sähköä. Eli tätäkin asiaa voidaan aivan hyvin edistää kunnissa, eikä siihen tarvita yksityisiä yrityksiä.

Tässä käsittelyn yhteydessä nousi esille myös tämä huoltovarmuusnäkökulma, ja tästäkin lausuttiin, että huoltovarmuusnäkökulmasta voidaan pitää toimivammalla pohjalla, että kokonaisuus olisi mahdollisimman pitkälle jonkin yhden julkisen toimijan vastuulla. Tällöin häiriötilanteisiin varautuminen olisi helpompi suunnitella etukäteen ja mahdollisessa häiriötilanteessa olisi helpompi muodostaa kokonaiskuva ja varmistaa tiedon liikkuminen kuten myös toteuttaa vaadittavat toimenpiteet. Tällä hetkellä tämä huoltovarmuusnäkökulma on sellainen, joka tunnutaan ottavan joka ikisessä asiassa täällä huomioon, niin että ihmettelen, että sitten tässä jätelain kokonaisuudessa hallituksella ei ole ollut halua huomioida tätä huoltovarmuusnäkökulmaa. Ja lopulta kuitenkin kyse on siitä, että kun kunnissa se jätehuolto tulee järjestää kaikille kunnan asukkaille yhdenvertaisesti julkisena palveluna, niin nyt tässä sitä rikotaan ja osa kunnan asukkaista riippuen siitä, missä asuu, tosiaan rajataan sitten näiden jätteenpalveluiden ulkopuolelle. Jätehuolto on ollut lakisääteinen palvelu, ja olisi todellakin järkevää, että sellaisena se pysyy kaikille kuntalaisille, ihan riippumatta siitä, missä asuu. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tiettyjä pinta-ala- ja eläinperusteisia tukia koskevien lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 164/2024 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2024 vp

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 12/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Edustaja Suhonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.29 Timo Suhonen sd: Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esityksen perusteella tiettyjen Euroopan unionin ja kansallisten maatalouden tukien toimeenpanosta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset eri viranomaisten tehtävistä sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattamisen valvonnasta sekä valvontaseuraamuksista ja säännös maatilojen neuvontapalvelujen valvontaseuraamuksista. Esityksen mukaan sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattaminen yhtenä tuen tai korvauksen saamisen ehtona lisättäisiin Euroopan unionin suorista viljelijätuista annettuun lakiin ja eräistä maaseudun kehittämisen korvauksista annettuun lakiin.

Tuen saamisen osalta ei ole epäselvyyttä, millä perusteella tuki esimerkiksi jäisi saamatta. Hallituksen esityksessä tukiseuraamukset ehdotetaan kytkettäväksi niin sanottuihin täytäntöönpanokelpoisiin eli työnantajaa velvoittaviin päätöksiin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tämä merkitsee sitä, että tahattomista laiminlyönneistä taikka pienistä puutteista tai rikkeistä ei aiheudu tukiseuraamuksia. Täytäntöönpanokelpoinen päätös tuen maksamattomuudesta ei koskaan johdu tietämättömyydestä, eikä niin tehdä vähäisistä asioista. Tämä johtuu siitä, että valvontaa tekevän työsuojeluviranomaisen toimintatapa on ohjaava. Näin ollen valtaosa havaituista laiminlyönneistä tai puutteista korjaantuu jo tarkastajien antaman ohjauksen perusteella tai viimeistään velvoittavan päätöksen valmistelussa kuulemisen yhteydessä. Eli tässä on vähintään kaksi niin sanottua tarkastuspistettä, jopa kolme, jos mukaan lasketaan mahdollinen ilmoitus sieltä työtä tekevästä portaasta.

Sosiaalisen ehdollisuuden vaatimus tuen myöntämisen edellytykseksi on monen lausunnonantajan näkökulmasta odotettu edistysaskel. Maa- ja puutarhatalouden työntekijöiden työehtojen, terveyden ja turvallisuuden nostaminen ympäristön ja eläinten suojeluun liittyvien ehtojen rinnalle on oikeudenmukaista ja ensiarvoisen tärkeää Suomessa, jossa maa- ja puutarhataloutta voidaan pitää riskialueena työperäisen hyväksikäytön osalta. Asiaa on syytä korostaa alojen huomattavan ulkomaalaistaustaisen työvoiman määrän vuoksi. Etenkin työntekijän oleskelulupien ja kausityölupien varassa olevia voidaan pitää erityisen haavoittuvassa asemassa olevina. Lausunnonantajien kokemuksen mukaan maa- ja puutarhataloudessa sekä työnantajilla että etenkin ulkomaalaistaustaisilla työntekijöillä on usein huomattavan heikko työlainsäädännön, yleissitovien työehtosopimusten sekä työturvallisuusmääräysten tuntemus. Näin ollen neuvontapalvelu tuenhakijoille on ensiarvoisen tärkeää.

Maa- ja puutarhatalouden työehdoista neuvottelevat ja ehtoja tulkitsevat kuitenkin työmarkkinaosapuolet. Näin ollen pelkästään direktiivien mukaisten velvoitteiden tarkastelu ei takaa työntekijöiden tosiasiallisten työehtojen ja työturvallisuuden toteutumista. Vaarana on, että sosiaalinen ehdollisuus jää kauaksi työntekijöiden todellisuudesta. Euroopan sosiaalisten oikeuksien periaatteen mukaan työntekijällä on

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

työsuhteensa alussa oikeus saada kirjallisesti tiedot työsuhteesta johtuvista oikeuksistaan ja velvoitteistaan.

Hallituksen esityksen mukaan aluehallintoviraston työsuojelun tehtäviä hoitava vastuualue valvoisi sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattamista tuenhakijoihin jo muutoinkin kohdistuvien työsuojelutarkastusten yhteydessä. Toimivaltainen työsuojeluviranomainen on osaava ja oikea taho, mutta haluan nostaa esille huolen viranomaisen rajallisista resursseista lisätehtävien osalta. Tämänkin vuoksi työsuojeluviranomaisen resursseja ja toimintamahdollisuuksia tulee seurata ja tarvittaessa tehdä korjaavia toimia resurssien parantamiseksi.

Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys kuitenkin on äärimmäisen tervetullut, ja tällä parannetaan hyvin merkittävästi työntekijöiden oikeuksia. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kangas, olkaa hyvä.

18.33 Antti Kangas ps: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys 164 tätä vuotta eli niin sanottu sosiaalisen ehdollisuuden paketti on suuri muutos periaatteellisella tasolla, sillä aikaisemmin työsuojelurikkomuksista ei ole sanktioitu peltotukien puolella. Tässä oli taustalla suuri pelko siitä, että asetus olisi niin tiukka, että jo huomautuksesta lähdettäisiin sanktioimaan tiloja ja tästä tulisi tiloille huomattava hallinnollinen riskitekijä sikäli, että mahdollisista vahingoista lähdettäisiin jo peltotukia sanktioimaan. Mutta tällä esityksellä tämä huoli on saatu käytännössä eliminotua, ja maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä käsiteltiin hyvin tarkkaan näitä eri perusteita ja sitä, missä vaiheessa sanktiointiin mennään. Tässä vaiheessa itse viljelijänä voinkin nukkua sikäli yöni rauhassa, että vahingossa tulevia sanktioita ei pitäisi yhdellekään yrittäjälle tulla.

Lisäksi tässä valiokunnan mietinnössä on huomioitu muun muassa se, että mikäli tällainen elinkaarensa loppuvaiheessa oleva tila luopuu huomautuksen jälkeen työvoiman käytöstä sen vuoksi, että on esimerkiksi lopettamassa tuotannon, niin siellä otetaan huomioon se, että silloin myöskään näitä sanktitoimia ei pitäisi tehdä, koska työvoimaa ei enää tilalla ole.

Sitten toinen asia, mikä tähän samaan lakipakettiin liittyy, on tämä, että kansallisia peltotukia, kuten yleistä hehtaaritukea ja pohjoista hehtaaritukea, jatkossa tuolla C-alueella voitaisiin maksaa, ennen kuin tarkastukset on suoritettu loppuun. Summinahan nämä ovat varsin vähämerkityksisiä. Siellä on hernetä, vehnää ja muuta, mitä C-alueella viljellään, varsin vähäisiä määriä, joten tukisummatkin ovat varsin pieniä. Mutta se on merkittävä päänavaus takaisin sinne suuntaan, että tukien maksatus saataisiin lähemmäs kulujen syntymiskohtaa. Tällä hetkellä tukien maksatus on edellisen CAP-kauden säännösten vuoksi varsin myöhään. Esimerkiksi pääpeltotuet ovat tulossa vasta nyt tällä viikolla joulukuussa maksuun, joten tämä muutos edistää sitä, että tilojen maksuvalmiutta saataisiin kehitettyä merkittävästi parempaan suuntaan. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Piritta Rantanen, olkaa hyvä.

18.35 Piritta Rantanen sd: Herra puhemies! Ei sitä otsikosta heti ymmärtäisi, mistä tässä oikein ollaan puhumassa, kun otsikossa on pinta-ala- ja eläinperusteiset tuet, mutta sosiaalinen ehdollisuus on tässä sellainen taikasana, joka tuo lähemmäs todellista aihetta. On hyvä huomata, että olemme säätämässä tätä lakia nimenomaisesti viimeisenä

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

mahdollisena ajankohtana ja aivan minimiehdoin. Kyse on siis siitä, että EU:n kokonaan rahoittamia tukia ja osaa tuista, joita osittain rahoitetaan, voidaan periä pois, jos työntekijöitten oikeuksista ei ole maatilalla huolehdittu.

Ajattelen itse niin, että tällä tuetaan nimenomaan rehellisten yrittäjien toimintaa ja että se lisää myös ruuantuotannon sosiaalista kestävyyttä ja edistää aidosti myös reilua kilpailua. Maatalousala on kuitenkin ala, jossa esimerkiksi työturvallisuuden riski on todella suuri. Tämä koskee siis maatiloja, joilla on palkattua työvoimaa, ja niistä varsinaisista vaatimuksista säädetään sitten omassa liitteessään, ja vielä näistä seuraamuksista tullaan säättämään sitten tarkemmin valtioneuvostossa. Mutta niin kuin tässä edellä kuultiin, ensimmäisestä huomautuksesta sanktioita ei ole kenellekään tulossa, ja se on kyllä asia, joka tässä on kaikkien huomioitava.

Mahdollisissa tukiseuraamuksissa otetaan myös huomioon se, minkälainen vakavuus, laajuus, pysyvyys, toistuvuus tai tahallisuus näihin laiminlyönteihin on liittynyt. Suurin vaikutus tällä tulee varmasti olemaan tietoisuuden kasvuun niin, että omaehtoisesti asioita voi lähteä korjaamaan. On kuitenkin ilmeistä, että koulutustarve tämän asian tiimoilta on suuri. Esimerkiksi Ruokavirasto on omassa lausunnossaan todennut, että sillä ei ole resursseja toimia kouluttajana ja neuvojana tässä asiassa. Mutta koska asia on sen luonteinen, että se vaatii paljon tiedottamista ja neuvontaa ja sitä jatkotyötä, ja koska se tiedon tarve on kasvanut, niin siitä on kyllä huolehdittava, että jokaisella sitä tietoa on tarpeellinen määrä saatavilla.

On myös huomattava, että tämä koskee myös järjestäytymättömiä työnantajia ja heidänkin pitää noudattaa näitä työehtosopimuksien yleissitovia kirjauksia. Aluehallintovirasto on omassa lausunnossaan ja keskusteluissa kommenttina kertonut esimerkiksi kevytyrittäjyyteen liittyen, että kevytyrittäjyyden yleistymisen vaara tässä on. Ja tuleekin seurata, että näin ei tule käymään. Avikin totesi, että on huolehdittava siitä, ettei lainsäädäntö mahdollista tällaisen porsaanreiän käyttämistä.

Tässäkin asiassa tarvitsemme erinomaisen paljon viranomaisten välistä yhteistyötä, ja valiokunnassa tuli ilmi sellainenkin seikka, että joku viranomainen voi toisesta asiasta määrätä sanktioita, jotka ovat sitten taas toisen viranomaisen kannalta ongelmallisia. Maatilat eivät kyllä saa joutua siihen tilanteeseen, että viranomaisten välinen yhteistyö ei toimisi ja että ne annetut ohjeet eivät olisi yhdenmukaisia.

Tämä esitys ei tuo uutta byrokratiaa, eikä se tuo uusia oikeuksia työntekijöille. Se muuttaa vain sitä, että EU-tukia voidaan periä takaisin, jos työntekijöitten oikeuksista ei huolehdita. Sen takia otankin kantaa muutamaan keskustan jättämään vastalauseesitykseen.

Siellä esimerkiksi todetaan niin, että työläinsäädännössä ja maatalojen työskentelyolosuhteissa on huomattavia eroja eri EU-jäsenmaiden välillä. Kyllä, juuri näin se on, ja senkin takiahan tämä on erinomainen esitys, että suomalaisen maatalouden kilpailukyky paranee, kun säännöt ovat samat myös muissa EU-maissa.

Keskustan vastalauseessa on otettu kantaa myös siihen, että maatalousyrittäjä vapautuu sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksesta ja sanktioista, mikäli työntekijä irtisanotaan ennen sanktiona määrättävää tukien leikkausta. Tähän edustaja Kangaskin omassa puheenvuorossaan viittasi. Pidän tätä tärkeänä, mutta tämä ei myöskään saa johtaa siihen, että jos tahallisesti on laiminlyöty ja sitten vain irtisanot työntekijät, niin mitään sanktioita ei tulisikaan. Tämä on kanssa sellainen asia, jota olisi syytä seurata.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Huomenna käsittelemme tässä salissa paikallista sopimista, enkä halua tässä nyt mennä siihen, että mitähän se paikallinen sopiminen tässä kokonaisuudessa tulee tarkoittamaan. Voi olla, että se ohjaaminen ja neuvontatarve vain kasvaa.

Mutta aivan lopuksi luen lauseen valiokunnan mietinnöstä: ”Valiokunnan saamissa lausunnoissa on tuotu esiin, että sosiaalisen ehdollisuuden vaatimus nostaa työntekijöiden terveyden ja hyvinvoinnin jo nykyisin sovellettavien ympäristön, eläinten ja kasvien hyvinvoinnin vaatimusten rinnalle.” Ajatelkaa, ihmisten oikeudet on nostettu samalle tasolle kuin kasvien ja eläinten. [Naurua — Juho Eerola: Viimeinkin!] Onhan tämä mielenkiintoinen huomio, että vihdoinkin olemme saaneet maataloilla työskentelevien työntekijöiden oikeudet samalle viivalle kuin ympäristön, eläinten ja kasvien.

No, lopetanpa tämän puheenvuoroni vain siihen, että ”sellaista toimintaa, joka lakisääteisiä vaatimuksia rikkoen kasvattaa yhteiskunnan kustannuksia, ei ole syytä tukea”. Tämäkin on suora sitaatti valiokunnan mietinnöstä, ja se on erinomainen sitaatti lopettaa tämä puheenvuoro.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Jukkola, olkaa hyvä.

18.41 Janne Jukkola kok: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten sisällyttämisestä maataloustukien ehtoihin on tärkeä askel sekä vastuullisen maataloustuotannon edistämiseksi että työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden takaamiseksi. Näiden vaatimusten täytäntöönpano perustuu EU-lainsäädäntöön, joka velvoittaa jäsenvaltiot huomioimaan sosiaaliset näkökulmat osana tukipolitiikkaa.

Opposition — tai ehkä tässä tapauksessa keskustan — huoli byrokratian lisääntymisestä on ymmärrettävä mutta aiheeton. Sosiaalisen ehdollisuuden valvonta suoritetaan osana nykyistä työsuojeluvalvontaa, eikä tämä merkitse tuensaajiin kohdistuvan lisävalvonnan lisäämistä tai uusia hallinnollista taakkaa lisääviä velvoitteita. Lisäksi valvonnan ensisijainen tavoite on ohjata ja neuvoa, eikä tarkoitus ole rangaista tahattomista tai vähäisistä laiminlyönneistä. Vain vakavat ja tahalliset rikkomukset voivat johtaa tukiseuraamuksiin. On tärkeää korostaa, että nämä vaatimukset eivät tuo uusia velvoitteita maatalousyrittäjille. Työnantajana toimiminen on jo nykyisellään hyvin säänneltyä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Ja edustaja Kangas, olkaa hyvä.

18.43 Antti Kangas ps: Arvoisa herra puhemies! En malta olla jatkamatta hiukan edustaja Rantasen puhetta tästä viranomaisten välisestä yhteistyöstä. Valiokunnan kuulemisissa tuli selkeästi esille, että työsuojeluviranomaisen resurssit ja osaaminen eivät maatalouden osalta ole sillä tasolla, mitä tällainen sanktiointia muuta kautta aiheuttava lainsäädäntö aiheuttaa. Eli käytännössä siellä on voinut tulla tilatasolla sellaisia tilanteita vastaan, että esimerkiksi ympäristöviranomainen on vaatinut tietynlaisia kynnyksiä vaikka lantaloihin ja sitten työsuojeluviranomainen taas on antanut huomautuksen, että se on työsuojelulliselta näkökannalta liian korkea. No, tähän saakkahan tällä ei ole ollut käytännössä minkäänlaista merkitystä, sillä nämä ovat menneet kevyinä huomautuksina työsuojelupuolella, mutta nyt, kun nämä tulevat osaksi tukiehtoja, tämä viranomaisten välinen yhteistyö ja erityisesti työsuojeluviranomaisen osaaminen maatalouden osalta nousevat entistä tärkeämpään asemaan. Onkin tosi tärkeää seurata sitä, että

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

työsuojeluviranomaisen resurssit ovat riittävät ja osaaminen ja koulutus sille puolelle on riittävää.

Valiokunnan kuulemisissa tuli selville, että tiloille ollaan järjestämässä koulutusta, niin että tämän ei pitäisi jäädä viljelijöillä osaamisesta kiinni, mutta aika vähälle huomiolle ikävä kyllä jäi se, miten työsuojeluviranomaisia koulutetaan ja miten tähän viranomaisyhteistyöhön sillä puolella satsataan. Kuitenkin olen hirvittävän tyytyväinen tähän, miten me saatiin tämä valiokunnasta ulos. Hallituksen esitys oli todella erinomainen viljelijöitten kannalta. Tämä on kuitenkin loppujen lopuksi EU:n sitovaa säätelyä. Tämä eräs oppositiopuolue, mikä tästä on hiukan eri mieltä, ikävä kyllä ei tulisi saamaan yhtään tämän viljelijäystävällisempää lainsäädäntöä. Toki jokainen puolue tekee omanlaistansa politiikkaa täällä salissa, mutta fakta on se, että EU sitoo meidät tässä, ja me olemme tehneet varsin hyvän lainsäädännön tässä yhteistyössä.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 164/2024 vp sisältyvien 1.—4. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 126/2024 vp

Valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 22/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.46 Krista Kiuru sd (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä ovat kysymyksessä muutokset yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajan asumistukeen. Orpon hallituksen ohjelmaan sisältyvät linjaukset julkisen talouden vakauttamiseen ja asumistuen menojen kasvun hillitsemiseen. Näissä esityksissä ensinnäkin esitetään, että asumistuen määräytymisperusteisiin palautettaisiin varallisuusharkinta ja asumistuessa huomioon otettavia enimmäismenoja koskevaa kuntaryhmitystä tarkistettaisiin. Yrittäjien tuloja koskevaa säännöstä täsmennettäisiin. Tässä esityksessä myös eläkkeensaajan asumistuen määräytymisperusteita muutettaisiin vastaavasti ja omaisuuden ja tulojen vaikutusta kiristettäisiin. Lisäksi tehtäisiin joitakin teknisluonteisia tarkistuksia.

Arvoisa puhemies! Lähdetään liikkeelle yleisestä kuvailusta tähän esitykseen liittyen. Ensinnäkin yleiseen asumistukeen ehdotetaan palautettavaksi varallisuusharkinta, eli jatkossa omaisuus vaikuttaa myönnettävään tukeen. Yleisen asumistuen kuntaryhmiä ehdotetaan tarkistettavaksi ja yrittäjien tulojen arviointia täsmennettäväksi, kuten jo edellä

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

kävi ilmi. Myöskin lakiin ehdotetaan lisättäväksi mahdollisuus siihen, että yleistä asumistukea voitaisiin myöntää takautuen tai korottaa tukea takautuen erityisistä syistä jopa pidemmältä kuin kuukauden ajalta, mikä vastaisi siis käytännössä säännöksiä muissa etuuksissa.

Eläkkeensaajan asumistuessa omaisuuden vaikutusta myönnettävään etuuteen ehdotetaan kiristettäväksi nykyisestä. Lisäksi eläkkeensaajan asumistuen tuloharkintaa kiristettäisiin nostamalla lisäomavastuuprosenttia nykyisestä 41 prosentista 43,5 prosenttiin. Yleisen asumistuen muutosten arvioidaan vahvistavan julkista taloutta kaiken kaikkiaan 11,5 miljoonaa euroa ja eläkkeensaajan asumistuen osalta 25,4 miljoonaa euroa. Miksi näin vähän? Siksi, että toimeentulotukimenot ja hyvinvointialueiden menot lisääntyvät, jotka on tässä esityksessä otettava huomioon.

No, ensinnäkin sosiaali- ja terveystieteiden osalta olemme selvittäneet tämän asian vaikutuksia, ja on muistettava, että alla on jo aikaisempi yleiseen asumistukeen tehty muutos, joka laskee asumistuen menoja viime syksyn säädösten läpiviennin osalta niin, että yleistä asumistukea leikataan vuoden 25 alusta muutoksilla, jotka ovat 385 miljoonaa euroa. Lisäksi eläkkeensaajan asumistuen menoja on hillitty myöskin sillä, että nämä indeksijäädytykset koskevat myös siellä puolella.

Valiokunta pitääkin tarkoituksenmukaisena, että nämä asumistukeen suunnitelluksi tulevat säästöt tehtäisiin niin, että tukea kohdennetaan pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille.

Valiokunta kannattaa lakiehdotuksen hyväksymistä muutoin esitetyllä tavalla, mutta omaisuuden osalta olemme tehneet yhden muutoksen koskien hallinto-oikeuden rasittamaa omaisuutta ja sen huomioon ottamista. Siitä kohta tuonnempana lisää. Valiokunta kiinnittää mietinnössään huomiota asumistukeen kohdistuvien säästöjen ja eri etuusmuutosten yhteisvaikutuksiin nimenomaan haavoittuvassa asemassa olevien osalta.

Nämä ehdotukset koskevat myös yleisen asumistuen piirissä olevia opiskelijoita, mutta koska opiskelijat äsken mainitsemani ehdotuksen johdosta siirtyvät takaisin opintotukilain asumislisäjärjestelmän piiriin 1.8. seuraavaa vuotta alkaen, niin silloin heidän osaltaan he ehtivät olla näiden vaikutusten piirissä tuon seitsemän kuukautta. Siitä käytiin keskustelua, onko järkevää näin lyhyellä aikavälillä ottaa opiskelijoita tähän mukaan, mutta näin se nyt tässä menee.

Perustuslakivaliokunta on omassa lausunnossaan tarkastellut tätä kokonaisuutta ja todennut, että nämä lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Arvoisa puhemies! Sitten näihin yksityiskohtiin. No, ensinnäkin varallisuusharkintaan liittyen yleisessä asumistuessa:

Kun varallisuusharkinta aikoinaan poistettiin, siis vuonna 2015 voimaan tulleiden uudistusten jälkeen, niin silloin tarkoituksena oli selkeyttää ja yksinkertaistaa järjestelmää. Ongelma oli ollut se, että yleisen asumistuen saajilla ei juuri ole nettovarallisuutta, joten tämä oli kohdistunut niin pieneen osaan ja hallinnolliset kulut olivat olleet isoja, ja käytännössä varallisuusharkinnan palauttamisen vaikutusten toimeentulotukimenoihin onkin arvioitu olevan kovin vähäisiä, koska omaisuus estää myös yleensä toimeentulotuen myöntämisen. Tämä omalta osaltaan haastaa meitä siinä, että käytännössä nämä muutokset, jotka nyt tehdään, ovat sillä tavalla haastavia, että ne lisäävät Kelan erityisiä menoja. Eli käytännössä Kelan alustavan arvion mukaan asumistukeen tulevien muutosten vaikutusten toimeenpano Kelassa lisää toimintamenoja vuositasolla vuodesta 26 alkaen

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

4,8 miljoonaa euroa, jolloin käytännössä toimeenpanokustannusten nousu on siten yli puolet tästä varallisuusharkinnasta syntyvästä säästöstä eli kahdeksan miljoonan euron säästöstä.

Tätä kautta yksinkertaisesti todettuna esityksen mukaan ruokakuntien saamiin tuen määrään vaikuttaviin tuloihin lisätään omaisuudesta 20 prosenttia siltä osin kuin omaisuuden määrä velkojen vähentämisen jälkeen ylittää 10 000 euroa, jos ruokakuntaan kuuluu siis yksi aikuinen, ja 20 000 euroa, jos ruokakuntaan kuuluu enemmän kuin yksi aikuinen. Ja tukea ei myönnettäisi jatkossa lainkaan, jos ruokakunnan jäsenten yhteenlaskettu nettovarallisuus on vähintään 50 000. Näin omaisuusharkinnan palauttaminen vähentäisi noita menoja kahdeksalla miljoonalla, mutta siitä noin puolet tulee sitten takaisin, koska tämä maksaa Kelalle toimeenpanon osalta.

No, me kiinnitimme huomiota valiokunnassa siihen, että koska omaisuus otetaan asumistuen myöntämisessä huomioon, myöskin tuen hakijan hallintaoikeus on olennainen kysymys. Valiokunta ei pidä perusteltuna, että hallintaoikeuden rasittamaa omaisuutta otettaisiin tässä omaisuutena huomioon, koska omistaja ei voi siis hallintaoikeuden alla olevaa omaisuutta hyödyntää tai realisoida, ja täten me ollaan tehty muutos siihen 1. lakiehdotuksen 13 §:ään.

No, sitten, arvoisa puhemies — tässä on tosi paljon näitä muutoksia, niin että tässä menee nyt hiukan aikaa — seuraavaksi toteaisin tästä yleisen asumistuen kuntaryhmien muutoksesta: Säästölaki kun tämä on, niin asumistuen menoja ollaan muuttamassa myös enimmäismenojen sallivuuden suhteen niin, että kuntaryhmitystä muutetaan. Ajatuksena on, että Kouvola, Mikkeli, Pori, Kajaani, Lappeenranta ja Vaasa siirretään nykyisestä kakkoskuntaryhmästä kolmoskuntaryhmään. Näin sitten saadaan aikaan käytännössä se, että syntyy asumistukimenoihin säästöä noin 5,3 miljoonaa euroa vuodesta 26 lähtien. Koska tämä tietysti vaikuttaa siihen, että jo kaikkein matalimmilta tukitasoilta vielä leikataan, niin tämä johtaa siihen, että toimeentulotukimenot puolestaan nousevat. Arvio valiokunnalla on, että 1,8 miljoonaa euroa tämä vaikutus olisi. Näin ollen julkisen talouden menot laskisivat tällä kuntaluokituksen muutoksella kolme ja puoli miljoonaa euroa. No, käytännössä muutos koskisi näistä kunnista asumistukea saavia ruokakuntia 68—80-prosenttisesti, ja käytännössä se voisi olla II kuntaryhmässä yhden hengen ruokakunnan asumismenon mukaan sellainen, että kun se on ollut 447 euroa kuukaudessa, niin nyt se sitten olisi jatkossa 394, eli siinä viidenkymppin luokkaa miinusta. Nyt sitten jos saisi asumismenojen osalta yli 447 euroa kuukaudessa, niin hänelle maksettaisiin täyttää asumistukea niin, että tuki pienenesi nykyisestä 312,9 eurosta 275 euroon kuukaudessa. Tämän tarkemmin en nyt tässä yhteydessä pysty näitä muutoksia toteamaan.

Totean myöskin ne eläkkeensaajan asumistuen muutokset, jotka alussa jo luetteloin. Ne ovat myöskin tärkeitä, ja niistä valiokunta onkin tarkemmin siellä todennut.

Lopuksi on hyvä todeta, että yhteisvaikutukset ja niiden selvittäminen ovat jälleen olleet valiokunnassa esillä ja myöskin tämä toimeentulotukiriippuvuus, josta me olemme jo useita kertoja lausuneet, eli toimeentulotukiriippuvuus tässä kasvaa. — Kiitoksia. — Ja totean vielä, että tämä esitys ei ollut yksimielinen.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Pekonen, olkaa hyvä.

18.56 Aino-Kaisa Pekonen vas: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Orpon—Purran hallitus on toteuttanut jo tämän vuoden budjetissa historiallisen suuret leikkaukset yleiseen

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

asumistukeen ja muuhun sosiaaliturvaan. Vaikka leikkauksien mittavat negatiiviset vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan ovat jo näkyvissä muun muassa häätöjen määrän merkittävänä kasvuna, esittää hallitus nyt jälleen uusia leikkauksia yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajan asumistukeen. Näitä leikkauksia on perusteltu julkisuudessa muun muassa työllisyydellä ja vuokria alentavalla vaikutuksella, mutta tutkimustieto ei tue kumpaakaan näistä perusteista. Ja nyt tässä esityksessä ei ole myöskään osoitettavissa työllisyysvaikutuksia, ja hallituksen asuntopolitiikka kokonaisuudessaan uhkaa enemmänkin kiihdyttää asumiskulujen kasvua.

Yleisen asumistuen varallisuusharkinta poistettiin vuonna 2015 muun muassa sen byrokraattisuuden ja tarpeettoman hallinnollisen taakan vuoksi. Nyt tämä varallisuusharkinnan palauttaminen vähentää valtion asumistukimenoja arviolta vain kahdeksan miljoonaa euroa vuodessa. Ja Kela taas on omassa lausunnossaan lausuntokierroksella arvioinut, että yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajan asumistukeen esitetyt muutokset lisäävät Kelan etuuskäsittelyyn kuuluvia toimintamenoja vuositasolla noin 4,8 miljoonalla eurolla. Eli tämä byrokratian kasvattaminen paitsi tuo kustannuksia myös voi hidastaa tukihakemusten käsittelyä. On myöskin huomioitava, että kaikki varallisuus ei ole helposti realisoitavissa. Esimerkiksi muuttotappiokunnissa sijaitsevien asuntojen myynti voi olla hidasta tai jopa mahdotonta, mikä taas sitten voi johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin. Tämä varallisuusharkinnan palauttaminen leikkaa tukea arviolta noin 3 700 kotitaloudelta, joista vajaalla 2 200 kotitaloudella tämä tuki lakkaa kokonaan. Näissä kotitalouksissa, joissa varallisuusharkinta vaikuttaisi asumistuen määrään, tämä tuki pienenesi keskimäärin noin 181 euroa kotitaloutta kohden. Kokonaisuudessaan päätöksen haitat ylittävät merkittävästi valtiontaloudelle tavoiteltavien säästöjen määrän, joiden toteutumiseen liittyy esityksenkin mukaan epävarmuutta.

No, sitten näitä enimmäisasumismenoja koskevia kuntaryhmiä tarkasteltaisiin esityksessä siten, että Kouvola, Mikkeli, Pori, Kajaani, Lappeenranta ja Vaasa, nämä kunnat, siirretään nykyisestä kakkoskuntaryhmästä kolmoskuntaryhmään, ja näissä kunnissa asumistuen taso laskisi. Hallitus tarkastelee näiden kuntien vuokratasoa niiden tilastojen kautta, jotka koskevat tuensaajien vuokria. Pyydän huomioimaan, että yhä suurempi osa näistä ihmisistä on jo Kelan ohjeistamana muuttanut pienempiin ja myöskin laadultaan heikompiin asuntoihin, joissa tämä vuokrataso on alle paikallisen keskimääräisen vuokratason. Eli tämä tilasto sopii siis yhä huonommin kuvaamaan paikallista vuokratasoa, ja jatkossa tulisikin arvioida, missä määrin tuensaajien keskimääräinen vuokrataso on etähtynyt paikkakunnan keskimääräisestä vuokratasosta sekä paikkakunnan ARA-vuokratasosta.

Puhemies! Valiokunnalle on myöskin tuotu esiin, että siirtolistalla olevissa kunnissa on pulaa erityisesti sopivan kokoisista, esteettömistä ja palvelujen lähellä sijaitsevista asunnoista, jotka sopisivat myös ikääntyville. ARA-asuntokanta painottuu suuriin kaksioihin ja kolmioihin, kun sitten taas hakijoista suurin osa on kuitenkin yhden tai kahden hengen talouksia, ja sitenkään näiden asumismenojen nykyistäkään enimmäismäärää vastaavia asuntoja ei ole näissä kyseisissä kunnissa tarjolla riittävästi.

Sitten vielä tähän yleiseen asumistukeen kohdistuvien leikkauksien lisäksi tässä esityksessä esitetään leikattavaksi myöskin eläkkeensaajan asumistukea. Nämä muutokset vaikuttavat todella moneen, noin 203 000 eläkkeensaajan saamaan asumistukeen. Nämä eläkkeensaajan asumistuen saajat ovat jo lähtökohtaisesti pienituloisia, ja nämä esitettävät leikkaukset kohdistuvat lähes kaikkiin tuensaajiin — lähes kaikkiin tuensaajiin — ja

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

myöskin takuueläkkeen varassa oleviin ihmisiin. Nämä ehdotetut heikennykset myös heikentäisivät eläkkeensaajien kannusteita työntekoon, sillä aiempaa suuri osa työtuloista leikkaantuisi pois asumistuessa. Ja vaikka esitetyissä heikennyksissä on merkittävää päällekkäisyyttä aiemmin toteutettujen sosiaaliturvaleikkausten kanssa, niin ei näitä muutosten yhteisvaikutuksia ole tässäkään esityksessä arvioitu. Eli samoille kotitalouksille ja henkilöille kasautuvien sosiaaliturvaleikkauksien lisäksi toimeentulon vaikeuksia lisäävät muun muassa kohtuuhintaisen asuntotuotannon heikentäminen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen ja lääkekustannusten korottaminen.

Puhemies! Tuntuu siltä, että kokonaisuudessaankin tämä Orpon hallituksen politiikka heikentää todella pienituloisten ihmisten toimeentuloa ja vuokranmaksua, mikä taas uhkaa johtaa ylivelkaantumiseen ja häätöjen ja lopulta asunnottomuuden yleistymiseen. Minun täytyy todeta, hyvät kollegat, että minä olen todella huolissani siitä, että Suomi uhkaa muuttua asunnottomuuden torjunnan mallimaasta varoittavaksi esimerkiksi siitä, kuinka nopeasti voidaan epäonnistuneella asunto- ja sosiaalipolitiikalla myönteinen kehitys nyt pilata.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä. Edustaja Nurminen on poissa. — Edustaja Berg, olkaa hyvä.

19.03 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Hallitus on jo vuoden 24 budjetissa toteuttanut historiallisen suuret leikkaukset yleiseen asumistukeen ja muuhun sosiaaliturvaan, ja niiden vaikutukset näkyvät. Häätöjen määrä on kasvanut merkittävästi, ja yhä useampi suomalainen elää toimeentulon rajoilla. Nyt hallitus esittää uusia leikkauksia, jotka pahentavat tilannetta entisestään.

Mitä hallitus sitten tavoittelee näillä leikkauksilla? Julkisuudessa niitä on perusteltu muun muassa työllisyysvaikutuksilla ja sillä, että ne alentaisivat vuokratasoa. Mutta tutkimustieto ei tue kumpaakaan väitettä. Näille leikkauksille ei ole osoitettavissa työllisyysvaikutuksia, eikä asumistuen leikkaaminen ole laskenut vuokria, vaan hallituksen asuntopolitiikka kokonaisuudessaan uhkaa pikemminkin kiihdyttää asumiskulujen kasvua.

Arvoisa puhemies! Yksi hallituksen keskeisistä esityksistä on varallisuusharkinnan palauttaminen yleiseen asumistukeen. Varallisuusharkinta poistettiin vuonna 2015 juuri sen tarpeettoman byrokratian ja hallinnollisen taakan vuoksi. Nyt hallitus aikoo kasvattaa byrokratiaa ja vaikeuttaa tuensaajien tilannetta, vaikka muutosten taloudelliset hyödyt ovat mitättömiä. Valtion säästöt jäävät arviolta vain kahdeksaan miljoonaan euroon vuodessa, mutta samalla Kelan käsittelykustannukset kasvavat lähes viisi miljoonaa euroa. Tämä ei ole tehokasta eikä oikeudenmukaista politiikkaa.

Lisäksi on huomattava, että varallisuus ei aina ole helposti realisoitavissa. Esimerkiksi muuttotappiokunnissa sijaitsevien asuntojen myynti voi olla hidasta tai jopa mahdotonta. Tämä johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin, joissa ihmiset menettävät tukensa ilman realistista mahdollisuutta parantaa taloudellista tilannettaan. Esityksen arvioidaan leikkaavan asumistukea noin 3 700 kotitaloudelta, joista lähes 2 200 menettää tukensa kokonaan. Tämä on kohtuutonta ja osoittaa, kuinka hallitus on vieraantunut tavallisten ihmisten arjesta.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Arvoisa puhemies! Hallitus esittää myös enimmäisasumismenojen kuntaryhmien tarkistamista siten, että esimerkiksi Kouvolaa, Mikkeliä, Pori, Kajaani, Lappeenranta ja Vaasa siirrettäisiin alempaan kuntaryhmään. Tämä tarkoittaa, että näissä kunnissa asumistuen taso laskee ja ihmiset joutuvat entistä ahtaammalle. Näissä kunnissa sopivien ja kohtuuhintaisten asuntojen tarjonta on jo nyt rajallista, ja esitys vain lisää vaikeuksia erityisesti pienituloisille, ikääntyville ja muille haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille.

Arvoisa puhemies! Hallitus tarkastelee tässä esityksessä viiden kunnan vuokratasoa ainoastaan tilastojen perusteella, jotka kuvaavat tuensaajien keskimääräisiä vuokria — siis tuensaajien keskimääräisiä vuokria. Näistä vuokralaisista yhä suurempi osa on jo hallituksen edellisen asumistukileikkauksen seurauksena joutunut muuttamaan pienempiin ja laadultaan heikompiin asuntoihin. Kelan ohjeistuksen mukaisesti nämä asunnot ovat selvästi alle paikallisen keskimääräisen vuokratason, mikä vääristää vuokratason todellista kuvaa näissä kunnissa.

Kuntaliiton asiantuntijalausunto on tuonut selvästi esiin, että tällaiset tilastot eivät enää riittävästi vastaa nykyistä paikallista vuokratasoa. Jatkossa on arvioitava tarkemmin, missä määrin tuensaajien keskimääräinen vuokrataso on etääntynyt sekä paikkakunnan yleisestä vuokratasosta että ARA-asuntojen vuokratasosta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa korostettiin myös, että siirtolistalla olevissa kunnissa on vakava pula erityisesti sopivan kokoisista ja esteettömistä asunnoista, jotka sijaitsevat palvelujen lähellä ja soveltuvat myös ikääntyville. Nykyinen ARA-asuntokanta painottuu suuriin kaksioihin ja kolmioihin, vaikka suurin osa tuensaajista on yhden tai kahden hengen talouksia. Tämä tarkoittaa, että näillä paikkakunnilla ei ole riittävästi edes asumismenojen enimmäismäärää vastaavia asuntoja tarjolla. Kuntaliiton asiantuntija meidän kuulemisessa nosti esille muun muassa sen, että Vaasassa tilanne opiskelijoiden osalta on jopa sellainen, että voidaan tarjota vain ja ainoastaan noin kahden viikon vuokrasopimuksia kerrallaan, jonka jälkeen joudutaan vaihtamaan asumaan toiseen vuokra-asuntoon, mikä on todella kohtuuton tilanne.

Arvoisa puhemies! Tämä esitys vaikuttaa ensisijaisesti mekaaniselta lisäleikkaukselta niiden kuntien asukkaille, jotka ovat jo kärsineet merkittävästi kuluvan vuoden budjetissa tehdyistä yleisen asumistuen leikkauksista. Leikkaukset kohdistuvat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin, joilla ei ole realistisia vaihtoehtoja löytää säästösten mukaisia kohtuuhintaisia asuntoja paikkakunniltaan. On välttämätöntä, että asumistuen muutokset perustuvat realistisiin ja paikalliset olosuhteet huomioiviin arvioihin. Jos hallitus ei ota huomioon näitä asiantuntijoiden esiin tuomia puutteita, vaarana on, että asumisen kohtuuttomat kustannukset sysätään entistä suuremmaksi taakaksi niille, joilla on jo valmiiksi vaikeuksia selvitä arjestaan.

Arvoisa puhemies! Tilanne on erityisen huolestuttava eläkkeensaajien osalta. Esityksen mukaan eläkkeensaajan asumistuki pienenee keskimäärin 15 euroa 60 senttiä kuukaudessa ja noin 7 600 eläkkeensaajaa menettää tukensa kokonaan. Eläkkeensaajat ovat jo valmiiksi pienituloisia, ja hallitus kohdistaa leikkauksensa suoraan heidän toimeentuloonsa. Tämä on kylmää ja epäinhimillistä politiikkaa, joka lisää köyhyyttä ja heikentää ihmisten arkea. [Hälinää]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Koska salissa on varsin hyvä ja kantava akustiikka, pyytäisin käymään muut keskustelut jossakin muualla. — Edustaja Valtola, olkaa hyvä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

19.11 Oskari Valtola kok: Arvoisa herra puhemies! Käsitlemme jälleen tässä salissa esitystä, jonka tavoitteena on julkisen talouden vahvistaminen. Tämä esitys vahvistaisi julkista taloutta 25,4 miljoonaa euroa. Varallisuusharkinnan lisäämisellä on tarkoitus kohdentaa yleistä asumistukea sitä eniten tarvitseville ja vähävaraisimmille tuensaajille, samoin eläkkeensaajan asumistuessa lisäomavastuun määräytymisen muutoksilla ja omaisuusharkinnan kiristyksellä tukea kohdennetaan pienituloisimmille, vähävaraisimmille ja eniten tukea tarvitseville eläkkeensaajille. Yleisessä asumistuessa varallisuusharkinnan palauttaminen myös yhtenäistää yleisen asumistuen ja eläkkeensaajan asumistuen määräytymisperusteita.

Enimmäisasumismenoja koskevan kuntaryhmituksen uudelleenjärjestelyllä, mihin tässä edellisissä puheenvuoroissa on otettu kantaa, on vaikutuksia näiden kaupunkien asumistukitasoihin. Kelan selvityksen mukaan ja hallituksen esityksen mukaan nämä kaupungit ovat kuitenkin olleet vuokratasoltaan selkeästi kakkoskuntaryhmän viimeiset, ja kun nämä kunnat nyt siirtyvät sinne ryhmään kolme, niin ne ovat siellä tämän ryhmän keskitasoa, eivät kalleimpia eivätkä halvimpia mutta tulevat siihen keskitasolle.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Viitala. Edustaja Viitala on poissa. — Edustaja Forsgrén, olkaa hyvä.

19.13 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa puhemies! Täällä puhutaan tärkeästä aiheesta. Erityisesti olen huolissani maaseudulla asuvista eläkeläisistä. Me tiedetään, että ei sitä omaisuutta vaan nopeasti saa välttämättä myytyä, ja me yritimme tätä nostaa esille valiokunnassa opposition voimin, mutta ei sinne hallituksen esitykseen mitään helpotuksia tämän osalta valitettavasti tullut.

Tiedän esimerkiksi, että jos miettii jopa Helsingin aluetta, niin asuntomarkkinatilanne on tällä hetkellä erittäin haastava — riippuen varsinkin, jos on yksiöitä ja näin edespäin, ja eivät tällä hetkellä asunnot liiku. Sitten jos miettii todellisuudessa sitä, että todella monet pienet eläkkeet ovat oikeasti niin pieniä, että jos vielä asumistuesta leikataan, niin se on suuri leikkaus näille pienituloisille eläkeläisille ja varsinkin tilanteessa, jossa sitä omaisuutta ei pystytä realisoimaan.

Tässä hallituksen esityksessä, niin kuin monissa muissakin näissä leikkauksissa, itseäni harmittaa ja häiritsee se, että näistä kaikista hallituksen toimista, varsinkin näistä sopeutustoimista, ei tehty kokonaisarvioita. Se kyllä on näkynyt tässä kokonaisuudessa, ja tämä johtaa siihen huoleen, että miltä osin nämä kaikki sosiaaliturvaleikkaukset, kaikki palveluiden leikkaukset, kohdistuvat lähtökohtaisesti juuri niihin samoihin yksilöihin montaa kautta. Tämä on kyllä sellainen kysymys, mistä minä toivoisin, että hallitus ottaisi mahdollisuutta kuunnella vähän asiantuntijoita ja tehdä pidempiä, syvempiä arvioita siitä, onko tosiaan niin, että nämä leikkaukset kohdistuvat samoihin ihmisryhmiin. Petteri Orpo on kuitenkin nostanut esille sellaisen näkökulman, että kenenkään ei tulisi joutua kantamaan liian isoa taakkaa tässä talouden tasapainottamisessa. Nyt kyllä näyttää siltä, että aika monelta osin ne leikkaukset kohdistuvat samoihin ihmisiin, ja olen erittäin huolissani näistä pienituloisista eläkeläisistä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

19.15 Aki Lindén sd: Arvoisa herra puhemies! Tässä on käytetty hyviä ja perusteellisia puheenvuoroja esimerkiksi edustajien Pekonen ja Berg toimesta. Tässä asiassahan on monta kokonaisuutta, mutta keskityn omassa puheenvuorossani nyt vain tähän eläkeläisten asumistukiasiaan. Toki yhdyn niihin näkemyksiin, mitä äsken mainitut puhujat ovat täällä esittäneet, mutta itse otan nyt tämän esille.

Siteeraan suoraan tästä sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietinnöstä seuraavaa kohtaa: ”Valiokunta kuitenkin toteaa, että kaikki eläkkeensaajan asumistukea saavat ovat pienituloisia ja lisäomavastuuprosenttiin ehdotettu muutos kohdistuu kaikkiin 203 000 eläkkeensaajan asumistuen saajiin, vaikka muutos onkin sitä suurempi, mitä suuremmat eläkkeensaajan tulot ovat.” Tarkistin juuri tuossa, mikä on Suomessa tällä hetkellä mediaaniläke. Mediaanihan — totean sen vielä varmuuden vuoksi — on se keskiluku, jonka molemmilla puolilla on yhtä monta tapausta, eli ei keskiarvo vaan mediaani, ja se oli nyt viimeisimmän tiedon mukaan 1 736 euroa kuukaudessa sekä miehillä että naisilla eli kaikilla eläkkeensaajilla. Naisista 70 prosenttia saa alle 2 000 euron kuukausieläkettä, miehistä 52 prosenttia.

Tämän tässä mainitun leikkauksen taloudellinen vaikutus on 38 miljoonaa euroa. Meitä sosiaalidemokraatteja on usein arvosteltu siitä, että me emme sitten vastaavasti tasapainota muita tämmöisiä muutoksiamme, mutta tässä viiataan vaikkapa esimerkiksi siihen, miten me äänestimme täällä ansiotulooveroprosentista. Meidän esityksemme oli se, että yli 92 000 euron vuosituloista verotus kiristyisi 2,5 prosenttiyksiköllä eli nousisi 42,75:stä 44,25 prosenttiin, ja siitä arvioitiin kertyvän valtionveroa vähintään 65 miljoonaa euroa lisää ja kunnallisverotuottoa lisäksi. Eli pidän tätä nyt kuitenkin sellaisena asiana, minkä nostin tässä esille, että kun sopeutusta tässä yhteiskunnassa tarvitaan, niin sitä pitäisi tehdä solidaarisemmin eikä sillä tavalla, että kohdistetaan erityisesti pienituloisiin niitä leikkauksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Piritta Rantanen, olkaa hyvä.

19.17 Piritta Rantanen sd: Herra puhemies! Niin kuin tässä juuri edelläkin todettiin, täällä on pidetty todella hyviä puheenvuoroja, ja juuri niin, tämä on tänään jo toinen leikkauspäätös niiden aiempien lukuisten leikkausten surulliseen sarjaan. Tämä vaikuttaa siis yli 200 000 eläkkeensaajan saamaan asumistukeen, ja yli 7 000 eläkkeensaajalta lakkaa kokonaan tämä asumistuki, ja tämän päälle tulee vielä yleisen asumistuen kotitalouksien määrä.

On tullut kyllä tässäkin keskustelussa selväksi, että Suomen nykyinen asuntokanta ei tue sellaista mallia, johon tämä esitys on tehty. Omassakin kotikaupungissani on todettu, että ei ole riittävästi saatavilla sellaisia asuntoja, joihin tuen saisi, ja tätä problematiikkaa olemme kaupungissakin yrittäneet saada ratkaistua, että kuinka tähän voisimme vastata, mutta ne päätökset eivät ole nopeita, eivätkä ne ratkaisut ole nopeita. Siis niitä pienempiä ja edullisempia asuntoja kaikille, jotka niitä tarvitsisivat, ei ole saatavilla.

On todettava, että perheiden rakenne on vuosien saatossa muuttunut, eikä asuntorakentaminen ole pysynyt siinä mukana. Ja tämä on tietenkin erityisesti muuttotappiokuntien asia mutta myös monien muittenkin kuntien ja kaupunkien asia.

Haluan esittää yhden esimerkin ja jotenkin yrittää valaista sitä, mitä käytännössä tämä esitys tarkoittaa. Esimerkkini on omistusasunnossa Uudellamaalla asuvasta mummosta, jonka eläke on noin 1 100 euroa kuukaudessa ja joka asuu osakkeessa, johonka on tehty

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

muutama vuosi sitten iso remontti, ja yhtiövastike on yli 800 euroa kuukaudessa — siis eläke 1 100 ja pelkästään yhtiövastike yli 800 euroa. Kun asunto on nyt ollut myynissä parin vuoden ajan ja kauppa ei ole käynyt, niin kuinka näiden ihmisten tilanteet aidosti aiotaan ratkaista? Onko se varallisuusharkinnan poistuminen? Kun nyt sitten jatkossa siihen omistusasuntoon tukea ei saa ja asuntoa ei saa myytyä, niin menevätkö nämä ihmiset konkurssiin vai mitä heille oikein tapahtuu? Ja pitääkö asunto näissä tilanteissa sitten lahjoittaa jollekin eteenpäin, vai voiko Kela sitten todeta, että se varallisuus onkin negatiivinen? Eikä tämä koske vain muuttotappiokuntia, kun tämä esimerkkikin oli Uudeltamaalta. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että nämä ihmiset eivät osta tarvitsemiaan lääkkeitä, ruokaa ostetaan sen verran, mihin rahaa riittää, ja kaikesta mahdollisesta on tingitty, mutta sekään ei riitä. Niin kuin tässä todettiin, toimeentulotuki riippuvuus tulee kasvamaan, mutta on kyllä pakko todeta, että osa niistä ihmisistä ei sitä toimeentulotukeakaan hae, vaikka olisivat siihen oikeutettuja.

Eli ottamatta mitenkään kantaa siihen, kuinka epäoikeudenmukaisia leikkauksia hallitus on tehnyt ja tekee, on pakko taas ottaa kantaa siihen epäoikeudenmukaisuuden tunteeseen suhteessa siihen, että hallituksen tekemät leikkaukset ovat kautta linjan leikkauksia jo valmiiksi heikko-osaisimmilta ja pienituloisimmilta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Merinen, olkaa hyvä.

19.21 Ville Merinen sd: Arvoisa puheenjohtaja! Minulla on jotenkin jumittanut tämä näyttö — näen itseni sijalla 10, siksi en ollut valmiina.

Itse kiinnitin huomiota tätä lakia tehdessämme siihen, että tässä on tämä hölmö yksityiskohta varallisuusharkinnasta, missä säästöksi on laskettu kahdeksan miljoonaa ja byrokratia- ja Kelan toimintakuluiksi 4,8 miljoonaa euroa. Tämä on ehkä esimerkki semmoisesta lainsäädännöstä, missä ei silleen... Kyllähän tässä nyt edelleen säästöön jää, mutta ei mitenkään massiivisesti.

Ja sitten mitä tänään olen miettinyt tässä keskustelussa, niin mehän äsken puhuttiin esimerkiksi hyvinvointialueiden tilanteesta ja asiakaspalvelumaksujen nostosta. Nyt puhutaan laista, joka vaikuttaa myös voimakkaasti ihmisten varallisuustasoon, iäkkäidenkin ihmisten, ja tähän kun lisätään vielä se, että lääkkeiden hinta nousee, niin kyllä meillä on vähän turhan kovia aikoja tulossa tietyille ihmisille ja ihmisryhmille. Jotenkin vähän pelolla tässä odottaa, miten tämmöinen laki tulee isossa mittakaavassa vaikuttamaan esim. niihin tilanteisiin, mistä edustaja Rantanen äsken puhui.

Mutta: hurjia lakeja. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

19.23 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Tätä yleisen asumistuen ja eläkkeensaajien asumistuen leikkausta on myöskin sosiaali- ja terveystalokunnassa vastustettu. Olemme tehneet yhteisen vastalauseen sosiaalidemokraattien, vasemmistoliiton ja vihreiden osalta, ja tämä vastalause on siellä liitteenä tätä valiokunnan mietintöä koskien.

Muutamia arvioita siitä, mitä nyt sitten tulee tapahtumaan.

Arvoisa puhemies! Tässä siis ehdotetaan käytännössä sitä, että sen jälkeen, kun hallitus on jo kerran yleisen asumistuen menoja vähentänyt leikkaamalla yleistä asumistukea käytännössä niin, että kuluvan vuoden alusta tulee voimaan vuositason 385 miljoonan

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

euron asumistuen leikkaus, tätä asumistukeen kohdistuvaa leikkauslinjaa yhä jatketaan. Samaan aikaan asumismenojen leikkauksen lisäksi hallitus on jäädyttänyt indeksijäädytyksillä etuudet vuosille 24—27, mikä johtaa siihen, että aika monella pienituloisella ihmisellä on vaikeaa. Ja ei tässä kaikki, koska on meidän myöskin huomioitava, että näitä etuusmuutoksia on tehty myös muihin asioihin. Hankaluudeksi tulee se, että monet näistä etuuksien muutoksista vaikuttavat myöskin niin, että niitten yhteenlaskettuja vaikutuksia ei valitettavasti ole kunnolla otettu huomioon.

Lähden liikkeelle siitä, oliko järkevää toteuttaa yleisen asumistuen piirissä oleville opiskelijoille nämä samat leikkaukset. Opiskelijat ovat lähdössä aikaisemman hallituksen esityksen pohjalta viime syksyltä opintotukilain asumislisäjärjestelmän piiriin 1.8.25. Kun me sitten mietimme, miksi tämä esitys tulee voimaan vuoden alusta, niin käytännössä me aiheutamme sen tilanteen, että seitsemän kuukauden ajan yleisen asumistuen leikkaukset koskevat myös näitä opiskelijoita. Totta kai monet ihmettelivät, onko tässä mitään järkeä, mutta hallituksen esitys lähtee siitä, että siitä huolimatta tämä jätetään huomiotta. Esimerkiksi voimaantulo ei tule vasta opiskelijoiden lähdettyä, vaan se tulee jo aikaisemmin, joten tarkoituksenmukaista tämäntyyppinen toiminta ei tietenkään olisi ollut.

Arvoisa puhemies! Sitten tämä varallisuusharkinta yleisessä asumistuessa: Tämä on varmasti, kuten edustaja Merinen jo aikaisemmin sanoi, yksi kaikkein hulluimpia asioita koko tässä esityksessä. Me tavoitellaan reilun kahdeksan miljoonan säästöä, josta puolet sulaa siihen, että byrokratia haukkaa siitä palasen. Kyllä on pakko sanoa, että jos pienituloisia halutaan oikein kepitää, niin tässä on erinomainen esimerkki siitä, että tällainen esitys painetaan eduskunnassa läpi. Jo aikoinaan tästä luovuttiin sen takia, että katsottiin, että tässä ei ole mitään järkeä käyttää neljää miljoonaa euroa byrokratiaan. Erityisesti kun näillä yleisen asumistuen saajilla nettovarallisuutta ei juuri ole, niin silloin pieneen osaan kohdistuu valtava paperityö, jossa selvitetään, mitä nämä ihmiset omistavat. Ja erityisen vaikealla tavalla, kuten jo alkupuheenvuorossa tätä lakiehdotusta esitellessäni täällä totesin, kohdistuu nyt ruokakuntaan tämä erikoinen laskukaava. Ja omaisuusharkinnan palauttamisen johdosta ollaan tilanteessa, että muutos koskee käytännössä noin 3 700:aa ruokakuntaa, joista 2 200:lta loppuu tämä tuki kokonaan. Kun tämä tuki kuitenkin on keskimäärin noin 181 euroa ja käytännössä myös yksin asuvien osalta 157—260 euroa, ei tämä nyt mikään pieni raha ole, ja kun täällä alla ovat nämä muut leikkaukset, on pakko sanoa, että aika isoista asioista kuitenkin puhutaan, kun puhutaan siitä neljästä miljoonasta, joka tässä kohdistuisi tähän kokonaisuuteen.

Arvoisa puhemies! Sitten yleisen asumistuen kuntaryhmien muutoksista:

Tässä esityksessä todella todetaan, että Kouvolaa, Mikkeliä, Pori, Kajaani, Lappeenranta ja Vaasa siirrettäisiin kakkoskorista tänne kolmosen kuntaryhmään. Erikoista on se, että valiokunta ei osannut alun perin tilata näiltä kunnilta lausuntoja, mutta Kuntaliittoa kuultuamme olimme kyllä hämmästyneitä siitä, onko tämä järkevää. Kuntaliiton lausunto, joka on myöskin julkinen nyt, kun asiakirjat ovat julkisia, kertoo siitä, että tässä ei ole mitään järkeä, ja tämä on minusta huolestuttavaa. Tässä valiokunnan käsittelyssä selvisi, että monet näistä kunnista kärsivät itse asiassa todella suuresta asuntopulasta. Tässä tilanteessa me heikennetään entisestään sitä käytettävissä olevaa rahasummaa, jolla asunto voitaisiin hankkia. Se tuntuu aika järjettömältä.

Itse tulen Porista, ja täällä on itse asiassa muuten Porin valtuuston puheenjohtajakin paikalla — ehkä täällä itsekin käytätte puheenvuoron. Me ihmettelemme Porissa, että Suomen kymmenenneksi suurimmassa kaupungissa — nyt hallitus haluaa tulkita —

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

meidän asumismenot olisivat käytännössä tämän kolmannen korin tasolla. Tämä kuuleminen oli aika shokeeraava siksi, että meille selvisi, millä tavalla tämä laskukaava on saatu aikaiseksi. Se laskukaava, jota tässä käytetään, ei vastaa sitä, mitkä ovat ne todelliset sen asuinpaikan asumiskustannukset, eli käytännössä, mikä on se yleinen vuokrahintataso. Jos näin sokeasti tehdään hallituksessa päätöksiä, että ei sitä todellista vuokratasoa oteta huomioon, niin silloinhan tämä eriytyy erityisesti niiden ihmisten osalta, jotka esimerkiksi pienituloisina porilaisina tulevat saamaan entistä vähemmän valtion tukea asumiseen. Kuntaliiton lausunto kannattaa lukea. Se kertoo siitä, että tässä ei ihan hirvittävästi ole mitään järkeä.

Kuunnelkaapa valiokunnan lausuntoa: ”Kuntaryhmyksen muutoksen arvioidaan vähentävän asumistukimenoja noin 5,3 miljoonalla eurolla vuodessa vuodesta 2026 lähtien. [Puhemies koputtaa] Muutos lisää toimeentulotukimenoja arviolta 1,8 miljoonaa euroa, joten julkisen talouden menot laskevat noin 3,5 miljoonaa euroa.” [Puhemies koputtaa] Siis tähän on muiden kustannusten ohella aika kallista puuhaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Holopainen, olkaa hyvä.

19.30 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Jälleen olemme käsittelemässä hallituksen esitystä, jossa esitetään muutoksia asumisen tukiin. Tässä ehdotetaan palautettavaksi varallisuusharkintaa, eli jatkossa omaisuus vaikuttaa myönnettävään asumistukeen. Myöskin kuntaryhmien tarkistamisesta tässä ovat edustajat edellä jo kuvanneetkin yksityiskohtia, mistä on kysymys.

Kun tätä lukee, niin kyllä aika surulliseksi vetää. Monta kertaa on tässäkin salissa huomautettu hallitusta siitä, että kun on tehty tämän hallituskauden aikana jo tähän mennessä hyvin paljon erilaisia muutoksia, niin pitäisi pystyä arvioimaan niitten kokonaisvaikutuksia eri ihmisryhmiin. Nyt sitten tässä on todettu, että esimerkiksi tämäkin edelleenkin lisää kohtaanto-ongelmaa siten, että samoille kotitalouksille ja henkilöille kasautuu sosiaaliturvaleikkauksien lisäksi monenlaisia heikennyksiä: kohtuuhintaisen asuntotuotannon heikentäminen vaikuttaa heihin, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen ja lääkekustannusten korottaminen vaikuttaa heihin. Kyllähän tämä uhkaa näitten ihmisten osalta johtaa heidät sellaiseen ahdinkoon, josta on vaikea nousta ylös. Nyt kun on jo nähtävissä, että hädät ovat lisääntyneet, ja todennäköisesti asunnottomuuskin Suomessa lähtee kasvuun, niin on todella vaikea ymmärtää, miksi näin tehtäisiin.

Jotenkin olen yrittänyt löytää logiikkaa hallituksen toimista. Hallitus on paljon puhunut jo alusta alkaen siitä, että tämä hallitus haluaa edistää työllisyyttä. Nyt sitten tämänkin esityksen kohdalla todellisuudessa tämä vaikuttaa niin, että tämä heikentää esimerkiksi eläkkeensaajien kannusteita työntekoon, sillä aiempaa suurempi osa työtuloista leikkaantuisi pois asumistuesta. Eli vaikka työllisyys on tärkeä tavoite, niin tässä kohtaa hallitus toimii juuri päinvastaisesti.

Hallituspuolueitten edustajat mielellään puhuvat byrokratian vähentämisestä ja tehottomuuden poistamisesta julkiselta sektorilta. Nyt tässä on nostettu puheenvuoroissa esiin jo aikaisemmin — ja myöskin täältä löytyy valiokunnan mietinnön osana olevasta vastalauseesta tieto siitä — että varallisuusharkinnan tuominen takaisin asumistuen myöntämisperusteisiin lisää todella paljon työmäärää Kelan etuuskäsittelyn puolella. Itse

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

asiassa se syö jo aika ison osan kustannuksinkin tästä arvioidusta säästöstä, ja on vaikea ymmärtää, miksi tämä olisi järkevää tehdä.

Sitten täällä on nostettu esiin kuntaryhmitysten muutokset niin, että Kouvola, Mikkeli, Pori, Kajaani, Lappeenranta ja Vaasa siirretään kakkoskuntaryhmästä kolmoskuntaryhmään. Huomauttaisin — täällä ovat edustajat hyvin kuvanneet tätä problematiikka — että näistä kuudesta kunnasta neljä sijaitsee itäisessä Suomessa. Hallitus on moneen kertaan lupailut, että itäisen Suomen hankalaa tilannetta huomioitaisiin, ja taaspa jälleen kerran sitä huomioidaan niin, että vaikeutetaan ihmisten elämää siellä entisestään muitten vaikeuksien lisäksi.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Malm, olkaa hyvä.

19.34 Niina Malm sd: Arvoisa herra puhemies! Onhan tämä käsittämätöntä, että kerta toisensa jälkeen hallitus tuo tähän saliin leikkauksia, jotka ovat jo nyt historiallisen suuret. Nyt meillä ovat yleisen asumistuen ja muuhun sosiaaliturvaan liittyvät leikkaukset jälleen kerran kasvussa.

Tässä edellinen puhuja otti jo puheeksi nämä kunnat, ja kuntien kautta olen huolissani myös näistä työllisyysvaikutuksista ja myöskin lapsiperheköyhyydestä. Tällä hetkellä taajamakaupungeissa ja kunnissa muun muassa siellä itäisessä Suomessa hallituksen onnettoman työmarkkinapolitiikan takia yt:t jylläävät, ja jos vaikka tässä perheessä, jota yt:t koskevat ja johon lopputili tulee, on ostettu asunto, niin kyllähän tämä tilanne on aivan kohtuuton koko perheelle ja myöskin niille lapsille.

Yhteisvaikutusten arviointia ei jälleen kerran ole tehty, ja jälleen kerran kaikki leikkaukset kohdistuvat moneen kertaan samoihin ihmisiin. Hallitus puhuu kauniisti tulevaisuudesta ja lapsista — jälleen kerran tämänkin esityksen kohdalla lapset ja lasten perheet on unohdettu — tai hallitus lupaa tukea ja apua itäiseen Suomeen, mutta kerta toisensa jälkeen puheet ja teot eivät kohtaa, kuten edustaja Holopainen tässä äsken kuvasi.

Perhettä ja perheen tulevaisuutta koetellaan ensin yt:n kautta, sitten asunnolla, jolla ei ole arvoa alueella, jossa asuntomarkkinat eivät muutenkaan toimi, ei ole sitä imua. Nämä hallituksen toimet johtavat loppujen lopuksi vain ylivelkaantumiseen, häättöihin ja asunnottomuuteen, ja jälleen kerran näissäkin ryhmissä on niitä lapsia. Eikä siinä vielä kaikki: tänään illalla vielä sitten myöhemmin voimme käsitellä, kuinka tämä tulee koskemaan opiskelijoita.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Laiho, olkaa hyvä.

19.36 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä keskeisimpinä muutoksina yleiseen asumistukeen palautetaan varallisuusharkinta ja eläkkeensaajan asumistukeen tehdään tiukennuksia. Esitys on osa hallituksen valitsemaa kokonaisuutta julkisen talouden vahvistamiseksi. Varallisuusharkinnan lisäämisellä on tarkoitus kohdentaa yleistä asumistukea sitä eniten tarvitseville ja vähävaraisille tuensaajille. Varallisuusharkinnan palauttaminen myös yhtenäistää yleisen asumistuen ja eläkkeensaajan asumistuen määrätymisperusteita.

Tässä esityksessä on myös enimmäisasumismenoja koskevan kuntaryhmityksen uudelleenjärjestelyjä. Siellä on ollut myös epätarkoituksenmukaisia eroja eri kuntien ja kaupunkien välillä, ja nyt sitä on tehty tarkoituksenmukaisemmaksi. Enimmäisasumis-

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

menoja koskevan kuntaryhmituksen uudelleenjärjestelyllä nykyisestä kakkoskuntaryhmästä siirtyy kuntia kolmoskuntaryhmään, koska kunnissa tuensaajien keskimääräiset todelliset vuokrat ovat muita saman kuntaryhmän kuntia alempia.

Yrittäjän tuloja koskevan säännöksen täsmentämisellä taas mahdollistetaan puuttuminen yksittäisiin tapauksiin, joissa YEL-työtulo poikkeaa olennaisesti yrittäjän todellisesta tulotasosta. Muutoksen tavoitteena on mahdollistaa yksittäisiin räikeisiin tilanteisiin puuttuminen ja järjestelmän uskottavuuden vahvistaminen.

Eläkkeensaajan asumistuen osalta lisäomavastuun määräytymisen muutoksella ja omaisuusharkinnan kiristyksillä tukea kohdennetaan nimenomaan pienituloisimmille, vähävaraisimmille ja eniten tukea tarvitseville eläkkeensaajille.

Valiokunnan käsittelyssä nousi esiin myös hallintaoikeus, eli jos omaisuus ei ole omassa hallinnassa, niin silloin sitä ei katsottaisi omaisuudeksi, ja sen takia valiokunta tekikin muutoksen ja täydensi pykälää niin, että omaisuutta ei varallisuudessa oteta huomioon, jos henkilöllä ei ole siihen hallintaoikeutta. Tämä oli erittäin perusteltu muutos.

Ja sitten muutama sana vielä opiskelijoista. Se on totta, että opiskelijat tässä joutuvat nyt siirtymään muutoksesta toiseen, asumistuella asumislisälle. Itse näen sen kyllä erittäin hyvänä, että kun he ovat asumislisän alla ja se on sidottu opiskeluun, niin silloinhan opiskelijat voivat esimerkiksi kesäaikaan tienata ja tehdä kesätöitä niin paljon kuin tarvitsevat ilman, että se vaikuttaa siihen asumislisään, eli tämän nimenomaan kannustaa tekemään työtä juuri niinä aikoina, jolloin opiskeluja ei ole.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

19.39 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Kävin läpi näitä muutoksia, jotka tässä lakiehdotuksessa tehdään, sosiaalidemokraattien näkökulmasta, ja tässä on syytä havainnoida vielä muutamia asioita, joiden vuoksi tulin tähän puhumaan näistä yksityiskohdista.

Jäin siis siihen, että kuntaryhmäluokituksen muutoksen pohjalta ollaan tilanteessa, että tavoitellaan 5,3 miljoonan euroa säästöä ja käytännössä näistä säästöistä jää käteen 3,5 miljoonaa euroa, koska toimeentulotukimenot nousevat. Tässä kun on selvitetty tätä vaikutusta — ennen kuin opiskelijat siirtyvät tästä pois, niin isoin vaikutus on nimenomaan näiden opiskelijoiden osalta — niin muutos koskee kunnasta riippuen 68:aa—80:tä prosenttia asumistukea saavista ruokakunnista. Eli esimerkki kotikaupungistani Porista: tällä hallituksen toimella, jolla siis saadaan 3,5 miljoonaa säästöön, aiheutetaan, oikeasti hei, sellainen tilanne, että yleistä asumistukea saavien osalta lähes 70—80 prosenttia kärsii tästä muutoksesta, jossa 3,5 miljoonaa euroa yritetään säästää. Minun on pakko kysyä, miksi porilaisia tai lappeenrantalaisia tällä tavalla kohdellaan. Mitä järkeä tässä on?

Arvoisa puhemies! Hyvät edustajat, tämä muutos siis pienentää asumistukea noin 11 700 ruokakunnalla koko maassa, ja noin 700 ruokakunnan tuki loppuu kokonaan, jos siis ei oteta huomioon niitä opiskelijoita, jotka siirtyvät sitten jatkossa pois. Tämän kuntaryhmituksen muutoksen arvioidaan valiokunnan lausunnon pohjalta ja kuulemisten pohjalta lisäävän halvempien asuntojen kysyntää ja voimistavan edelleen vuokramarkkinoiden eriytymistä. Suoraan, suomeksi sanottuna tämä tarkoittaa sitä, kuten valiokunnan lausunnossa todetaan, että näissä kunnissa on jo pulaa erityisesti sopivan kokoisista, esteettömistä ja palvelujen lähellä sijaitsevista asunnoista ja asuntokannan korjaamiseen on vaikea saada rahoitusta, joten tilanne entisestään pahenee. Myös

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

asumiskustannukset ja korkojen nousu ovat vaikuttaneet kohtuuhintaiseen asunto-tuotantoon niin, että se näkyy myös vuokratason nousuna, asuipa tällä alueella missä hyvänsä. Eli sen lisäksi, että porilaiset maksavat yhä enemmän vuokratason nousuna, me entisestään kiihdytämme tällä esimerkillä sitä.

Ja kysymys kuuluu, onko järkevää 3,5 miljoonan euron takia panna asuntomarkkinoita kuudella paikkakunnalla sekaisin, ja erityisesti Suomen kymmenenneksi suurimmassa kaupungissa. Hullua on myös se, että se markkina halutaan saada sekaisin myös Vaasassa ja Lappeenrannassa, joissa jo tällä hetkellä on ongelma, että opiskelijat eivät mahdu asumaan näihin kaikkein kohtuuhintaisimpiin asuntoihin. Kysymykseni siis on, onko järkevää sekoittaa asuntomarkkinat näin pahasti. Ja kun meillä on jo tästä kokemusta viime syksyltä, niin johtopäätös lienee se, että kyllä on — 3,5 miljoonan euron takia.

Kaikkein hulluinta, ja nyt tulee sitten se päivän paras: Valiokuntahan kiinnittää huomiota siihen, että kuntaryhmituksen muutos siirtää asumistuen painopistettä viimesijaiseen ja tarveharkintaiseen tukeen. Ajatelkaa, että tämän esityksen mukaan, jossa 11 700 ruokakunnalle kuuden kunnan ryhmituksen muutos aiheuttaa merkittäviä leikkauksia asumistukeen, näistä 11 700:sta toimeentulotuelle päätyy 5 500. Siis 11 700 ruokakuntaa ja käytännössä 5 500 henkilöä lähtee tästä nyt toimeentulotuelle. Kaikkein hulluinta on se, että se toimeentulotuelle siirtäminen tässä tapauksessa tehdään sen takia, että saadaan 3,5 miljoonaa euroa säästöön. Siis nyt minun kysymykseni on se, tietävätkö hallituspuolueet, mitä hallituksen ohjelmassa lukee. Hallituksen ohjelmassa lukee, että toimeentulotukiriippuvuutta vähennetään merkittävästi. Se on niin iso tavoite, arvoisa puhemies, siinä ehdotuksessa, että jos 3,5 miljoonaa euroa säästöissä otetaan niin, että tulee 5 500 toimeentulotuelle siirtyvää, niin ette te ikinä saa niitä tavoitteita aikaiseksi. Ja ikävää on, että siihen on tehty myöskin euromääräisiä säästöjä, että tämä toimeentulotukiriippuvuus näin alhaiseksi saataisiin painettua. Tässä ei ole mitään järkeä, että 3,5 miljoonan takia pannaan 5 500 ihmistä toimeentulotuelle.

Annan vielä muutaman esimerkin. Kun budjettilausuntoja kuultiin, niin yksi sosiaalipolitiikan professoreista oli käynyt omassa tutkimuksessaan ja akateemisesta kirjallisuudesta läpi sitä, kuinka paljon maksaa toimeentulotukiriippuvuuden lisäys. Kun ihminen ei sairasta monenlaistakaan sairautta vielä silloin, kun toimeentulotuelle siirrytään, niin yllättävää kyllä, kun 10 kuukautta tulee täyteen, se määrä, mitä tulee näitä uusia sairauksia toimeentulotuella ollessa, on yllättävän suuri. Me voidaan käydä siitä keskustelua, sattuvatko ne vahingossa sairastumaan näin pahasti siinä matkalla, mutta pelkästään se on sen 3,5 miljoonan euron säästön näkökulmasta hullua, että niiden 5 500:n 10 kuukaudessa syntyvät sairaudet ja niiden hoito maksavat enemmän kuin tämä 3,5 miljoonaa euroa.

Minusta tämä on yksi eduskunnan erikoisia farsseja, että me tehdään tällaista päätöksenteon osalta, että me ei tunneta asioita ja yhteisvaikutuksia. Nimenomaan valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että nämä kasautuvat eri kustannukset ovat hulluja.

No, eläkkeensaajien asumistuen osalta yksi tänään vielä käsittelemätön tema on, ikävä kyllä, korkkaamista vaille valmis. Eläkkeensaajien osalta ollaan erikoisessa tilanteessa siinä, että meillä on käytännössä 38 000 eläkkeensaajaa, jotka asuvat palveluasunnossa. Kyllä minusta on järjen vähyyttä siinä, että kun nämä ihmiset saavat käytännössä 182 euroa käyttörahaa kuukaudessa, se lopputulo, minkä he saavat esimerkiksi asumistukena, menee suoraan hyvinvointialueen piikkiin. Tämä hyvinvointialueita koskeva muutos eläkkeen-

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

saajien asumistuen laskuna on 12,6 miljoonaa euroa. [Puhemies koputtaa] Me ei oteta tällaisia asioita huomioon eikä olla kiinnostuneita. Eli kyllä minun, arvoisa puhemies, pitää sanoa, että jotain järkeä pitäisi olla siinä, miksi tällaisia asioita tehdään.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen, olkaa hyvä.

19.48 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa herra puhemies! Nyt käsittelemme eläkkeensaajan asumistuen leikkausta ja yleiseen asumistukeen tehtäviä leikkauksia. Sosiaalidemokraatit tulevat esittämään kakkoskäsittelyssä tämän lain hylkäämistä.

Jos aloitetaan tästä hallituksen leikkauksesta eläkkeensaajan asumistukeen, niin kuten täällä ovat monet sosiaalidemokraattiset edustajat jo todenneet, tämä leikkaus kohdistuu myös kaikista pienituloisimpiin eläkkeensaajiin, ja onko pienituloisilla eläkkeensaajilla, iäkkäillä ihmisillä, mahdollisuus saada toimeentuloansa korotettua ja saada lisätuloja? Vastaus on, että hyvin niukat mahdollisuudet, joten mielestäni on täysin kohtuutonta, että tämä leikkaus osuu jokaiseen eläkkeensaajan asumistukea saavaan. Kuten valiokunnan mietinnössä sanotaan, tähän ei kohdistu vain varakkaisiin eläkkeensaajan asumistukea saaviin, vaan tässä leikataan jokaiselta eläkkeensaajan asumistukea saavalta, myös niiltä hyvin pientä eläkettä saavilta, ja mielestäni tämä on sellainen arvovalinta, jota yhteiskunnassa ei voi hyväksyä.

Sitten tässä palautetaan yleiseen asumistukeen tämä varallisuusharkinta, ja mielenkiintoista tässä esityksessä oli se, että hallitus leikkasi tästä kahdeksan miljoonaa mutta samaan aikaan Kela antoi lausunnon, jossa he kertoivat, että lähes viisi miljoonaa heidän käsittelykulunsa kasvavat. Me toimme tätä valiokunnassa, mutta hallitukselle oli kuitenkin tärkeää, että näiltä ihmisiltä nyt kuitenkin saadaan leikattua — jos asumistuen saajilla on vähäsen rahaa tilillä, niin kyllä pitää saada leikattua. [Aki Lindén: Se on kasvutoimi!] — Täällä kysynkin hallituksen edustajilta: millainen kasvutoimi tämä nyt on?

No, sitten mennään tähän kuntaryhmien muutokseen, ja kuten tässä tuotiin esille — tietysti edustaja Kiuru toi Porin tilannetta, Berg toi Vaasaa hyvin vahvasti, ja Kymäläinen toi Lappeenrantaa — kyllä täytyy sanoa, että hallitus ei osoittanut mitään perusteita, millä tavalla näitä kuntia otettiin tähän mukaan. Mikkellillä pyyhittiin myös pöytää. Oltiin valmiita lisäämään Mikkeli tänne ja leikkaamaan tämä raha myös sieltä. [Krista Kiuru: Kolmen ja puolen miljoonan takia!] Me emme saaneet valiokunnassa mitään perusteita sille, minkä takia hallitus valitsi juuri nämä kunnat, millä perusteella esimerkiksi Vaasa kuuluu näihin kuntiin, joissa tätä kuntaluokkaa alennettiin. Nyt olisi harvinaisen tärkeää, että tässä lain käsittelyvaiheessa me tietäisimme nämä perusteet, emmekä tiedä niitä edelleenkaan.

Haluan sanoa, minkä takia tämä on tärkeätä: Kun hallitus on leikannut tätä asumistukea, niin muistatte, että täällä kokoomusedustaja kertoi, että kyllä edullisia vuokra-asuntoja löytyy — no, hänelle on kyllä kerrottu, mikä se tilanne tämän hetken vuokra-asumisen suhteen on — mutta viime viikolla esimerkiksi Aamulehdessä tuotiin esille, että Kela lähetti 2 300 tamperelaiselle kehotuskirjeen muuttaa edullisempaan asuntoon. [Aino-Kaisa Pekonen: Aivan, juuri näin!] Siinä haastateltiin yksinhuoltajaperhettä, jossa oli kaksi lasta, ja Kela oli edellyttänyt, että pitää muuttaa kaksioon. Siellä perhe oli, ja vaihdettiin koulua ja muuta. Tähän johtaa tämä hallituksen politiikka, jossa pienituloisilta ihmisiltä leikataan ja sysätään yhä enemmän toimeentulotuella. Me sosiaalidemokraatit vastustamme tätä hallituksen politiikkaa, jolla kaikki leikkaukset kohdistetaan pienituloisiin ihmisiin. Tämä

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

koskee koko perhettä, myös näitä lapsia, jotka joutuvat vaihtamaan koulua ja muuta, eli niin kuin edustaja Kiuruakin toi näistä kuntaryhmien muutoksista, näillä on suora vaikutus myös sinne perheisiin. Toivonkin, että nyt seurataan, mitä vaikutuksia esimerkiksi Mikkeliin on. Täällä on myös mikkeliiläinen kokoomuslainen kansanedustaja, ja haluaisin kuulla, oletteko valmiit seuraamaan näitä vaikutuksia — tai porilainen. Toivoisin, että vähän puolustaisitte myös näitä kotipaikkakuntienne pienituloisia ihmisiä, kun ilman perusteita leikkaatte tällä tavalla alentamalla tätä. Halusin nyt tämän tuoda tässä esille, koska emme saaneet tähän vakuuttavia perusteita, ja nyt ne olisi hyvä esittää.

Tämän eläkkeensaajan asumistuen leikkauksen vaikutuksia muun muassa vanhusasiavaltuutettu lausunnossaan piti todella huolestuttavana, ja juuri tämä, miten tämä kohdistuu kaikista pienituloisimpiin, on äärettömän huono arvovalinta. Toivomme, että hallitus seuraisi tällaisen politiikkansa vaikutuksia siihen, onko ihmisillä oikeus asuntoon ja millaiseen asuntoon, onko heillä oikeus tähän, koska nyt hallitus etsii säästöjä ihmisten kodeista ja hallitus leikkaa lääkkeitä, ja sitten ovat nämä ruokaan ja palveluihin liittyvät ja muuta, eli perustoimeentulosta. Tätä arvovalintaa me olemme täällä nyt lukuisissa esityksissä kyseenalaistaneet ja esittäneet myös vaihtoehdon tälle hallituksen politiikalle.

Arvoisa herra puhemies! Tässä oli muutamia huomioita tähän lakiesitykseen, ja ensi maanantaina tulemme esittämään tämän lakiehdotuksen hylkäämistä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

19.54 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Nurminen otti esiin nämä yhteisvaikutukset, myöskin tämän Tampereen surullisenkuuluisan lehtijutun. Se on varmasti koskettanut sosiaali- ja terveysvaliokunnassa työskenteleviä, koska siinähan on siis kysymys toimeentulotuen asumismenojen kiristämisestä. Viime syksynä käytiin keskustelua siitä, onko hallitus aidosti painottanut nämä leikkaukset niin, että kaikkein pienituloisimmat ja vähävaraisimmat ovat tästä ulkopuolella. Vasta itse asiassa joulun yötunteina kävi ilmi tässä salissa, että hallitus leikkaakin kaikkein pienituloisimmilta. Tämä oli yllättävä totuus, koska valiokunnan mietintöön kirjoitettiin kuitenkin vielä, että nimenomaan kaikkein pienituloisimpia suojellaan, ja nyt kaikkein pienituloisimpien osalta tämä toimeentulotuen asumismenojen kiristäminen on johtanut juuri siihen esimerkkiin, mistä edustaja Nurminen tässä edellä puhui, siis 25—35 euron säästämiseksikin. Ajatelkaa: meillä ei ole enää harkintavaltaa, että mikä on tarkoituksenmukaista ja järkevää. Tämä johtaa siihen, että lapset revitään koulupiireistä ja perheet kokevat, että eikö yhteiskunta välitä. Ajatelkaa, että perhe kadottaa esimerkiksi yhden makuuhuoneen 25 tai 35 euron hinnalla — se saa meidät kysymään täällä salissa, ja tulee kylmät väreet päälle, että kuinka me oikeasti, hei, täällä kehdataan. Mutta me kehdataan.

Tämä ei ole ainoa muutos, joka viime syksynä tehtiin. Asumistukea leikattiin jo viime syksynä, ja niin kuin puhuin näistä vaikutuksista äsken, ne ovat merkittäviä. Nyt tulee uusi asumistuen leikkaus tähän päälle, eli leikataan uuden kerran asumistukea, ja sen lisäksi indeksijäädytys on voimassa. Ja kun nämä kaikki tuet lasketaan yhteen, ja jos tämä henkilö, joka on asumistueella, on vielä työtön, niin myöskin työttömyysturvaan kohdistuvat — jo kolmatta kertaa työttömyysturvaan kohdistuvat — menojen leikkaukset vähentävät näiden ihmisten käytettävissä olevia varoja. Itse olen miettinyt ihan vakavasti, koska me pysähdytään siihen, että me mietitään, onko tämä asiallista. Terveystieteidenhuollon asiakasmaksujen korotukset, lääkkeiden omavastuiden muutokset ja lääkkeiden

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

arvonlisäverokannan korotus ja yleisen arvonlisäverokannan nostaminen vaikuttavat yleisen asumistuen saajien lisäksi eläkkeensaajien asumistuen toimeentuloon — ja näin lukee siis valiokunnan mietinnössä. Tätä kulmaa on käsitelty, ja myöskin asumisneuvonnan menot kunnissa kasvavat. Ja kun katsotaan tätä esimerkkiä, jonka Porista teille kerroin, kohta meillä menee näihin muihin kuluihin enemmän kuin se valtiolle tullut säästö oli.

Tämä on sitä järkevyyttä, että sosiaaliturvassa ja sosiaalipolitiikassa pitäisi pikkuisen miettiä, mitä on tekemässä, ja nyt tämä näyttää todella pahalta. Näitä yhteisvaikutuksia käsitellään tässä meidän mietinnössämme.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 126/2024 vp sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansaneläkelain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 128/2024 vp

Valiokunnan mietintö StVM 24/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysturvalain mietintö StVM 24/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

Keskustelu

19.58 **Krista Kiuru sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä on valiokunnan käsittelemä hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansaneläkelain muuttamisesta. Taustalla on se, että hallitus on ehdottamassa, että kansaneläkelain mukaiseen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeeseen olisi oikeus vain Suomessa asuvalla henkilöllä. Tätä kansaneläkelakia ehdotettaisiin muutettavaksi niin, että Suomessa asuvien kansaneläkkeisiin ei enää sovellettaisi Euroopan parlamentin ja neuvoston sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen 52 artiklan mukaista pro rata -eläkkeen laskentaa koskevia säännöksiä. Eli eläkettä ei enää suhteuteta Suomessa täyttyneisiin vakuutuskausiin.

Arvoisa puhemies! Tämä siis tarkoittaisi suomeksi sitä, että ulkomailla asuva kansaneläkkeen saaja, joka saa tätä eläkettä maksuun EU:ssa asuessaan, ei enää tätä eläkettä saisi. Tämä ehdotus perustuu julkisen talouden vakautussuunnitelmaan, joka hallituksella on, ja sillä tavoitellaan 38 miljoonan euron säästöä. Näin lähtökohtana olisi se, että sosiaaliturva-asetuksen mukaista vähimmäisetuutta koskeva viimeaikainen oikeuskäytäntö ja kansaneläkejärjestelmään Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen, Eta-sopimuksen, voimaan saattamisen jälkeen tehty muutokset olisivat perusteina, ja

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

näitä perusteita käytettäisiin tässä, kun uudelleen arvioidaan kansaneläkkeiden luokittelua suhteessa sosiaaliturva-asetukseen.

No, tämä tarkoittaa siis sitä, että Suomessa on aikaisemmin katsottu, että kansaneläke on sosiaaliturva-asetuksen mukainen eläke-etuus, jonka laskemiseen sovelletaan asetuksen 52 artiklan määräyksiä eläkkeiden laskennasta ja joka asetuksen perusteella pitää voida viedä maasta toiseen. Siis meillä on katsottu, että se, mitä hallitus nyt esittää, ei olisi mahdollista. Siitä on pitkä perinne.

Tämän jälkeen valiokunta on saanut käsiteltäväksi tämän hallituksen esityksen, jossa nimenomaan nyt ehdotetaan, että sosiaaliturva-asetuksen 52 artiklan sijasta 58 artiklan mukaisesti voitaisiin tulkita, että kansaneläke olisikin tässä ajassa vähimmäisetuus, jota voisi jättää maksamatta maasta toiseen. Ja näin ollen tämä vakiintunut tulkinta olisi siis jatkossa se, että kansaneläkettä ei maksettaisi.

Toinen vakiintunut tulkinta tähän liittyen on se, että sosiaaliturva-asetus ei edellytä tänä päivänä sitä, että vähimmäisetuudet maksettaisiin ulkomaille, kuten tämä hallituksen esitys siis ehdottaa. Mutta se ei myöskään edellytä sitä, että sosiaaliturva-asetus tai EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö estäisi sen maksun. Tässä yhteydessä hallitus on päättänyt, että sitä nimenomaan ei maksettaisi.

Arvoisa puhemies! Sitten lähdetään käsittelemään sitä, mihin tämä perustuu. EU-lainsäädännön tulkinta on tässä taustalla siten, että hallitus arvioi, että sosiaaliturva-asetuksessa ei ole tarkkaa määritelmää sen 58 artiklan mukaisesta vähimmäisetuudesta, vaan se määritelmä on tarkentunut ja muodostunut EU-tuomioistuimen oikeuskäytännössä, jota sitten laajasti myöskin hallituksen esityksessä siteerataan. Taustalla siis on keskeisenä perusteluna se, että EU-tuomioistuimessa tehtiin aikanaan ratkaisu C-189/16 Zaniewicz-Dybeck, jossa tuomioistuin katsoi, että Ruotsin sosiaalivakuutuskaaren mukainen takuueläke on sosiaaliturva-asetuksen 58 artiklan mukainen vähimmäisetuus. EU-tuomioistuimen mukaan kyseinen takuueläke on tarkoituksensa perusteella sosiaaliturva-asetuksen mukainen vähimmäisetuus. Tämä tieto oli tärkeä, koska ennen Ruotsin takuueläkettä koskevaa tuomiota Ruotsin eläkeviranomaisen tulkinta oli, että Ruotsin takuueläke ei ole asetuksen mukainen vähimmäisetuus, ja takuueläkettä maksettiin muissa EU-maissa asuville eläkkeensaajille. Vuoden 23 alusta Ruotsi lakkautti siis tämän äsken kuullun perustelun, tuomioistuinpäätöksen, jälkeen tämän oman tukensa maksun ulkomaille nimenomaan sosiaaliturva-asetusta mukaillen. Ja näin myöskin takuueläkkeen saaminen lakkasi noin 17 000:lta Suomessa asuvalta henkilöltä, jotka olivat siis tämän Ruotsin takuueläkkeen piirissä.

No, tässä hallituksen esityksessä nyt lähdetään siitä, että kansaneläke olisi nykyisin luonteeltaan samanlainen kuin Ruotsin lainsäädännön mukainen takuueläke. Valiokunta siis toteaa selkeyden vuoksi, että takuueläkkeestä annetun lain mukainen takuueläke on jo — siis Suomessa jo takuueläke on — tällainen EU:n sosiaaliturva-asetuksen 58 artiklassa tarkoitettu vähimmäisetuus. Ja tätä kautta Suomi on ilmoittanut jo aikoinaan Euroopan komissiolle, että takuueläke on sosiaaliturva-asetuksen 58 artiklan mukainen vähimmäisetuus.

Perustuslakivaliokunta sitten omassa lausunnossaan totesi, että ei näe säätämisympäristöä, mutta he kiinnittävät huomiota siihen, että käsityksensä mukaan ei kuitenkaan ole täysin selvää, salliiko tämä äsken siteeraamani tuomio, C-189/16, kansaneläkelain muuttamista hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla. Selvää ei lausunnon mukaan ole myöskään se, onko ehdotettu sääntely sopusoinnussa EU-oikeuden

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

kanssa. Perustuslakivaliokunta toteaa omassa lausunnossaan, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä varmistua huolellisesti hallituksen esityksessä EU-oikeudesta esitetyn tulkinnan oikeellisuudesta. Ja näin ollen ollaan tilanteessa, että myös valiokunnassa on jouduttu käymään tätä keskustelua siitä, onko tämä mahdollista vai ei.

Arvoisa puhemies! Tämän vaikutuksista totean sen verran, että tämä koskee siis arviolta noin 24 000:ta ulkomailla asuvaa kansaneläkkeen saajaa, joiden etuuden suuruus olisi noin 130 euroa kuukaudessa keskimäärin. Näistä kansaneläkkeen saajista 74 prosenttia eli käytännössä 18 000 ihmistä asui Ruotsissa, ja heidän kansaneläkkeensä jäisi nyt sitten maksamatta 1.2. alkaen. Valtaosa eli 70 prosenttia näistä on naisia. Se kertoo siitä, että kysymys on erittäin pienituloisista eläkeläisistä. Käytännössä tämä muutos tarkoittaisi sitä, että 81 prosentilla eli vajaalla 20 000 henkilöllä se vaikutus olisi alle 200 euroa kuukaudessa ja noin 4 500:lla se vaikutus olisi yli 200 euroa kuukaudessa.

Valiokunta korostaa nyt, että toisessa EU-maassa asuvalla eläkkeensaajalla voi olla myöskin kansaneläkkeen menettämisen jälkeen oikeus asuinmaansa vähimmäisturvaan. Tätä olemme myös selvittäneet — siitä tarkemmin mietinnössämme.

Siirtymäajasta: Tässä on tarkoituksena, että tämä muutos tulisi voimaan 1.1.25 alkaen, joten kansaneläkkeen maksaminen ulkomaille keskeytettäisiin 1.2.25 alkaen. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että valiokunta on siitä huolissaan asiantuntijakuulemisen perusteella: tarvitaan riittävä muutoksiin varautuminen ja myöskin tiedotus, joka antaa sitten mahdollisuuden varautua tähän muutokseen. Tästä tarkemmin valiokunnan mietinnön viimeisessä osassa.

Arvoisa puhemies! Totean, että tämä päätös ei ole yksimielinen ja tähän sisältyy myöskin vastalause SDP:ltä, vihreiltä ja vasemmistoliitolta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Pekonen.

20.08 Aino-Kaisa Pekonen vas: Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys kohdistuu kansaneläkettä saaviin henkilöihin eli kaikkein pienituloisimpiin eläkeläisiin. Muutos pienentäisi noin 4 500:n kansaneläkkeen saajan eläketuloja yli 200 eurolla kuukaudessa. Tämä esitys on kohtuuton monessa yksittäisessä tilanteessa, mutta näistä ei ole saatu tarkempaa selvitystä. Tämä esitys vaikeuttaa tuhansien suomalaisten pienituloisten eläkeläisten tilannetta ja on joissakin tilanteissa jopa todellakin täysin kohtuuton. Esimerkiksi vanhusasiainvaltuutettu toteaa valiokunnalle antamassaan lausunnossa, että erityisen vaikea tai jopa mahdoton tilanne voisi olla edessä esimerkiksi vähintään 600 euroa kansaneläkettä saavalle yli 80-vuotiaalle, joka olisi pakotettu muuttamaan Suomeen kuukauden kuluessa, löytämään kodin ja hoitamaan muuttoon liittyvät asiat ja myös mahdollisen asumisperusteisen sosiaaliturvan, kuten asumistuen, hakemisen.

Tässä hallituksen esityksessä nämä säästövaikutukset on arvioitu puutteellisesti. On jätetty esimerkiksi huomioimatta lisääntyviä kuluja etuuksissa ja palveluissa, mikäli henkilöt muuttavat takaisin Suomeen. Siirtymäaika etenkin henkilöillä, jotka ovat pakotettuja muuttamaan Suomeen, on aivan kohtuuttoman lyhyt. Esitys on herättänyt ulkomailla asuvien eläkkeensaajien keskuudessa epätietoisuutta ja pelkoa omasta toimeentulosta ja myöskin tulevaisuudesta. Monet kansaneläkettä saavat eläkeläiset ovat hyvin riippuvaisia kansaneläkkeestä, ja sen leikkaaminen voisi johtaa esimerkiksi

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

asumisvaikeuksiin, terveydenhuollon palvelujen romuttamiseen ja elintason merkittävään alenemiseen.

Myös eläkeläisten mahdollisuudet korvaavaan sosiaaliturvaan nykyisessä asuinmaassaan ovat jääneet esityksessä tarkemmin selvittämättä. Ainakin Ruotsin ja Espanjan osalta, joissa valtaosa ulkomailla asuvista kansaneläkkeen saajista asuu, nämä vaikutukset olisi mielestäni pitänyt arvioida tässä esityksessä. Hallituksen esityksen mukaan henkilöillä, joille ei enää maksettaisi kansaneläkettä, ”voi olla asuinmaassaan oikeus saada jotain etuutta lakkaavan eläkkeen tilalle”. Onhan tämä nyt aika epämääräistä.

Tämä hallituksen esitys myös kohtelee eriarvoisesti sosiaaliturvasopimusmaissa asuvia eläkeläisiä verrattuna EU:ssa asuviin. Esityksen mukaan kansaneläkkeen maksu voi jatkua esimerkiksi Chileen ja Israeliin muttei kuitenkaan Ruotsiin tai Viroon. Hallituksen esitystä on perusteltu EU-tuomioistuimen päätöksellä, vaikka perusteluna esitetty tapaus ei velvoita Suomea muuttamaan lainsäädäntöä.

Arvoisa puhemies! Valiokunnassa opposition edustajista lisäksi SDP:n ja vihreiden edustajat olisivat pitäneet tärkeänä, että asian EU-oikeudellinen arviointi olisi tehty huolellisemmin. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen.

20.12 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa rouva puhemies! Käsitlemme tänään hallituksen esitystä, jolla hallitus lopettaa ulkomailla asuvien, eläkkeellä olevien kansaneläkkeen maksun — 1.2. loppuu 24 000:lla kansaneläkettä saavalla kansaneläkkeen maksu. Onhan tämä erittäin iso ja merkittävä päätös, ja tähän kytkeytyy monia niin perustuslaillisia kuin sitten EU-oikeudellisia kysymyksiä. Perustuslakivaliokunta sinällään ei asettanut estettä, etteikö hallitus voisi lopettaa kansaneläkkeen maksua ulkomaille, mutta perustuslakivaliokunta kehotti sosiaali- ja terveysturvaliokuntaa varmistamaan, että tässä toimitaan EU-oikeuden mukaisesti. Palaan tähän myöhemmin.

No, 1.2. loppuu tosiaan 24 000:n kansaneläkettä saavan eläkkeen maksaminen, ja oikeastaan huomionarvoista tässä on se, että kansaneläkkeen maksu jatkuu muun muassa Chileen ja Israeliin hallituksen linjausten mukaisesti, mutta niin Ruotsiin kuin vaikka Aurinkorannikolle kansaneläkkeen maksu loppuu. Ja tämä on yksi kysymys, joka asettaa ehkä vähän eriarvoiseen asemaan ulkomailla asuvat eläkkeensaajat, niin että osalla kansaneläke jatkuu ja osalla ei. Tämä perustuu myös siihen ajatukseen, että kun tässä puhutaan tästä sosiaaliturva-asetuksesta ja vähimmäisasetuksesta, niin on katsottu kiistattomasti, että takuueläke on tämmöinen vähimmäis-, minimietuus, jota ei makseta ulkomaille. No, nyt hallitus niputti takuueläkkeen ja kansaneläkkeen yhdeksi, tai he tulkitsevat tätä yhdenmukaisena, ja he arvioivat, että näitä tulkitaan tämän sosiaaliturva-asetuksen mukaan vähimmäiseläkkeenä, jonka maksaminen voidaan lopettaa ulkomaille, ja tämä on kiistanalainen kysymys.

Kysynkin nyt hallituspuolueitten edustajilta: miten te perustelette näitten eläkkeiden niputtamista? Esimerkiksi monet kansaneläkettä saavat ovat tehneet myös pitkän työuran. Tunnen monia pienituloisia, vaikka naishenkilöitä, vanhempia ihmisiä, jotka ovat tehneet elämänsä työtä pienellä palkalla joka päivä, ja he saavat kansaneläkettä oman pienen työeläkkeensä lisäksi. Se kuuluu merkittävästi osana siihen heidän eläkkeeseensä. Tässä te rajaatte näitten pientä työeläkettä saavien mahdollisuuden muuttaa ulkomaille. Isolla eläkkeellä, kun ei saa kansaneläkettä, voidaan kyllä muuttaa, mutta pienituloisilla ei ole

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

mitään asiaa. Haluan myös, että kuvaisitte, että kansaneläke on hyvin erityyppinen eläke kuin takuueläke, ja riidatonta on näitten asetusten ja EU-oikeuden mukaan, että se takuueläke on minimietuus, ja sen maksaminen ulkomaille on tämän mukaan ok, mutta kansaneläkkeen niputtaminen tähän samaan kategoriaan ei ole riidaton asia, ja tähän toivoisimme saavamme perusteita — etenkin, kun Suomen järjestelmässä monet pientä työeläkettä saavat joutuvat turvautumaan myös kansaneläkkeeseen. Silloin mielestäni ei täysin riidattomasti voi olla kyse siitä, että tämä on minimietuus.

Sitten kerroinkin jo, että ei suinkaan kaikkiin maihin tätä lopeteta 1.2., mutta merkittävään osaan. Ja sitten mennään tähän EU-oikeudelliseen näkökulmaan. Eli perustuslakivaliokunta antoi sosiaali- ja terveysvaliokunnalle tehtäväksi, että ei ole perustuslaillista estettä lopettaa kansaneläkkeen maksamista, mutta valiokunnan tulee varmistua siitä, että tämä on EU-oikeuden mukainen, eli että voimme lopettaa tämän EU-oikeuden näkökulmasta. Pyysimme lausunnot apulaisoikeusasiamies Sakslinilta ja sitten professori Tuomas Ojaselta, ja siteeraan nyt tätä Tuomas Ojasen valiokunnalle antamaa lausuntoa. Täällä todetaan esimerkiksi kappaleessa 13: ”Selvyyden vuoksi todettakoon, ettei kyseenalaista siis ole ’vain’ se, edellyttääkö EU:n sosiaaliturva-asetus, sellaisena kuin sen sisältö täsmentyy EU-tuomioistuimen oikeuskäytännössä, nyt ehdotettavaa sääntelyä. Kyseenalaista myös on, ovatko ehdotetut muutokset kansaneläkelakiin ylittääkään sopuoinnussa EU:n sosiaaliturva-asetuksen kanssa.” Toisaalta Kelan lausunto, kappale 16: ”Esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossa Kansaneläkelaitos piti tulkin-
nanvaraisena, onko kansaneläkelakiin ehdotettu muutos riittävä kansaneläkkeen EU:n sosiaaliturva-asetuksen mukaisen luokittelun muuttamiseksi, koska etuuden luonnetta ei olla muuttumassa. Kansaneläkelaitoksen mukaan esitysluonnoksessa tätä tulkinnanvaraisuutta ei ollut tuotu riittävästi esiin.” Sitten kappale 17: ”Selvyyden vuoksi totean lopuksi, ettei voida myöskään oikeudellisesti riidattomasti ja varmasti sanoa, että lakiehdotus on EU-oikeuden vastainen. Sitä vastoin voidaan ’vain’ sanoa, että ehdotetun sääntelyn EU-oikeuden mukaisuus on oikeudellisesti epäselvä ja riidanalainen asia, koska EU-oikeus, sellaisena kuin se ilmenee EU-tuomioistuimen tähänastisen oikeuskäytännön valossa, ei anna yksiselitteistä ja riidatonta vastausta esillä olevaan asiaan.”

Eli tämä on riidanalainen asia, ja mielestämme oli huonoa, että kun me sosiaalidemokraatit esitimme, että olisimme valiokunnassa kuulleet vielä asiantuntijoita varmistaksemme tämän EU-oikeuden mukaisuuden, niin tähän hallituspuolue ei suostunut. Ja mielestämme tässä ei ole varmistuttu nyt siitä perustuslakivaliokunnan meille antamasta huomiosta, että kansaneläke voidaan näin vain lopettaa näin monilta tuhansilta ihmisiltä ilman, että meillä on täysi selkeys siitä, mitä EU-lainsäädäntö tästä on mieltä. — Kiitos, arvoisa rouva puhemies.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hamari.

20.19 Lotta Hamari sd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä esitys kansaneläkkeen maksamisen lakkauttamisesta ulkomaille herättää suurta huolta, kuten edellisessäkin puheenvuorossa kuulimme. Sen vaikutukset koskettavat erityisesti kaikkein pienituloisimpia eläkeläisiä. Sen seurauksena 24 000 henkilön eläkkeen maksaminen EU- ja Eta-maihin ja Sveitsiin loppuisi ensi vuonna. Tämä muutos tuo monelle epäreilun tilanteen, ja on suorastaan kohtuutonta ajatella, että pienituloinen eläkeläinen voisi niin nopealla aikataululla muuttaa Suomeen. On myös tärkeää muistaa, että monet näistä eläkeläisistä

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

ovat tehneet koko työuransa Suomessa ja maksaneet veronsa rakentaessaan tätä yhteiskuntaa. He ovat osallistuneet yhteisön rakentamiseen ja elättäneet itsensä usein pienillä tuloilla, ja monille kansaneläke onkin ollut se viimeinen turvaverkko vanhuuden koittaessa. Heidän ei pitäisi joutua maksamaan hintaa siitä, että ovat tehneet työnsä Suomessa ja haluavat viettää eläkepäiviä jossain muualla. Kansainvälisyys on hyvää. Meidän tehtävämme olisi varmistaa, että heidän toimeentulonsa on turvattu riippumatta siitä, missä he asuvat. Esityksen mukaan muutoksesta kärsisi ainakin 4 500 kansaneläkkeen saajaa, joiden eläkkeet pienenisivät yli 200 eurolla kuukaudessa. Eikä tämä ole siis vain taloudellinen taakka vaan voi vaikuttaa myös eläkeläisten mahdollisuuksiin saada tarvitsemaansa hoitoa ja tukea.

Hallitus on myös mitä ilmeisimmin arvioinut esityksen säästövaikutuksia puutteellisesti. Huomiotta ovat jääneet muun muassa ne lisäkustannukset, joita syntyisi, jos eläkeläiset muuttavat takaisin Suomeen. Myös siirtymäaika on liian lyhyt, ja esitys on jättänyt huomiotta myös sen, miten ulkomailla asuvat eläkeläiset voisivat saada tarvitsemansa korvauksen nykyisessä asuinmaassaan.

Lisäksi on huomattava, että esitys kohtelee eriarvoisesti eläkeläisiä eri maissa. Kuten tässä on jo tullut ilmi, eläkemaksu voisi jatkua Israelin tai Chilen kaltaisiin maihin mutta ei esimerkiksi Ruotsiin tai Viroon, mikä on epätasa-arvoista.

Esitystä on myös perusteltu EU-tuomioistuimen päätöksellä, mutta perustuslakivaliokunta on todennut, ettei ole selvää, onko hallituksen esitys lainkaan EU-oikeuden mukainen. Myös Kela on tuonut esiin huolensa esityksen toimeenpanosta.

Me sosiaalidemokraatit emme voi hyväksyä esitystä, joka heikentää tuhansien pienituloisten eläkeläisten elämää ja toimeentuloa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Berg.

20.22 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys kansaneläkkeen maksamisen lakkauttamisesta ulkomaille on vakava isku pienituloisimmille eläkeläisille. Leikkaus kohdistuu noin 24 000 eläkkeensaajaan, joista monet ovat täysin riippuvaisia kansaneläkkeestä toimeentulonsa ja terveydenhuoltonsa turvaamiseksi. Erityisesti iäkkäille, esimerkiksi yli 80-vuotiaille, esitys aiheuttaa kohtuuttomia tilanteita, joissa heiltä leikataan satoja euroja kuukaudessa tai heidät pakotetaan muuttamaan Suomeen lyhyellä varoitusajalla ilman realistista mahdollisuutta järjestää asumista ja palveluja.

Arvoisa puhemies! Tämänkin hallituksen esityksen vaikutuksia on arvioitu puutteellisesti. Säästöjen rinnalla on unohdettu laskelmat kustannuksista, joita syntyy, jos ihmiset muuttavat Suomeen ja tarvitsevat täällä asumisperusteista sosiaaliturvaa. Perustuslakivaliokunta on myös todennut, että esitys voi olla ristiriidassa EU-oikeuden kanssa, eikä hallitus ole kyennyt esittämään riittäviä oikeudellisia perusteluja muutokselle, mikä on huolestuttavaa ja mihin eduskunnan tulisi vielä kiinnittää huomiota. Myös Kela on ilmaissut huolensa esityksen toimeenpanon laillisuudesta ja käytännön ongelmista.

Arvoisa puhemies! Esitys myös kohtelee eläkeläisiä eriarvoisesti. Kansaneläkkeen maksu jatkuu sosiaaliturvasopimusmaihin, mutta ei EU- ja Eta-maihin, kuten esimerkiksi Ruotsiin ja Viroon. Eli esimerkiksi Floridassa asuvalle eläkeläiselle maksetaan myös jatkossa kansaneläkettä, mutta muihin Pohjoismaihin kansaneläkettä ei enää makseta. Tämähän edistää Pohjoismaiden tavoitetta tulla maailman integroituneimmaksi alueeksi? Suunta on lähinnä toiseen suuntaan.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Esitys on herättänyt ulkomailla asuvien eläkkeensaajien keskuudessa epätietoisuutta ja pelkoa omasta toimeentulosta ja tulevaisuudesta. Monet ovat hyvin riippuvaisia kansaneläkkeestä, ja sen leikkaaminen voisi johtaa esimerkiksi asumisvaikeuksiin, terveydenhuollon palvelujen rajoittamiseen ja elintason merkittävään alenemiseen.

Myös eläkeläisten mahdollisuus korvaavaan sosiaaliturvaan nykyisessä asuinmaassaan on jäänyt esityksessä tarkemmin selvittämättä. Ainakin Ruotsin ja Espanjan — joissa valtaosa ulkomailla asuvista kansaneläkkeen saajista asuu — osalta vaikutukset olisi pitänyt arvioida esityksessä. Hallituksen esityksen mukaan henkilöillä, joille ei enää maksettaisi kansaneläkettä ”voi olla asuinmaassaan oikeus saada jotain etuutta lakkaavan eläkkeen tilalle”. Esimerkiksi Norjassa ei ole olemassa vastaavaa takuueläkettä, joka korvaisi menetetyn kansaneläkkeen.

Arvoisa puhemies! Tämä esitys on valitettavasti huonosti valmisteltu ja epäinhimillinen. Se aiheuttaa turhaa pelkoa ja epävarmuutta tuhansille eläkeläisille. SDP ei hyväksy pienituloisten eläkeläisten toimeentulon heikentämistä ja vetoaa hallitukseen, että esitys peruttaisiin. Suomi on maa, jossa pidetään huolta kaikista, myös ulkomailla asuvista pienituloisista eläkeläisistä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Valtola.

20.26 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Lakiesityksen tarkoitus on vahvistaa Suomen julkista taloutta, mutta toisaalta ehdotettu muutos yhtenäistää myös käytäntöjä Suomen EU-naapurivaltioiden kanssa, koska myös Ruotsissa ja Virossa kansaneläkkeeseen rinnastettavat eläkkeet katsotaan asetuksen mukaisiksi vähimmäiseläkkeiksi, jotka lasketaan kansallisen lainsäädännön perusteella ja joita ei ulkomaille makseta. Esityksen mukaan ehdotettujen muutosten taustalla on sosiaaliturva-asetuksen mukaista vähimmäisetuutta koskeva viimeaikainen oikeuskäytäntö ja kansaneläkejärjestelmään Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen voimaan astumisen jälkeen tehdyt muutokset, joiden perusteella voidaan tarkastella uudelleen kansaneläkkeiden luokittelua suhteessa sosiaaliturva-asetukseen. Australiaan, Chileen, Israeliin, Kanadaan ja Yhdysvaltoihin kansaneläkettä maksetaan sosiaaliturvasopimuksen perusteella.

Valiokunnassa kävimme kyllä EU-lainsäädäntöä läpi niin perusteellisesti kuin sen nyt pystyy tällä hetkellä käymään. Valiokunnan asiantuntijaselvitysten mukaan Ruotsin takuueläkettä koskevan, EU-tuomioistuimen asiassa antaman tuomion jälkeen on Suomessa seurattu tiiviisti Ruotsin kansallisen lainsäädännön kehitystä EU-tuomioistuimen tuomion jälkeen ja Euroopan komission mahdollisia reaktioita Ruotsissa tehtyyn ratkaisuun. EU-komissio ei ainakaan toistaiseksi ole puuttunut siihen, että Ruotsi maksaa takuueläkkeen vain Ruotsissa asuville henkilöille. Tämänkin perusteella voidaan tulkita, että komissio ei ole pitänyt Ruotsin ratkaisua sosiaaliturva-asetuksen vastaisena.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lindén.

20.29 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Yleensä omissa puheenvuoroissani käytän numeroita ja pykälä ja pyrin hyvin asiapohjaisesti näitä käymään läpi. Tällä kertaa kuitenkin lähestyn tätä asiaa yksilön kautta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan vakinaiset jäsenet ovat olleet tämän käsittelyn kaikissa vaiheissa mukana, ja täällä on kuultu perusteellisia näkemyksiä siitä, miten tätä EU-

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

oikeusasiasiaa ja muita on pohdittu. Mutta minä kerron tapauksesta, joka kuuluu lähipiiriini, nyt jo edesmenneestä henkilöstä eli itse asiassa kummitädistäni: Hän aikanaan Suomessa avioitui nuorena, jäi perheenäidiksi saatuaan lapsia. Sitten tuli avioero, ja sen jälkeen hän hakeutui työelämään, mutta työt olivat matalapalkkaisia ja aika lyhytjaksoisia, ja lasten aikuistuttua hän sitten suomenruotsalaisena meni Ruotsiin ja siellä sitten löysi uuden aviopuolison ja oli pitkälti noin 50:stä 65 ikävuoteen siellä kotona. Kun kävin hänen luonaan aikanaan automatkalla, niin muistan, kuinka onnellinen hän oli, kun hän kertoi saavansa Suomesta kansaneläkettä.

Nyt olen konkreettisesti ymmärtänyt, että tällaisten henkilöiden, pienituloisten, kansaneläke Ruotsissa, Espanjassa ja eräissä muissa maissa loppuu, ja pidän tätä henkilökohtaisesti suurena vääryytenä. Kun tämä asia tuli ensimmäisen kerran julkisuuteen, niin tästähän annettiin kuva, että tämä on jollakin lailla eliitin etuus siellä Aurinkorannikolla. Mutta selvästi suurempi osahan on tässä ihan meidän lähinaapurisamme, juuri tällä tavalla elämänvaiheiden muuttamina ja sinne... [Puhuja yskii] — flunssa vaivaa tässä — siirtyneinä.

Eli ihan tällä tavalla [Puhuja yskii] — anteeksi — lähestyn tätä asiaa ja halusin valottaa yksilön elämänkaaren kautta tätä asiaa. Minusta tämä esitys ei ole hyväksyttävä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Forsgrén.

20.31 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa rouva puhemies! Hallitus tosiaan lakkauttaa esityksellään kansaneläkkeen maksamisen ulkomaille. Tämä tulee koskemaan noin 24 000:ta henkilöä. Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen maksaminen loppuu EU- ja Eta-maihin ja Sveitsiin ensi vuoden alusta elikkä 1. päivä helmikuuta alkaen.

Minä ajattelen, että tässä hallituksen esityksessä on kaksi elementtiä, mitä minä en allekirjoita. Meillä on jotenkin järjestelmä, missä ihmisiltä, jotka ovat pienituloisia, viedään enemmän asioita pois ja sitten heitä myös valvotaan ja samanlaisia elementtejä ei ole meillä, jotka tienaa tässä yhteiskunnassa vähän enemmän. Meillä on siis tilanne, missä työeläkkeen saajat saavat matkustaa eläkeiässään kyllä ihan minne haluavat, mutta sitten meillä on tilanne tulevaisuudessa, että kansaneläkkeitä saavat eivät sitä enää tulevaisuudessa ulkomaille saa. Tässä on minun mielestäni periaatteellinen kysymys vapaudesta, siitä, minkä takia ihmisiä kohdellaan tietoisesti näin.

Minä en myöskään pidä tätä taloudellisesti järkevänä. Hallituksen esityksessähän ollaan laskettu talousvaikutukset vain pelkästään niitten kansaneläkkeitten menojen muutoksella eli sillä, että kun on tietty määrä vähemmän ihmisiä, joille sitä nyt tulevaisuudessa maksetaan, koska ulkomaille sitä ei makseta, niin se lasketaan säästönä. Mutta tässä esityksessä ei ole otettu millään tasolla huomioon sekä niitä sosiaaliturva- että sosiaalipalveluitten kustannuksien nousua, kun nämä ihmiset sitten tulevat takaisin Suomeen. Totta kai heillä silloin on kaikenlaiset oikeudet niin kuin kaikilla muillakin käyttää sosiaali- ja terveyspalveluita ja tarvittaessa kaikenlaisia sosiaalietuuksia. Minä en millään usko, että tämä todellisuudessa säästää joko ollenkaan tai luultavasti yhtään näin paljon kuin tässä hallituksen esityksessä ollaan arvioitu. Pahimmillaan tämä saattaa johtaa siihen, että menoja tulee jopa enemmän. Monet ihmiset, jotka ovat tällä kansaneläkkeellä ulkomailta, ovat hyvin riippuvaisia tästä kansaneläkkeestä. Sen leikkaaminen voi johtaa esimerkiksi asumisvaikeuksiin, terveydenhuollon palvelujen rajoittamiseen ja elintason merkittävään alenemiseen.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Tässä on hyvin nostettukin esille, että tässä on myös alueellista haastetta, epäoikeudenmukaisuutta, koska nyt siis tosiaan käy niin, että niillä, jotka asuvat Euroopassa EU- tai Eta-maissa, tämä etuus leikkaantuu mutta näin ei kuitenkaan tapahdu niissä maissa, joilla on Suomen kanssa tällainen sosiaaliturvasopimus, kuten Australian, Chilen, Israelin, Kanadan ja Yhdysvaltojen osalta. Elikkä ihmisiltä, jotka asuvat näissä kyseisissä maissa ja joille maksetaan kansaneläkettä, tämä ei poistu, ja ajattelen, että ei tässä kyllä ihan kaikilta osin yhdenvertaisuus täyty.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Rantanen.

20.34 Piritta Rantanen sd: Arvoisa puhemies! Tässä salissa ja tällä kaudella on puhuttu paljon pohjoismaisesta mallista. Viime aikoina kuulimme ministerin puheenvuoroja Tanskan mallista, ja on se Ruotsin mallikin moneen kertaan ollut käsittelyssä. Ja ehkä tämä nyt on taas se yksi Ruotsin malli, jota tämä hallitus esittää. Jotenkin toivoisin, että meillä olisi täällä Suomessa sellaisia Suomen malleja, mutta ne tuntuvat olevan aika vähissä tällä kaudella.

Pääministeri on jo kauden aluksi sanonut, että keneltäkään ei tulla vaatimaan kohtuuttomia, mutta täytyy kyllä sanoa, että tämä siirtymäaika, 1.2.2025, tuntuu kyllä todella kohtuuttomalta niitten ihmisten näkökulmasta, jotka ovat pakotettuja muuttamaan Suomeen tämän muutoksen takia, ja kyllä tämä kohtuuttoman nopeasti voimaan tulee. On aivan selvää ja ymmärrettävää, että esitys onkin herättänyt ulkomailla asuvien eläkkeensaajien keskuudessa epätietoisuutta ja pelkoa siitä omasta toimeentulosta ja tulevaisuudesta.

Mutta niin kuin täällä on jo useaan kertaan mainittu, kyllähän tämä yhdenvertaisuus on se asia, josta luulisi, että se olisi itsestään selvä asia, mutta eihän se ole. Kyllä on niin, että tämä hallituksen esitys kohtelee eriarvoisesti niissä maassa asuvia, joissa tämä sosiaaliturvasopimus on tehty, ja niin kuin täällä on lueteltu, niitä ovat esimerkiksi Yhdysvallat, Kanada, Chile ja Israel. Jotenkin se tekee tästä asiasta erityisen erikoisen, että esimerkiksi Ruotsissa ja Virossa asuvia eläkeläisiä tämä kohtaa. Olen itsekin keskustellut sellaisten eläkkeensaajien kanssa, jotka ovat sieltä Ruotsista saaneet sitä eläkettä, ja kun se poistui, niin kyllä se epäarvoisuuden tunne heillä oli ihan valtavan suuri, ja varmasti on samalla tavalla näinkin päin. Ja jotenkin tulee sellainen ajatus, että no, emmekö me voisi EU:n sisällä sitten tehdä tällaisen sopimuksen, että edes EU-maissa tämä sosiaaliturvakuu olisi aina voimassa.

Kyllähän tämä on taas yksi esimerkki siitä, että kokeillaan kepillä jäätä, että missä se harmaa raja on EU-oikeuden ja kansainvälisten sopimusten suhteen. Ja niin kuin täällä on useaan otteeseen kerrottu, ei ole ollenkaan selvää, onko tämä linjassa EU-sopimusten ja EU-oikeuden kanssa, ja se on kyllä erityisen tärkeä seikka tässä nostaa esiin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Merinen.

20.37 Ville Merinen sd: Kiitos, arvoisa puhemies! Äsken huomasin, että rupeaa jo vähän väsyttämään tässä ja ei meinaa oikein ajatus pysyä kasassa, mutta sitten tajusin, että ollaanhan tässä aika pitkää päivää duunattu sote-valiokunnassa. Mutta sekään ei ole mitään verrattuna näiden ihmisten kokemuksiin, joista nyt puhutaan. Minä mietin, että onhan tämä aika rapsakka laki: 24 000 eläkkeensaajaa yhtäkkiä vain menettää eläkkeensä tässä. Siis

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

tämä on kyllä raju laki niin kuin monella mittapuulla. No, ei siinä mitään, mutta siirtymäaika varmasti on säädetty pitkäksi, koska tämä on niin raju veto. — Eipä ollutkaan, tässä on tämä siirtymäaika todella lyhyt.

Jotenkin karu, karu laki. Ei minulla oikeastaan muuta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Krista.

20.38 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on hallituksen esitys kansaneläkelain muuttamisesta niin, että Suomessa jatkossa kansaneläkettä saataisiin enää vain silloin, kun asutaan Suomessa. Tämä esitys tarkoittaisi käytännössä sitä, että Suomen valtio katsoisi, että julkisen talouden vakauttaminen, kuten hallituksen esityksessä ja valiokunnan mietinnössäkkin todetaan, perustuu nimenomaan vuosille 25—28 vahvistettuun julkisen talouden suunnitelmaan, jolla tavoitellaan 38 miljoonan euron vuosittaista valtiontalouden säästöä. Tämän esityksen mukaan siis taustalla olisi se, että katsottaisiin, että kansaneläke on sosiaaliturva-asetuksen mukainen minimisosiaaliturvaetus, joka voitaisiin jättää maksamatta toiseen EU-maahan. Tämä esitys mukailee siis niitä käytänteitä, jotka Ruotsissa ja Virossa ovat kansaneläkettä koskien, sillä siellä kansaneläkkeeseen rinnastettavat eläkkeet on katsottu sosiaaliturva-asetuksen mukaisiksi vähimmäiseläkkeiksi, jotka laskettaisiin kansallisen lainsäädännön perusteella ja joita ei maksettaisi ulkomaille.

Hallituksen perusteluissa on tähdätty siihen, että nimenomaan tämän sosiaaliturva-asetuksen nykyinen oikeustila on sen verran epäselvä, että tässä pystyttäisiin toimimaan niin kuin Ruotsissa on toimittu. Eli taustalla ja perusteena on tämä aikoinaan EU-tuomioistuimessa ratkaistu tapaus, jossa käytännössä ollaan tilanteessa, että asiassa C-189/16 Zaniewicz-Dybeck tuomioistuimen päätöksen kautta tuomioistuin katsoi, että Ruotsin sosiaalivakuutuskaaren mukainen takuueläke oli sosiaaliturva-asetuksen 58 artiklan mukainen vähimmäisetuus. Ennen Ruotsissa tulkinta oli se, että takuueläkettä koskevaa ulkomaille maksua oli ajateltu niin, että Ruotsin takuueläke ei olisi asetuksen mukainen vähimmäisetuus, joten silloin aikaisemmin Ruotsissa ajateltiin, että takuueläke pitää maksaa myös ulkomailla asuville, EU-maissa asuville eläkeläisille. Kun tämä tulkinta tuli, niin Ruotsi vuoden 23 alussa sitten lakkautti sosiaaliturva-asetusta soveltavissa maissa asuvien takuueläkkeet.

Arvoisa puhemies! Tähän historiaan me vetoamme, ja nyt kannattaa hiukan pysähtyä miettimään, mitä ollaan tekemässä. Ensinnäkin, niin kuin valiokunnan mietintö toteaa — eli myöskin sosiaali- ja terveysvaliokunta on todennut tässä omassa mietinnössään aivan selkeästi — Suomessa on aikaisemmin katsottu, että kansaneläke on sosiaaliturva-asetuksen mukainen eläke-etuus, jonka laskemiseen sovelletaan asetuksen 52 artiklan määräyksiä eläkkeiden laskennasta ja joka asetuksen perusteella voidaan viedä maasta toiseen. Siis nimenomaan aikaisemmin katsottiin, että kansaneläke ei ole vähimmäisetuus ja se pitää maksaa toisiin maihin. Nyt hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että tämä aikaisempi oikeuskäytäntö ja tulkinta, joka meillä oli, ei olisi enää voimassa tämän äskeisen Ruotsin esimerkin vuoksi, koska Ruotsissakin takuueläke on tehty näin. Nyt tässä uudessa esityksessä katsottaisiin, että sosiaaliturva-asetuksen 58 artiklan mukaisena vähimmäisetuutena voitaisiin pitää kansaneläkettä, ja on hyvin vakava kysymys, voiko Suomessa olla vähimmäisetuutena sosiaaliturva-asetuksen mukaisesti perustoimeentulon näkökulmasta kaikkein matalin eläke-etuus — eli käytännössä on ajateltu, että se olisi

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

takuueläke — mutta samaan aikaan tässä nyt ajatellaan, että myös kansaneläke olisi sitä. Minä olen hyvin huolissani siitä, kuinka helpolla valtavassa budjettilakipaineessa menevät tärkeät asiat eteenpäin.

Tässä on kysymys siis siitä, että me nyt tulkitsemme, että käytännössä sosiaaliturva-asetuksen mukainen vähimmäisetuus olisi myöskin kansaneläke. Valiokunnan mietinnössä todetaan, että sosiaaliturva-asetuksen mukaisen vähimmäisetuuden osalta Suomessa on pitkä perinne siitä, että se on perusturvan näkökulmasta nimenomaan takuueläke, ja tästä takuueläkkeestä on myöskin ilmoitettu, että se on meidän sosiaaliturva-asetuksen mukainen vähimmäisetuus. Mutta, arvoisa puhemies, nyt me siis tulkitsemme, että näin ei enää olisikaan, vaan meillä olisi vähimmäisetuutena sekä takuueläke että kansaneläke. Tässä unohtuu se, että kansaneläke itse asiassa suhteutetaan nimenomaan siihen, että pientä työeläkettä saavilla on ollut mahdollisuus saada kompensointia kansaneläkkeen puolelta. Näyttääkin siltä, että tämä pitkäaikainen suomalainen perinne sosiaalihistoriassa viittaisi siihen, että kansaneläke ei ole vähimmäisetuus, vaan sillä kompensoidaan nimenomaan sitä pientä työeläkettä. Kun aikoinaan säädettiin takuueläkkeestä, sillähän paikattiin sitä lovea, että Suomessa ei ole tätä matalinta eläkettä, joka antaa turvan ihan jokaiselle siitä huolimatta, minkälainen työhistoria on.

Me edustajat olemme kyllä aikalaisessa tilanteessa, jos näin heppoisin keinoin me otamme käyttöön tämän uuden tulkinnan, ja, arvoisa puhemies, tämä on todella iso kysymys siitä, ollaanko me nyt EU-oikeudellisilla vesillä. Miksi nostan tämän asian esiin — kannattaa todella vakavasti kuulla, mitä perustuslakivaliokunta sanoi sosiaali- ja terveysvaliokunnalle. Sosiaali... terveys... tuo... — Anteeksi, vähän pätkii, kun me olemme tässä kahdeksalta olleet jo liikkeellä, ja kello taitaa olla... [Aino-Kaisa Pekonen: Yhdeksän! — Kim Berg: Yhdeksän!] — Niin, lähes yhdeksän kohta, eli työpäivillä on kuitenkin ollut jonkin verran pituutta. Tässä taitaa 13 tuntia tulla kohta täyteen, mutta yritän saada vielä tämän keskeisimmän sanottua. — Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä varmistaa huolellisesti hallituksen esityksessä EU-oikeudesta esitetyn tulkinnan oikeellisuus. EU-oikeudesta perustuslakivaliokunta toteaa, mitä mekin muuten myös tässä mietinnössämme lainaamme, näin... — Hetkinen, kun saan sen paikan löydettyä. — Eli perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan, ettei sen käsityksen mukaan kuitenkaan ole täysin selvää, salliiko tuomio C189/16, josta siis äsken puhuin, kansaneläkelain muuttamista hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla. Selvää ei lausunnon mukaan ole myöskään se, onko ehdotettu sääntely sopusoinnussa EU-oikeuden kanssa.

Arvoisa puhemies! Tämä on todella iso asia, käsitelläänkö semmoista esitystä, joka on EU-oikeuden mukainen vai EU-oikeuden vastainen. Kun perustuslakivaliokunta tätä selvitti, he totesivat, että ei ole selvää, että tämä on EU-oikeuden kanssa sopusoinnussa. Meidän tehtäväksemme tuli tämä selvittää. No, nyt alkuun totean, että ensinnäkin se, onko Suomessa mahdollista, että takuueläke ja kansaneläke olisivat molemmat tällaista sosiaaliturva-asetuksen mukaista vähimmäisturvaa, jota ei tarvitsisi maksaa ulkomaille, on jo iso kysymys. Voidaanko me siis riistää ihmisiltä pois kansaneläke, jonka he kuvittelevat [Puhemies koputtaa] ansainneensa elämässä, sen pohjalta, että tämä olisi EU-oikeuden mukaista? Tästä meillä on nyt valiokunnassa eri käsitys. Me olemme kuulleet kahta asiantuntijaa, ja kohta käyn nämä lausunnot läpi, minkälaiset lausunnot saimme. Tämä on siis kiistanalainen asia, ja tämä on erittäin vakava asia, että näin kiistanalaisessa asiassa

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

emme voi olla nyt varmoja, ollaanko me käsittelemässä tänään tässä illassa EU-oikeudellisesti sopivaa esitystä vai sen vastaista esitystä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Holopainen.

20.47 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Ensin haluan kiittää kollegoja sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, jossa tehdään pitkää päivää: teidän työnne ansiosta sitten täällä salissa me muutkin pääsemme jyvälle siitä, mitä kaikkia epäkohtia näihin hallituksen esityksiin sisältyy, niin kuin nyt tähänkin esitykseen, jossa hallitus on lakkauttamassa kansaneläkkeen maksamisen ulkomaille.

Meillä on tiedossa se, että julkista taloutta ollaan tasapainottamassa, ja hallitus pääministeri Orpon suullakin on sanonut, että ”kaikkien suomalaisten pitää näihin talkoisiin osallistua”. No, taas jälleen kerran kummallisesti sitten kuitenkin nämä toimenpiteet kohdistuvat niihin kaikkein pienituloisimpiin. Hallitus jotenkin ihmeellisellä tavalla onnistuu löytämään aina ne pienituloisimmat, jotka nyt kantavat vastuun tästä koko Suomen julkisen talouden tasapainottamisurakasta, ja tämä kyllä tuntuu jälleen täysin kohtuuttomalta.

Täällä on nostettu esiin se, että ensinnäkin tämä tulee voimaan todella nopeasti eli tammikuun alussa, mikä jo sinänsä on tosi kohtuutonta. Sitten tässä esimerkiksi vanhusasiavaltuutettu on todennut, että tällainen mahdoton tilanne voi olla... Hän on nostanut esimerkiksi sen, että vaikkapa tällainen vähintään 600 euroa kansaneläkettä saava yli 80-vuotias nyt sitten joutuu todella ahdinkoon siinä, että mahdollisesti on pakotettu muuttamaan Suomeen kuukauden kuluessa, etsimään kodin ja hoitamaan kaikki muuttoon liittyvät asiat ja muut järjestelyt. Onhan tämä nyt täysin kohtuutonta, että ihmiset ajetaan tällaiseen ahdinkoon.

Tuntuu, että tässä toistuvat nyt nämä samat ongelmat kuin näissä hallituksen aiemmissakin esityksissä. Säästövaikutukset on arvioitu puutteellisesti, eli ihmisiä ajetaan ahdinkoon, mutta sitten näyttää siltä, että nämä vaikutukset tähän julkisen talouden tasapainottamiseen eivät kuitenkaan ole kovin merkittävät tai sitten niitä ei ole edes vaivauduttu selvittämään. Eli on tosi vaikea ymmärtää, miksi näitä asioita sitten ihmisten kiusaksi tehdään ylipäätään.

Täällä hyvin SDP:n, vihreiden ja vasemmistoliiton yhteisessä vastalauseessa, joka löytyy dokumenttina tästä valiokunnan mietinnöstä, todetaan se, että asiantuntija-kuulemisten perusteella vaikutusarvioinnit ovat jälleen kerran puutteellisia, mikä on jo aika tavallista näissä hallituksen esityksissä ja osoittaa tällaisista heikkoa intoa tehdä kunnollista lainsäädäntöä. Ja sitten kirsikkana kakun päälle täällä kollegat puheenvuoroissaan ovat nostaneet esiin myös sen mahdollisuuden, että tämä saattaa olla EU-oikeuden kanssa ristiriidassa. Kyllä herää kysymys, että ettekö te hallituspuolueitten edustajat kuule näitä viestejä ja eikö teidän mielestänne kannattaisi nyt vielä harkita sitä, kannattaako tällaista hallituksen esitystä täällä ylipäätään hyväksyä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Laiho.

20.50 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Meillä on hallituksen esitys, jossa ehdotetaan muutettavaksi kansaneläkelakia, ja siinä esitetään, että kansaneläkettä maksettaisiin vain Suomessa asuville henkilöille eli sitä ei maksettaisi jatkossa enää ulkomaille. Näillä

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

muutoksilla vahvistettaisiin kansaneläkejärjestelmän tarkoitusta vähimmäiseläkkeenä niille Suomessa asuville henkilöille, joiden työeläke lyhyen työuran tai matalan ansiotason vuoksi on jäänyt vähäiseksi tai joilla oikeutta työeläkkeeseen ei ole.

Ensiksikin täytyy omana näkökantani sanoa, että kun on kyse ulkomaille maksettavasta etuudesta ja kyse myöskin sosiaaliturvaan liittyvästä asiasta, niin pidän tätä esitystä hyvinkin perusteltuna. Tämä esitys perustuu vuosille 25—28 vahvistettuun julkisen talouden suunnitelmaan, ja tällä tavoitellaan toki säästöjä 38 miljoonaa euroa, jotta voidaan Suomessa asuville turvata niitä palveluja, joita ihmiset täällä tarvitsevat. Muutoksilla vahvistetaan kansaneläkejärjestelmän tarkoitusta turvata Suomessa asuvan henkilön toimeentuloa silloin, kun henkilön työeläke lyhyen työuran tai matalan ansiotason vuoksi on jäänyt vähäiseksi tai oikeutta työeläkkeeseen ei ole.

Tämän esityksen mukaan ehdotettujen muutosten taustalla on Eta-sopimus, Eta-sopimuksen voimaan saattamisen jälkeen tehty muutokset, joiden perusteella voidaan tarkastella uudelleen kansaneläkkeiden luokittelua suhteessa sosiaaliturva-asetukseen. Niin kuin täällä on jo noussut esille, Ruotsihan on jo tämän muutoksen tehnyt. Vuoden 23 alussa Ruotsi lakkautti sosiaaliturva-asetusta soveltavissa maissa asuvien takuueläkkeet ja takuueläkkeen saaminen lakkasi noin 17 000:lta Suomessa asuvalta henkilöltä. En muista, että tästä olisi kovin suurta keskustelua silloin käyty, että Ruotsi tämän lakkautti. No, minkä takia siitä ei käyty keskustelua? No, tietenkin sen takia, että jos henkilöllä on sellainen tilanne, että hän tarvitsee sosiaaliturvaa, niin sitten hän saa siitä kyseisestä maasta sen maan vähimmäissosiaaliturvan. Se pitää toki siitä maasta hakea. Vakiintuneen tulkinnan mukaan sosiaaliturva-asetus ei edellytä vähimmäisetuuden maksamista ulkomaille, mutta sosiaaliturva-asetus tai EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö ei myöskään sitä estä.

Perustuslakivaliokunta ei nähnyt estettä tämän lain säätelylle, eikä siinä muodostunut perustuslaillista estettä. Perustuslakivaliokunta on perustoimeentuloturva koskevan säännöksen yhteydessä pitänyt lainsäätäjälle asetettavan toimintavelvoitteen luonteen mukaisena sitä, että sosiaaliturvaa suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti. Lausunnon mukaan, kuten puheenjohtaja täällä aiemmin nosti esille, sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä varmistua huolellisesti hallituksen esityksessä EU-oikeudesta esitetyn tulkinnan oikeellisuudesta, ja tästä asiasta pyydettiin lausunto muun muassa apulaisoikeusasiamieheltä, joka totesi yhteenvedossa, että sinänsä EU-sosiaaliturva-asetus on yhteensovittamisasetus, minkä vuoksi se ei estä tekemästä hallituksen esittämiä lainsäädännön muutoksia. Apulaisoikeusasiamies ei myöskään nähnyt estettä sille, että Suomi tulkitsee asetusta siten, että sen kansaneläkelain mukaiset etuudet ovat asetuksen määritelmien mukaan vähimmäisetuisuuksia.

Valiokunta myöskin korosti sitä, että toisessa EU-maassa asuvalla eläkkeensaajalla voi olla kansaneläkkeen menettämisen jälkeen oikeus asuinmaansa vähimmäisturvaan. Samalla tavalla, jos Suomessa asuu, täällä on oikeus siihen vähimmäissosiaaliturvaan. Oikeus etuuteen ja etuuden määrä ratkaistaan kussakin yksittäistapauksessa eläkkeensaajan asuinmaan lainsäädännön mukaan.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa kiinnitettiin huomiota siihen, että tämä voimaantulo tulee aika nopeasti. Toki tämän lain valmistelusta on jo tiedotettu aiemmin, mutta valiokunta kuitenkin korosti, että lain voimaantulosta ja sen vaikutuksista on tiedotettava selkeästi ja tarpeeksi ajoissa ulkomaille asuville kansaneläkettä saaville henkilöille, jotta he voivat näihin muutoksiin myöskin omassa elämässään varautua ja

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

sitten tarvittaessa tukeutua sen maan sosiaaliturvajärjestelmään, jonka maan alueella he asuvat.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Ja sitten vastauspuheenvuoro, edustaja Kiuru, Krista.

20.56 Krista Kiuru sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos mahdollisuudesta nopeasti kommentoida. — Tuossa hyvin varapuheenjohtaja kävi jo tätä EU-oikeudellista ongelmaa läpi, mutta on tärkeää sanoa tässä salissa, että me siis saimme tämän tehtävän PeViltä ja me pyysimme kaksi asiantuntijalausuntoa, joista toinen oli sellainen kuin tässä varapuheenjohtaja totesi, eli Suomen apulaisoikeusasiamies totesi, että hänen tulkintansa mukaan tämä voisi olla oikea tulkinta, mutta hän ei ole siitä varma ja hän ei voi antaa siitä varmuutta, ja myöskin meillä oli toinen lausunto, joka oli selkeästi kriittinen, joka oli taas Tuomas Ojasen lausunto, ja hänen mukaansa nämä edellytykset eivät ole näin simppelet. Nyt tältä pohjalta toivoimme valiokunnassa, että olisi otettu vielä yksi lausunto, mutta siihen ei ollut sitten mahdollisuutta enää. Olisi myöskin ollut järkevää kolme sosiaaliturvan asiantuntijaa haastatella siitä, milloin on muuttunut tämä käsitys, että Suomen kansaneläke olisikin vähimmäisetuus, ja tähän ei sitten enää ollut mahdollista edes kirjallisesti saada lausuntoja. Nimenomaan tämä valiokunnan mietintöhän todistaa, että ennen tulkittiin, että kansaneläke ei ole vähimmäisetuus, ja nyt se on tänään täällä salissa toisessa asennossa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten puhujalistaan. — Edustaja Nurminen.

20.57 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa rouva puhemies! Me keskustelemme tänään kansaneläkkeen lopettamisesta ulkomailla asuville — koskee 24 000:ta eläkettä saavaa. Tämä on äärettömän iso kysymys. Tästä on tullut paljon palautetta. Meillä on paljon pienituloisia eläkkeensaajia, jotka asuvat ulkomailla, ja he ovat olleet yhteydessä Suomen eduskuntaan ja peränneet vastauksia, että millä perusteilla heidän kansaneläkkeensä lopetetaan. On äärettömän tärkeää, että tämä lainsäädäntötyö tehdään huolella ja me olemme varmistuneet myös tästä EU-oikeudellisesta näkökulmasta. Lähtökohta tässä varmasti on, että hallitushan on lähtenyt leikkaamaan pienituloisilta. Juuri käsitelimme eläkkeensaajan asumistukeen kohdistuneita leikkauksia, ja nyt tämä kohdistuu kansaneläkettä saaviin, ulkomailla asuviin eläkeläisiin.

Arvoisa rouva puhemies! Luen tästä valiokunnan mietinnöstä perustuslakivaliokunnan lausunnon. Eli perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan, ettei sen käsityksen mukaan kuitenkaan ole täysin selvää, salliiko tuomio kansaneläkelain muuttamista hallituksen esittämällä ehdoilla tai sen tavalla. Selvää ei lausunnon mukaan ole myöskään se, onko ehdotettu sääntely sopusoinnussa EU-oikeuden kanssa. Ja perustuslakivaliokunta pyysi sosiaali- ja terveysvaliokuntaa varmistumaan tästä EU-oikeudellisesta näkökulmasta. Kuten varapuheenjohtaja toi esille, apulaisoikeusasiamies Sakslin ei lausunnossaan kuitenkaan todennut, että tämä olisi EU-oikeuden mukainen. Kyllähän hänkin totesi, että tämä oikeudellinen tila on epävarma eikä voi varmasti sanoa.

Toinen lausunnonantaja, joka otti kantaa valiokunnassa, oli Tuomas Ojanen. Ja, arvoisa rouva puhemies, siteeraan vielä Tuomas Ojasen lausuntoa sosiaali- ja terveysvalio-

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

kunnalle. Eli ensimmäisenä tätä ehdotettua muutosta perustellaan hallituksen esityksessä siis keskeisesti sillä, että kansaneläke on pitkälti samanlainen etuus kuin Ruotsin takuueläke. No, sehän on todettu, että tämä ei pidä paikkaansa. Meillä kansaneläke on erilainen kuin meidän takuueläkkeemme, ja sen saavat hyvin monet työeläkettä saavat ihmiset.

Täällä myös perustellaan tätä EU:n vilpittömän yhteistyön periaatetta, jossa edellytetään, että me toimitaan EU:n oikeuden mukaisesti. Tämä tuomio, johon hallitus viittaa, on annettu 2017 — siis 2017. Kappale jatkuu: ”Hallituksen esityksen perustelu ehdotetulle sääntelylle on myös sikäli epäuskottava, että EU-tuomioistuimen tuomio asiassa on annettu jo 7 vuotta sitten ja että tuomio tuo siis esiin sosiaaliturva-asetuksen sisältöä sellaisena kuin se on ollut jo voimaantulostaan vuodesta 2004 lähtien. Jos kerran tuomio on edellyttänyt nyt esitettäviä muutoksia kansaneläkelakiin, kuten hallituksen esityksessä viitataan, niin miksei niitä ole sitten aiemmin tehty?” Äärettömän hyvä kysymys. Tähän toivoisin hallituksen vastausta. Ja hän jatkaa: ”Sääntelyssä ei olekaan kysymys kansaneläkelain saattamisesta sopusointuun sosiaaliturva-asetuksen ja yleisemmin EU-oikeuden kanssa. Sitä vastoin esityksen tarkoitusperät liittyvät ennen muuta vahvistettuun julkisen talouden suunnitelmaan.” Eli ei tässä edes vedota tähän sosiaaliturva-asetukseen vaan julkisen talouden suunnitelmaan. Ja tämä on Ojasen lausunnosta myös lainaus: ”Ja koska EU:n sosiaaliturva-asetuksella on etusija kansalliseen lainsäädäntöön nähden, esityksessä ehdotetulle sääntelylle on pyritty hakemaan myös edellä kuvattu EU-oikeudellinen perustelu, joka on siis kuitenkin sekä kyseenalainen että epäuskottava.” Näin Tuomas Ojasen lausunnossa. Täällä hän kyseenalaistaa tämän. No, sitten jatkuu: ”On kuitenkin siis kyseenalaista sosiaaliturva-asetuksen sisältämän maasta viettävyden periaatteen ja yleensä henkilöiden vapaan liikkuvuuden takia, onko ehdotettu sääntely EU-oikeuden mukaista.” Myös tästä näkökulmasta hän kyseenalaistaa tämän.

EU:n perussopimuksissa on turvattu yksi kaikkein keskeisin perusvapaus, unionin kansalaisten liikkumisen ja oleskelun vapaus EU:n jäsenvaltioiden alueella. Siteerasin jo kansaneläkelausunnon. Ja sitten hän päättää: ”Sitä vastoin voidaan ’vain’ sanoa, että ehdotetun sääntelyn EU-oikeuden mukaisuus on oikeudellisesti epäselvä ja riidanalainen asia.”

Me esitimme, että voisimme pyytää valiokunnassa myös muuta lausuntoa, että saisimme varmistettua tämän EU-oikeudellisen näkökulman. Ja, arvoisa rouva puhemies, se ei valiokunnassa hallitukselle käynyt, edes kirjallinen lausunto, siihen toiveeseen ja edellytykseen, mitä perustuslakivaliokunta oli meiltä pyytänyt. Koska tämä koskee niin monia eläkeläisiä ulkomailla, mielestämme meidän on varmistuttava siitä, toimimmeko tässä EU-oikeuden mukaisesti. Näin ollen ja edellä kuulluin perusteluin tässä on mielestäni vakavia EU-oikeudellisia haasteita, ja minusta eduskunnan tulisi tutkia EU-oikeudellisuus.

Edellä esitetyillä perusteilla esitän, että esitys tulee lähettää suureen valiokuntaan sen varmistamiseksi, ettei se ole EU-oikeuden vastainen.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Väyrynen.

21.04 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Muutama huomio tästä käydyistä keskustelusta ja lakiesityksestä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Tämähän tosiaan yhdenmukaistaa käytäntöjä Viron ja Ruotsin kanssa, niin kuin tässä moneen kertaan on todettu, ja on ihan totta, että sinne jää näitä sosiaaliturvasopimuksia, jotka ovat valtiosopimuksia ja pikkuisen erilaisia kokonaisuuksia. Siellä on nyt Chile ja Israel jostain syystä erikseen monta kertaa mainittu, mutta tähän kuuluvat tosiaan myös Australia, Kanada ja Yhdysvallat.

Tällähän tavoitellaan 38 miljoonan sopeutusta julkiseen talouteen, ja siinä mielessä kaikki tietävät tämän asian, mikä tämän tavoitteena on. Perustuslakivaliokunta on antanut omalta puoleltaan vihreää valoa, ja he, ihan totta, pyysivät ja velvoittivat meitä selvittämään EU-oikeuden kanssa yhteensopivuutta mahdollisimman kattavasti. Siihen pyrittiin... [Krista Kiuru: Valtiosäännölliseltä kannalta mutta ei EU-oikeudelliselta kannalta!] — Joo, nimenomaan edellyttäen, että selvitetään yhteensopivuus EU-oikeuden kanssa, ja sitä on selvitetty valiokunnassa. — Ja niin kuin täällä valiokunnan mietinnössä selvästi sanotaan: ”Valiokunta korostaa asiantuntijakuulemisen perusteella hallituksen esityksessään mainittua lähtökohtaa, että viime kädessä EU-tuomioistuimien vahvistaa kansallisten sosiaaliturvaetuksien luokittelun sosiaaliturva-asetusta sovellettaessa. Tuomioistuimen kannan puuttuessa ei voida yksiselitteisesti todeta, että kansaneläkelain mukainen kansaneläke on myös EU-tuomioistuimen näkemyksen mukaan luonteeltaan asetuksessa tarkoitettu vähimmäisetuus. Tuomioistuin ei ole myöskään ottanut kantaa vakiintuneeseen tulkintaan siitä, ettei EU-asetuksen 58 artiklan mukaisia vähimmäisetuuksia ole velvollisuus maksaa toisiin jäsenvaltioihin. Toisaalta EU-tuomioistuimelle ei ole esitetty asiasta ennakkoratkaisupyyntöjä, eikä Euroopan komissio ole käynnistänyt rikkomusmenettelyjä, joissa olisi esitetty, että EU-asetuksen 58 artiklan mukaista vähimmäiseläkettä tulisi maksaa eläkkeensaajan asuinvaltion ulkopuolelle.” Eli ei ole kysymys siitä, etteikö tätä olisi haluttu selvittää, vaan valiokunnan kanta oli se, että sitä on selvitetty niin paljon kuin on pystytty ja että se on edelleen epäselvä. Silloin sitä on selvitetty niin pitkälle kuin me pystymme sitä valiokuntana selvittämään. Tämä oli meidän kantamme, ja tällä me perustellaan sitä omaa etenemistämme tässä asiassa. [Krista Kiuru pyytää vastauspuheenvuoroa]

Ja sen verran haluan vielä sanoa... Tässä edustaja Merinen dramaattisesti sanoi, että 24 000 ihmistä joutuu luopumaan eläkkeistään. Siis heiltä lähtee kansaneläke, joka on keskimäärin se vähän alle 200 euroa, mikä ilman muuta ei ole toivottavaa. [Krista Kiuru: Ihan valtava raha!] Se on päätös, josta kukaan ei nauti, mutta he eivät menetä eläkettään, he menettävät sen kansaneläkkeen. Siinä mielessä haluan vain korjata tämän erehdyksen. Mutta yhtä kaikki, nämä eivät ole miellyttäviä päätöksiä. Kukaan ei näistä nauti, ja näitä ei kukaan tee myöskään kiusatakseen ketään, niin kuin edustaja Holopainen muistaakseni sanoi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Haluaako edustaja Kiuru vastauspuheenvuoron?

21.07 **Krista Kiuru sd** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Minusta oli tärkeätä, että tulee pöytäkirjaan oikein, eli se on juuri niin, että perustuslakivaliokunta totesi, että tässä ei ole valtiosääntöoikeudellisia esteitä mutta että tässä on selvittettävä tämä EU-oikeudellinen kulma. Olen siteerannut tänään jo tässä salissa sitä perustuslakivaliokunnan syytä, miksi he epäilevät, onko tämä EU-oikeuden kanssa sopusoinnussa. Ajatelkaa, että Suomen perustuslakivaliokunta on kirjoittanut siihen, että se ei välttämättä

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

ole. Se on tässä se pointti. Ja kun me selvitimme tätä kahden asiantuntijan taholta, he olivat tästä eri mieltä. Me valitsimme näistä toisen, ja kolmatta me emme pyytäneet. Se oli tämä, mikä oli oma murheeni.

Haluan sanoa myös sen, että tässä on tärkeä kysymys se, että jos me poistamme jonkun ihmisen kansaneläkkeen kokonaan, niin poistettiin me se sitten helmikuussa tai syyskuussa, sillä ei ole merkitystä, koska valtiontaloudellisesti se tehdään vain kerran. Nyt se kysymys on, miksi me ei noudatettu näiden kummankaan asiantuntijan, jotka meillä oli, pyyntöä siitä, että tätä ei tehtäisi helmikuussa. Sitä ei kukaan ymmärrä. Me emme siis anna mitään siirtymäaikaa, [Puhemies koputtaa] vaan reilun kuukauden päästä lähtee tuo eläke.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten puhujalistaan. — Edustaja Valtola.

21.08 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Kyllä apulaisoikeusasiamies varsin selvästi toteaa, että ei näe EU-oikeuden näkökulmasta estettä tälle ehdotetulle lainsäädännölle. Hän muun muassa lausuu omassa lausunnossaan: ”Yhteenvetona totean, että sinänsä EU-sosiaaliturva-asetus on yhteensovittamisasetus, minkä vuoksi se ei estä tekemästä hallituksen esittämiä lainsäädännön muutoksia. En myöskään näe estettä sille, että Suomi tulkitsee asetusta siten, että sen kansaneläkelain mukaiset etuudet ovat asetuksen määritelmien mukaan vähimmäisetuuksia.” Eli kyllä valiokunnassa tätä EU-lainsäädäntöä selvitettiin niin pitkälle kuin sitä pystyi selvittämään. EU-oikeuden päätöstä meillä ei ole, joten silloin EU:n komission toiminta on hyvin ratkaisevaa, ja EU:n komissio ei ole esimerkiksi ryhtynyt minkäänlaisiin toimenpiteisiin Ruotsia kohtaan tässä asiassa.

Tosiaan valiokunta sai myös selvitykset muun muassa Ruotsin ja Espanjan tilanteesta heidän takuueläkkeidensä suhteen. Ruotsissa garantipension voidaan myöntää henkilöille, joiden työeläke on jäänyt pieneksi, ja sitä voi saada 66 ikävuoden jälkeen. Vähimmäisedellytyksenä on kolmen vuoden asumishistoria Ruotsissa, ja täyden eläkkeen saadakseen tulee henkilön olla asunut Ruotsissa 40 vuotta ikävuosien 16—64 välillä. Muissa sosiaaliturva-asetusta soveltavissa maissa täyttyneet asumiskaudet otetaan huomioon, ja silloin edellytetään, että henkilö on asunut vuoden Ruotsissa. Eli tämän edustaja Lindénin esille nostaman esimerkin mukaan, jos hän menettää Suomesta maksettavan kansaneläkkeen, hän on oikeutettu tähän Ruotsin maksamaan takuueläkkeeseen. [Krista Kiuru: Siitä ei olla varmoja!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Forsgrén.

21.11 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa puhemies! Minä olen miettinyt tosi paljon sitä, että meillä on aika erilaisia polkuja tässä elämässä, ja täällä on nostettu hyviä esimerkkejä siitä, että on saatettu olla kotiäitinä pitkiä aikoja kotona ja sitten sen jälkeen palata työuralle. Näitä yksilöitähän on aika paljon tämän kansaneläkkeen piirissä, elikkä heille on muodostunut todella pieni työeläke, mutta siellä on sitten kansaneläkkeellä saatu vähän korotettua sitä. Näille yksilöille varsinkin juuri tämä kansaneläkkeen poistaminen saattaa olla merkittävä.

Täällä on nostettu esille, että sitten on mahdollista saada sitä asuinmaan eläkejärjestelmän kautta olevaa tukea, mutta se on totta, että se joltain osin jäi epäselväksi,

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

mihin Euroopan maihin niitä maksetaan ja miltä osin. Vähän jäi jopa Ruotsin tilanne epäselväksi, maksetaanko sitten heille, ketkä mahdollisesti Ruotsiin jäisivät. [Krista Kiuru: Ei kaikille!] — Juuri näin, että mahdollisesti ei kaikille. — Ja on myös hyvä ottaa huomioon, että ihmisethän ovat saattaneet tehdä aika pitkälle aikavälille olevia suunnitelmia. Ei yleensä ihminen muuta ihan ex tempore toiseen maahan ja vielä asu siellä useita vuosia. Siellähän saattaa olla tilanteita, missä on vaikka asuttu kymmeniä vuosia toisessa maassa. Siellä saattavat olla perhesuhteet, siellä saattavat olla ne läheiset. Jos tulee tällainen tilanne, että näin nopealla aikavälillä — tähän tosiaan tulee voimaan jo 1. päivä helmikuuta — niin erityisen huolissani olenkin näin lyhyestä varoitusaajasta. Täällä on nostettukin hyvin esille sitä, että ”en voi ymmärtää sitä, minkä takia siihen ei voitu laittaa joustoa”. On totta kai niin, että nykyään tiedotusvälineet ja netti toimivat, niin että kyllä varmaan tieto saadaan eteenpäin ajoissa kaikille tarvittaville ihmisille, mutta ei muuttaminen ole mikään helppo juttu, eikä se tapahdu hetkessä, jos olet ollut toisessa maassa useita, useita vuosia, mitenkä näissä tapauksissa on usein ollut.

Täällä on puhuttu paljon tästä EU-oikeuden tilasta, ja itse jotenkin ajattelen näin, että hallitus on ottanut tässä nyt tietoisesti riskin siitä, että hallituksen uusi kanta on aikaisempaan nähden erilainen. On totta, että tässä kahdella asiantuntijalla oli erilaisia painotuksia: apulaisoikeusasiamies Sakslin painotti sitä, että tämä uudenlainen tulkinta voisi olla mahdollinen, ja professori Tuomas Ojanen oli sitten kriittisempi. Mutta se ei poista sitä riskiä, että kuka tahansa näistä, ketkä nyt menettävät tämän kansaneläkkeen, saattaa tässä tehdä valituksen ja EU-tuomioistuin sitten ottaa tähän asiaan kantaa. Tässä voi myös pahimmillaan käydä niin, että tuomio tulee olemaan toisenlainen kuin mitä hallitus on ajatellut, ja silloinhan hallitukselle tulee myös maksuvelvoitteet.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Pekonen.

21.14 Aino-Kaisa Pekonen vas: Kiitos, arvoisa puhemies! Vielä täytyy todeta, niin kuin tässä nyt edellä jo valiokunnan puheenjohtaja Kiurukin totesi, että kyllä tämä esitys sikäli on erikoinen, että tämä etuus halutaan leikata nyt helmikuun alusta. Minä en oikein edes ymmärrä, miten hallitus kehtaa ottaa tämän kansaneläkkeen pois helmikuusta alkaen, kun nyt eletään kuitenkin jo joulukuuta. Ei siihen jää ihmisille aikaa valmistautua, ja te toteatte sieltä, että kyllä ihmiset ovat voineet valmistautua tähän jo pidemmän aikaa — eivät tällaiset asiat ole monellekaan ihmiselle selviä. Eivät ihmiset seuraa sitä, mitä tänne on tulossa. Heille tulee tämä yllätyksenä, kun tämä päätös on tehty ja lähetetään ilmoitus, että eläkkeen maksattaminen päättyy.

Minä ihmettelen sitä, että valiokunnassa hallituspuolueet eivät edes halunneet harkita sitä, että tätä siirtymäaikaa olisi annettu sinne syyskuulle tai edes huhtikuulle, niin että ihmiset olisivat voineet valmistautua tähän esitykseen. Ja niin kuin tässä nyt on todettu, sekä asiantuntijat Sakslin että Ojanen tätä suosittivat, mutta heitä ei haluttu kuunnella.

No, tämä maksatus muihin maihin jatkuu — niin kuin täällä on todettu: Chile, Israel, Australia, Kanada ja Yhdysvallat — mutta EU:ssa asuvilta eläkeläisiltä tämä etuus viedään. Kyllä minä nyt ajattelen itse niin, että EU:ssa meidän yhteisesti pitäisi pitää huolta siitä, että vähimmäisetuudet maksetaan.

Mitä tulee nyt sitten tähän EU-oikeudellisuuteen, niin me pyydettiin, minä vasemmistoliihosta yhdessä demareiden kanssa, yhtä lisälausuntoa — yksi lisälausunto,

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

joka oltaisiin saatu vielä tähän asiaan liittyen siellä valiokunnassa — mutta siihen ei suostuttu edes kirjallisesti, ja sitä pidän, puhemies, erikoisena. Siitä syystä kannatan tätä edustaja Nurmisen tekemää esitystä, että tämä asia lähetetään arvioitavaksi suurelle valiokunnalle.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Nyt on tehty kannatettu esitys. Edustaja Nurminen on esittänyt suureen valiokuntaan lähettämistä, ja edustaja Pekonen on sitä kannattanut. Nyt sallin pelkästään lähettämistä koskevat puheenvuorot. — Onko tähän lähettämiseen liittyvä puheenvuoro edustaja Nurmisella?

21.17 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa rouva puhemies! Ei puolestani tarvitse jatkaa. Olen tuonut perustelut jo useissa puheenvuoroissa liittyen tähän sosiaali- ja terveysvaliokunnalle annettuun Tuomas Ojasen lausuntoon. Edelleen olemme sitä mieltä, että valiokunta kuuli ainoastaan kaksi asiantuntijaa tähän liittyen ja molemmat totesivat, että asia on tulkinnanvarainen ja epäselvä. Sakslin oli enemmän kallistunut sen puolelle, että tässä ei olisi EU-oikeudellista ongelmaa, ja taas professori Tuomas Ojanen näki tämän EU-oikeudellisen ongelman. Ja koska perustuslakivaliokunta on edellyttänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaa varmistamaan tämän EU-oikeudellisuuden, varsinkin kun nyt 23 000 eläkeläiseltä lopetetaan kansaneläkkeen maksu ulkomaille, ja koska sosiaali- ja terveysvaliokunnassa pyysimme edes yhtä uutta lausuntoa vielä arvioimaan tätä EU-oikeudellista näkökulmaa tälle lopettamiselle mutta emme ole sitä valiokunnassa saaneet, toivomme, että eduskunta varmistuu tästä asiasta vielä ja varmistaa, ettei tässä hallitus toimi EU-oikeuden vastaisesti.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Totean nyt vielä, että edustaja Ilmari Nurminen on edustaja Aino-Kaisa Pekosen kannattamana ehdottanut, että asia lähetetään suureen valiokuntaan. Vielä kerran kysyn: halutaanko keskustella tästä suureen valiokuntaan lähettamisestä? — Ellei, sen perusteella totean, että keskustelu ja asian käsittely keskeytetään.

Yleiskeskustelu ja asian käsittely keskeytettiin.

9. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain 51 a ja 51 b §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 10 a ja 10 b §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 134/2024 vp
Valiokunnan mietintö StVM 25/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 25/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelua. Meille mietinnön esittelee puheenjohtaja Kiuru, Krista, olkaapa hyvä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Keskustelu

21.19 **Krista Kiuru sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä on kyse siitä, että muutetaan terveydenhuoltolakia ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia. Hallitus esittää nyt, että 14 vuorokauden kiireettömään hoitoon pääsyn enimmäisajasta perusterveydenhuollon avosairaanhoidossa luovuttaisiin 23 vuotta täyttäneiden osalta ja hoitoonpääsyn enimmäisajaksi palautettaisiin aikaisempi kolme kuukautta. Niiden perusterveydenhuollon palveluiden kiireettömän hoidon hoitotakuuta, joita nykyisin koskee kolmen kuukauden enimmäisaika, ei muutettaisi. Vastaavasti myös perusterveydenhuoltoon kuuluvassa suun terveydenhuollossa luovuttaisiin 23 vuotta täyttäneiden osalta voimassa olevasta neljän kuukauden kiireettömään hoitoon pääsyn enimmäisajasta ja 1.11.24 voimaan tulevaksi säädetyistä kolmen kuukauden enimmäisajasta ja enimmäisajaksi palautettaisiin aikaisempi kuusi kuukautta. Liitännäismuutoksena pidennettäisiin myös lääkärien ja hammaslääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden jatkokäyntien toteutumisen enimmäisaikoja. Tämän ehdotettavan sääntelyn mukaan kaikissa tapauksissa hoitoon tulisi kuitenkin päästä lääketieteelliset seikat tai muu potilaan yksilöllinen tilanne huomioiden kohtuullisessa ajassa. Sääntelyyn tehtäisiin myös eräitä muita tarkennuksia. Lasten ja alle 23-vuotiaiden osalta säilytettäisiin yksittäisiä tarkennuksia lukuun ottamatta perusterveydenhuollon kiireettömän hoidon hoitotakuun nykysääntely, joka liittyy terapiatakuuseen, joka myös on ollut valiokunnassa käsittelyssä, koska siihen liittyen tuo hoidon tarpeen arviointi tulee täältä hoitotakuun puolelta.

Nämä lakimuutokset koskisivat siis hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevan perusterveydenhuollon kiireetöntä hoitoa mukaan lukien suun terveydenhuolto, Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuulla oleva Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön pääosin tuottama korkeakouluopiskelijoiden opiskelijaterveydenhuolto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisen Vankiterveydenhuollon yksikön järjestämä perusterveydenhuoltotasoinen vankiterveydenhuolto sekä osa vastaanottokeskusten järjestämästä terveydenhuollosta.

Tämä esitys on osa ensi vuoden talousarviota, ja se on tarkoitettu käsiteltäväksi budjettilakina. Tämä esitys tuli ajoissa, ja nämä esitykset ovat tulossa voimaan heti vuoden alusta.

Arvoisa puhemies! Sitten näihin valiokunnan näkemyksiin.

Ensinnäkin valiokunta toteaa, että tämä seitsemän vuorokauden hoitotakuu aikoinaan peruttiin ja muutettiin, löysättiin tätä hoitoonpääsyä käytännössä hallitusohjelman mukaisesti jo ennen tuon muutoksen voimaantuloa syksyllä 23 hyväksytyin lakimuutoksien. Sitten Orpon hallitus sitoutui kesäkuussa 23 tekemään lisäsopeutustoimia, ja kehysriihessä 15.—16.4. sovittiin niistä lisätoimista, joilla julkista taloutta vahvistetaan lisää. Sen yhteydessä todettiin, että perusterveydenhuollon hoitotakuu palautuu vuoden 22 tasolle.

Näin ollen valiokunnassa on sitten hallituksen esitystä arvioitu ja käytännössä on käyty läpi myöskin tuo perustuslakivaliokunnan kulma. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että tässä ei ole säätämisyjärjestyskysymystä. Perustuslakivaliokunta kuitenkin on painottanut sitä, että seurantarve liittyy nyt arvioitavaan esitykseen myös perustuslaillisten toimeksiantojen kannalta. Eli valtioneuvoston on seurattava tarkoin näitä vaikutuksia

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

perusoikeuksien toteutumiseen, näin on perustuslakivaliokunnan aikaisemmissakin kannoissa.

No, me sosiaali- ja terveysvaliokunnassa olemme tätä asiaa käsitelleet monesta näkökulmasta. Joitakin arvioita tästä: Ensinnäkin näistä hoitoonpääsyn enimmäisajoista muutama tarkempi sana, mutta alkuun on todettava, että tämä käsittelyssä oleva esitys, joka tänään täällä meillä salissa on, on siinä mielessä erikoinen lopputulokseltaan, että valiokunta toteaa omassa mietinnössään sivulla 5, että kaikissa valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa vastustettiin esityksen hyväksymistä sellaisenaan johtuen osittain esimerkiksi hyvinvointialueisiin kohdistuvasta rahoituksen leikkauksesta. Tämä on ollut aika raskas asia valiokunnan käsittelyssä, koska kyllä yli puoluerajojen näyttää myös siltä, että tämä ei ole ollut helppo juttu. Asiantuntijakuulemisissa osa kuultavista oli jyrkästi tätä vastaan, osa taas erityisesti taloudellisten resurssien vähentämisen kannalta epäili tätä, mikä olisi riittävä hoitoonpääsyn aika. Siitäkin käytiin keskustelua. Ja myöskin muita pelkoja oli.

Arvoisa puhemies! Sitten hyppään itse näihin valiokunnan näkökulmiin. Valiokunta siis korostaa, että ehdotettavan sääntelyn mukaan hoitoonpääsyn on aina toteuduttava potilaan terveydentila, työ-, opiskelu- ja toimintakyky, palveluiden tarve ja hänen sairautensa tai vammansa ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa. Hoitotakuuajat ovat siis enimmäisaikoja, joita ei voi ylittää edes kaikkein kiireettömmimmissä tapauksissa. Yksilöllisessä arviossa hoidon tarpeesta arvioidaan aina se, tarvitseeko potilas hoitoa nopeammin kuin lain sallimassa ajassa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa kiinnitettiin huomiota kohtuullista hoitoonpääsyaikaa koskevan käsitteen epätasällisyyteen. Valiokunta myöskin on todennut, että enimmäisajan pidentämisen myötä kohtuullista hoitoonpääsyä koskevan säännöksen merkitys verrattuna tähän nykyisin voimassa olevaan säännökseen korostuu. Siten on tärkeää korostaa nimenomaan kohtuullista hoitoonpääsyä, jonka tämä pykälä, joka meillä käsittelyssä nyt muutoksen osalta on, myöskin varmistaa. Ja näin sitten yksilöllinen arvio hoidon tarpeen arvioinnin pohjalta on aina tehtävä.

Taloudellisista vaikutuksista todetaan se, että tämän hoitotakuun tiukentamisen yhteydessä on tullut kentälle rahoituslisää. Monelta osin se on mahdollistanut hyvinvointialueilla resurssilisäyksiä henkilöstöön ja myöskin parantanut hoitoonpääsyä. Tässä tapauksessa haasteena on se, että eri toimijat ovat hieman eri tavalla tätä rahaa käyttäneet, ja siitä on hyvin paljon tarkemmin tässä valiokunnan mietinnössä sivuilla 7 ja 8.

Lisäksi on syytä todeta, että osa kuultavista katsoi hoitotakuun keventämisen olevan epätarkoituksenmukainen säästökohde siksi, että sen johdosta saatettaisiin menettää Suomen EU-rahoitusta kestävä kasvun ohjelmasta. Tähän valiokunta myöskin perehtyi, ja käytännössä valiokunta sai selvityksen myös tästä kokonaisuudesta. Hallituksen esityksen näkökulmasta tätä saantoa myöskin vuosille 22—25 eli ensi vuoden loppuun on yhteensä lähes 169 miljoonaa euroa. Komissiolla tietenkin on viime kädessä oma tulkintamahdollisuus siitä, toteutuuko hoitoonpääsytavoite Suomessa, ja jos ei sitä saavuteta, mitä siitä seuraa. No, totta kai tästä syystä Suomelta voi jäädä saamatta jokin osa kyseisestä EU-rahoituksesta. Valiokunta on kuitenkin saanut tiedon, että laskentatapa jättää komissiolle paljon harkinnanvaraa, mutta tulonmenetyksessä on mahdollista se, että siinä olisi kysymys muutamasta miljoonasta tai enintään muutamiin kymmeniin miljooniin euroihin nousevasta summasta.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Nämä taloudellisten vaikutusten osalta tässä lyhykäisyydessään.

Arvoisa puhemies! Koska asia on iso ja tärkeä, niin myöskin olemme sitten selvittäneet sitä, mitä tällä hoitotakuulla kohtuullisessa ajassa saataisiin. Koska en nyt tässä lyhyessä ajassa pysty käymään kaikkea läpi, niin käyn nämä:

Suun terveydenhuollon osalta näitä yksityiskohtia on hyvin tarkkaan selvitetty, ja siitä myöskin on tässä mietinnössä ihan oma kohtansa.

Lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten positiivisesta erityiskohtelusta oli kuitenkin valiokunnassa johtopäätöksenä, että sitä pidetään kannatettavana ja puoltavia perusteita painavimpina. Muitakin perusteita toki esitettiin.

Hoitoonpääsyn seurannasta ja valvonnasta todetaan se, että valiokunta pitää tärkeänä, että hoitoonpääsyaikoja ja hoitoonpääsyn toteutumista seurataan ja valvotaan jatkossa huolellisesti. Valiokunta edellyttää myös, että valtioneuvosto seuraa huolellisesti esitettävien lakimuutosten vaikutuksia myös kokonaisuutena niiden voimaantulon jälkeen. Tarvittaessa valtioneuvoston on ryhdyttävä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että kohtuulliset hoitoonpääsyajat tosiasiallisesti toteutuvat.

Tämä esitys sisältää tosiaan sitten myöskin sen, että asiasta ei olla valiokunnassa samaa mieltä. Mutta tärkeää on se, että lausumaehdotusta myöskin pitkään rakennettiin ja sen mukaan ”eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla vahvistetaan perusterveydenhuollon avosairaanhoidossa hoitosuhteen jatkuvuutta ottamalla käyttöön omalääkäri- ja omahoitajamalli tai perhelääkärimalli taikka laajentamalla niiden käyttöä”. Tästä lausumasta oltiin kyllä herttaisen yksimielisiä.

Mutta tämä on siis riitainen, ja tämän esityksen liitteenä on kaksi eri vastalauseetta, yksi keskustalta ja toinen sitten muilta oppositiopuolueilta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Pekonen.

21.30 Aino-Kaisa Pekonen vas: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Nyt käsittelemme esitystä, jota itse asiassa ministerikään ei taida kannattaa — ei sillä, ei tätä esitystä kannata kukaan valiokunnassa kuultu tai asiasta lausunut asiantuntijakaan. Elokuussa 2023 ministeri Juuso totesi Ilta-Sanomille, että hoitotakuuta voitaisiin kiristää vielä tällä hallituskaudella seitsemään päivään, vaikka hallitus on linjannut hoitotakuun jäädyttämisestä 14 päivään. Ministeri Juuso sanoo tässä Ilta-Sanomien jutussa haluavansa, että seitsemän päivän hoitotakuu toteutuu mahdollisimman pian, mahdollisesti jo tämän hallituskauden aikana. No, ei lyhennetty hoitotakuuta seitsemään päivään eikä jäädytetty 14 vuorokauteen, vaan pidennetään se tällä esityksellä nyt sitten kolmeen kuukauteen. Tämä on minusta aivan käsittämätön esitys. No, elokuussa 24, siis vuosi tuon edellisen lausunnon jälkeen, ministeri Juuso totesi Ylelle, että mikäli hoitotakuun pidentyminen toteutuu hallituksen kaavailemalla tavalla, olisi terveydenhuollon palveluihin pääsyn mahdollinen viivästyminen hyvinvointialueiden vastuulla. Eli ministeri ei edelleenkään oikein selkeästi kannata tätä esitystä, mutta silti asia on edennyt tähän pisteeseen, että hoitotakuu nyt romutetaan täällä, raha alueilta leikataan ja vastuu jää sitten sinne hyvinvointialueille. Näin.

Arvoisa puhemies! ”Hoitotakuun pidentäminen ei helpota hyvinvointialueiden henkilöstöpulaa vaan heikentää mielenterveyspalveluita”, toteaa Psykologiliitto. ”Hoitotakuun pidentäminen lykkää sairauksien hoitoa ja vaikeuttaa entisestään sote-alan huutavaa työvoimapulaa”, ammattiliitto JHL muistuttaa omassa lausunnossaan.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

”Hoitotakuun heikentäminen tuo säästöjen sijasta lisäkustannuksia ja työkykyongelmia”, toteaa SAK:n asiantuntijalääkäri Riitta Työläjärvi. ”Suomi palaa ’luokattomaan’ hoitotakuuseen”, toteaa THL:n tutkija Tynkkynen. Valiokunta kuuli siis lukuisia asiantuntijoita, joista kukaan ei kannattanut hallituksen esitystä, ei siis kukaan. Asiantuntijoiden lausunnoissa on tuotu esiin hoitotakuun pidentämisen aiheuttamat ongelmat ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin sekä sote-järjestelmään.

Arvoisa puhemies! Oikea-aikainen hoitoonpääsy on olennaista hoidon vaikuttavuudelle. Eivät ihmisten sairaudet jonoissa parane. Päinvastoin pitkä jonotusaika vaikeuttaa vaivoja, kasaa ongelmia, heikentää toimintakykyä, lisää päivystyskäyntejä sekä lisää tarvetta erikoissairaanhoidon ja raskaampiin ja pidempiin hoitoihin. Esimerkiksi HUS toteaa omassa lausunnossaan: ”Perusterveydenhuollon kiirevastaanottotoiminnan kuormitus tulisi kasvamaan, mikä entisestään huonontaisi mahdollisuuksia panostaa ennaltaehkäisyyn, kiireettömien asioiden oikea-aikaiseen hoitoon ja pitkäaikaissairauksien hyvään hoitoon perusterveydenhuollossa. Tämä voisi sitten puolestaan johtaa siihen, että sairaudet pahenevat, ja se johtaa lisääntyneeseen erikoissairaanhoidon ja vuodeosastohoidon tarpeeseen.”

Ja, hyvät kollegat, myös mielenterveyspalvelut siirtyvät pidempien hoitojonojen päähän. Viime vuosina lisääntyneitä mielenterveysongelmia hoidetaan yhä useammin perusterveydenhuollossa, ja nyt palvelua uhkaa merkittävä heikentyminen, mikä voi olla jopa kohtalokasta. Nopea ja tehokas pääsy mielenterveyspalveluihin on välttämätöntä, jotta mielenterveysongelmiin voidaan puuttua ajoissa ja estää myöskin niiden paheneminen. Asiantuntijakuulemisen mukaan mielenterveyden hoidossa tulisi, päinvastoin kuin hallitus nyt tekee, vahvistaa mahdollisimman varhaista hoitoonpääsyä ja ennaltaehkäisyä. Mielenterveyden vaikuttavaan hoitoon perustasolla tulisi satsata enemmän ja toteuttaa koko väestölle mielenterveystakuu eli oikea-aikainen ja oikea, tarpeen mukainen hoito. Näin voitaisiin myös estää mielenterveysperusteisten sairauslomien ja työkyvyttömyyden syntyminen ja piteneminen.

On myöskin huomattava, että terveydenhuollon ammattihenkilöiden työmäärä ja työn raskaus lisääntyy, kun potilaiden terveysongelmat pahenevat ja monimutkaistuvat hoitoonpääsyä odottaessa.

Arvoisa puhemies! Tämä hallitus on tuonut tähän saliin ennätysmäärän ihmisten toimeentuloa ja sosiaali- ja terveyspalveluita heikentäviä esityksiä, ja tämä esitys on minun mielestäni yksi törkeimmistä. Me tulemme yhdessä esittämään asian toisessa käsittelyssä lakiehdotusten hylkäämistä sosiaalidemokraattien, vihreiden ja vasemmistoliiton yhteisellä vastalauseella. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Perholehto poissa. — Edustaja Merinen.

21.36 Ville Merinen sd: Kiitos, arvoisa puhemies! Tämä laki edustaa niitä lakeja sosiaali- ja terveysvaliokunnan syksyissä, mihin ei löytynyt juuri lainkaan minkäänlaista kannatusta asiantuntijoilta. Edustaja Kiuru, valiokunnan puheenjohtaja, muotoili sen tuossa erittäin jalosti, kun hän sanoi, että ei tällaisenaan — vai mitenkä hän sen sanoi — löytynyt tätä tukea noista asiantuntijoista, mutta kyllähän se aika tylyä oli. [Aino-Kaisa Pekonen: Todellakin!] Ei sieltä löytynyt oikeastaan minkäänlaista kannatusta tälle. No, sitähan voisi perustella vaikka millä, ja varmaan yleisin perustelu on se, että eivät tämmöistä säästölakia

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

voi kannattaa terveydenhuollon alan ammattilaiset, mutta kyllä se jostain kertoo, että tällaisia lakeja, missä Suomen alan fiksuimmat asiantuntijat eivät löydä mitään kannatettavaa, on aika monta. [Oskari Valtola pyytää vastauspuheenvuoroa] Minä muistan esim. viime syksyltä tämän nuorten kuntoutusrahalain, ja siinä taisi olla, että yksi kannatti, ja se oli elinkeinoelämä. Me mennään tällaiseen politiikan tekoon, missä tehdään lakeja, joita ei oikeastaan voi perustella enää millään tällaisella tieteellä tai asiantuntijuudella. Ymmärrän toki sen, että valtiontalous käy kyllä perusteluksi kaikkeen, mutta silti se on omasta mielestäni jotenkin hieman surullista.

Etenkin kokoomus nyt viime aikoina kovasti, tai itse asiassa kyllä muutkin puolueet hallituksesta, ovat mainostaneet tätä omalääkärimallia. Se on nyt tulossa pelastamaan Suomen soten. Se on hyvä laki, mutta kyllähän aika selkeästi siihen ovat ottaneet kantaa jo nuo asiantuntijat, että juuri tämän hoitotakuun romuttamisen jälkeen se omalääkärimallin toimivuus voi olla hieman haastavaa, kun siinä on ideana se, että sinne hoitoon päästäisiin vauhdikkaammin ja sille omalle lääkärille, joka tuntisi sitten ne asiat. Eli tämä laki ei nyt oikein keskustele sen kanssa oikein. Muistaakseni tämä laki on juuri se laki, mistä me sosiaalidemokraatit kysyttiin kerran kyselytunnilla terveysministeri Juusolta, ja hän ei osannut sanoa tähän lakiin yhtään asiantuntijaa, jotka olisivat puolella. Sekin kertoo tästä laista aika paljon. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Ja vastauspuheenvuoro, edustaja Valtola. Sitten taas puhujalistaan.

21.39 Oskari Valtola kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ettei nyt tule ihan väärää todistusta tästä laista, niin kyllä esimerkiksi Lapin hyvinvointialue piti perusteltuna ja tarpeellisena tätä esitystä tästä hoitotakuun pidentämisestä 14 vuorokaudesta kolmeen kuukauteen. Mutta kuten tuossa edustaja Merinen toi esille, niin tämä on säästölaki, jolla tavoitellaan 95 miljoonan säästöä, ja tätä he vastustivat. Ja STM myös vastineessaan... [Aino-Kaisa Pekosen välihuuto — Kim Berg: Eivät sellaisenaan!] — Mutta kun täällä sanottiin, että yksikään ja kukaan ei kannattanut tätä hoitotakuun pidennystä, niin se ei pidä paikkaansa. Lakiesitystä kaiken kaikkiaan ei kannatettu. [Aino-Kaisa Pekonen: Niin, aivan, ja näin sanottiin!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: No niin, ja sitten mennään puhujalistalle. Edustaja Siponen poissa. — Edustaja Berg.

21.40 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys kiireettömän hoidon määrääjän pidentämisestä kolmeen kuukauteen avosairaanhoidossa ja kuuteen kuukauteen suun terveydenhuollossa on perusteeltaan kestämaton, epäoikeudenmukainen ja vahingollinen. Esitys vaarantaa oikea-aikaisen hoidon, tutkimuksen ja kuntoutuksen, lisää alueellista epätasa-arvoa sekä kasvattaa väestön terveyseroja. Lisäksi esitys heikentää kansalaisten yhdenvertaisuutta ja pitkällä aikavälillä nostaa terveydenhuollon kustannuksia. Tämä on vakava takaisku suomalaiselle terveydenhuoltojärjestelmälle.

Arvoisa puhemies! Lausuntokierroksen ja valiokunnan asiantuntijakuulemisten viesti on ollut murskaavaa. Kaikissa valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa vastustettiin esityksen hyväksymistä sellaisenaan. Asiantuntijat ovat varoittaneet säästötavoitteiden epärealistisuudesta ja esityksen pitkän aikavälin kustannusvaikutuksista, jotka johtuvat

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

viivästyneen hoidon aiheuttamista raskaammista hoitotarpeista. Hallituksen esityksen perustelut ovat hataria, ja vaikutusarvioiden puute on huolestuttava.

Arvoisa puhemies! Perusterveydenhuollon tiukempi hoitotakuu, joka astui voimaan syyskuussa 2023, on lyhyessä ajassa parantanut hoitoonpääsyä merkittävästi. Hoitotakuun kiristys on ollut tarpeellista sääntelyä, joka on edistänyt julkisen terveydenhuollon kehittämistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan lähes 91 prosenttia kiireettömistä avosairaanhoidon käynneistä toteutui säädetyn ajan sisällä maaliskuussa 2024. Lääkärikäyntien osalta luku oli 71 prosenttia, mikä osoittaa selvää parannusta aiemmasta. Tätä työtä olisi ollut mahdollista jatkaa ja tehostaa, jos hyvinvointialueet saisivat tarvittavat resurssit.

Arvoisa puhemies! Hallituksen ehdotus heikentää julkisen sektorin toimintakykyä ja vaarantaa sekä yksilöiden että yhteiskunnan etua. Nopea hoitoonpääsy vähentää päivystyskuormaa, ennaltaehkäisee vakavia terveysongelmia ja vähentää kalliin erikoissairaanhoidon tarvetta. Myös mielenterveyspalvelut, joiden saatavuus on jo ennestään riittämätön, uhkaavat kärsiä kohtuuttomasti, kun hoitojonot pitenevät. Tämä voi johtaa vakaviin seurauksiin, kuten lisääntyneeseen psyykkiseen kuormitukseen, työkyvyttömyyteen ja jopa kriisiytyneisiin tilanteisiin, joita olisi voitu ennaltaehkäistä varhaisella puuttumisella.

Lisäksi on tärkeää huomioida, että terveydenhuollon henkilöstön jaksaminen ja saatavuus ovat keskeisiä tekijöitä palveluiden järjestämisessä. Tämä esitys uhkaa entisestään heikentää julkisen sektorin houkuttelevuutta työpaikkana, sillä resurssileikkaukset ja lisääntyvä työkuorma ajavat ammattilaisia yksityiselle sektorille.

Arvoisa puhemies! On ristiriitaista, että hallitus väittää tavoittelevansa säästöjä, kun todellisuudessa hoitoonpääsyn viivästyminen aiheuttaa inhimillisten kärsimysten lisäksi lisäkustannuksia yhteiskunnalle esimerkiksi sairauspäiväraha-kausien ja toimeentulotukimenojen kasvun myötä.

Arvoisa puhemies! Tämä esitys ei vastaa perustuslailliseen veloitteeseen turvata kansalaisille riittävät terveyspalvelut. Perus- ja ihmisoikeutena suojatun terveydenhuollon toteuttaminen ei voi perustua pelkkiin säästötavoitteisiin, joiden realiteetista ei ole näyttöä. Eduskunnan oikeusasiamiehen ja lukuisien asiantuntijatahojen lausunnot ovat yksiselitteisiä: nopea ja oikea-aikainen hoito ehkäisee ongelmien kärjistymistä ja säästää sekä inhimillisiä että taloudellisia resursseja.

Arvoisa puhemies! Hallituksen tulee vetää tämä esitys takaisin ja keskittyä kehittämään julkisen terveydenhuollon resursseja, ei leikkaamaan niitä. Hyvinvointialueet ovat osoittaneet pystyvänsä kehittämään toimintamallejaan, kun kunnille annetaan riittävät resurssit ja työrauha. Nyt on aika panostaa perustason terveydenhuoltoon ja turvata palvelut kaikille kansalaisille yhdenvertaisesti.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. [Ilmari Nurminen pyytää vastauspuheenvuoroa] — No niin, edustaja Nurminen, vastauspuheenvuoro.

21.45 Ilmari Nurminen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ihan vielä edustaja Valtolan puheenvuoroon, kun ohjeistitte täällä edustaja Meristä: Puhuitte siis Lapin hyvinvointialueen tilanteesta. Yritin täällä etsiä lausuntoa. En siinä hetkessä katsonut, mutta tässä on ihan tuore juttu Uutissuomalaisesta: Yli puolet hyvinvointialueista aikoo pitää kiinni kahden viikon hoitotakuusta, Lappi mukana. Lappi pitää kiinni

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

hoitotakuusta ja näkee sen tärkeänä, ja totta kai kaikki hyvinvointialueet myös vastustavat tätä leikkausta. Eli en ymmärtänyt sitä, kun sanoitte, että Lapin hyvinvointialue kannattaa kolmen kuukauden hoitotakuuta. Voidaan katsoa pöytäkirjasta, mutta kuulin näin. Mihin tämä näkemys perustui, jos he kuitenkin haluavat pitää sen kahdessa viikossa? Haluatteko vielä tätä sitten seuraavassa puheenvuorossanne avata?

Lisäksi tästä säästötavoitteesta, 95 miljoonasta, jonka leikkaatte perusterveydenhuollosta: Katsoin budjettikirjasta, että meillähän tulisi seitsemän päivän hoitotakuu nyt voimaan, niin että se säästö, kuinka paljon säästätte perusterveydenhuollosta, on vielä isompi budjettikirjan mukaan. Pyydän vain tarkentamaan näitä lukujanne.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: No niin, kiitos. — Siellä olikin edustaja Valtolalla seuraava puheenvuoro, niin että otetaan ihan varsinainen puheenvuoro.

21.47 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Kyseessä on tosiaan säästölaki, jolla hoitotakuun aikaa pidennetään 14 vuorokaudesta kolmeen kuukauteen perusterveydenhuollossa, ja sitten suun terveydenhuollossa pidennys on sinne kuuteen kuukauteen. Kuten me tuossa valiokunnan mietinnössä todettiin, tällä haetaan 97 miljoonan vuosittaista säästöä. Budjettikirjassa voi olla isompi, mutta kun se seitsemän päivän hoitotakuun pidennys on jo tehty aiemmin, niin emme ole sitä tähän meidän mietintöömme ottaneet.

Silloin kun hoitotakuuta kiristettiin 14 päivään, hyvinvointialueille taidettiin antaa rahoitus, joka oli noin 130 miljoonaa, ja sitä pidettiin silloin riittämättömänä tämän hoitotakuun toteuttamiseen. Nyt sitä rahoitusta pienennetään 97 miljoonaa euroa. Siitä on tietysti vähennetty tämä alle 23-vuotiaitten hoitotakuun pysyminen 14 vuorokaudessa, ja tätä pidetään sitten liian suurena leikkauksena. Näissä asioissa on tietty epäsuhta, mikä tuo ehkä esille sitä, että tässä ongelma on nimenomaan tämä rahoituksen leikkaus, ja sen hyvin ymmärtää.

Saamissamme selvityksissä valiokunnassa meille tuli kyllä tietoon myös se, että tämä rahoitus ei ole mennyt pelkästään perusterveydenhuollon hoitotakuun toteuttamiseen, vaan sitä on käytetty paljon muuhunkin. Esimerkiksi lääkäreitä tällä rahalla ei pelkästään ole palkattu. Samalla tavalla nyt, kun yleisrahoitusta sitten leikataan, sieltä ei pelkästään lääkäreitä perusterveydenhuollosta lähde pois, niin kuin joissain puheenvuoroissa on sanottu.

Hoitotakuun hoitoonpääsyajathan ovat muuttuneet sillä tavalla, että ennen hoitotakuun lyhenemistä 14 vuorokauteen 77 prosenttia potilaista pääsi hoitoon kahdessa viikossa, ja nyt sitten hoitotakuun aikana, taisi olla lokakuu 24, sinne hoitoon pääsi noin 90 prosenttia. Eli nyt kun hoitotakuu perutaan, niin oletettavaa on, että hoitoon pääsee noin kahdessa viikossa, ja tähän hyvinvointialueetkin ovat tämän perustaneet.

Tosiaan, sieltä Lapin hyvinvointialueen lausunnosta löytyy tämä heidän kommenttinsa tähän normien purun hyötyyn tilanteessa. Uskonkin, että hyvinvointialueet [Puhemies koputtaa] pystyvät paremmin toteuttamaan tällaisia hyvää hoitoonpääsyä siinä tilanteessa, kun siellä ei ole tiukkaa ehtoa kahden viikon hoitoonpääsystä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Nurminen.

21.51 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa rouva puhemies! Käsittelemme täällä hoitotakuun pidentämistä. Viime kaudella sosiaalidemokraattien johdolla halusimme parantaa

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

suomalaisten pääsyä hoitoon ja terveyskeskuksessa nopeammin lääkäriin, ja kuten täällä tuotiin jo äskeisessä puheenvuorossa esille, hoitoonpääsy on parantunut huomattavasti tämän meidän hoitotakuulainsäädännön aikana. Meidän mielestämme tästä ihmisten hoitoonpääsystä ei tule leikata eikä hoitoonpääsyä pidentää, ja mielestämme hallituksen arvovalinta on tässä suhteessa täysin väärä.

Hallitus toi tämän esityksen, ja lausuntopalaute oli murskaava, mistä täällä on ministeriltäkin monta kertaa kysytty. Valiokunnan kuulemista asiantuntijoista ei yksikään — valiokunnan kuulemista asiantuntijoista ei yksikään — kannattanut tätä hallituksen esitystä sellaisenaan. Ei ollut yhtään puoltavaa näkökulmaa. Kyllä, hallitus perustelee, että on säästölaki ja pidennetään hoitoonpääsyä, mutta tämä esitys on kokonaisuus. Te heikennätte hoitoonpääsyä pidentämällä tämän nykyisen hoitotakuun kolmeen kuukauteen, ja lisäksi, kuten tässä äsken tuli esiin, te leikkaatte perusterveydenhuollosta 97 miljoonaa. Tämä on se arvovalinta, mitä me emme hyväksy, kun te samaan aikaan kanavoitte yksityiseen terveydenhuoltoon puoli miljardia euroa. Tämän esityksen kärsijöinä ovat monisairaajat, pienituloiset ihmiset, työttömät, eläkeläiset, paljon palveluita käyttävät ihmiset, joiden palveluista ja hoitoonpääsystä te nyt leikkaatte. Tästä te ette pääse yli ettekä ympäri.

Kuten täällä on tuotu esille, lausuntopalaute oli huomattavan kriittistä. Täällä vanhusasiavaltuutettu on ottanut hyvin vahvasti tähän kantaa, koska tämä kohdistuu monisairaisiin ja pitkäaikaissairaisiin ihmisiin. Aluehallintovirastot suhtautuivat hyvin kriittisesti ja toivat esille, mitä nämä pitkät odotusajat perusterveydenhuollossa voivat aiheuttaa eli juuri näitten ongelmien kasautumista ja lisääntyvää työmäärää ja niin edelleen — täällä on paljon arviointikertomuksia valvovilta viranomaisilta. Sitten täällä eduskunnan oikeusasiamies ottaa hyvin vahvasti kantaa, eli: ”Hoitoonpääsyn enimmäisajat ovat huomattavan pitkiä ja pidennykset merkittäviä. Ne eivät turvaa riittävällä tavalla potilaiden oikeutta riittäviin terveyspalveluihin.” Täällä on todella paljon erittäin kovia kannanottoja. ”On ilmeistä, että ehdotettu hoitoonpääsyn enimmäisaikojen pidentäminen tosiasiaa hidastaa potilaiden pääsyä terveydentilansa edellyttämään hoitoon. Pidempi enimmäisaika todennäköisesti lisää myös alueellisia eroja ja potilaiden asuinpaikkaan ja sosioekonomiseen asemaan perustuvaa eriarvoisuutta.” Hyvin vahvoja lausuntoja.

Arvoisa puhemies! Nämä lausunnot ovat kaikki kriittisiä. Täällä olisi lukematon määrä niin henkilöstön näkökulmasta kuin EU:n elpymisvälineestä — toivonkin, että tähän otetaan kantaa, sillä tässähän on merkittävä rahoitus tullut EU:sta. Eli hoitoonpääsyn lyhentämisen eteen on saatu EU:lta rahaa, ja nyt, kuten valiokunnan mietinnössä ilmenee, tässä uhkaa riski takaisinperinnästä. Tämä on kuin omaan jalkaan sahaisi, jos joudumme näitä rahoja palauttamaan EU:lle sen takia, että nyt halutaan hoitoonpääsyä pidennyttää. THL ottaa hyvin vahvasti kantaa: selkeitä riskejä niin yhdenvertaisuuden kuin muun toteutumiselle, heikentää kansalaisten yhdenvertaisuutta. Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus on lausunut. Lääkäriliitto, erittäin painava lausunto, johon varmasti edustaja Lindén vielä palaa. He ottavat kantaa nimenomaan kustannusvaikutusten arviointiin, ja sitten: ”Hoitoonpääsyn huonontaminen ei vähennä väestön hoitotarvetta eikä hoidon toteuttamiseen käytettävän henkilöstön tarvetta. Pidemmän odotuksen aikana joudutaan myös usein käsittelemään potilaan kiireellisyysarviota toistuvasti, ja usein viiveiden takia hoitoon joudutaan hakeutumaan päivystysten kautta.” Ja tämä jatkuu ja jatkuu — kuten kerroin, lausuntopalaute ja asiantuntijakuulemisissa palaute oli murskaava.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Arvoisa rouva puhemies! Jollain tavalla olen erittäin surullinen siitä, että vaikka meidän aikana me laitoimme rahaa perusterveydenhuoltoon ja vahvistimme julkisen sektorin tilannetta ja asemaa, niin että ihmiset lompakon paksuudesta ja asuinpaikasta johtumatta saisivat hoitoa nopeammin, ja todennetusti he ovat sitä saaneet, niin tässä hallitus lähtee täysin erilaisista lähtökohdista leikkaamaan perusterveydenhuollon hoitopääsystä ja pidentämään näitä aikoja. Valvovat viranomaiset ottivat myös kantaa näihin pidennettyihin hoitoaikoihin. Eli kyllä aika surullisesti pohdin niitä tapauksia, kun ihminen soittaa ja tarvitsee apua ja hänelle tarjotaan kolmen kuukauden päästä lääkäriaikaa, ja se on hallituksen mielestä ihan ok. Sosiaalidemokraattien mielestä se ei todellakaan ole ok, ja emme hyväksy... Te pidennätte tätä hoitopääsystä, ja me tulemme valvomaan tätä, kuinka paljon hoitojonot tulevat pidentymään. Hyvinvointialueet ovat aivan kriisissä näitten leikkausten takia. Te leikkaatte asiakasmaksuista 150 miljoonaa, hoitopääsystä, vanhuspalveluista, kaikella tavalla leikkaatte hyvinvointialueilta, ja te pidennätte tätä hoitopääsystä. Tämä yhtälö ei ole hyväksyttävä, ja me tulemme seuraamaan tätä, kuinka pitkiksi kansalaisten hoitojonot tulevat tämän teidän politiikkanne takia menemään, ja me emme tätä kehitystä tule hyväksymään.

Arvoisa rouva puhemies! Tulemme esittämään tämän lakiehdotuksen hylkäystä tämän toisessa käsittelyssä. Me emme hyväksy tätä pienituloisten ihmisten hoitopääsytyn vaikeuttamista, jota hallitus täällä toistuvasti harjoittaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Lindén.

21.58 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Jos kuvaisin omia tunnelmiani, niin sanoisin, että ehkä nyt ei ole semmoinen hirvittävän taistelutahtoinen olo vaan ehkä enemmän vähän surullinen olo. Asia, jota olen pitänyt koko eduskuntatyöni ehkä tärkeimpänä, on täällä kymmeneltä illalla kymmenen kansanedustajan käsittelyssä. Kumotaan asia, jota olen pitänyt erinomaisen tärkeänä, mutta tietysti voidaan sanoa, että ei tätä pidä ottaa henkilökohtaisesti, politiikkaahan tämä vain on.

Mutta mennäkseni itse asiaan, minusta hoitotakuu tuli ensimmäisen kerran eduskuntaan kokoomuksen kautta. Silloinen kansanedustaja Akaan-Penttilä Uudeltamaalta teki aloitteen, kun hän oli huolissaan siitä, että HUSissa hoitojonot olivat kuntakohtaiset, ja hän pyysi eduskunnan oikeusasiamiestä selvittämään tämän asian. Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio selvitytti sen asian perusteellisesti ja päätyi siihen, että todellakaan kuntakohtaisia hoitojonoja erikoissairaanhoidossa ei voi olla. Hän ehdotti sitten eduskunnalle, että pitäisi säätää näistä asioista tarkemmin. Sitten vuonna 2004 meillä tuli ensimmäiset hoitotakusäädökset terveydenhuoltolakiin, tai itse asiassa sitä edeltävään lakiin, koska terveydenhuoltolaki tuli vasta ministeri Risikon ollessa ministerinä 2010.

Mutta siinä säädettiin silloin, jos hyvin yksinkertaisesti lyhennän tämän, että sairaaloissa oli se kuuden kuukauden hoitotakuu, terveyskeskuksen avosairaanhoidossa kolme kuukautta ja suun terveydenhuollossa kuusi kuukautta. No se, miksi silloin ei säädetty tiukempaa hoitotakuuta sinne terveyskeskuksiin, johtui siitä yksinkertaisesta syystä, että ongelmat olivat sairaalajonoissa. Lääkärilakko 2001 oli tehnyt aivan valtavan pitkiksi sairaaloiden leikkausjonot, jopa kahden vuoden mittaisia jonoja oli tekonivelleikkauksiin. Silloin terveyskeskuksiin pääsi niin hyvin, että vuonna 2000, kun itse olen pitänyt esitelmää Lääkäripäivillä terveyskeskusten tilanteesta, 80 prosenttia suomalaisista pääsi viikossa terveyskeskuksen lääkärin vastaanotolle. Silloin vielä käytössä ollut

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

väestövastuu- eli omalääkäriperiaatehan sisälsi jo virkaehtosopimuksen lähtökohtana kolmen päivän hoitotakuun, joka tietenkään ei tarkoittanut sellaisia asioita kuin vaikkapa joku jälkitarkastus tai muu, mutta se satoi lääkäriä.

Tilannehan alkoi huonontua sitten 2000-luvulla. Lääkäreiden määrä sairaaloissa lisääntyi tuhansilla, työterveyshuolto laajeni merkittävästi, lääkäriasemia ostettiin peräti 600 kappaletta eri terveydenhuoltoyksikköä näihin suuriin ketjuihin, ja yksityissektori laajeni voimakkaasti. Niinpä me oltiin sitten siinä vuosina 2015 tilanteessa, jossa oli erittäin paljon heikompi tilanne terveyskeskuksiin hoitoonpääsyssä. Sitähän yritti sitten Sipilän hallitus ratkaista omalla tavallaan. Se oli valinnanvapausmalli. On mielenkiintoista jälkikäteen arvioida, että kun valinnanvapautta kokeiltiin viidessä eri kokeilussa eri puolilla Suomea, niin kun silloin julkisessa terveydenhuollossa oli allokoitu rahaa noin 150 euroa asukasta kohti terveyskeskusten avosairaanhoidon, niin näissä kokeiluissa se rahoitus oli 250—300 euroa per asukas, ja sillä resurssilla niissä viidessä kokeilussa eri puolilla Suomea pääsi aivan jonottomasti hoitoon, koska lääkäriresurssi oli käytännössä kaksinkertainen asukkaisiin verrattuna kuin mikä se oli terveyskeskuksissa sillä hetkellä.

Kun sitten tullaan vuoteen 2019 ja muodostettiin ensin Rinteen hallitusta, joka sittemmin muuttui Marinin hallitukseksi, niin voin ihan tässä kertoa, että ei se mikään salaisuus ole ja sanon kyllä, että tämä rouva täällä, kansanedustaja Kiuru, kävi siellä Säätytalolla erittäin sitkeitä neuvotteluja, niin kuin hän pystyy käymään, niin kuin kaikki tiedämme. Itse olin hänen kanssaan sitten yhteydessä päivittäin näistä asioista, kävimme pitkiä keskusteluja, ja hallitusohjelmaan saatiin kirjaus lääkärimäärän tuntuvasta lisäämisestä terveyskeskuksissa ja tavoiteltiin sitten hoitotakuuta.

Tässähän ollaan nyt siinä tilanteessa, että eihän eduskunta eikä hallitus johda operatiivisesti terveydenhuoltoa, vaan meillä on käytännössä kaksi isoa keinoa: meillä on raha ja laki. Sen takia tätä asiaa lähestyttiin ihan niin kuin nykyinen hallitus sitä lähestyy omissa uudistuksissaan, vaikkapa terapiatakuussa: säädetään laki ja sitten annetaan tietty raha. Vaikka se raha onkin yleiskatteellista, niin se rahan tarve kuitenkin lasketaan sen uudistuksen, sen muutoksen mukaisesti. Niinpä sitten, täytyy sanoa, hieman tuskastuinkin, kun siinä korona-aikana jouduttiin tietysti ymmärrettävistä syistä resursseja käyttämään niin paljon moneen muuhun asiaan, että tämä aina viivästyi ja viivästyi ja viivästyi, mutta sitten se sattui lankulle siinä tilanteessa, kun minulla oli mahdollisuus työskennellä ministeri Kiurun vanhempainvapaan sijaisena. Sain käsiini siellä helmikuussa 22 aika lailla raakilevaiheessa olevan version tästä hoitotakuulainsäädännöstä, ja kyllä täytyy sanoa, että siitä käytiin aika monia keskusteluja myös edellisen hallituksen sisällä. Vihreillä oli omia painotuksia. Vasemmistoliitto kammoksui sitä, ryhdytäänkö ostamaan nyt yksityissektorilta. Keskusta oli sitä mieltä, että taitaa maksaa liian paljon. Kompromissihan lopulta olikin, että siihen tuli eräänlainen porrastus. Mutta sitten, kun minulla oli mahdollisuus esitellä se täällä toukokuussa 22, olin tietysti hyvin tyytyväinen. Voisi sanoa, että olin jopa onneni kukkuloilla, kun juuri tämän tärkeän asian sain esitellä.

Nostan tässä yhteydessä hattua myös valtiovarainministeriön valtiosihteeri, kansliapäällikkö Juha Majaselle. Muistan, kun hän rahakunnassa eli siis raha-asiainvalidikunnassa hallituksessa tämän lain vei eteenpäin ja hän perusteli sitä juuri sillä, että panostamalla perusterveydenhuoltoon me pystymme muuttamaan näitä terveydenhuollon rakenteita perusterveydenhuoltopainotteisemmiksi ja saamaan muutettua tämän vääristyneen kehityksen.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

No huomaa, että tässä aika kulki ja pääsin ehkä puoleen väliin tätä puheenvuoroani. Menen sitten seuraavassa puheenvuorossani tähän nykyhetkeen — tämä oli vähän tätä lähihistorian selvittelyä. — Kiitoksia. [Krista Kiuru: Hyvä puheenvuoro, kiitos! — Mauri Peltokangas: Kuuntelisin vielä toiset seitsemän minuuttia!]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen, olkaa hyvä.

22.06 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Ja kiitos kollega Lindénille ihan valaisevasta, hyvästä puheenvuorosta. Tähän hoitotakuulainsäädäntökeskusteluun on tosi hankala saada otetta. Tämä on jonkunäköinen tämmöinen saippua, joka lipeää käsistä joka kerta, kun sitä yrittää jotain kautta lähestyä.

Tässä edellisen hallituksen sosiaali- ja terveysministeri Pekonen kävi hyvin lähtökohtaisesti lähestymässä tätä nimenomaan tämän hoitotakuun pituuden kautta. Ja se on nyt jollakin lailla niin, niin kuin edustaja Nurminenkin sanoi, että se kerta kaikkiaan jollakin lailla, en muista tarkkoja lainauksia, polkee ihmisten perusoikeuksia. Se on jollakin lailla julmaa, että tiputetaan odottamaan 30 päivää hoitoa. Mutta kuitenkin täytyy muistaa, että ne edelliset neljä vuotta mentiin sillä 30 vuorokauden hoitotakuulla, jolloin silloinkin potilaat pääsivät pääasiassa kahdessa viikossa, suurin osa, hoitoon. On aivan selvä asia, ja se on todettu, että hoitotakuun säätäminen pikkuisen paransi kyllä hoitoonpääsyä.

Mutta nyt, niin kuin edustaja Nurminen sanoi, puolet hyvinvointialueista on jo ilmoittanut, että he tähtäävät 14 vuorokauden hoitoonpääsyyn. Hän ikään kuin yhdisti sen siihen, että he tarraavat hoitotakuuseen, mikä osoittaa osittain sen, että tässä ei ehkä ihan puhuta samasta asiasta. Minulle se näyttää sen, että he ymmärtävät oikea-aikaisen hoitoonpääsyn merkityksen riippumatta hoitotakuusta. Se on se, mikä luotto meidän täytyy hyvinvointialueille antaa. Ja silloin kun meillä on resurssit vähän tiukoilla ja kun me annetaan liikkumavaraa sinne yläpähän, niin yleensä suurin osa potilaista, jotka tarvitsevat sitä hoitoa, saa sen juuri oikea-aikaisesti.

Tässä sekoittaa se, kun puhutaan asiantuntijoista ja hyvinvointialueista. Niin kuin edustaja Valtola sanoi, tämä on osittain ihan selkeästi ja kiistämättä säästölaki, ja tässä on kombinoitu säästö ja velvoitteiden keventäminen yhteen, jolloin, kun me ollaan viemässä rahaa joltain momentilta, on aivan selvä asia, että hyvinvointialueet sitä vastustavat. Se on päivänselvä juttu.

Mutta niin kuin edustaja Lindén totesi, rahoitus on yleiskatteellista, ja se ei kohdistu välttämättä hoitoonpääsyyn, niin kuin hyvinvointialueet ovat hyvin selvästi osoittaneet.

Edustaja Merinen kävi toisen kerran tuossa minun mielestäni jotenkin aivan pöyristyttävän yhteyden vetämässä, että ikään kuin hoitotakuun pidentäminen vaarantaisi omalääkärijärjestelmän, mikä ei millään tavalla keskustele kyllä minkään logiikan kanssa. Periaatteessa se, että me saadaan toimiva omalääkärijärjestelmä, ehkä entisestään tarkoittaa sitä, että me ei tarvita enää hoitotakuulainsäädäntöä. Ja minä näkisin, että se yhteys toimii näin päin. Että jos me todella saadaan semmoinen omalääkärijärjestelmä, joka toimii, niin me taatusti selvittäämme hyvinkin nopeissa ajoissa hoitoon.

Minulle käy niin kuin edustaja Lindénille, että aika loppuu. En minä viitsi tästä pönttöön tulla, minä jatkan sitten tarvittaessa myöhemmin. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Krista Kiuru, olkaa hyvä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

22.09 **Krista Kiuru sd:** Arvoisa puhemies! Täällä keskustelu jatkuu, vaikka kello on kymmenen ja työt on aloitettu tänään jo kahdeksalta sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, joten 14. tunti alkaa olla kohta ohi. Mutta tänään on käsittelyssä tärkeä asia, ja se ei varmasti listan kohdasta näy, koska sitä käsitellään täällä yötä myöden. Varmaan oikeastaan koko sosiaali- ja terveydenhuollon ydinkysymys on se, mitä sillä rahalla tehdään, mikä yleiskatteellisena rahoituksena sosiaali- ja terveydenhuoltoon laitetaan. Ja se isoin kysymys tässä on se, onko valtiolla mahdollisuus vaatia, että sillä rahalla myöskin tehtäisiin oikeita asioita.

Kuten tässä edustaja Lindén todisti väkevästi jo edellä, kyllä suomalainen sosiaali- ja terveydenhuollon perinne on perustunut siihen, että me ollaan oltu huolissaan siitä, pääseekö hoitoon. Siis koko terveystalouden ydinkysymys on ollut tähän asti, kuinka nopeasti sinne hoitoon pääsee, ja sitä vielä on erityisesti tuunattu näiden viime vuosien aikana, jolloin ei ole korostettu vain hoitopääsyä vaan myöskin hoidetuksi tulemistä, ja tämä logiikka minusta on ollut kaiken nykyaikaisen politiikan ytimessä. Tästä vaan ollaan eri mieltä, mikä on oikea vastaus.

Aikaisemmin viime kaudella se meni suurin piirtein niin, että vasemmisto ja perussuomalaiset olivat nopean hoitopääsyn kannalla. Me katsoimme, että on järkevää, että ihminen pääsee nopeasti hoitoon, ja tehdään niitä kustannustehokkaita säästöjä nimenomaan hoitopääsyn nopeuttamiseksi. Tämä logiikka tuntuu kääntyneen pälaelleen, koska meillä on tänään käsittelyssä melkein 100 miljoonan säästöesitys, jossa nyt haetaan sitä, tässä säästöesityksessä, että hoitoon ei tarvitsekaan päästä nopeasti ja sillä ei ole merkitystä. Minä pelkään, kuinka kalliiksi tämä esitys tulee, koska meillä on akateemista näyttöä riittävästi sekä maailmalta että meiltä, että nopealla hoitopääsillä, nimenomaan sillä, ettei mennä erikoissairaanhoidon päivystysten kautta vaan hoidetaan ne vaivat nopeasti ja heti, on kustannustehokkuuden kannalta merkittävä vaikutus. Kun te katsotte sitä lakia, joka 22 hyväksyttiin, sehän perustuu siihen logiikkaan, että nimenomaan tässä haetaan kustannustehokkuutta — se hallituksen esitys käy todella laajasti läpi kustannustehokkuutta — ja nyt me perustellaan kustannustehokkuutta ikään kuin sivuamalla sitä, että tämä on järkevä säästölaki. Tämä on se logiikka, joka tässä on täysin vinoutunut.

Arvoisa puhemies! Sitten lausuntokierrospalautteesta. Me saatiin siis valiokuntaan 42 lausuntoa, ja 44:lle annettiin mahdollisuus. [Mauri Peltokangas: Keneltä kaikilta?] 44 tahoa oli saanut mahdollisuuden ottaa tähän kantaa. Ajatelkaa, että niistä kaikista 42:sta, jotka vaivautuivat vastaamaan valiokunnalle, kukaan ei kannattanut tätä esitystä. Ja kun te katsotte kellonaikaa, niin me käsitellään 100 miljoonan säästöä sosiaali- ja terveydenhuoltoon, joka on aivan ydin, me käsitellään sitä kymmenen aikaan, ja se kertoo siitä, että me käsitellään sellaista esitystä, jota kukaan tässä aivan keskeisistä tahoista ei kannata. Me tehdään se sopivasti täällä yöllä, ettei tarvitse kenenkään siitä myöskään kuulla. [Mauri Peltokangas: Käsitellään pari muutakin asiaa tänään!] Minun mielestäni tämä ei ole fiksumaa, mutta me tietenkin venymme demokratiassa siihen, mihin enemmistö venyy, ja kun enemmistö venyy siihen, että tämä on mahdollista, niin myöskin oppositiota tarvitaan nostamaan esiin näitä tämän esityksen ongelmia, ja sen takia me täällä ollaan.

Nyt tässä on keskusteltu sitten siitä, mitä merkitystä tällä on. No, noin 90 prosenttia pääsee tällä hetkellä hoitoon kahdessa viikossa. Onko sillä merkitystä vai ei? Kyllä sillä on, mutta samaan aikaan unohdetaan, että me tavoitellaan EU-rahoituksella sitä, että oikeasti ihmiset pääsisivät seitsemässä päivässä hoitoon. Niitäkin henkilöitä on lähes 80 prosenttia,

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

jotka pääsevät seitsemässä päivässä hoitoon. Ja me tuupattiin tähän melkein 170 miljoonaa rahaa EU:n kohdennetulla avustuksella, että ihmiset pääsisivät seitsemässä päivässä hoitoon. Jos joku ajattelee, että se on vanhentunut projekti, niin se ei ole, koska koko ensi vuoden loppuun asti hyvinvointialueet ovat saaneet EU-rahaa ja siellä tavoitellaan vuoden 25 loppuun asti tämän seitsemän päivän hoitotakuun toteuttamista. Eli samaan aikaan, kun me leikataan tässä nyt 100 miljoonalla 14 vuorokauden hoitotakuu pois, me tavoitellaan kuitenkin EU-ohjelmiin osallistuessamme kaikilla suomalaisilla hyvinvointialueilla ensi vuoden loppuun asti seitsemän päivän hoitotakuuta.

Jotta tämä olisi hullumpaa, niin tässä valiokunnan mietinnössä todetaan myös, että sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että heidän on edistettävä tätä seitsemän päivän hoitotakuuta, koska se liittyy tähän EU-ohjelmaan, johon me ollaan sitoutuneita ensi vuoden loppuun. Eli siis ministeriö edistää seitsemän päivän hoitotakuuta, ja hallitus varmistaa, että hoitotakuuajat ovat kolme kuukautta ja kuusi kuukautta. Ei tässä kyllä hirveästi logiikkaa ole. Ja kuinka paljon tämä tulee sitten maksamaan, kun EU:ssa huomataan tämä, että meillä ei ollut tarkoitukseen noudattaa seitsemän päivän hoitotakuuta, koska me kamitetaan se näin?

No, sitten, puhemies, toinen teema on tämä hoidon jatkuvuus. Huomasin, että perussuomalaisilla oli hieno tällainen mainos, jossa ministeri Juuso sanoi, että omalääkärijärjestelmä tulee ja nyt jokaiselle tulee nimetty omalääkäri. [Mauri Peltokangas: Eikös se ole hienoa!] Tämä, mitä Väyrynen sanoi tässä, on ihan totta. Väyrynenhän päätti puheenvuoronsa siihen ihan arvokkaaseen totuuteen, että jos me haluttaisiin tämä hoitaa, niin sehän olisi niin, että kaikilla olisi omalääkäri. Mutta tiedätekö, edustajat, miksei semmoista ole saatu aikaiseksi? Koska tähän nykyisen potin päälle, mikä on se seitsemän päivän hoitotakuu, viime kaudella silloiset ministerit Kiuru ja Lindén olisivat tarvinneet noin 150 miljoonaa lisää rahoitusta, [Mauri Peltokankaan välihuuto] että me oltaisiin saatu sellainen omalääkärijärjestelmä, jolla me oltaisiin voitu mennä. — Kun on paljon osajia täällä salissa, niin nämä välihuudot osoittavat myös sen, että millään asialla ei ole mitään merkitystä. — Jos me haluamme sellaisen omalääkärijärjestelmän, josta kentällä ajatellaan, että se on omalääkärijärjestelmä, niin se olisi niin kallis, että valitettavasti sitä ei saatu, mutta ministeri Lindén teetti minun äitiyslomani aikana siitä selvityksen, minkälaisia malleja olisi ja mikä olisi se tapa, millä tämä tehdään. Kuitenkin me huomattiin, että ilman 150:tä miljoonaa ei, ja nyt uskotaan, että tästä 100 miljoonaa vähentämällä tämä hallitus on tekemässä seuraavaksi omalääkärimallin. Se, kuinka paljon täällä voi puhua totuudenvastaisesti, on minusta se päivän isoin kysymys. [Pia Sillanpään välihuuto]

Tässä tapauksessa omalääkärijärjestelmän tulo tähän keskusteluun niin, että se takaa hoidon jatkuvuuden, on uskomaton floppi. Jos me otetaan tämä 100 miljoonaa pois — professori Auvinen, joka tulee tätä ryhmää nyt koordinoimaan, antoi valiokunnalle lausunnon — [Puhemies koputtaa] ei sellainen omalääkärijärjestelmä toimi, joka ei perustu siihen, että hoitotakuu on asiallinen, eli tähän nykytasoon. Eli tämä 100 miljoonan leikkaus vaarantaa omalääkärijärjestelmän, [Puhemies koputtaa] ja silti siitä puuttuu 150 miljoonaa rahaa. Se lukee siinä Auvisen lausunnossa, [Puhemies koputtaa] mutta koska ei ole enenkään luettu niitä lausuntoja, niin totean sen nyt tässä. Me vastustamme tätä. [Mauri Peltokangas: Demarit vastustaa omalääkärimallia!] — Ei, me vastustetaan tätä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Holopainen, olkaa hyvä.

22.17 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Tässä edustajakollegat edellä kuvasivat, kuinka merkittävästä asiasta tässä nyt on kysymys tämän hoitotakuun osalta. Ollaan käsitelty täällä tänään hyvin monia hallituksen esityksiä, tässä viikkojen aikana monia hallituksen esityksiä, mutta tosiaankin tässä on kysymys äärimmäisen isosta, keskeisestä tekijästä, joka vaikuttaa koko tämän meidän terveydenhoidon prosesseihin.

Edustaja Lindén tässä hyvin kuvasi tätä historiakatsausta, hän on asiantuntija tässä. Sitä oli kyllä tosi kiinnostavaa kuunnella. Tämähän on sinänsä semmoinen suomalainen ominaisuus, että meillä on ollut haasteita löytää semmoinen malli, jossa ihmiset pääsisivät kiireettömään hoitoon mahdollisimman pienellä kynnyksellä, niin kuin monessa muussa maassa on pystytty toteuttamaan. Edustajakollega Lindénin kanssa ollaan tuolla samassa tarkastusvaliokunnassa, jossa on tekeillä nyt myöskin tällainen tutkimus, selvitys siitä, mikä tässä suomalaisessa järjestelmässä verrattuna kansainvälisiin järjestelmiin on, että miksi meidän on ollut vaikea ratkaista tätä asiaa ja meillä on ollut tämmöinen kynnys siihen. Näitä eri malleja on tässä vuosikymmenten aikana ollut, ja nyt tämä hoitotakuu, joka tuli viime hallituskaudella, on kuitenkin vienyt asioita oikeaan suuntaan. Nyt varsinkin tämä hallituksen esitys sitten vie taas takaisin sinne huonompaan suuntaan, ja tässä myöskin leikataan rahat sieltä hyvinvointialueilta. Vaikka moni hyvinvointialue tietenkin ymmärtää sen välttämättömyyden siinä, että hoitoon pitää päästä ajoissa, ja haluaa sitä toteuttaa, niin kyllä tämä taas ahdistaa näitä hyvinvointialueita entistä ahtaampaan nurkkaan sitten, koska tästä ne rahat viedään samalla pois. Niin kuin edustaja Kiuru tuossa sanoi, niin tässä on kysymys äärimmäisen isosta summasta, lähes sadan miljoonan euron säästöstä. Ja on todella vaikea ymmärtää, miten näin suurta leikkausta terveydenhoitojärjestelmään voidaan tehdä, kun samanaikaisesti hallitus kuitenkin sitten täällä sanoo, että vastuu on siellä hyvinvointialueilla, ja oikeasti tässä viedään pohja pois.

Ja vielä perustelisin sitä, miksi se on tärkeätä, että meillä ei olisi tällaisia viiveitä siihen perusterveydenhuoltoon pääsyssä. Kysymyshän on siitä, että kun hoitoonpääsy viivästyy, niin sillä aina väistämättä on jonkinlaisia seurauksia. Ihan ymmärrettävästi moni vaiva vaikeutuu siinä odotusajan puitteissa, ja tulee aina kalliimmaksi sitä hoitaa myöhemmin. Ja aika usein se johtaa myös siihen epätarkoituksenmukaisuuteen, että sen sijaan, että nämä henkilöt olisivat siellä kiireettömän sairaanhoidon piirissä, he päätyvät sinne kalliimpaan erikoissairaanhoitoon sitten kun tämä ongelma pahenee tai he ovat riittävän sitkeitä. Ja tämä on taas sitten kustannusten kannalta todella hankala tilanne, ja tämä on osaltaan johtanut koko tämän meidän järjestelmän kriisiin siinä, että erikoissairaanhoidon kustannukset ovat nousseet. Niin sitä on tässä yritetty jo pitkään taklata, ja tämä hoitotakuu on ollut äärimmäisen tärkeä työkalu nimenomaan siinä, että pystyttäisiin niitä resursseja ja tätä prosessia kehittämään niin, että tarkoituksenmukaisesti sitten sitä hoitoa saa oikeassa paikassa kustannustehokkaasti ja vaikuttavasti.

Ja kun tässä suomalaisessa mallissa meillä on olemassa sitten työterveyshoito ja myöskin rahalla on ollut mahdollista päästä sitten ilman viivettä yksityiselle lääkärille, niin se on aiheuttanut vielä semmoisen äärimmäisen vakavan tilanteen, että tämä meidän mallimme on kaiken kaikkiaan ollut äärimmäisen epäyhtenäinen verrattuna moniin muihin maihin, joissa sitten tässä matkan varrella on pystytty luomaan sellaisia hoitopolkuja, jotka ovat myös yhtenäisiä, niin että riippumatta ihmisen tulotasosta ja sosiaalisesta asemasta ja siitä, onko hän työssäkäyvä vai ei, on mahdollista kuitenkin saada samantasoista perusterveydenhoitoa, ja suomalainen malli on sitten valitettavasti yhä vakavammin ollut epäyhtenäinen. Ja nyt kun tässä on sitten kysymys myös siitä, että

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

kun näitten hyvinvointialueitten tilanne on niin haastava ja joudutaan tekemään erittäin lyhytnäköisiä ratkaisuja tässä tiukassa taloudellisessa paineessa, kun hallitus myöskin vaatii tekemään tätä alijäämien kattamista hirveän tiukalla aikataululla, niin tämä johtaa siihen, että eri hyvinvointialueilla sitten tehdään lyhytnäköisiä, vähän erityyppisiä ratkaisuja, ja sitten se johtaa vielä pahempaan tilanteeseen, niin että tämä alueellinen yhdenvertaisuus myöskin heikkenee tässä todella paljon ja tämä kokonaisuus tulee paljon, paljon ongelmallisemmaksi.

Ja tosiaan tämä kyseinen esitys, jota tässä nyt käsitellään, tämä hoitotakuu ja sen pidentäminen ja siihen liittyvä rahasäästö, on ihan keskeisessä osassa niin että tämä näistä hallituksen monista esityksistä eniten ehkä vaikuttaa nyt tämän meidän terveydenhuoltojärjestelmän tulevaisuuden kehittämisen haasteisiin ja siihen, ettei pystytä korjaamaan niitä pitkäaikaisia haasteita, jotka olisivat korjattavissa, jos tämä järjestelmä olisi toimivampi, järkevämpi, vaikuttavampi ja yhdenvertaisempi. Tämä on yksittäinen tekijä, tämän työkalun poisvieminen, hoitotakuun turvaaminen, mutta se vaikeuttaa tätä kehitystä merkittävästi.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hamari, olkaa hyvä.

22.23 Lotta Hamari sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Väyrysellä totean vain, että annetaan luotto kyllä alueelle mutta ei viedä sitä rahaa, mikä tähän oli varattu. Ja jos näin tosiaan olisi, että sitä rahaa ei viedä, niin sitten ymmärtäisin kyllä nämä puheet.

Tähän alkuun jälleen totean, että meidän sote-ammattilaiset ja pelastajat tekevät hienoa työtä alueilla, ja kiitos siitä heille jokaiselle. Hoitoahan on erinomaista, kun sinne pääsee. Hoitoonpääsyyn sote-ammattilaiset ja pelastusalan ammattilaiset eivät pysty määräänsä enempää vaikuttamaan, vaan olisi meidän tehtävämme täällä taata heille edellytykset hoitaa omaa työtään parhaalla mahdollisella tavalla ja eettisesti.

Tämä esitys perusterveydenhuollon hoitoonpääsyn määräaikojen pidentämisestä on herättänyt laajaa huolta ja vastustusta, eikä ihme. Siteeraan edustaja Kiurua, että 42 lausunnonantajasta kukaan ei kannattanut tätä esitystä. Sitä minä ihmettelenkin, että silti tämä viedään läpi. Miksi siis kuulla asiantuntijoita, jos se ei vaikuta mihinkään?

Tällä hetkellä esitetyt aikarajat, kuten kolme kuukautta perusterveydenhuollossa tai suun terveydenhuollossa, ovat liian pitkiä. Oikea-aikainen hoito on hyvän hoidon kulmakivi, ja pitkät odotusajat voivat pahentaa sairauksia, lisätä kustannuksia ja heikentää kansalaisten hyvinvointia. Erityisesti asiantuntijat ovat huolissaan siitä, että tämä esitys ei ole oikeudenmukainen. Lyhentyneet jonotusajat ovat olleet keskeinen osa perusterveydenhuollon kehittämistä, ja hoitoonpääsyn vaikeuttaminen ei yksinkertaisesti ole järkevää taloudellisestikaan. Hoitoonpääsy on parantunut hoitotakuun myötä. Juuri tätä kehitystä tulisi jatkaa eikä kääntää taaksepäin. Tämä esitys voi johtaa siihen, että erikoissairaanhoidon kuormitus kasvaa, päivystykset ruuhkautuvat entisestään ja kansalaisten luottamus järjestelmään heikkenee, ja valitettavasti on jo tapahtunut tätä kansalaisten luottamuksen heikkenemistä.

Lainsäädännön muutokset ovat tulleet nopeasti ilman riittäviä arvioita niiden vaikutuksista. Tällainen osissa tuleva päätöksenteko voi johtaa epäselvyyksiin ja vaarantaa oikeudenmukaisen, yhdenvertaisen hoidon saannin. Pitäisi olla selvää, että kaikilla ihmisillä riippumatta iästä tai asemastaan yhteiskunnassa tulee olla pääsy perusterveydenhuoltoon kohtuullisessa ajassa. Esityksellä voi olla kielteisiä vaikutuksia myös

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

opiskelijoiden terveydenhuoltoon, kun 14 vuorokauden kiireettömään hoitoon pääsyn enimmäisajasta perusterveydenhuollon avosairaanhoidossa luovuttaisiin 23 vuotta täyttäneiden osalta ja hoitoonpääsyn enimmäisajaksi palautettaisiin se aiempi kolme kuukautta. Onko siis niin, että yli 23-vuotiaiden opiskelijoiden terveystalveluiden saatavuus heikentyy? Heidän tarpeensa ovat aivan yhtä tärkeitä kuin nuorempien opiskelijoiden. Hoitoonpääsyn pidentäminen ei siis missään nimessä ole järkevä ratkaisu edes taloudellisesti.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Ledamot Wickström, varsågod.

22.26 Henrik Wickström r: Arvoisa puhemies, värderade talman! Tässä on ollut illan aikana hyviä puheenvuoroja liittyen tähän lakimuutokseen. Haluan aluksi kompata edustaja Valtolaa, joka tässä aiemmin piti puheenvuoron ja puhui siitä, miksi tämä lakiesitys tehdään. Jos katsoo sitä palautetta, mitä myöskin valiokuntaan tuli, niin tosiaan — niin kuin on moni nostanut esiin, varsinkin oppositio — se oli hyvin kriittistä. Mutta pitkälti se johtui juuri siitä, että se rahoitus viedään pois hyvinvointialueilta, ei suoraan siitä, että hoitotakuuta lähdetään purkamaan. Sen takia pidän edustaja Valtolan hyvää ja suorapuheista kommenttia hyvänä siinä, että sanotaan, että julkisen talouden tilanne on heikko ja on pakko myöskin sote-palveluissa tarkistaa, missä kohtaa voidaan saada säästöjä aikaiseksi.

Sitten on todettava, että näissä valiokunnan kuulemisissa nousi hyvin esiin myöskin ajatus siitä, millä tavalla me ohjataan meidän hyvinvointialueita parhaimmalla tavalla. Onko se juuri laki, mikä on se paras tapa, vaikka laki on se keino, jota me voidaan täällä Eduskuntatalossa käyttää?

On pakko sanoa, että valiokunnan kuulemisissa nousi esiin myöskin se vahva tosiasia, että hoitotakuu on myöskin johtanut siihen, että vuokrahenkilöstön käyttö on yleistynyt, ja se on taas johtanut siihen, että kustannukset ovat kasvaneet.

Arvoisa puhemies! Pidän kuitenkin hyvänä sitä, että hallitus lähtee nyt edistämään omalääkärimallia valtakunnallisesti. On pakko todeta, että minä uskon, että kaikki tässä salissa haluavat, että meidän perusterveydenhuolto toimii. Itse pidänkin hyvänä avauksena sitä, että nyt lähdetään jälleen kerran toden teolla kehittämään tätä omalääkärimallia, ja siitä valiokuntakin teki lausuman tähän esitykseen.

Itse pidän hyvin tärkeänä tässä keskustelussa juuri sitä, että kun me puhutaan hyvinvointialueista, niin meidän pitäisi myöskin enemmän puhua siitä, millä tavalla me halutaan valtakunnallisesti lähteä ohjaamaan ja kehittämään meidän palvelukoneistoa. Itse pitäisin ehkä järkevämpänä sitä, että me päästäisiin suorista lainsäädännöllisistä kirjauksista enemmän tavoitteisiin, jotta hyvinvointialueilla olisi oikeasti itse mahdollisuus kehittää palveluita ja miettiä, millä tavalla me päästään niihin valtakunnallisiin tavoitteisiin, joita meillä on.

Näen omalääkärimallin hyvänä asiana, ja otan esimerkiksi vaikkapa Norjan, jossa otettiin muutamia vuosia sitten tavoitteeksi se, että siellä otetaan valtakunnallisesti käyttöön tämä omalääkärimalli. Siihen meni kaksi vuotta, että se saatiin valtakunnallisesti käyttöön. Ja jos katsoo hallituskautta, mitä meillä on vielä jäljellä, niin meillä on nyt aikaa vielä saada ainakin käynnistettyä laadukas ja toimiva omalääkärimalli, mikä mahdollistaisi sen, että ei tarvitse aina tavata uutta lääkäriä, kun lääkärin vastaanotolle menee. Sen takia pidän tätä hallituksen nostoa, mikä tänä syksynä tuli julkisuuteen, erittäin hyvänä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitos. — Edustaja Laiho.

22.29 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Käsitlemme täällä hoitotakuun väljentämistä. Tämä on erittäin kannatettava esitys siinä mielessä, että meidän pitää antaa nyt hyvinvointialueille mahdollisuus suunnitella palveluitaan niin, että he pystyvät järkevämällä tavalla siellä väestön palvelutarpeiden perusteella palvelut ohjaamaan, kuitenkin tietenkin lain määrittelemässä ajassa.

Täällä on noussut esille, että valiokunnan kuulemisissa oli vastustusta esitykselle. No, kukapa sitä ei vastusta silloin, kun rahaa otetaan pois. Eli ei siellä vastustettu sitä hoitotakuun väljentämistä vaan sitä, että sitä rahoitusta otetaan pois. Ja sen takia ne hyvinvointialueet, jotka ymmärtävät tämän nopean hoitoonpääsyn merkityksen, eivät tietenkään tietoisesti lähde pidentämään hoitojonoja vain sen takia, että lainsäädännössä on tehty se väljyys. Sillä on nimenomaan haluttu antaa enemmän toimintavaltuuksia sinne hyvinvointialueille, itsehallinnollisille alueille, itse määritellä sen väestön palvelutarpeet, kuitenkin niin, että ne tulevat tyydytetyiksi. Kuulemisissa tuotiin esille, että lakisääteisen kireän hoitotakuun noudattaminen potilaiden tosiasiallisista terveysperusteisista tarpeista riippumatta ei ole perustunut siis lääketieteellisiin tarpeisiin. Ja niinhän meillä pitäisi olla, että on lääketieteellinen tarve, joka määrittelee sen.

No, tässä hoitotakuun löyhentämisessä huomioitiin kuitenkin alle 23-vuotiaat. Eli haluttiin kohdella heitä kuitenkin niin sanotun positiivisen diskriminaation keinoin siitä johtuen, että heihin kohdistuu myös tämä terapiatakuu, ja jotta se myös toimii hyvin, niin on järkevää myös hoitotakuu pitää lyhyempänä. Pitää myös huomioda se, että nuoret keskimäärin myös käyttävät palveluja vähemmän. Myöskin saadun selvityksen mukaan nuorten kuormitus terveydenhuoltoon ei oletettavasti ole kuitenkaan suuri, ja siellä kyllä riittää palvelua myös iäkkäämmille henkilöille.

Olen erittäin tyytyväinen siihen, että valiokunta myös nosti taas tämän omalääkärilausuman — joka tehtiin yksimielisesti myös vuonna 22 — mietintöön, että edistetään hoidon jatkuvuutta. Tämä on erittäin kannatettavaa, ja siihen hallitus, ministeri Juuso, on myös tarttunut ja laittanut tämän omalääkäryön vireille. Sitä edistetään kaikin keinoin eri alueilla ja erilaisilla malleilla.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Sillanpää, olkaa hyvä.

22.32 Pia Sillanpää ps: Arvoisa puhemies! Melkein jokaisessa hallituksen esityksessä, joka on ollut käsittelyssä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, korostuu kaksi asiaa ylitse muiden. Ne ovat henkilöstöpula ja rahoituksen puute. Nämä kaksi asiaa ovat niitä, jotka meidän täytyy ottaa huomioon jokaisessa päätöksessä, mitä me täällä teemme, kuten myös tässäkin asiassa, kun käsitlemme hallituksen esitystä, jossa ehdotetaan muutettavaksi terveydenhuoltolakia ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia.

Kun ihmisellä on tarve terveystalvakuille ja päästä kiireettömään hoitoon, meillä täytyy olla siihen olemassa olevia resursseja. Meillä täytyy olla tarpeeksi hoitohenkilökuntaa, joka pystyy vastaanottamaan ja hoitamaan potilaita. Kun hoitohenkilökuntaa ja lääkäreitä on rajallinen määrä, meidän täytyy tehdä päätöksiä sen pohjalta, mihin kaikkeen meidän hoitohenkilöstön resurssit riittävät. On myös todettava, että mitä kireämmälle asetamme hoitotakuun eli sen, kuinka nopeasti ihmisen täytyy päästä kiireettömään hoitoon, sitä

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

enemmän kalliit vuokralääkäripalvelut lisääntyvät, ja se jos mikä on kallista, kuten me kaikki hyvin tiedämme.

Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on erityisen tärkeä siksi, että sillä turvaamme nykyiset ja olemassa olevat palvelut. Turvaamme sen, että ihmiset pääsevät lääkäriin ja saavat hoitoa. Se on tärkeää myös siksi, että näillä päätöksillä varmistamme sen, että meillä on myös tulevaisuudessa riittävät terveydenhuoltopalvelut. Tämä esitys on realistinen, koska tiedostamme henkilökunnan määrän. Sinänsä ajatuksen tasolla ajallisesti tiukka hoitotakuu kuulostaa monen korvaan varmasti hyvältä, mutta me kaikki tiedämme, ettei siihen ole olemassa olevaa henkilökuntaa, joten miksi laatia liian tiukkoja raameja vain siksi, että se näyttää hyvältä idealta, jos sitä ei tässä tilanteessa ole millään tavoin mahdollista toteuttaa. Liian kireä hoitotakuu voi osaltaan pahentaa henkilöstöpulaa sote-alalla, kun stressi ja paine työssä kasvavat entistä suuremmaksi. Hallituksen esityksellä vähennämme tätä painetta ja annamme hyvinvointialueille mahdollisuuden suunnitella järkevästi olemassa olevien resurssien käyttöä. Hyvinvointialueilla on jo nyt kannusteet siihen, että hoitoa järjestetään tehokkaasti ja mahdollisimman nopeasti, ettei ihmisten tarvitsisi turvautua kiireelliseen hoitoon tai päivystyspalveluihin.

Arvoisa puhemies! Erityisen kannatettavana pidän tässä esityksessä sitä, että siinä huolehditaan ensisijaisesti lasten ja nuorten hoitoonpääsystä. On vain ja ainoastaan perusteltua, että alle 23-vuotiaalla on nopeampi pääsy hoitoon, koska varhaisilla toimilla voi olla merkittävä vaikutus koko nuoren loppuelämään. Tämä on yksi keino, jolla myös perheiden hyvinvointia tuetaan.

Lisäksi hallitus on sitoutunut omalääkäri- ja perhelääkärimallien edistämiseen. Näiden mallien käyttö tukee jokaisen yksilön hoidon jatkuvuutta ja helpottaa potilaiden ja lääkäreiden välistä vuorovaikutusta.

Lopuksi haluan todeta, että vaikka hoitotakuuta pidennetään aikaisemmasta, tämä esitys pitää edelleen huolen siitä, että hoitoon kyllä pääsee, vaikka oppositio muuta väittääkin. Hoitoonpääsyn on aina tapahduttava kohtuullisessa ajassa yksilön terveydentilan ja hoidontarpeen perusteella. Tämä periaate ei muutu siis mihinkään. Kiireelliset ja kiireettömät tapaukset hoidetaan edelleen lääketieteellisen tarpeen perusteella, eikä kukaan jää ilman tarvitsemaansa hoitoa. Tämä muutos ei tule ratkaisemaan terveydenhuollon haasteita, joita on paljon, mutta hallitus tosissaan tekee töitä sen eteen, että sote-palvelut toimivat, niiden piiriin pääsee kohtuullisessa ajassa ja palvelut ovat laadukkaita ja palvelevat meitä suomalaisia parhaalla mahdollisella tavalla. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

22.36 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Jatkan puheenvuorostani, ja kyllä tämä kokonaisuus nyt sitten tähän jää varmasti.

Mutta ihan aluksi kommenttia siihen, mitä tässä välillä kuulin. Haluan korostaa, että siis hoitotakuuhan on keino antaa rahaa ja kohdistaa se perusterveydenhuoltoon. Totta kai sitä voi sitten pohdiskella, onko muita keinoja ja toteutuisiko se ilman sitä. Aivan samanlaisia keinoja hallitus käyttää. Terapiatakuu, se on aivan analoginen, mutta kohdistuu tiettyyn asiaan. Tai niin kuin äsken kuultiin, että hoitotakuu halutaan kuitenkin kahden viikon enimmäisaikana jättää voimaan alle 23-vuotiaille. Ihan sama logiikkahan siinä on. Että ei tämä minusta ole mikään ongelma, että tätä hoitotakuumenettelyä tässä tarvitaan.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Mutta minä haluan pikkuisen selittää tätä, vaikka luulen, että nyt läsnä olevat henkilöt itse asiassa ovat niin asiantuntevia, että eivät ole ehkä nyt tämän selityksen tarpeessa. Tämä hoitotakuuhan ei tarkoita siis kaikkea mahdollista hoitoonpääsyä. Silloin kun tämä asia kaksi vuotta sitten esiteltiin ja säädettiin se kahden viikon hoitotakuu, jonka piti sitten 1. päivä marraskuuta tätä vuotta ollakin seitsemän vuorokautta, niin siinä erittäin tarkassa hallituksen esittelyssä, jossa oli tarkat laskelmat näistä asioista, osoitettiin, että lääkäreiden avosairaanhoidon kulut Suomessa ovat noin 750 miljoonaa euroa siellä terveyskeskuksissa. Siitä 2 prosenttia kuluu niin sanottuun terveystarkastustyyppiseen toimintaan, ajokorttitodistuksiin tai muihin tällaisiin. 15 prosenttia menee kiireelliseen hoitoon, ja sitähän ei hoitotakuu koske, koska se pitää joka tapauksessa aina hoitaa. Ja sitten se loppu eli se valtaosa jakaantuu kahtia: siihen, jota hoitotakuu koskee, ja sitten sellaisiin ennalta suunniteltuihin käynteihin, että sovitaan vaikka jonkun diabeetikon kanssa, että te tulette puolen vuoden päästä — ei ole silloin mitään semmoista hoitotakuuta, että hänen pitää päästä nopeammin, koska se on ennalta suunniteltu käynti. Eli se koskee sitä uutta hoidontarvetta, joka on syntynyt jonkun asian takia, joka ei kuitenkaan ole kiireellinen. Ja siinä laskettiin silloin, että tarvitaan noin 650 lääkäriä ja 550 hoitajaa lisää. Nettokustannus oli 130 miljoonaa euroa, ihan niin kuin täällä on todettu — toki niin, että se kohdennus perusterveydenhuoltoon oli 180, mutta kun oli laskettu, että se säästää vuodeosastokuluja ja sairaalakuluja 50 miljoonaa, niin nettotarve oli sitten se 130 miljoonaa euroa.

No nyt jos sanotaan, että tätä hoitotakuuta ei voida sen takia pitää voimassa, että ei ole henkilöstöä, niin juurihan tämä professori Auvinen — jota nyt sitten nykyinenkin hallitus kuuli, ihan niin kuin minä itsekin silloin vuonna 22 käännyin hänen puoleensa — totesi siellä lausunnossaan, että henkilökuntaa on. No, ei se henkilökunta ole nyt valmiiksi siellä terveyskeskuksissa. Me voimme käyttää tässä myös yksityissektoria, ammatinharjoittajia, ja valtaosa lääkäreistä tietysti on terveyskeskuksissa. Meillä on erittäin vahva näyttö siitä, että tämä on vetovoimatekijä, joka hyvin nopeasti täyttää virat. En oikein kehtaa lukea sitaattia — täällä edustaja Kaunistola tietää, mitä nyt tarkoitan — kun Satakunnan Kansassa oli erittäin kaunis kirjoitus siitä. Entinen omalääkäri Jarmo Nurmi, joka oli niitä ensimmäisiä omalääkäreitä, joka Porissa johdollani aloitti omalääkärityön, kirjoitti sinne Satakunnan Kansan yleisönosastoon, miten yhdessä vuodessa neljästä omalääkäristä oli yhtäkkiä tullut 40 omalääkärinä. Eli se oli niin voimakas vetovoima, semmoinen uudentyyppinen työ, jossa oli oman työn hallinta ja tämä hoidon jatkuvuus. Sitä oli mukava lukea, ja ainakin Satakunnassa se oli aika lailla noteerattu kirjoitus.

Mutta mennään nyt tässä lopuksi tähän omalääkäriasiaan vielä vähän tarkemmin. Itse olen käynyt kolme eri kertaa Tanskassa tutustumassa siihen malliin, miten se toimii. Viimeinen kerta oli meidän oman hyvinvointialueemme hallituksen kanssa, ja sitten olimme siellä myös sosiaali- ja terveysvaliokunnan kanssa syksyllä 2019. Tanskassahan lääkärillä on keskimäärin 1 300 asukasta siinä listallaan, ja se on kutakuinkin se nykyinen oikea määrä, koska potilaiden ongelmat ovat moninaisemmat kuin aikaisemmin, lääketieteen mahdollisuudet ovat suuremmat, ihmisten odotukset ovat suuremmat. Aikaisemmin se meni vielä 2 000:lla, ja tiedetään, että kunnanlääkäriaikana 60-luvulla se meni 10 000 ihmisellä ja se kunnanlääkäri hoiti sitten silloisen lääketieteen mukaan.

Se haaste tässä suomalaisessa järjestelmässä on se, että suomalaisen terveyskeskuslääkärin työ poikkeaa hyvin paljon siitä, mitä yleensä on näillä omalääkäreillä eri maissa. Ja tämänkin professori Auvinen hyvin rautalangasta väänsi — itselleni se tietysti oli tuttu jo aiemmin. Meillä on se tilanne, että lääkärillä on hyvin monta eri työtehtävää.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Siellä on päivystystä, siellä on vuodeosastoa, neuvoloita, kouluterveydenhuoltoa, asumispalveluiden — ennen sanottiin ”vanhainkotien” — lääkärin tehtäviä, erilaisia sosiaalitoimen tehtäviä, kotisairaanhoidtoa. Itse asiassa vain 30 prosenttia lääkärin viikoittaisesta työajasta jää siihen ajanvarausvastaanottoon. No nyt on selvää, että silloin kun on liian vähän lääkäreitä, niin silloin käy sillä tavalla, että kaikki lisäys siihen kohdistuu siihen vastaanottotoimintaan, koska nämä muut tehtävät, joita kutsutaan myös lakisääteisiksi tehtäviksi, ovat jo etukäteen tulleet hoidetuiksi. Eli ne eivät sinänsä tarvitse lisää resursseja.

No ihan tähän loppuun, viimeisen minuutin aikana, haluan vielä todeta, että tämä on tosiaan ollut itselleni hyvin tärkeä asia, ja kuten sanoin tuossa alussa, vähän surulliseksi se vetää, että tällä nyt pyyhitään tässä pöytää. Ja minusta kovin suurta älyllisyyttä ei ole sellainen säästö, että 26 miljardin kokonaisuudesta lähdetään säästöleikkauksia tekemään vain ajallisessa takaperoisjärjestyksessä eli peruuttamalla viimeisimmät uudistukset, ikään kuin siellä jäljellä jäävässä rahassa kaikki olisi kohdallaan, mutta juuri tämä pitää ottaa pois.

Syy siihen, miksi itselläni on ollut vahva missio tähän asiaan, on se, että haluan, että ihmiset voivat luottaa julkiseen terveydenhuoltoon, haluan, että siellä olevat työpaikat olisivat sellaisia, joihin niin lääkärit, hoitajat kuin muut tahtovat tulla. Se on hienointa työtä, mitä terveydenhuollossa voi tehdä, kun olet väestövastuullinen omalääkäri. Ja tämä on myös erittäin tärkeää ihmisille, niin kuin kaikissa gallupeissa terveydenhuolto nousee aina ykköseksi. Nyt on turvallisuus — ulkoinen ja sisäinen turvallisuus — noussut vahvasti siihen rinnalle.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen, olkaa hyvä.

22.43 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Edustaja Hamari tuossa viittasi edelliseen puheenvuorooni, missä puhuttiin velvoitteitten vähentämisestä ja rahojen viemisestä. Te varmaan tiedätte ihan hyvin, että tämänhetkinen rahoituslaki vaatii sen ja että se meillä vaatisi lain uudelleen kirjoittamista, jos me tehtäisiin niin, että me vähennetään velvoitteita ja jätetään rahat sinne, eli tällä hetkellä se ei ole mahdollista.

Toinen asia on se, että, aivan oikein, minä aikaisemmassa puheenvuorossa jo otin kantaa tähän sote-uudistukseen, joka on tehty viimeisellä mahdollisella hetkellä. Hyvä, että se saatiin. Siinä tehtiin valtava työ, ja siinä on hyvä pohja. Kun sitä aikanaan lähdettiin tekemään, siellä oli kaksi asiaa [Aki Lindén: Tuota vielä lainataan!] — jos minä tämän sanon loppuun — eli siellä oli ajatus taittaa hallitsemattomasti kasvavia kustannuksia ja tehdä asiat uudella tavalla. No, nytten meillä on tilanne, jossa meillä on kolmasosa henkilökunnasta eläköitymässä kymmenen vuoden sisällä, ja me tiedetään, että kun mentiin hoitotakuuseen tällä niukkenevalla resurssilla, joka pikkusen menee aaltomaisesti mutta joka tapauksessa niukkenee, niin siellä on lisääntynyt vuokratyövoiman käyttö huomattavasti, viime vuonna 600—700 miljoonaa. Kaikki ei missään nimessä johdu hoitotakuusta, mutta kyllä asiantuntijakuulemisessa on yhdistetty nämä asiat. Eli meidän pitää miettiä, onko se nopea hoitoonpääsy automaattisesti itseisarvo, mitä meidän pitää hakea tässä systeemissä, vai onko se oikea-aikainen hoitoonpääsy. Tähän minä viittasin, kun sanoin tästä Nurmisen avauspuheenvuorosta, että vaikka me nytten hoitotakuuta höllennämme, hyvinvointialueet pyrkivät edelleen sinne 14 vuorokauteen. Sen takia pidän tätä vähän yksinkertaistettuna keskusteluna, että ikään kuin nytten potilaat soittavat

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

hyvinvointialueille ja heille annetaan kolmen kuukauden päähän hoitoaika. Ei näin tule tapahtumaan. Kyllä hyvinvointialueet tietävät, mikä on optimaalinen hoitopääsy.

Sitten tullaan siihen kustannuskasvun taittamiseen: Meillä tällä hetkellä, niin kuin edustaja Lindén sanoi, 26 miljardia menee vuodessa, ja sitä menee miljardista kahteen lisää joka vuosi — riippumatta siitä, kuka sen antaa ja kenen ansiota se on, mutta sitä menee faktisesti. Olen itse ymmärtänyt, että on ollut yhteisymmärrys siitä, että meidän pitää jotain tehdä niitten kustannusten taittamiseksi. Yksi tapa on tämä, että me täältä yleiskatteellisesta rahoituksesta otamme jotain pois, mutta silloin se pitää johonkin kohdistaa. Nyt se on hoitotakuu, joka ei välttämättä ole palvelut tätä systeemiä niin hyvin kuin me ollaan ajateltu, ja yritetään silloin jotain toista.

Tämä on niin hirveän yksinkertaistavaa keskustelua välillä tässä ympärillä menevä, mutta tämä on monimutkainen asia. Niin kuin ekassa puheenvuorossa sanoin, on hyvin hankala saada tästä otetta, koska tässä tulee semmoisia ihmeellisiä one-linereita, joissa ei hahmoteta tätä kokonaisuutta ja sitä, kuinka monimutkainen tämä on. Mutta siitä olen edustaja Lindénin kanssa samaa mieltä, että kyllä me kaikki yritetään tästä järjestelmästä tehdä koko ajan pikkusen ja pikkusen parempi, siten, että me näillä resursseilla pystytään tätä pyörittämään. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kivelä, olkaa hyvä.

22.46 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Oikeistohallitus on heikentämässä rajusti hoitopäätösi perusterveydenhuollossa, kun se pidentää 14 vuorokauden hoitotakuun kolmeen kuukauteen. Tämä esitys on epäoikeudenmukainen ja suorastaan ala-arvoinen teko hallitukselta. Kolmen kuukauden hoitotakuu on kansainvälisessä vertailussa myös todella keho — esimerkiksi Ruotsissa on käytössä kolmen päivän hoitotakuu. Tätä ei kukaan kannata, kuten täällä on useissa puheenvuoroissa tuotu esille, mutta eihän tässä olekaan kyse mistään järkevyydestä, vaan tässä on kyse ideologisesta oikeistopolitiikasta. Sen osoittaa jo se, että samalla kun hallitus leikkaa perusterveydenhuollosta, se syyttää rahaa yksityisen hoidon Kela-korvauksien korottamiseen, tämä siitähän huolimatta, että nämä korotukset eivät ole todistettavasti lyhentäneet hoitojonoja vaan ne ovat valuneet näiden yksityisten firmojen kasvaviin hintoihin ja siis sote-jättien voittoihin.

Toisin kuin pääministeri Orpo on julkisuudessa väittänyt, edellisen hallituksen säätämä 14 vuorokauden hoitotakuu on nopeuttanut hoitopäätösi merkittävästi ja toteutunut jo 91 prosentissa käynneistä. Nyt hallitus on pidentämässä hoitotakuun jopa kolmeen kuukauteen ilmeisen virheellisillä perusteilla, mikä tulee johtamaan ainoastaan kalliimman erikoissairaanhoidon kustannuksien kasvuun, kun sairauksia ei hoideta ajoissa.

Hallitus väittää, että edellisellä kaudella keskityttiin hallinnon uudistamiseen ja nyt taas uudistetaan palveluita. No, mitä oikeasti kävi? Tosiasiassa viime kaudella onnistuttiin tekemään konkreettinen parannus perusterveydenhuollon hoitojonoihin, jotka ovat lyhentyneet merkittävästi hoitotakuun voimaantulon jälkeen. Ja mitä nyt on käynyt teidän ajallanne? Teidän niin kutsuttu uudistamiseen on ollut pelkkää leikkaamista ja pelkkää sote-palveluiden heikentämistä. Hoitotakuun pidentäminen on hoitojonojen pidentämistä. Potilaiden terveysongelmat pahenevat ja monimutkaistuvat ja mahdollisesti kroonistuvat hoitopäätösi odottaessa. Nämä pitkät jonotusajat myös lisäävät ihmisten tyytymättömyyttä ja epäluottamusta julkiseen hoitoon. Ja mitä tämä sitten aiheuttaa

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

terveydenhuollon työntekijöille? Heidän työmääränsä vain lisääntyy, kun ihmisten ongelmat pahenevat jonoissa.

Sitten on vielä tämä yhteisvaikutusten arvioinnin puute, joka on jälleen kerran tässäkin ongelma, niin kuin muissakin kokonaisuuksissa, ja jonka useat lausunnonantajat ovat nostaneet esiin. Kuten tässä vastalauseessa todetaan, vaikuttaakin siltä, että hallitus ei anna mitään painoarvoa ihmisiin kohdistuville vaikutusarvioille tehdessään sosiaalipalveluiden ja -etuuksien säästöpäätöksiä.

Vasemmisto haluaa käyttää yhteiset verorahamme järkevämmin ja nopeuttaa entisestään hoitopaikkaa julkisessa terveydenhuollossa. Me kiristäisimme kiireettömän hoidon hoitotakuun seitsemään päivään.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hamari, olkaa hyvä.

22.50 Lotta Hamari sd: Kiitos, arvoisa puhemies! Sen vielä sanon, että näin on, edustaja Väyrynen, kuten sanoitte rahoituksen osalta, mutta kyse on arvovalinnasta, mistä se säästö tehdään. Me emme olisi heikentäneet perusterveydenhuoltoa ja säästäneet hoitotakuusta. Sen sijaan henkilöstöpula on aivan ilmeinen ja ollut tiedossa jo pitkään koko Euroopan alueella. Vuokratyön kustannuksia voitaisiin myös toisenlaisilla esityksillä suitsia. Sitä myös ihmettelen, että esimerkiksi sosiaalialalla päädyttiin heikentämään osaamisvaatimuksia sen sijaan, että oltaisiin lisätty esimerkiksi sosiaalityön aloituspaikkoja yliopistossa. Eli on erilaisia vaihtoehtoja.

Sen sijaan tiimimallin — me kutsumme sitä tiimimalliksi omalääkärimallin sijaan, koska siinä on myös muita ammattilaisia, jotka ovat erittäin tärkeitä — edistäminen on erinomainen asia, ja toivomme kaikki, että tässä edetään ja kaikkien sote-ammattilaisten osaaminen saadaan täysimääräisesti käyttöön.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

22.51 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Lupaukseni vastaisesti otin vielä yhden puheenvuoron tähän, ja käytän sen paikaltani. Se liittyy tähän talouskeskusteluun. Olen itse aika tiukan talouslinjan ihminen näissä terveydenhuoltoasioissa. Mitä muuta se oma työkään oli viimeisen parinkymmenen vuoden aikana, kun esimerkiksi täällä isossa HUSissa asukaskohtainen deflatoitu erikoissairaanhoitoon kustannus pysyi kymmenen vuoden ajan samana, kun se muualla Suomessa nousi 35—40 prosenttiin samana aikana?

Mutta nyt tässä olennaista on se, että se edullinen ja tehokas terveydenhuolto on erikoissairaanhoitopainotteista. Kaikkein tehokkaimmillaan se on silloin, kun meillä on perusterveydenhuollon käytössä nopeasti saatava jalkautettu erikoissairaanhoito. Menen niin paljon ajassa taaksepäin kuin vuosiin 87—94, jolloin Kela teki ammatinharjoittajuuteen perustuvan omalääkärikokeilun neljällä paikkakunnalla — Helsinki, Tampere, Turku, Lahti. Kussakin oli neljä ammatinharjoittajalääkärinä, jotka työskentelivät aivan samalla tavalla kuin terveyskeskuslääkärit. Heille annettiin kahdentuhannen henkilön väestövastuu, ja he saivat tällaisen vuosikorvauksen, joka toki kuukausittain maksettiin ja joka perustui sitten siihen väestömäärään ja väestön ikärakenteeseen ja eräisiin muihin tällaisiin sosiodemografisiin mittareihin.

Ja se erityinen etu, mikä heillä oli, oli se, että kun he työskentelivät lääkärikeskuksissa, niin heillä oli mahdollisuus käyttää nopeaan konsultaatioon siellä lääkärikeskuksissa

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

olevia erikoislääkäreitä — ihotautilääkäreitä, korvalääkäreitä ja gynekologia — ja se osoitti, että erikoissairaanhoidon lähetteet vähenivät 50 prosenttia.

No me kaikki tiedämme, että siitä ei välittömästi seuraa se, että erikoissairaanhoidon kulut vähenevät 50 prosenttia, koska siellä erikoissairaanhoidossa täytyy tietenkin tehdä sitten rakenteellisia uudistuksia, jotta niin tapahtuisi, ja sitä paitsi usein tällainen avosektorilla tapahtuva erikoislääkärikonsultaatio perustuu kuitenkin siihen kevyempään potilasaineistoon kuin sitten ne syöpäleikkaukset tai muut tällaiset vakavat asiat, joita erikoissairaanhoidossa pääsääntöisesti hoidetaan.

Mutta haluaisin korostaa sitä, että ei tämä nykyinen sote-malli... Se rahoituslaki on itse asiassa hyvin tiukka, siellä on 0,8 prosentin vuotuinen palvelutarpeeseen perustuva kasvu. Ja sitten, niin kuin täällä on todettu, jos säädetään uusia lakeja, on se sitten terapiatakuun hintalappu 35 miljoonaa, tai on se sitten jonkun lain muutos toiseen suuntaan, miinus 96 miljoonaa, niin se raha ja tehtävä kulkevat tässä molempiin suuntiin yhtä aikaa, mutta se 0,8 prosenttia on se palvelutarpeen kasvu. Muu on inflatorista kasvua siinä, ja sitten tietysti suurin kasvu ensi vuonna on tämä jälkikätestarkastus sieltä vuodelta 23. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Laiho, olkaa hyvä.

22.54 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Nostan tässä esiin edustaja Lindénin nostaman Kelan ammatinharjoittajalääkärimallin silloin 80-luvun lopulla. Tämä todellakin oli hyvä malli. Siitä sekä lääkärit että siinä mukana olleet hoitajat pitivät. THL:ssä tehtiin silloin tutkimusta, ja tämä oli hyvä malli, mutta käsittääkseni se — mitä olen kuullut — kaatui siihen, että katsottiin, että liikaa hankittiin palveluja yksityiseltä. Siinä oli tällainen ideologinen syy sitten luopua tästä Kelan ammatinharjoittajamallista, ja sitä vasemmisto ja demarit tällä hetkelläkin tuntuvat ajavan, että Kela-systeemit pitää saada alas.

Mutta tähän hoitotakuuseen: Oikea-aikainen hoitopääsy on se, mikä on oleellista, niin kuin täällä edustaja Väyrynen nostikin esille — eivät tietyt ajat, se, missä ajassa päästään, vaan silloin pitää päästä, kun tarve on, ja siinä kohtaa tämä omalääkärimalli on erinomaisen hyvä. Eli jos tunnetaan se potilas, lääkäri tuntee hänet ja tietää, milloin hoitopääsy on todella tarpeen, ja on myöskin luottamus siihen järjestelmään, niin uskon, että myös semmoiset niin sanotut ylimääräiset tai turhat käynnit — tai että varmuuden vuoksi tilataan — vähenevät, kun voi luottaa siihen, että pääsee silloin, kun tarve on.

Omalääkärimallissa ei tarvitse olla pelkästään virkalääkäreitä. Aina kun lähdetään siitä, paljonko tarvitaan lisää lääkäreitä, jotta se voi toteutua, niin lähdetään vähän väärästä kulmasta. Meillä on paljonkin lääkäreitä Suomessa saatavilla, mutta he eivät ole siellä terveyskeskuksessa ja julkisessa terveydenhuollossa siinä mittakaavassa, että omalääkärimalli voisi suoraan toimia. Mutta sen takia meidän pitääkin miettiä erilaisia mahdollisuuksia: virkalääkärit, ammatinharjoittajalääkärit, millä tavalla voidaan ehkä sitten joitain palveluita yksityiseltäkin hankkia, voitaisiinko Kela-korvausjärjestelmää nyt kytkeä tähän ammatinharjoittajamalliin — monia eri tapoja, ja uskon, että näin pitää ollakin eikä me voida yhdellä tietyllä tavalla sitä hoitaa. Näihin erilaisiin tapoihin omalääkärimallin toteuttamiseksi myöskin hallituksen nimeämä työryhmä tulee kiinnittämään huomiota, ja Auvinen on sen työryhmän vetäjänä.

Otan esille myös moniammatillisen tiimityön, eli lääkäri yksin ei pysty kaikkea hoitamaan, vaan tarvitaan myöskin monia muita ammattilaisia.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Sitten lopuksi vielä edustaja Kivelälle: Sanoitte, että järkevyyden kanssa tällä ei ole mitään tekemistä — hän ehti nyt lähteä valitettavasti jo pois — mutta nimenomaan järkevyydestä tässä on kyse. Eli niitä resursseja kohdennetaan sinne, missä niitä tarvitaan, ja sitä tehdään hoidon tarpeen arvion perusteella, ei niin, että hoidetaan lukuja, vaan hoidetaan ihmisiä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

22.57 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Ei tästä nyt mitään oikeisto—vasemmistokiistaa oikeasti saa, siis tästä omalääkärimallista, koska ei se silloin kaatunut mihinkään sellaiseen, että sitä olisi joku vasemmisto vastustanut, koska ei Suomessa silloin mitään vasemmistoenemmistöä ollut, eikä siitä ollut kysymys. Kysymys oli siitä, että meillä Suomessa lainsäädäntö pohjautui kuitenkin siihen julkiseen terveyskeskusjärjestelmään. Koska tämä omalääkärimalli levisi sitten sinne terveyskeskuksiin ja meillä 70—80 prosenttia terveyskeskuksista oli omalääkärimallissa 90-luvun lopussa, niin käytännössä siinä ei sitten rinnalla jatkettu sitä Kelan maksamaa mallia, mutta edelleen työhuoneeni hyllyssä tuolla Pikkuparlamentissa on se paksu kirja, joka on Arpo Aromaan ja kumppanien yhteenveto siitä kirjasta.

Koko tämä aihepiiri on minulle niin läpeensä tuttu, ja olen tätä tietysti vuosia tehnyt ja vuosikausia seurannut, miten tätä pitäisi edistää. Olen täysin tyytyväinen siihen, että nyt ollaan saatu yleinen innostus aikaiseksi tässä omalääkärimallissa, mutta nyt täytyy muistaa, että ei se ilman rahoitusta toteudu. Siinä voidaan käyttää ja pitää käyttää yksityislääkäreitä, ammatinharjoittajia, työterveyslääkäreitä. Meillä Porissa aikanaan oli sovittu niin, että suurteollisuudessa, joka silloin varmasti työllisti puolet ammatissa käyvästä väestöstä teollisuuskaupungissa — Rauma-Repola, Rosenlew, Vuorikemia, Kemira, Outokumpu Poricopper, Finlayson ynnä muut — ovat työterveyslääkärit olivat siellä olevien työntekijöiden omalääkäreitä.

Ihan niin kuin täällä on todettu, olen ehdottomasti lääkäri—hoitaja-työparin kannattaja. Korostaisin kuitenkin näitä kahta keskeistä ammattiryhmää. Toki fysioterapeutteja, sosiaalityöntekijöitä, muita tarvitaan, mutta se ydintiimi on kuitenkin lääkäri—hoitaja-työpari. Tämän päivän hoitajat ja jo aiemmat terveydenhoitajat ovat niin pitkälle koulutettuja, että he osaavat erittäin paljon sellaisia asioita, joita tässä tarvitaan. Myös sitä aikanaan tehtiin: sen nimi oli väestövastuinen malli perusterveydenhuollossa. Esimerkiksi Porin kaupungissa silloin 70 terveydenhoitajaa, eli yksi per tuhat asukasta, siirtyi laaja-alaiseen työmalliin, joka tarkoitti sitä, että tietyssä kaupunginosassa olevalla terveydenhoitajalla oli sen kaupunginosan pikkukoulu, äitiysneuvola, lastenneuvola ja sitten vielä kotisairaanhoido — äitiysneuvola toki riippuen siitä, jos heillä oli myös kättilön koulutus. Eli hoitohenkilöstöllä oli tällainen hyvin laaja-alainen malli.

Eli kyllä tästä ihan hyvä malli saadaan, mutta ihan aikuisten oikeasti: tämä tarvitsee noin 200 miljoonaa euroa lisää rahaa. Siitä, mitä kautta se raha tulee, voidaan keskustella, mutta tämä tarvitsee semmoisen määrän työntekijöitä, että se on enemmän kuin nyt. Vaikka ne kaikki eivät olisi terveyskeskuksen palkkalistoilla, niin jos ne olisivat yksityisiä, ne ovat kuitenkin julkisin varoin maksettuja. Eli kun ihmiset käyvät terveyskeskuslääkärikäynnin hinnalla yksityisen lääkärin luona, se tarvitsee käytännössä sen vähintään 150 euroa asukasta kohti vuodessa. Siitä voidaan laskea, paljonko tämä tarvitsee, ja se on noin 200 miljoonaa euroa lisää.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Edustaja Kivelä, olkaa hyvä.

23.00 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti.

Kun edustaja Sillanpää täällä aloitti puheensa sanomalla, että jokaisessa sote-laissa, jota te olette käsitelleet, on korostunut kaksi ongelmaa, jotka ovat olleet henkilöstöpula ja rahoituksen puute, niin on pakko kyllä sanoa, että se aika kovaa särähti korvaan. Miksi te ette ratko sitten näitä asioita? Tehän päinvastoin pahennatte molempia ongelmia. Te olette leikkaamassa miljarditasolla sote-palveluista, [Pia Sillanpään välihuuto] ja te olette pahentamassa henkilöstöpulaa. Miksi te ette silloin pikemminkin nimenomaan turvaisi sitä hoitotakuuta sen sijaan, että te pidentäisitte? Miksi te ette esimerkiksi hillitse vuokratyövoiman ja ostopalveluiden käyttöä ja sitä kautta niitä kustannuksia? Täällä on esitetty ihan valtava määrä erilaisia ratkaisuja, joilla oikeasti julkista terveydenhuoltoa voitaisiin parantaa, mutta teidän vaikutatte tekevän kaikkenne, jotta asiat menisivät juuri päinvastoin. Sen takia tuntuu todella erikoiselta, että tavallaan freimaatte oman puheenvuoronne näin.

Sitten lopuksi vielä näistä kustannuksista, mistä täällä on hyvin puhuttu. En voi olla muistuttamatta siitä, että hallitukselle ja hallituspuolueille ei ole ollut mikään ongelma esimerkiksi tämä yli 50 miljoonaa, jota turkistarhauksen korvauksiin on nyt pelkästään tämän vuoden aikana laitettu. [Pia Sillanpää: Paljollako tuitte viime kaudella?] Eli jos tässä puhutaan sadasta miljoonasta, niin se on pelkästään nämä turkistarhojen influenssatuet kaksi kertaa. Nämä ovat sitten näitä arvovalintoja, mitä hallitus tekee, ja se ehkä osoittaa tätä suhteellisuudentajun puutetta tässäkin kohtaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Laiho, olkaa hyvä.

23.02 Mia Laiho kok: Ihan lyhyt puheenvuoro tähän loppuun tästä hoitotakuulaista.

Hallitushan tekee paljonkin henkilöstön saatavuuden parantamiseksi ja henkilöstön työhyvinvoinnin parantamiseksi. Meillä on esimerkiksi aloituspaikkoja sote-alalle lisätty merkittävä määrä, ja meillä on myös Hyvän työn ohjelma, josta saadaan tuloksia jatkossa. Paljon tehdään, että saadaan ihmisiä sitoutettua työhön ja saadaan sitä houkuttelevammaksi. Täällä on käyty juuri keskustelua myös omalääkärimallista, niin kuin Lindén täällä nosti esille, [Mai Kivelän välihuuto] ja siinä on myöskin tämä omahoitaja, eli omalääkäri ja omahoitaja toimivat tiiminä. Lisäksi erilaiset muut semmoiset työhön sitouttavat elementit, jotka lisäävät työmotivaatiota ja houkuttelevuutta, ovat tietenkin tärkeitä henkilöstölle.

Kun täällä kritisoi te myös sitä, että ostopalvelut ja vuokratyövoimakustannukset lisääntyvät, niin nimenomaan esimerkiksi edellisen hallituksen säätämä seitsemän vuorokauden hoitotakuu tai tiukka henkilöstömitoitus ovat johtaneet siihen, että vuokralääkäribisnes tässä maassa on räjähdysmäisesti kasvanut. Nyt vihdoinkin laitetaan suitset sen kuriin saamiseksi, ja yksi askel on jo tehty, kun hoitajamitoitusta on väljennetty. Hoitotakuu on yksi osa sitä, ja myös vuokralääkäritoiminnan hillitsemiseksi on ministeriössä käynnissä ohjelma. Paljon on tämän osalta tehtävissä.

Sen sijaan edellinen hallitus, jossa vasemmistokin oli mukana, nimenomaan johti siihen, että ostopalvelujen käyttö — tarkoitan nimenomaan epätarkoituksenmukaisten ostopalvelujen käyttöä — ja vuokratyövoiman kustannusten kasvu lähtivät huimaan nousuun. Se myös ajoi hyvinvointialueet tukalaan tilanteeseen, koska vaikka heillä ei ollut

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

henkilökuntaa, heidän piti hankkia vuokratyövoimaa, jotta he pystyivät näihin lain sitoviin tavoitteisiin vastaamaan. Se on epätarkoituksenmukaista, jos pitää hankkia sitä esimerkiksi nopeammin kuin mitä lääketieteellinen hoidon tarve vaatisi ja maksaa siitä moninkertaista hintaa. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

23.05 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Omasta mielestäni käytin hyvin maltillisia puheenvuoroja enkä lähtenyt tässä mihinkään rajuun hyökkäykseen hallitusta vastaan, [Mai Kivelä: Syytä olisi!] mutta kyllä tuo äskeinen puheenvuoro nyt oli minusta ihan al-arvoinen. Tässä yritettiin syyllistää edellistä hallitusta vuokratyön ryöstäytymisestä.

Ensinnäkään seitsemän vuorokauden hoitotakuuhan ei koskaan tullut voimaan. Meillä on nyt 14 vuorokauden hoitotakuu, ja se oli edellisen hallituksen aikaansaannos. Kun nyt ihan oikeasti perataan ne vuokratyökustannukset, se, kuinka paljon siinä on sellaisen terveyskeskustyön osuutta, joka liittyy hoitotakuuseen, niin se on erittäin pieni osuus siitä koko 600 miljoonan euron hinnasta, mikä meillä on pääasiassa sairaaloissa ostopalveluksessa ja ikäihmisten hoivassa, jossa käytetään myös hyvin paljon vuokratyövoimaa. Mutta totta kai tässä nyt kun tehdään tällaisia leikkauksia, täytyy yrittää sitten kaataa näitä edellisen hallituksen niskaan.

Kyllä tämä hoitotakuu-uudistus edellisen hallituksen aikana tehtiin nimenomaan sitä varten, että me saisimme Suomessa parempaa perusterveydenhuoltoa, ja siihen suuntaan oltiin menossa. Toivon kovasti, että hyvinvointialueet huomattavan vaikeassa taloustilanteessa edelleen pystyvät priorisoimaan perusterveydenhuollon. Nähtäväksi jää. Pikkusen pessimistinen olen, mutta toki sitä toivon.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kivelä, olkaa hyvä. — Mikrofon.

23.06 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Te täällä sitten viitsitte puhua henkilöstön hyvinvoinnista ja ratkaisusta henkilöstöpulaan, mutta katsotaan, mitä te oikeasti teette. Pelkästään tänä syksynä teidän saldonne: asiakasmaksuja korotetaan, lääkekustannuksia nostetaan, hoitoonpääsyä vaikeutetaan, sairauspäivärahaa leikataan. Ja täällä te sitten väitätte, että näitä palveluja parannetaan. Te olette mielestäni suoraan sanottuna käymässä sairaiden ihmisten kimppuun ja suomalaisen sote-palvelun ja hyvinvointivaltion kimppuun nyt myös näiden sote-leikkausten kautta.

Sen lisäksi te ette ole tuoneet tänne saliin yhtäkään lakia, jolla helpotettaisiin hyvinvointialueiden tilannetta. No, mihin se on johtanut? Me saadaan lukea näistä satojen ihmisten irtisanomisista. Onko tämä henkilöstön tilanteen parantamista? Ei ole. Samaan aikaan nämä leikkaukset kohdistuvat kaikkiin näihin palveluihin, oli kyse sitten lastensuojelusta tai vanhustenhuollosta.

Ja samaan aikaan nämä eivät ole mikään pakko vaan teidän tekemänne arvovalinta. Sitä kyllä alleviivaa se, että teillä on syöttää tämä puoli miljardia euroa sinne yksityiselle puolelle.

Sen takia on hieman vaikea täällä kuunnella teidän puheenvuorojanne siitä, kuinka tässä nyt tehdään jotain hyvää, oli sitten kyse sote-palvelujen asiakkaista tai työntekijöistä — sen verran vaikea kuunnella, että unohtaa jopa laittaa mikrofonin päälle. [Mauri Peltokangas: Ohhoh, onko mennyt ihon alle?]

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 134/2024 vp sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

10. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain kumoamisesta

Hallituksen esitys HE 136/2024 vp

Valiokunnan mietintö YmVM 12/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 12/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Edustaja Perholehto on poissa, edustaja Aalto-Setälä myös poissa. — Edustaja Kivelä, olkaa hyvä.

Keskustelu

23.09 **Mai Kivelä vas:** Arvoisa puhemies! Hallitus on esittänyt Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn lakkauttamista ja sen tehtävien siirtämistä ympäristöhallinnon alaisuuteen. Ympäristöministeriön alaisuuteen ARAn tehtäviä hoitamaan perustettaisiin uusi Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus. Suomalainen asuntopolitiikka on tullut käännekohtaan. Orpon hallitus on tehnyt oikeistolaiseen ideologiaan perustuvan asuntopoliittisen suunnanmuutoksen, jossa asuntotuotanto halutaan jättää täysin markkinaehtoiseksi. ARAn lakkauttaminen on osa tätä laajempaa kokonaisuutta, jonka myötä valtio vetäytyy roolistaan kohtuuhintaisen asumisen edistäjänä. Nyt ARAA ollaan lakkauttamassa sellaisella kiireellä, joka vaarantaa ARAn lakisääteisten tehtävien hoidon ja rakennusalan elvytyksen sekä rikkoo hyvän henkilöstöpolitiikan periaatetta, kun ARAn henkilöstölle ei jää aikaa sopeutua näin mittavaan muutostilanteeseen.

ARAn sulauttaminen osaksi ympäristöministeriötä vaarantaa ARAlle kuuluneiden tehtävien hoitamisen, joita ovat erityisesti kohtuuhintainen ja esteetön asuinrakentaminen sekä korjausrakentaminen. ARAn täysimittaista lakkauttamista edelsi ja ennakoi jo ARAn myöntämien valtuuksien, kuten energia-avustuksen ja erityisryhmien investointi-avustuksen, alasajo. Nämä ovat avustuksia, joilla on tuettu esimerkiksi opiskelija-asumista.

Hallituksen päätös ARAn lakkauttamiseksi pahentaa rakennusalan suhdannetilannetta, vähentää kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuutta ja nostaa yleistä vuokratasoa. Hallitus on päättänyt myös puolittaa asumisneuvonnan rahat. Tällä on välitön yhteys maksuhäiriöiden, häätöjen ja asunnottomuuden lisääntymiseen.

Viime vuosien positiivinen kehitys asunnottomuuden poistamiseksi Suomesta on tämän hallituksen myötä kääntymässä, ja entistä useampi suomalainen on ajautumassa asunnottomuuteen. Näistä olemme valitettavasti saaneet lukea esimerkiksi eri kaupunkien tilastoja.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

ARAN lakkauttamisen ohella hallitus on sulauttamassa Valtion asuntorahaston eli VARin rahat osaksi valtion budjettia ensi vuoden alusta. Tämä käytännössä poistaa sosiaaliselle asuntotuotannolle korvamerkityt rahat, eli nämäkin rahat te viette. Vasemmistoliitto ei tietenkään kannata ARAN lakkauttamista, ja tähän tarkoitukseen jätimme yhdessä vihreiden ja sosiaalidemokraattien kanssa vastalauseen hallituksen esitykseen. Valtion tulee säilyttää roolinsa sosiaalisen asuntotuotannon ja kohtuuhintaisen ja esteettömän rakentamisen tukijana.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hamari, olkaa hyvä.

23.12 **Lotta Hamari sd:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ARAN lakkauttamisesta ja sen tehtävien siirtämisestä ympäristöministeriöön on huolestuttava. Tällainen hätiköity muutos heikentää kohtuuhintaisen asuntorakentamisen tukemista ja valtion roolia asuntopolitiikassa. ARAN itsenäisyys on ollut tärkeä elementti sen tehokkaassa toiminnassa, ja sen lakkauttaminen aiheuttaa vaaran, että asuntotuotannon tukeminen jää riittämättömäksi.

Lisäksi ei ole esitetty selkeää suunnitelmaa siitä, miten asuntopolitiikkaa hallitaan tulevaisuudessa. ARAN tehtävien siirto ministeriöön voi myös vaarantaa riippumattomuuden ja puolueettomuuden, jotka ovat olleet keskeisiä sen toiminnassa. Tämä muutos voi myös estää arvokkaan kehittämistyön jatkumisen, joka on auttanut parantamaan asuntopolitiikkaa ja, kuten tässä edellä mainittiin, asunottomuustyötä.

ARAN toiminta olisi pitänyt säilyttää itsenäisenä virastona, jotta kohtuuhintaisen asuntorakentamisen edellytykset olisi turvattu.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 136/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Valtion tukeman asuntorakentamisen keskukselta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 188/2024 vp

Valiokunnan mietintö YmVM 13/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 13/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Edustaja Kivelä, olkaa hyvä.

Keskustelu

23.13 **Mai Kivelä vas:** Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen perustamisesta liittyy aivan oleellisesti tähän edelliseen esitykseen eli ARAN lakkauttamiseen, jota emme tietenkään kannata, emmekä siten

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

kannata tämän keskuksenkaan perustamista, vaan tulemme esittämään yhdessä muiden vastalauseen jättäneiden ryhmien kanssa tähän hylkyä sitten, kun sellaisen voi tehdä.

Tässä käsittelyn aikana valiokunnassa on ihmetelty ennen kaikkea sitä, miksi tämä muutos tehdään. Eri lausunnonantajien on ollut hyvin vaikea ymmärtää, mitä tällä oikeastaan tavoitellaan. Jos kyse ei ole ideologisesta kohtuuhintaisen ja valtion tukeman asuntotuotannon alasajosta, niin mitä tällä sitten haetaan? Nämä esityksen perustelut ovat olleet hyvin epäselviä, ja sitten kun niitä on peräänkuulutettu, on vedottu vain siihen, että no, tämäkin on nyt jälleen kerran yksi näistä säästölaeista.

Mutta kuten täällä on hyvin tuotu äskenkin esille, niin tässä käytännössä vaarannetaan viraston — joka on tehnyt onnistunutta asuntopolitiikkaa Suomessa — riippumattomuus, puolueettomuus ja koko olemassaolo tietenkin, kun se lakkautetaan. Kansainvälisissä yhteyksissä Suomeen on tultu opintomatkaille katsomaan, miten hyvin me ollaan onnistuttu meidän asuntopolitiikassa, ja siinä hyvin keskeinen osa on ollut se, että meillä on ollut erilaisia asumisen muotoja ja näitä on sekoitettu eri kaupunginosiin. Käsittääkseni siellä oikeallakin, jossa tätä tuhoisaa asuntopolitiikkaa nyt ajetaan, on kuitenkin pidetty esimerkiksi kaupunkien segregaatiota ongelmana. Asuntopolitiikka on ollut yksi aivan keskeinen väline siihen, että kaupungit eivät segregoidu eikä tule sellaisia huonovointisuuden keskittymiä, mikä sitten näkyy muinakin ongelmina.

On tosi vaikea ymmärtää, miksi pitää ideologisin perustein vastustaa sitä, että meillä olisi kohtuuhintaisia asuntoja, varsinkin kun tämä on osoittautunut erittäin toimivaksi malliksi. Varmasti ei tule auttamaan tilannetta se, että tietoisesti tullaan nyt lisäämään häättöjä, asunnottomuutta, ihmisten ongelmat syvenevät. Sitten kun tähän päälle vielä yhdistetään tämä kaikki muu leikkauspolitiikka, jossa ihmisten toimeentuloa ja selviämisen mahdollisuuksia vaikeutetaan, niin tämä on todella huolestuttava kokonaisvaikutus. Hallitus ei näitä yhteisvaikutuksia tietenkään edes arvioi.

Mutta kaiken kaikkiaan asuntopolitiikassa sekä siellä kysyntäpuolella että tarjontapuolella tehdään ihan valtavia muutoksia ja heikennyksiä. Tämä Valtion tukema asuntorakentamisen keskus on nyt yksi osa tätä pakettia. Emme tietenkään kannata.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 188/2024 vp sisältyvien 1.—16. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

12. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 130/2024 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 10/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 10/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Lakivaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Eerola, olkaa hyvä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Keskustelu

23.17 Juho Eerola ps (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Esittelen nyt valiokunnan yksimielisen mietinnön. Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan, että perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luovutaan. Tämä esitys perustuu osittain hallitusohjelman kirjaukseen.

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisissa ehdotettu muutos on jakanut näkemyksiä aika voimakkaastikin. Osa on kannattanut esityksessä ehdotettua muutosta, mutta osa on suhtautunut siihen erittäin kielteisesti tai vähintään kriittisesti. Tähän valiokunnan mietintöön on kirjattu näkyviin asiantuntijakuulemisissa esille tulleita esitystä puoltavia ja myöskin sitä vastaan puhuvia seikkoja.

Tätä ehdotettua muutosta on tuettu muun muassa sillä, että lähisuhdeväkivallan dynamiikan vuoksi osapuolet eivät myöskään aina ole tasavertaisessa asemassa keskenään ja uhri on useinkin alisteisessa asemassa tähän epäiltyyn nähden. Sovitteluun saattaa siten siis päätyä sellaisia tapauksia, joissa uhrin suostumus sovitteluun ei ole ainakaan kaikilta osin vapaaehtoinen. Läheissuhteissa on mahdollista, että rikoksesta epäilty itse tai esimerkiksi epäillyn ja uhrin yhteinen lähipiiri painostavat tämän uhrin suostumaan sovitteluun, jotta asiassa voitaisiin sitten välttyä esimerkiksi oikeudenkäynniltä.

Toisaalta sovittelulla voi onnistuessaan olla useita erilaisia hyötyjä, ja myös osapuolten kokemukset sovittelusta ovat olleet pääosin myönteisiä. Sovittelun etuna on myös menettelyn nopeus, kun taas tuomioistuinkäsittelyssä on nykyisin varsin pitkät käsittelyajat. Lisäksi lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltäminen lisää merkittävästi rikosprosessiketjun toimijoiden kustannuksia, kun asioita siirtyy rikosprosessiin käsiteltäviksi.

Näitä esiin tulleita seikkoja sekä muita toteuttamisvaihtoehtoja arvioidessaan valiokunta on päättänyt puoltamaan sitten kuitenkin tätä hallituksen esitystä, ja valiokunnan mietintö on yksimielinen.

Arvoisa puhemies! Kuten tästä mietinnöstä ilmenee, niin valiokuntakäsittelyssä on tullut arvioitavaksi, tulisiko lähisuhdeväkivallan sovittelu esityksestä poiketen sallia lievissä rikoksissa, ottaen huomioon nämä sovittelun äsken kuvatut myönteiset puolet sekä lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellosta esitetty kritiikki. No, valiokunta on kuitenkin päättänyt pitämään perusteltuna, ettei sovittelun kieltä rajata koskemaan vain ankarammin rangaistavaksi säädettyjä rikoksia, sillä kaiken läheissuhteissa tapahtuvan väkivallan voidaan katsoa olevan vakavaa, ja myös lievemmin rangaistavaksi säädettyihin rikoksiin voi liittyä sitä vaaraa, että uhria on painostettu tähän sovitteluun.

Vaikka lähisuhdeväkivallan sovittelua koskeva kritiikki on kohdistunut ennen kaikkea parisuhdeväkivaltaan, myös muissa läheisissä henkilösuhteissa kuin parisuhteessa voi olla vaarana, että uhri suostuu sovitteluun painostuksen tai jopa pelottelun alaisena. Tämän vuoksi valiokunta pitää perusteltuna, että lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon henkilöllinen soveltamisala kattaa myöskin muut läheissuhteet kuin pelkästään parisuhteet.

Lakivaliokunta on esityksen käsittelyssä arvioinut huolellisesti esityksen lapsivaikutuksia, sillä asian käsittelyssä nousi esiin huoli esityksen mahdollisista kielteisistä vaikutuksista lapsiin. Mietinnössä tarkastellaan lapsivaikutuksia lähisuhdeväkivallan eri asetelmissa. Valiokunnan johtopäätös on, että esityksessä ehdotettu on muutoin perusteltu, mutta lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltäminen, kun on kyse alaikäisestä epäillystä, on

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

lapsen oikeuksien kannalta heikennys ja ongelmallinen. Tämän vuoksi lakivaliokunta katsoo, ettei sovittelulain mukaista sovittelua ole aiheellista kieltää silloin, kun kyse on lievästi rangaistusta teosta, jonka alaikäinen on kohdistanut huoltajaansa tai sukulaiseensa. Valiokunta ehdottaa tällaista poikkeusta lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltoon. No, johdonmukaisuussyistä poikkeus mahdollistaa edelleen myös alaikäisten sisarusten välisen lievän väkivallan sovittelun, ja valiokunnan ehdottaman poikkeuksen vuoksi myös sovittelulain 13 §:n toinen momentti on tarpeen säilyttää valiokunnan ehdottamin tarkistuksin, eli ihan kokonaan ei lapsi pesuveden mukana tässä mennyt.

No sitten, arvoisa puhemies, mitä tulee näihin taloudellisiin vaikutuksiin, niin tämä lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopuminen, mikä nyt siis tullaan toteuttamaan, lisää poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinten työmäärää. Muutoksesta aiheutuvat kustannukset on otettu osittain huomioon valtion vuoden 25 talousarvioesityksessä. Tässä esityksessä talousarvioesityksen täydentämisestä ehdotetaan tuomioistuimille ja syyttäjille lisärahaa siten, että lisäysten myötä niiden lisämäärärahan tarpeet katetaan täysimääräisesti. Lakivaliokunta pitää tuomioistuinten ja syyttäjien lisämäärärahatarpeiden kattamista täysimääräisesti aivan välttämättömänä ottaen huomioon oikeudenhoidon toimijoiden rahoitusvajeen jopa näitten nykyisten tehtävien hoitamisessa.

Lakivaliokunnan ehdottama, alaikäisiä epäiltyjä koskeva poikkeus lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltoon vähentää hieman näitten viranomaisten määrärahatarpeita. Tämä tulee ottaa tuomioistuinten ja syyttäjien määrärahoissa huomioon mietinnössä ilmenevin tavoin. No, poliisille sitten taas näitä aiheutuvia kustannuksia ei valitettavasti ehdoteta korvattavaksi täysimääräisesti, joten valiokunnan ehdottamaa alaikäisiä epäiltyjä koskevaa poikkeusta sovittelun kieltoon ei ole tarpeen huomioda poliisille ehdotetuista määrärahoista.

No, lakivaliokunnan päätösehdotus tässä on siis se, että eduskunta hyväksyy muutettuna tämän hallituksen esitykseen HE 130/2024 sisältyvän lakiehdotuksen, ja sitten, että eduskunta hyväksyisi kaksi lausumaa, jotka tähän on tehty. Ja ne lausumat kuuluvat siten, että eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa ja kehittää vanhempien, perheiden sekä lähisuhdeväkivallasta epäiltyjen ja uhrien tukea ja palveluja sekä palveluihin ohjausta samoin kuin huolehtii tuen ja palveluiden riittävästä rahoituksesta lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi. Ja sitten toinen lausumaehdotus, mikä meillä on, on se, että eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon soveltamista, toimivuutta ja vaikutuksia sekä antaa asiasta lakivaliokunnalle selvityksen vuoden 2028 loppuun mennessä. Seurata tulee muun muassa lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon vaikutuksia uhrien asemaan ja uhrien kokemuksia lainmuutoksesta sekä edelleen lähisuhdeväkivaltarikosten epäillyille ja uhreille tarjolla olevien palvelujen riittävyyttä ja yhdenvertaista saatavuutta, resursointia samoin kuin palveluihin ohjaamisen toteuttamista käytännössä.

Myös vaikutuksia lapsiin on seurattava. Lisäksi seurata tulee lähisuhdeväkivaltarikosten käsittelyssä ja käsittelymäärissä eri rikosprosessiketjun vaiheissa tapahtuvia muutoksia sekä poliisille, syyttäjille ja tuomioistuimille osoitettujen määrärahojen riittävyyttä. Niin ikään vaikutuksia lähisuhdeväkivaltarikosten sovitteluun muutoin kuin sovittelulain mukaisessa menettelyssä tulee seurata samoin kuin vaikutuksia tällaisia sovintoja koskeviin viranomaiskäytäntöihin sekä etenemiseen rikosprosessissa. — Kiitokset.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nieminen, olkaa hyvä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

23.27 Mira Nieminen ps: Arvoisa puhemies! Kiitos lakivaliokunnalle ja lakivaliokunnan puheenjohtajalle tästä esittelystä ja lausunnosta, joka ei nyt ihan siinä kulmassa tullut ulos kuin poliisiviranomaisena olisin itse toivonut.

Hallituksen esityksessä tosiaan ehdotetaan sovittelulakia muutettavaksi siten, että soviteltavaksi ei saisi enää ottaa väkivaltaa sisältäviä rikoksia eikä eräitä muita rikoksia, jotka ovat kohdistuneet rikoksista epäillyn läheiseen. Tavoitteena on, että soviteltavaksi ei enää oteta rikoksia, joissa rikoksesta epäillyllä on tyypillisesti valta-asema uhuriin nähden ja joissa on vaikea selvittää, onko uhri suostunut sovitteluun vapaaehtoisesti.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden näkemykset lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltämisestä jakaantuivat voimakkaasti, ja juuri tämä jako onkin tässä olennaista huomata. Osa on kannattanut esityksessä ehdotettua muutosta, mutta suurin osa on suhtautunut siihen erittäin kielteisesti ja kriittisesti. Sillä vaikka hallituksen esityksen tahtotila on lähisuhdeväkivallan painokkaampi huomioiminen sekä sen hyväksyttävyyden ja rangaistuksen painoarvon korostaminen, on tämä valittu keino väärä.

Tällä esityksellä estämme ihmisiä ja perheitä saamasta apua nopeammin ja puuttumaan tilanteisiin tehokkaammin ennalta. Auttavat ja tutkivat viranomaiset, poliisi, Syyttäjälaitos, tuomioistuimet tuomareineen sekä koulutetut ja ammattitaitoiset sovittelijat ovat lähes yksimielisesti esittäneet, että kategorisesti sovittelun lopettamista ei tulisi tehdä. Se on liian mustavalkoinen niihin moniin tilanteisiin, joita tähän asiaan kokonaisuudessaan liittyy.

Olen uskoakseni tässä eduskunnassa yksi niistä, jotka ovat perehtyneet ja tehneet vuosia työtä konkreettisesti ylipäätään sovitteluun liittyen mutta etenkin viime vuosina tutkinnanjohtajana lähisuhdeväkivaltaan liittyen ja käynyt prosesseja läpi, aivan asiakastyöstä lähtien kehittänyt niitä poliisiin sekä sovittelutoiminnan välillä. Tulokset ovat olleet hyviä ja etenkin asiakasnäkökulmasta onnistuneita mutta samalla säästäneet paljon viranomaisresursseja monella tasolla.

Tärkeintä on kuitenkin itse ongelman kohtaaminen. Rikosprosessissa tärkeintä ei aina ole rangaistus, vaan se, miten autamme ja estämme uusia tilanteita. Nyt tuomion vaatiminen kategorisesti lähisuhdeväkivallasta ei palvele apua elämäntilanteeseensa tarvitsevia ihmisiä, vaan he jäävät tämän ulkopuolelle. Onkin odotettavissa, että väkivalta saattaa lisääntyä, väkivallasta ei tehdä rikosilmoituksia ja kynnyks näihin nousee. Uhreja tullaan painostamaan siihen, että he eivät tee uusia ilmoituksia, koska se ajaa aina tuomioon. Painostamisen mahdollisuus huomioidaan jo nykyisin prosesseissa.

Arvoisa puhemies! Sovittelun kieltämisessä erityisesti perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksissa on kriittisiä ja keskeisiä ongelmakohtia. Sovittelun kannattajat korostavat muun muassa, että uhrin suostumus on vapaaehtoista ja että sovittelu voi tarjota uhrille mahdollisuuden saada oikeutta nopeammin ja vähemmän traumaattisella tavalla kuin oikeudenkäynti. Sovitteluprosessi jo nykyisellään ottaa hyvin huomioon painostuksen mahdollisuuden, ja tähän on jo kehitetty hyvät prosessit. Lähisuhdeväkivallan sovittelussa käytetään erillisiä yhteydenottoja ja kuulemisia. Prosessi aloitetaan jo priorisoinnilla poliisissa, jossa tehdään ensimmäiset kontaktit asianosaisiin kuunnellen osapuolia. Sovitteluun ohjataan poliisista vain sinne soveltuvia tapauksia: ensikertalaisia, lievää väkivaltaa sisältäviä, ja niissä tulee ilmetä selkeä tahtotila sovitteluun. Usein näitä ovat yhteiselämän jatkaminen, jossa tuomiot odotteluineen ja sakkoineen eivät ole niitä

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

edistäviä tekijöitä. Seuraavat tapaukset ovat jo syyttäjävetoisia. Ylipäätään prosessi on aina keskeytettävissä, kun joku katsoo, ettei sille ole edellytyksiä.

Sovittelun kieltäminen johtaa todennäköisesti oikeuslaitoksen ruuhkautumiseen, kun kaikki tapaukset tulisi jatkossa käsitellä oikeudessa. Tämä voi pidentää käsittelyaikoja ja lisätä kustannuksia. Poliisilla on tällä hetkellä noin 140 000 juttua avoimena tässä maassa. Tutkijoita on vaikea saada jo nyt, ja niin poliisin kuin syyttäjänkin pöydät ovat täynnä. Lisäraha tai rahoituksen puute ei tuo yhtään tutkijaa lisää jo ylikuormittuneeseen tilanteeseen. Tämän lain johdosta tutkijoiden pöydälle tulee uusia tutkittavia juttuja. Niistä on tehtävä pöytäkirjat kuulusteluineen ja laitettava syyttäjälle. On myös todennäköistä, että jutut eivät koskaan päädy oikeuteen asti vaan päättyvät niin, että asianosaiset eivät saa mitään apua. Rikosprosessit ovat usein pitkiä, jopa vuosia kestäviä, ja tällä aikaa tilanteet usein eskaloituvat ja poikivat uusia ilmoituksia poliisille eli lisäävät vain työtä ja byrokratiaa, jota tämän hallituksen piti vähentää.

Sovittelulla pääsisimme näihin alkutekijöihin kiinni ja saisimme asian päätökseen jo kolmessa neljässä kuukaudessa ja ohjattua asianosaiset oikean avun piiriin. Tällaisia ohjausmahdollisuuksia tai aikaa ei poliisilla ole. Sovittelu siis auttaa vähentämään uusintarikollisuutta tarjoamalla osapuolille mahdollisuuden käsitellä tapahtunutta ja saada tukea.

Sovittelun on katsottu voivan auttaa väkivallantekijää ottamaan vastuun teoistaan sekä lopettamaan väkivallan. Lisäksi sovittelun on katsottu voivan vahvistaa uhria, ja sovittelutapaaminen saattaa olla ensimmäinen kerta, jolloin väkivallasta keskustellaan ulkopuolisen henkilön kanssa. Sovittelun motivoivina tekijöinä voi olla myös asioiden selvittäminen ja normaalin yhteistyön aikaansaaminen esimerkiksi lasten vuoksi sekä negatiivisen tilanteen ja pelkokierteen katkaiseminen. Rikosprosessissa sen sijaan ei välttämättä avaudu mahdollisuutta tähän. Lisäksi sovittelun on katsottu edistävän yleisesti korvausten saamista, ja tutkimukset ovat osoittaneet, että monet osapuolet kokevat sovittelun hyödylliseksi ja oikeudenmukaiseksi.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunta piti välttämättömänä, että lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon soveltamista, toimivuutta ja vaikutuksia seurataan tarkoin ja asiasta annetaan lakivaliokunnalle selvitys vuoden 2028 loppuun mennessä. Tämä on mielestäni liian pitkä aika ja menee yli hallituskauden, ja suosittelisin, että sitä aikaistettaisiin.

Valiokunta ehdottaa lausunnossaan, että lähisuhdeväkivallan sovittelun kiellon vaikutuksia uhrien asemaan ja uhrien kokemuksia lainmuutoksesta, kuten sitä, miten he ovat kokeneet tämän sovittelun, verrataan sitten tähän rikosprosessiin. Ihmettelenkin, miten tämä on tarkoitus tehdä, sillä sovittelu ei enää jatkossa ole vaihtoehto.

Seurata tulee niin ikään lähisuhdeväkivaltarikosten käsittelyssä ja käsittelymäärissä eri rikosprosessiketjun vaiheissa tapahtuvia muutoksia sekä poliisille ja syyttäjälle ja tuomioistuimelle osoitettujen määrärahojen riittävyyttä. Olen äärettömän huolissani poliisille osoitetusta määrärahasta, joka ei tule kattamaan kuluja.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kaunistola, olkaa hyvä.

23.35 Mari Kaunistola kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Naisiin kohdistuva väkivalta on yhteiskuntamme häpeäpilkku, jonka lopettamiseksi hallitus etsii määrätietoisesti keinoja. Lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luopuminen on konkreettinen teko tätä kohti. Lähisuhdeväkivallassa uhrin ja tekijän välillä vallitsee usein valta-asetelma, jossa

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

tekijä voi tavalla tai toisella painostaa uhria sovitteluun. Sovittelijan on monesti jopa mahdotonta arvioida, onko uhri suostunut sovitteluun vapaaehtoisesti. Toistuvassa lähisuhdeväkivallassa uhri saattaa olla tottunut väkivaltaan, eikä terveydellisiä ja hyvinvointia heikentäviä seurauksia uskalleta välttämättä usein edes tuoda päivänvaloon. Pahimmillaan toistuva väkivalta päästään sovittelussa kuittaamaan anteeksipyyntöillä, minkä jälkeen uhrin elämä jatkuu samanlaisena, uhrina. Lähisuhdeväkivalta on äärimmäisen vakava väkivallan muoto. On yhteiskunnalta vääränlainen viesti, että se voitaisiin ratkaista sovittelulla. Meidän on vastattava näihin ongelmiin turvaamalla lähisuhdeväkivallan uhrien asemaa lainsäädännöllä, ja näin hallitus nyt tekee.

Arvoisa puhemies! Monet tasa-arvo- ja ihmisoikeusjärjestöt ovat uudistuksesta tyytyväisiä. Esimerkiksi juuri tänään Yle uutisoi siitä, että Suomi on ottanut askeleita oikeaan suuntaan Istanbulin sopimuksen kirjauksien toteuttamiseksi. Istanbulin sopimuksella Suomikin on sitoutunut puuttumaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, ja sopimuksen toteutumista seuraavat kansainväliset valvontaelimet ovat kannustaneet Suomea luopumaan lähisuhdeväkivallan sovittelusta.

Arvoisa puhemies! Vaikka sovittelu ei esimerkiksi parisuhdeväkivallassa ole perusteltua, on sovittelulla kuitenkin erityisesti alaikäisten tekijöiden kohdalla myös roolinsa väkivaltakierteen katkaisemisessa. Sovittelusta luopuminen onkin herättänyt huolta negatiivisista lapsivaikutuksista. Näihin huoliin vastaamiseksi valiokunnan mietinnössä esitetään, että jos rikos on kohdistunut alaikäisen epäillyn huoltajaan tai sukulaiseen eikä siitä ole säädetty sakkoa ankarampaa rangaistusta, rikoksen saa ottaa edelleen soviteltavaksi. Tällä turvataan alaikäisten epäiltyjen asemaa ja ehkäistään haitallisia vaikutuksia lapsille ja nuorille.

Lisäksi huolta on herännyt esimerkiksi siitä, miten uhrin pääsevät jatkossa tukipalveluiden piiriin. On äärimmäisen tärkeää, että rikoksen sovittelusta riippumatta vanhempien, perheiden, lähisuhdeväkivallan uhrien sekä epäiltyjen tukea ja palveluita vahvistetaan ja kehitetään. Valiokunta esittääkin mietinnössään, että hallitusta edellytetään vahvistamaan näitä palveluja sekä ennen kaikkea huolehtimaan tuen ja palvelujen riittävästä rahoituksesta. Tukipalvelujen tulee toimia, soviteltiin rikos tai ei.

Kaikkein tärkeintä on, että teemme tehokkaita ja ennen kaikkea vaikuttavia toimia lähisuhdeväkivallan estämiseksi. Tämä muutos on yksi sellainen. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Gebhard on poissa. — Edustaja Rasinkangas, olkaa hyvä.

23.39 Merja Rasinkangas ps: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan, että soviteltavaksi ei saisi ottaa väkivaltaa sisältäviä rikoksia eikä eräitä muita rikoksia, jotka ovat kohdistuneet rikoksesta epäillyn läheiseen.

Omaisuusrikokset ja vahingonteot ovat rikoksia, jotka voidaan helposti lähettää sovitteluun. Niissä sovitaan rahallisista korvauksista tai muulla tavoin vahingon korvaamisesta. Nuorten osalta tällä on myös kasvattava vaikutus, kun joutuu kohtaamaan rikoksen uhrin kasvokkain yhteisen sovittelupöydän ääressä. Yleensä paiskataan vielä myös kättä, sovinnon kättä, kun asia on saatu keskusteltua ja korvausperusteet selviksi osapuolten välillä.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Sovittelutoimistoissa tehdään tärkeää työtä. He pystyvät ohjaamaan asiakkaita eteenpäin erilaisen avun piiriin myös lievien väkivaltarikosten käsittelyssä. Sovittelu-toimistojen apu on yleensä nopeaa. He voivat ottaa asiakkaan käsittelyyn jopa samalla viikolla, kun se poliisilla saattaa kestää useita kuukausia. Kuten tiedetään, odottavan aika on pitkä.

Perheväkivallan suhteen tilanne on kuitenkin monimutkainen. Pahoinpitelijä ja uhri asuvat yhdessä, ja perheessä on usein myös lapsia, jotka joutuvat altistumaan vanhempiensa väkivallalle, joka voi olla myös toistuvaa. Se ei tee kenellekään lapselle hyvää.

Keskustelin eilen lähisuhderikostutkinnassa pitkään työskennelleen poliisin kanssa. Hänellä on myös MARAK-koulutus eli moniammatillinen riskinarviointikoulutus. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos koordinoi MARAKin moniammatillista toimintaa. Työryhmässä voi olla mukana sosiaalitoimi, lastensuojelu, mielenterveys- ja päihdepalvelut, Rikosuhripäivystys ja poliisi. Lisäksi työryhmässä voi olla toimijoita esimerkiksi seurakunnasta ja eri järjestöistä. MARAK-toimintaa on 38 paikkakunnalla. Kuka tahansa, joka on kohdannut lähisuhdeväkivaltaa kokeneen asiakkaan omassa toiminnassaan, voi ohjata asiakkaan MARAK-työryhmään. Osalla erittäin vakavan lähisuhdeväkivallan uhreista on jouduttu salaamaan henkilötiedot, jopa henkilöllisyys on jouduttu muuttamaan, kuten myös asuinpaikkakunta. MARAKin avulla on onnistuttu puuttumaan näiden hengenvaarassa elävien uhrien asemaan, ja myös väkivallan tekijä voidaan ohjata avun piiriin.

Poliisitutkija oli huolissaan siitä, että asiakkaita on lähetetty suoraan sovitteluun pelkän tutkintailmoituksen perusteella, ilman että poliisi on kontaktoinut asiakasta ollenkaan, eli uhriin ja epäiltyyn on oltu ensin yhteydessä sovittelusta. Tämä johtunee poliisin rikostutkinnan resurssipulasta. Olisi tärkeää, että poliisilla olisi riittävät voimavarat, nimenomaan koulutettuja lähisuhderikostutkijoita, joilla on riittävä ammattitaito ja empatia kohdata myös lähisuhdeväkivallan uhreja. Häpeä ja pelon tunteet ovat yleisiä syitä, miksi uhri ei hae itse apua.

Uhrit ovat yleensä naisia, mutta tänä päivänä myös miehet voivat joutua väkivallan uhriksi. Kyseessä voi olla myös iäkäs henkilö, joka on joutunut oman lapsensa tai lapsenlapsensa kaltoinkohtelemaksi.

Lähisuhteessa tapahtunut pahoinpitely ei ole usein ensimmäinen laatuaan, vaan pahoinpitelyjä on voinut olla jo useita vuosien aikana. Ne eivät ole tulleet välttämättä kenenkään viranomaisen tietoon — lähisuhdeväkivaltaan sisältyy merkittävää piilorikollisuutta. Lähisuhdeväkivaltaa on myös se, että alaikäiset lapset ovat läsnä näkemässä perheenjäsenensä kohdistuvaa väkivaltaa. Se on itsessään henkistä väkivaltaa, jolla voi olla vakavat vaikutukset vielä aikuisiässäkin. Lapsena nähty ja koettu väkivalta perheessä voi aiheuttaa ylisukupolvisen trauman. Lähisuhdeväkivallan esitutkinta on tärkeää väkivaltaisen käyttäytymismallin kierteen katkaisemiseksi.

On kuitenkin huomioitava, että pelkkä poliisin esitutkinta, syytteesen saattaminen ja tuomio eivät välttämättä korjaa väkivallan tekijää, saati uhria. Uhri ja väkivaltaisessa ilmapiirissä eläneet lapset tarvitsevat apua, ja väkivallan tekijä suorastaan huutaa sitä. Sovittelun avulla on pyritty katsomaan myös eteenpäin, miten väkivaltaisesta käyttäytymisestä päästään eroon ja miten perhe pystyisi jatkamaan yhteiseloa niin, että väkivalta ei enää toistuisi. Joskus ero on ainut vaihtoehto.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Lähisuhdeväkivalta tulisi ottaa aina vakavasti, sillä pahimmassa tapauksessa seurauksena voi olla henkirikos. Olisikin tärkeää, että jokainen reagoisi havaitsemiinsa epäillyn väkivallan merkkeihin ympäristössään — esimerkiksi toistuva meteli asunnosta, ulkoiset vammat, avunhuudot ja niin edelleen — soittamalla hätänumeroon 112 matalalla kynnyksellä.

Nyt kun hallituksen esityksen mukaisesti ollaan muuttamassa lakia siten, että lähisuhdeväkivaltatapauksia ei voitaisi pääosin enää ohjata sovitteluun, on tärkeää, että lähisuhdeväkivalta huomioidaan vakavana rikosmuotona yhteiskunnassamme ja turvataan riittävät tutkintaresurssit.

Arvoisa puhemies! Tällä hetkellä poliisin rikostutkinta on muutoinkin kuormittunutta. Suuret juttumäärät ja palkkaus eivät houkuttele uusia poliiseja rikostutkijoiksi. Mikäli tämä hallituksen esitys lähisuhdeväkivallan sovittelemisen kiellosta toteutuu, on myös huolehdittava, että poliisin lähisuhdeväkivaltatutkinta saa riittävästi ammattitaitoisia tutkijoita. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Jokelainen, olkaa hyvä.

23.45 Jessi Jokelainen vas: Arvoisa puhemies! Kiitos hallitukselle siitä, että ihmisoikeusjärjestöjen ja vasemmistoliiton vuosia ajama tavoite toteutuu ja lähisuhdeväkivallan sovittelu kielletään nyt laajasti niin parisuhteissa kuin muissakin lähisuhteissa. Lähisuhdeväkivalta on usein parisuhdeväkivaltaa ja tyypillisimmin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Naisiin kohdistuva väkivalta on sitkeä ja vakava suomalainen ihmisoikeusongelma.

Lähisuhdeväkivalta sopii huonosti soviteltavaksi, koska väkivaltaisen suhteen dynamiikan vuoksi osapuolet eivät ole tasavertaisessa asemassa keskenään. Valta-asema voi vaikuttaa uhrin päätökseen osallistua sovitteluun, suostumuksen vapaaehtoisuuteen, sovittelun kulkuun ja sovittelun lopputuloksen hyväksymiseen. Sovittelu voi olla uhrille jopa haitallista päinvastaisista pyrkimyksistä huolimatta, eikä manipulaation ja henkisen väkivallan mahdollisuutta kyetä koskaan sulkemaan täysin pois sovitteluprosessissa. Sovittelun lopputuloksena on ollut tyypillisesti sopimus anteeksipyyntöstä tai käyttäytymisen muutoksesta. Sovittelusopimukseen liittyy kuitenkin vain harvoin minkäänlaista jälkiseurantaa. [Mira Niemisen välihuuto]

Lähisuhdeväkivalta on myös usein toistuvaa. Toistuvaa väkivaltaa ei nykyisinkään tulisi ohjata sovitteluun, mutta tästä huolimatta näin on tapahtunut. Myös ihmiskaupan ja pakkoavioliiton uhreja on ohjattu sovitteluun, koska viranomaiset ovat tulkinneet tilanteen lähisuhdeväkivallaksi. Hallituksen esitys lähettää tärkeän viestin siitä, että yhteiskunta ei hyväksy lähisuhdeväkivaltaa eikä pidä sitä yksityisasiana. Jatkossa lähisuhdeväkivaltaa ei voi kuitata anteeksipyyntöillä, ja se on oikea suunta.

Arvoisa puhemies! Lainsäädännössä on silti edelleen kehitettävää. Hallitus on ohjelmassaan luvannut selvittää pakottavan kontrollin eli toistuvan henkisen väkivallan kriminalisoinnin tarvetta. Kirjaus on erikoinen, kun oikeusministeriö julkaisi jo keväällä 2023 selvityksen, jonka johtopäätöksen mukaan rikoslakiin olisi perusteltua säätää uusi pakottavan kontrollin rikostunnusmerkistö. Lainsäädännön lisäksi on elintärkeää, että rikosprosesseja saadaan sujuvoitettua ja tuomioistuinprosessien kestoja lyhennettyä. Nykyisellään oikeudenkäyntien kesto on ihmisoikeusongelma. Väkivallan uhrille vuosien prosessi on epäinhimillinen, ja liian moni väkivaltatapaus ei koskaan etene viranomaisille.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Hienoa siis on, että jokainen puolue on sitoutunut oikeudenhoidon määrärahojen merkittävään kasvattamiseen.

Myös naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn aliresursointi on ihmisoikeusongelma ja syrjinnän muoto. Lainsäädäntötoimien lisäksi hallituksen on varmistettava järjestöjen ja muiden toimijoiden pitkäjänteinen ja riittävä rahoitus väkivallan eri osapuolten auttamiseksi. Täten sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitukseen suunnitellut leikkaukset on peruttava.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 130/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.

13. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 139/2024 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 13. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 25/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Hallintovaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Peltokangas, olkaa hyvä.

Keskustelu

23.48 Mauri Peltokangas ps (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on hallintovaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä, jossa ehdotetaan säädettäväksi laki Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta. Esityksellä pannaan täytäntöön jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta ja neuvoston puitepäättöksen, niin kutsutun Ruotsin puitepäättöksen, kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi.

EU-alueen lainvalvontaviranomaisten tietojenvaihto on aiemmin perustunut tuohon Ruotsin puitepäättöksen ja Suomessa sen kansalliseen täytäntöönpanolakiin. Komission teettämän arvioinnin mukaan Ruotsin puitepäättöksen perustuva tiedonvaihdon sääntely ei ole ollut riittävän selkeää eikä sillä ole kyetty varmistamaan riittävää ja nopeaa jäsenvaltioiden välistä tiedonvaihtoa, jotta toimivaltaiset lainvalvontaviranomaiset pystyvät vastaamaan järjestäytyneen rajat ylittävän rikollisuuden haasteisiin globalisaation ja digitalisaation myötä.

Tietojenvaihtodirektiivi ja ehdotettu sääntely vahvistavat yhtenäiset, selkeät ja ajantasaiset säännöt tiedonvaihdolle sekä oletusarvoisen tiedonvaihtokanavan jäsenvaltioiden välisessä tiedonvaihdossa rikosten ennalta ehkäisemiseksi ja paljastamiseksi. Ehdotettua sääntelyä sovelletaan sekä esitutkintaan että rikostorjuntaan liittyvään Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten tiedonvaihtoon.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon, jonka mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunta kuitenkin huomauttaa lausunnossaan, että esityksen toimivaltaista lainvalvontaviranomaista eli poliisia ei ole selkeästi laissa määritelty. Valiokunnan saaman selvityksen perusteella määritelmä on sama kuin aiemmassa Ruotsin puitepäätöksessä, ja käsite on jo luonut toimivan tietojenvaihdon perustan Suomen toimivaltaisille lainvalvontaviranomaisille. Tietojenvaihtodirektiivissä ei myöskään esitetä muutoksia toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen käsitteeseen.

Ehdotettujen toimivaltaisten viranomaisten tehtävistä ja toimivaltuuksista rikos-
torjunnassa säädetään niitä koskeissa omissa laeissaan. Hallintovaliokunta toteaa, että lainvalvontaviranomaisten tehtävät ja toimivaltuudet seuraavat suoraan voimassa olevasta lainsäädännöstä, eikä esityksessä ehdoteta näihin muutoksia. Valiokunta lisää myös, että poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa on käytetty samanlaista lakitekniikkaa kuin lakiehdotuksessa.

Hallintovaliokunta katsoo lisäksi, että lakiehdotuksessa on perusteltua säätää toimivaltaisista viranomaisista, koska lakiehdotuksen mukaisia toimivaltaisia viranomaisia eivät ole kaikki Suomessa esitutkintaa tekevät lainvalvontaviranomaiset. Ehdotettua sääntelyä ei esimerkiksi sovelleta Puolustusvoimien toimintaan. Edellä toteamansa perusteella valiokunta ei ehdota muutosta hallituksen esityksessä ehdotetun toimivaltaisen lainvalvontaviranomaisen määritelmään.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota henkilötietojen sääntelyn vaikeaselkoisuuden näkökulmasta siihen, että lakiehdotuksen sääntelyssä toistetaan paikka paikoin varsin sanatarkasti direktiivin artiklojen sanamuotoja, jotka eivät kaikilta osin vastaa kansallisen oikeusjärjestyksen omaksumaa terminologiaa.

Perustuslakivaliokunta myös toteaa, että kun lakiehdotuksen 12 §:n sääntelyssä henkilötietojen luovuttaminen on sidottu asianmukaisesti välttämättömyyteen, jää säännöksessä mainittu oikeasuhtaisuuden kriteeri tässä yhteydessä varsin vaikeasti ja vaivalloisesti sovellettavaksi. Hallintovaliokunnan on siis syytä tarkkaan selvittää, mahdollistaako täytäntöönpantava direktiivi sääntelyn selkeyttämisen erityisesti 12 §:n osalta myös tässä suhteessa.

Hallintovaliokunnan saamasta selvityksestä ilmenee, että ehdotetun 12 §:n vaatimus tietojen välttämättömyydestä on otettu suoraan direktiivin suomen kieliversiosta, joka on virheellinen. Tietojenvaihtodirektiivin tarkoituksena ei ole ollut muuttaa henkilötietojen luovutusta koskevaa sääntelyä. Tämän vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa, että ehdotetun 12 §:n vaatimus tietojen välttämättömyydestä muutetaan vaatimukseksi tietojen tarpeellisuudesta. Valiokunta toteaa, että sanottu ei ole ristiriidassa edellä perustuslakivaliokunnan lausunnossa ilmenevän viranomaisen tiedonsaantioikeudesta ja tietojenluovuttamismahdollisuudesta todetun kanssa, koska ehdotetussa säännöksessä luovutettavat henkilötiedot on sidottu Europol-asetuksen liitteen tiettyyn luokkaan, jossa tietosisällöt on lueteltu tyhjentävästi. Asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Rajat ylittävää rikollisuutta voidaan tehokkaammin torjua, kun tietojenvaihto EU:n jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten kesken on nopeaa, vaikuttavaa ja säännöiltään selkeää.

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Hallintovaliokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä mietinnöstä ilmenevin huomioin ja muutosehdotuksin. Ilolla totean, että mietintö on yksimielinen. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nieminen, olkaa hyvä.

23.54 **Mira Nieminen ps:** Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunnan puheenjohtaja jo tyhjensi aika tyhjentävästi tämän mietinnön. Lisään tähän vain, että tietojenvaihdolla on keskeinen merkitys monilla eri aloilla. Tietojenvaihto parantaa viranomaisten ja organisaatioitten välistä yhteistyötä, mikä mahdollistaa nopeamman ja tehokkaamman toiminnan. Esimerkiksi lainvalvontaviranomaiset voivat jakaa tietoa rikollisesta toiminnasta, mikä auttaa estämään rikoksia ja parantamaan yleistä turvallisuutta. On äärettömän tärkeää havaita, että meidän toimintaympäristö on muuttunut, ja tietojenvaihto on äärettömän tärkeä osa tätä turvallisuutta ja riskienhallintaa. Viranomaiset voivat paremmin reagoida ja ennakoida uusia uhkia, kun heillä on käytössään kattavat tiedot. Rikollisuus kehittyy, ja meidän pitää pystyä vastaamaan tähän yhä kansainvälistyneempään kehitykseen ja olla tässä ajassa mukana. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 139/2024 vp sisältyvien 1.—4. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

14. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen tutkimusinfrastruktuurin oikeushenkilöllisyydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa

Hallituksen esitys HE 162/2024 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2024 vp

Toinen käsittely

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyn, hallituksen esitykseen HE 162/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen. Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyi. Asian käsittely päättyi.

15. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi merenkulun ympäristönsuojelulain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta sekä Hongkongin yleissopimuksen, MARPOL-yleissopimuksen liitteiden muutosten ja Lontoon pöytäkirjan liitteiden muutosten hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Hallituksen esitys HE 178/2024 vp

Lakialoite LA 17/2023 vp

Valiokunnan mietintö LiVM 13/2024 vp

Osittain ainoa, osittain toinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Osittain ainoaan, osittain toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 15. asia. Ensin päätetään liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnön

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

LiVM 13/2024 vp pohjalta ainoassa käsittelyssä yleissopimukseen tehdyistä muutoksista ja sitten toisessa käsittelyssä lakiehdotuksista.

Keskustelua ei syntynyt.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksessä HE 178/2024 vp yleissopimukseen tehdyt muutokset. Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyt, hallituksen esitykseen HE 178/2024 vp sisältyvät 1.—12. lakiehdotuksen. Eduskunta pysyi ensimmäisessä käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen LA 17/2023 vp sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä. Yleissopimusten ainoa ja lakiehdotusten toinen käsittely päättyi. Asian käsittely päättyi.

16. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 160/2024 vp
Valiokunnan mietintö SiVM 10/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.12.2024 pidettävään täysistuntoon.

17. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi fossiilisen polttoaineen jakelun päästökaupasta

Hallituksen esitys HE 119/2024 vp
Valiokunnan mietintö TaVM 18/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.12.2024 pidettävään täysistuntoon.

18. Hallituksen esitys eduskunnalle paikallisen sopimisen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys HE 85/2024 vp
Lakialoite LA 26/2023 vp
Valiokunnan mietintö TyVM 14/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.12.2024 pidettävään täysistuntoon.

19. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja valmiuslain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 120/2024 vp
Valiokunnan mietintö TyVM 15/2024 vp

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.12.2024 pidettävään täysistuntoon.

20. Hallituksen esitys eduskunnalle lasten ja nuorten terapiatakuuta koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys HE 131/2024 vp

Valiokunnan mietintö StVM 26/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.12.2024 pidettävään täysistuntoon.

21. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi merituulivoimasta talousvyöhykkeellä ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 147/2024 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 21/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.12.2024 pidettävään täysistuntoon.

22. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi energiatehokkuuslain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 170/2024 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 22/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.12.2024 pidettävään täysistuntoon.

23. Hallituksen esitys eduskunnalle kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 169/2024 vp

Valiokunnan mietintö TyVM 16/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.12.2024 pidettävään täysistuntoon.

24. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 114/2024 vp

Toimenpidealoite TPA 10/2023 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 11/2024 vp

Pöytäkirja PTK 127/2024 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 4.12.2024 pidettävään täysistuntoon.

25. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on keskiviikkona 4.12.2024 klo 14.00. Täysistunto lopetettiin klo 23.57.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Timo Tuovinen